

Halfjaarbericht 2016

INHOUD

1	Inleiding.....	3
2	Beleidsmatige voortgang per programma.....	5
2.1	Programma 1 - Gemeenteraad.....	5
2.2	Programma 2 - College en bestuur.....	6
2.3	Programma 3 - Dienstverlening.....	8
2.4	Programma 4 - Openbare orde en veiligheid.....	12
2.5	Programma 5 - Cultuur en bibliotheek.....	16
2.6	Programma 6 - Onderwijs.....	19
2.7	Programma 7 - Werk, inkomen en armoedebeleid.....	23
2.8	Programma 8 - Zorg en welzijn.....	30
2.9	Programma 9 - Jeugd.....	36
2.10	Programma 10 - Ontwikkeling buitenruimte.....	38
2.11	Programma 11 - Economie, internationale stad en binnenstad.....	44
2.12	Programma 12 - Sport.....	51
2.13	Programma 13 - Verkeer en milieu.....	53
2.14	Programma 14 - Wonen en duurzaamheid.....	58
2.15	Programma 15 - Stadsontwikkeling.....	63
2.16	Programma 16 - Financiën.....	73
2.17	Programma 17 - Overige beleidsvoornemens.....	76
2.18	Programma 18 -Interne dienstverlening.....	79
2.19	Programma 19 -Stadsdelen en Wijkaanpak.....	81
3	Voortgang projectreserves.....	86
4	Financiële prognose.....	92
5	Bedrijfsvoering.....	99
5.1	Personeelsmanagement.....	99
5.2	Klachten.....	103
5.3	Liquiditeitsprognose.....	108
5.4	Betaaltermijn facturen.....	109
	Bijlage 1: Financieel-economische monitor Den Haag aug '16.....	111
	Bijlage 2: Begrotingswijzigingen 2016.....	116
	Bijlage 3: Standen bestaande reserves 2016 na begrotingswijzigingen.....	116
	Bijlage 4: Grote investeringsprojecten.....	134
	Bijlage 5: Actualisatie grondexploitaties per juni 2016.....	137
	Bijlage 6: Grip op Grote Projecten Halfjaarbericht 2016.....	157

1 INLEIDING

Voor u ligt het halfjaarbericht 2016. Jaarlijks rapporteert het college over de begrotingsuitvoering over de eerste zes maanden van het jaar. Het halfjaarbericht bestrijkt de beleidsmatige en financiële voortgang tot en met 30 juni 2016. Het college ziet enkele nieuwe ontwikkelingen en inzichten.

Het gaat beter met de Nederlandse economie. Vooral het exporterende bedrijfsleven floreert. De Haagse economie groeit dit jaar naar verwachting met 2,3% en volgend jaar met 2,1%. Dit ligt boven het landelijk gemiddelde van 1,8% resp. 1,3%. Het is gunstig voor Den Haag dat, nu de financiën van het Rijk weer op orde zijn, er weer ruimte ontstaat voor investeringen.

Ook de Haagse economie schudt de crisis eindelijk van zich af. De Haagse regio heeft daarmee nog wel een achterstand in te halen ten opzichte van de andere grote steden. De Haagse economie profiteert daarnaast ook van de kruisbestuiving met buurregio's (vooral Leiden en Delft). De geïntensiveerde samenwerking binnen de Metropoolregio Den Haag Rotterdam is dan ook duidelijk van positieve betekenis voor onze stad.

Voor de economische groei van de stad is het essentieel dat Den Haag goed bereikbaar blijft en beschikt over een aantrekkelijk woon-, leef- en vestigingsklimaat. Onder het motto 'bewust kiezen, slim organiseren' creëren we een duurzame en gezonde stad.

De Haagse arbeidsmarkt sputtert nog. Vorig jaar zijn er weer banen bijgekomen, maar ook mensen werkloos geworden. Het is nog niet genoeg om de hoge werkloosheid (vorig jaar 8,9%) substantieel te doen dalen. Het college gaat deze te lijf met een extra impuls in de economie en de werkgelegenheid.

Het college blijft vanwege de aanhoudende werkloosheid inzetten op versnelling van de transitie naar een internationaal concurrerende innovatieve kenniseconomie. Op versterking van de stedelijke economie met bedrijven die toekomstgericht zijn, geld van buiten aantrekken en nieuwe banen creëren. Op een aantrekkelijke stad met een mooie herkenbare buitenruimte en grootschalige publieks-evenementen die meer bezoekers en vooral meer toeristen trekken.

Goed onderwijs is de basis voor een succesvolle toekomst. We blijven daarom investeren in kwaliteitsverbetering van het Haagse onderwijs, en in het verbeteren van taal- en rekenvaardigheid. Onze ambitie is dat inwoners, ondernemers, nieuwkomers en bezoekers zich in Den Haag welkom en veilig voelen. Veiligheid is immers het fundament voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat en een prettige woon- en werkstad. Verdere investeringen in de kwaliteit van de buitenruimte van de belangrijkste gebieden van de stad zijn dan ook onmisbaar.

De gemeente is door de decentralisaties verantwoordelijk voor zorg en opvang van kwetsbare jongeren, ouderen, gehandicapten en sociaal kwetsbaren. Ondanks de rijksbezuinigingen op de budgetten en het ontbreken van een goede implementatietermijn hebben wij als gemeente de ambitie deze kwetsbare Hagenaars van goede zorg en opvang te voorzien. Met onze periodieke rapportages over de voortgang van de decentralisaties Jeugd en WMO kunt u zien dat wij als Den Haag deze nieuwe taken zeker naar behoren uitvoeren.

Den Haag loopt niet weg voor zijn verplichtingen, ook niet waar het gaat om nieuwkomers. We nemen ons aandeel in de opvang van vluchtelingen en de huisvesting van statushouders. Onze stad gaat het toegezegde aantal van 2.166 mensen met een verblijfsvergunning accommoderen. In de tweede helft van dit jaar zult u hierover nader worden geïnformeerd.

We blijven een solide financieel beleid voeren. Hervrederingen (BUIG) vormen serieuze uitdagingen die wij pareren zonder extra bezuinigingen op voorzieningen en diensten, extra lastenverzwaringen voor burgers en bedrijven, of schrappen van investeringen in de stad. Meevaller in dit alles is de aanhoudend lage rente die

investeren goedkoop maakt. Ook zien we andere voordelen in 2016 waardoor de tegenvallers grotendeels kunnen worden opgevangen. Op deze manier houden we de gemeentefinanciën gezond, en daar profiteren de Haagse ondernemers en inwoners van.

Voor het realiseren van deze opgaves hebben we alle Hagenaars nodig. Ondernemers die zorgen voor een aantrekkelijk winkelaanbod, inwoners die meehelpen de buitenruimte mooi en schoon te houden, en vrijwilligers die allerlei maatschappelijke taken op zich nemen. Dit is de Haagse kracht, en het college wil die graag in stand houden en blijven stimuleren.

Voor zover deze ontwikkelingen en inzichten betrekking hebben op de volgende jaren treft u deze ook aan in de ontwerpbegroting 2017-2020. Het halfjaarbericht 2016 en de ontwerpbegroting 2017-2020 dienen daarom in samenhang te worden bekeken.

Met dit halfjaarbericht legt het college de prognose 2016 voor aan de gemeenteraad. Het verwachte resultaat voor 2016 bedraagt € 13,2 mln. nadelig, met de kanttekening dat naar verwachting op basis van de vangnetregeling bijstandsmiddelen in 2017 € 19 mln. door het Rijk wordt vergoed. Het verwachte resultaat wordt dus in hoge mate nadelig beïnvloed door de ontwikkelingen in de bijstand. Daartegenover staan meevallers op programma's onderwijs, zorg en welzijn, sport en financiën. Niet uitgesloten kan worden dat het uiteindelijke resultaat er anders zal uitzien. Mochten wij tussentijds nieuwe informatie krijgen die majeure wijzigingen in het verwachte resultaat veroorzaken, dan zullen we die met uw raad delen.

2 BELEIDSMATIGE VOORTGANG PER PROGRAMMA

2.1 PROGRAMMA 1 - GEMEENTERAAD

Het project Verbetering raadsinformatie(systemen) heeft geleid tot ingebruikname van het nieuwe systeem per mei 2016. Een aantal verbeterpunten, waaronder technische aanpassingen en wensen vanuit de kant van de gebruikers, wordt nog projectmatig opgepakt voordat kan worden overgegaan tot de beheerfase.

Het project herinrichting raadzaalen vernieuwing audiovisuele middelen in de raadzaal zijn voortvarend ter hand genomen. Bij afronding van de aanbesteding audiovisuele middelen in het zomerreces wordt gestart met de daadwerkelijke nieuwe inrichting van de raadzaal. Tijdens de verbouwing van de raadzaal is de raad voor zijn raadsvergaderingen te gast in de Statenzaal van het Provinciehuis. Commissievergaderingen zullen in het stadhuis blijven plaatsvinden. De raad heeft in mei een actualisering van de verordening raadscommissies vastgesteld.

2.2 PROGRAMMA 2 - COLLEGE EN BESTUUR

Metropoolregio Rotterdam Den Haag

De eerste helft van 2016 stond in het teken van het bouwen aan het Regionale Investeringsprogramma (RI) dat op 6 juli aan de minister-president is aangeboden en waarover de gemeenteraden hun zienswijzen gaan geven. Het RI komt voort uit aanbevelingen van de OESO die in een territorial review (rapport) analyseerde dat de regio kansen mist op groei van de werkgelegenheid. Dit rapport analyseert de economische potentie van de regio Rotterdam-Den Haag en geeft aan hoe de bestuurlijke inrichting hierop van invloed is. Het rapport is opgesteld in samenwerking met het ministerie van Binnenlandse Zaken en de Metropoolregio Rotterdam Den Haag. Een van de aanbevelingen was om samen met de provincie en andere partijen een gericht investeringsprogramma op te stellen.

De vernieuwing van de economie en de omschakeling naar een circulaire economie worden uitgewerkt in de Roadmap Next Economy (RNE) die hiermee voeding geeft aan het RI. De tweede helft van dit jaar wordt gewerkt aan de organisatie voor de uitvoering van het RI en wordt de RNE afgerond.

De provincie en de MRDH hebben een samenwerkingsconvenant gesloten. Ze werken bijvoorbeeld samen aan het RI en aan bereikbaarheid. In 2017 zullen definitieve conclusies getrokken worden over de wijze van samenwerken. De gemeenteraden zullen hierover het uiteindelijke oordeel vellen.

De Regiomonitor Economie en Bereikbaarheid is opgeleverd. De monitor becijfert dat er potentieel is voor 0,5% tot 1% extra economische groei.

De Uitvoeringsagenda Bereikbaarheid (UAB) is na een zienswijzeprocedure vastgesteld door het algemeen bestuur (AB). Tevens werden de Vervoerplannen van HTM en RET vastgesteld waarin lijnvoering en dienstregeling worden vastgelegd.

De MRDH wordt medeaandeelhouder in HTM (en RET). Het verkrijgen van zeggenschap over HTM is op grond van de Wet personenvervoer 2000 nodig om investering van het railvervoer aan beide bedrijven mogelijk te maken. Gekozen is voor een zo licht mogelijke vorm van zeggenschap, waarbij de risico's voor de MRDH goed beheersbaar zijn.

Voor de adviescommissies Economisch Vestigingsklimaat (EV) en Vervoersautoriteit (VA) is vastgesteld dat de leden van de Commissies niet namens de gemeenteraden adviseren, maar als raadsleden van een regionaal orgaan. De kaderstelling en controle door de gemeenteraden vinden plaats via de eigen leden in het AB.

Juridische Zaken

Europese wet- en regelgeving

De nieuwe Europese Privacyverordening - die een einde moet maken aan de versnippering van de privacywetgeving - is in mei 2016 in werking getreden.

Projecten

Belangrijke projecten waaraan in de eerste helft van 2016 is meegewerkt, zijn onder meer de harmonisatie van het handhavingsbeleid en regelgeving, nadeelcompensatie en schadevergoeding, Topinkomens en de invoering van de Omgevingswet.

Digitale correspondentie gerechtelijke instanties

Procederen gaat binnen enkele jaren verplicht online worden. Dit betekent dat procederen op papier niet meer mogelijk zal zijn. In 2016 is begonnen met een gefaseerde overgang van papier naar online (loopt door tot 2018).

Bekendmaking

Alleen met juiste bekendmaking treedt een besluit in werking. Ondeugdelijke bekendmaking kan ingrijpende en vervelende gevolgen hebben. Besluiten moeten dus goed en betrouwbaar bekend worden gemaakt. Met ingang van mei 2016 vindt bekendmaking van besluiten plaats via de Gemeenschappelijke Voorziening Officiële Publicaties.

Organisatie juridische functie

Een van de doelstellingen van het coalitieakkoord is een slagvaardige organisatie. Bundeling van de juridische functie onder aansturing van de Bestuursdienst hoort daarbij. Dat waarborgt de kwaliteit van de advisering aan het gemeentebestuur en leidt bovendien tot besparingen. De eerste helft van 2016 stond in het teken van een eerste rapportage aan en besluitvorming door het GMT.

Julianamonument en Thorbeckemonument

Het traject voor de totstandkoming van het Julianamonument loopt voorspoedig. Er is - in grote lijnen - duidelijkheid over de locatie: het Koningin Julianaplein. Bij de uitwerking van de invulling van het plein zal ook de exacte plek voor het monument worden vastgesteld. Vanwege de bouwwerkzaamheden op en onder het plein zal het monument niet eerder dan in 2018 of 2019 kunnen worden geplaatst.

De kunstenaar werkt momenteel aan een verdere uitwerking van het ontwerp van het monument.

De locatie voor het Thorbeckemonument ligt nog niet vast. Dit vertraagt de afronding van het project. Het monument is grotendeels klaar, maar de laatste onderdelen moeten worden afgestemd op de locatie. Het ziet er naar uit dat deze zomer de locatie wordt vastgesteld. In dat geval kan het monument in het voorjaar van 2017 worden geplaatst.

2.3 PROGRAMMA 3 - DIENSTVERLENING

De gemeente stelt de inwoners en ondernemers van Den Haag centraal, met dienstverlening die op maat is. Dat schept ruimte voor persoonlijk en betekenisvol contact voor Hagenaars die ondersteuning nodig hebben bij hun behoeften aan gemeentelijke dienstverlening omdat ze met een ingewikkeld probleem zitten en er zelf niet uitkomen. Het levert niet alleen inwoners een betere dienstverlening op, maar de gemeentelijke organisatie zal er ook efficiënter door kunnen werken. Het Klantcontactcentrum (KCC) is de centrale toegang voor bewoners, expats en ondernemers tot de dienstverlening van de gemeente Den Haag. Het KCC beheert drie kanalen: de website www.denhaag.nl, het telefoonnummer 14070 en de balies in de stadsdeelkantoren.

Prestatie-indicator	Bron:	Realisatie t/m 30-06-'16	Begroting 2016	Realisatie 2015	Nulmeting
afhandeling van klanten binnen de (vast)gestelde normtijden					
www.denhaag.nl uptime van:	GX	99,94%	99,92%	99,92%	99,94%
14070 gemiddelde wachttijd	Avaya	57 seconden	45seconden	44 seconden	45 seconden
Geholpen binnen 5 minuten bij de balies KCC	GBOS	89%	90%	90%	88%

Uptime is de tijd dat een website bereikbaar is voor bezoekers. Met een uptime van 99,94% doet de gemeente het goed. Het niet beschikbaar zijn wordt veelal veroorzaakt door een technische storing. Het callcenter 14070 streeft naar een gemiddelde wachttijd van maximaal 45 seconden. In de periode vlak voor de zomervakantie is het traditioneel wat drukker bij 14070 en kunnen de wachttijden oplopen (realisatie 30 juni 57 seconden). Bezoekers van de KCC balies die een afspraak hebben gemaakt worden vrijwel direct geholpen op het tijdstip van de afspraak. Het streven is om 90% van de burgers binnen 5 minuten te helpen.

Effect indicator Click, Call en Face	bron	Realisatie t/m 30-06-'16	Begroting 2016	Realisatie 2015	Nulmeting
Gemiddelde beoordeling van :					
bezoekers van DenHaag.nl (click)	IPSOS	6,9	7,0	6,6	6,3
bellers naar 14070 (call)	IPSOS	7,6	7,0	7,4	7,4
bezoekers van de stadsdeelkantoren (face)	IPSOS	8,3	7,0	8,2	8,3

De gemeente Den Haag wil voor haar dienstverlening minimaal een 7 behalen. Het gemiddelde cijfer voor dienstverlening over de 3 kanalen is een 7+, de face haalt 'traditioneel' zelfs een 8+.

Kengetal	Bron:	Realisatie t/m 30-06-'16	Realisatie 2015
Aantal klantcontacten per kanaal			
Via www.denhaag.nl	Google Analytics	1.946.269	3.531.191
Via 14070	Avaya	238.371	534.756
Via balies stadsdeelkantoren	GBOS	152.313	287.883

In 2016 zal de website www.denhaag.nl ca. 3,6 mln. bezoekers hebben. Door continue verbeteringen aan de website en kanaalverbreding (denk aan e-mail, chat en social media) is de verwachting dat het aantal bezoekers de komende jaren verder zal toenemen. Waardoor er sprake is van een verschuiving tussen de bovengenoemde kanalen.

Dienstverlening

Het KCC maakt de digitale dienstverlening persoonlijk. Dit levert gemak en gewin op voor de gebruikers. We willen de gebruikers stimuleren om het best passende en meest (kosten)efficiënte kanaal te kiezen. Vanzelfsprekend worden mensen die moeite hebben met de overgang naar digitaal daarbij geholpen door het klantcontact via 14070, en ook blijft een goede baliebehandeling mogelijk. Dit sluit aan op de visie die is neergelegd in de Haagse strategienota dienstverlening 'Goed, Gemakkelijk en Snel' "(RIS 282570). Om deze dienstverlening efficiënt te kunnen blijven aanbieden is de organisatie van het Klantcontactcentrum (KCC) verder doorontwikkeld. Dit heeft geleid tot een reorganisatie, die in per 1/07/2016 is afgerond. Het doel van de reorganisatie is drieledig: een professionalisering van de organisatie, het voorbereiden van de organisatie op de digitale dienstverlening (2018) en een financiële herstructurering die leidt tot een financieel gezonde organisatie. Voor de aan de reorganisatie gerelateerde frictiekosten heeft DPZ in 2016 een reorganisatievoorziening gevormd.

Strategienota Haagse Dienstverlening

In de Strategie Haagse Dienstverlening staat De Hagenaar centraal, dit betekent dat de gemeente zich primair oriënteert op wat de Hagenaar van de gemeente verlangt. Op dit moment worden de verschillende programma's vormgegeven en lopen er diverse pilots. Enkele voorbeelden zijn:

- een tool Betere Teksten waarmee (brief)teksten kunnen worden voorgelegd aan bewoners;
- Den Haag is gekoppeld aan de landelijke Berichtenbox van de Overheid en deze is gebruikt voor de toezending van de Woonlastennota;
- Digitaal Huwelijksloket.

Eerste raadgevend referendum 2016

Op 6 april 2016 is het eerste raadgevend referendum gehouden. In 2016 was voor verkiezingen € 3,7 mln. beschikbaar. Het gaat om een jaarlijks bedrag van € 2,0 mln. voor de organisatie van verkiezingen en een incidentele bijdrage van € 1,7 mln. vanuit het Rijk voor de organisatie van het Oekraïne Referendum. Naar verwachting wordt € 3,2 mln. uitgegeven in 2016 hetgeen een voordelig resultaat oplevert van € 0,5 mln.

Asielzoekers en vluchtelingenbeleid

Maatschappelijke begeleiding statushouders

De eerste groep statushouders is in juni in Den Haag aangekomen op de locati Scheveningseweg. De planning en uitvoering van alle noodzakelijke activiteiten voor deze doelgroep en de volgende groepsregeldagen zijn onder leiding van een centrale regiegroep van start gegaan. In 2016 in de periode 1 januari tot 1 september is inmiddels voor 811 personen in huisvesting voorzien. Voor de huisvesting van Statushouders is in 2016 de eerste locatie aan de Scheveningseweg opgeleverd. Tegerlijktijd zijn plannen uitgewerkt voor transformatie van bestaande panden zoals Waalsdorperweg en Zieken. Aan de Jupiterkade worden de werkzaamheden voorbereid voor het plaatsen van containerwoningen. Daarnaast zijn plannen gemaakt voor nieuwbouw van woningen aan de Zwaarvegersgaarde 95 en in Deelplan 20 in Ypenburg (Zie voor meer informatie Voortgang Statushouders huisvesting RIS 294967).

In het Bestuursakkoord Verhoogde Asielinstroom is vanaf 2016 de Rijksvergoeding Maatschappelijke Begeleiding verhoogd van € 1.000 naar € 2.370 per volwassen statushouder. Voor de maatschappelijke begeleiding waarover hier wordt gesproken (eerste begeleiding door Stichting Vluchtelingenwerk) is dit voldoende.

De opgave 2016 vraagt een grotere capaciteit aan maatschappelijke begeleiding en begeleiding naar participatie en integratie, zoals beschreven in de 'Haagse aanpak statushouders sociaal domein' (RIS293919). Voor de bekostiging van participatie, integratie en andere noodzakelijke ondersteuning vanuit het Sociaal domein is budget vanuit het Rijk beschikbaar. Onder de toelichting van programma 7 wordt dit nader toegelicht.

Mensen zonder verblijfsdocumenten

Het Rijk blijkt niet in staat om alle afgewezen asielzoekers terug te laten keren naar het land van herkomst. Daardoor worden gemeenten geregeld geconfronteerd met mensen zonder verblijfsdocumenten; in Den Haag zal het in 2016 naar verwachting om 40-60 huishoudens gaan.

Opvang voormalige minderjarige asielzoekers

Daarnaast wordt ook een klein aantal voormalige minderjarige asielzoekers opgevangen die kans maken op een verblijfsvergunning. Deze opvangplaatsen zijn ondergebracht bij de Kesslerstichting.

Voor de financiering van de hulp aan deze twee groepen mensen zonder verblijfsdocumenten wordt het Noodfonds Vluchtelingen gecontinueerd.

Integratie

In december 2015 is het nieuwe beleid Taal in de buurt vastgesteld. In het nieuwe beleid Taal in de buurt is invulling gegeven aan efficiency, kwaliteit en doorstrommogelijkheden. Inmiddels zijn 30 groepen gestart binnen de kaders van dit nieuwe beleid.

Om de aanpak van discriminatie onder de aandacht te brengen organiseerde de gemeente Den Haag de Internationale Dag tegen Racisme en Discriminatie onder de titel 'Anders? Nou en! Op zondag 20 maart was het slotevenement in de Grote Kerk. Daarnaast werkt Bureau Discriminatiezaken aan het inrichten van een meld- en registratiepunt Arbeidsdiscriminatie. Ook is binnen de gemeente Den Haag de pilot anoniem solliciteren van start gegaan. Op verschillende manieren is het afgelopen halfjaar gewerkt aan het overtuigen van Haagse werkgevers van het belang van diversiteit en inclusie op hun eigen werkvloer.

Er blijven signalen vanuit de stad komen over horecadiiscriminatie. Daarom zijn gesprekken met verschillende jongerenorganisaties en horecaondernemers georganiseerd om wederzijdse ervaringen te delen, en zo de mogelijkheden tot verdere samenwerking te onderzoeken. Om de vinger aan de pols te houden wordt momenteel een zgn. Mystery Guest-onderzoek voorbereid. Begin dit jaar speelde 'Jihad, de voorstelling' in de theaters in Den Haag. Acht keer werd de voorstelling opgevoerd. Zalen gevuld met meer dan 2.000 leerlingen en studenten van scholen uit het voortgezet onderwijs, van Mondriaan maar ook van de Haagse Hogeschool. Jihad is een theatervoorstelling voor jongeren over actuele thema's: radicalisme, vervreemding, je wel of niet thuis voelen en identiteit. Ook medewerkers van organisaties uit de stad die te maken hebben met de thematiek van radicalisering kwamen kijken.

Den Haag kent een groot aantal multiculturele festivals, van klein tot groot. Op 3 juli vond de eerste editie van het Divercity Festival plaats. Het festival trok ruim 13.000 bezoekers naar het Haagse Zuiderpark en presenteerde drie podia met grote artiesten op het gebied van muziek, dans, poëzie, spoken word en stand-up comedy.

Vanuit Integratieperspectief wordt een bijdrage geleverd aan de Haagse aanpak statushouders. De gemeente werkt eraan om in 2016, behalve het jaarlijkse door het Rijk toegewezen aantal vluchtelingen, 700 extra vluchtelingen met een tijdelijke verblijfsvergunning huisvesten. De Haagse aanpak statushouders is erop gericht deze groep nieuwkomers zo snel mogelijk te laten integreren in de Haagse samenleving.

Media en ICT in de Stad

Stadsomroep en de partners in de Haagse wijken zorgen samen voor een constante nieuwstroom die via Den Haag TV analoog en digitaal via verschillende kanalen te zien is. Dankzij goede afspraken met de Stadsomroep zijn ook de uitzendingen van Den Haag in 60 seconden voor dit jaar weer gegarandeerd. De Haagse Media Hub werd gelanceerd en met de opbouw van dit virtueel mediahuis wordt verder invulling gegeven aan het uitwisselen van content tussen alle aangesloten partners. Met de Nacht van de Journalistiek in perscentrum Nieuwspoor en de uitreiking van de belangrijkste journalistieke prijzen, de Tegels, in de Koninklijke Schouwburg vonden twee belangrijke evenementen op media gebied plaats. Vanuit het programma Media /ICT in de Stad werden, in samenwerking met de Haagse Hogeschool en

bedrijfsleven, twee succesvolle ICT cafés georganiseerd. Met de start van innovatielabs in verschillende Haagse wijken wordt samen met de Haagse Hogeschool, de stadsdeelorganisatie en bewoners gezocht naar innovatieve oplossingen van problemen die in de wijk spelen.

2.4 PROGRAMMA 4 - OPENBARE ORDE EN VEILIGHEID

Het integraal veiligheidsbeleid 2015-2018 van de gemeente Den Haag verloopt langs drie sporen:

1. Aanpak van high impact crimes (overval, straatroof, woninginbraak en geweld);
2. Gebiedsgerichte aanpak met een probleemgerichte inzet in wijken en buurten;
3. Aanpak van ondermijning, niet alleen strafrechtelijk maar ook bestuurlijk.

Met het Integraal veiligheidsplan 2015-2018 bouwen we verder op een stevig fundament. Dit leidde in de eerste zes maanden van 2016 tot mooie resultaten. Het totaal aantal misdrijven (Wetboek van Strafrecht) daalde met 6% ten opzichte van dezelfde periode in 2015. De high impact crimes daalden met gemiddeld 7%.

Spoor 1: Aanpak van high impact crimes

Woninginbraak

Er is versterkt ingezet op alle hotspots van woninginbraak. In het eerste halfjaar van 2016 zijn 1.500 deurspionnen en 1.950 kierstandhouders verstrekt door de gemeente en geplaatst door de Haeghe Groep. Er is bij 1.600 woningen in Leidschenveen-Ypenburg anti-kerntrekbeslag geregeld. Verder zijn er 400 DNA-kits verstrekt in Loosduinen. Dit betreft een synthetische spray waarmee bewoners hun kostbaarheden kunnen markeren. Alle Buurt Interventie Teams (BITs) zijn ingezet voor woninginbraakpreventie, bijvoorbeeld door surveilleren in de wijk en uitdelen van 120.000 flyers met inbraakpreventietips. In Centrum en Escamp zijn medewerkers van de gemeente bij 6.000 huishoudens huis aan huis geweest om bewoners bewust te maken van het inbraakrisico en om preventietips mee te geven. In het kader van het Donkere Dagen Offensief zijn 1.655 enquêtes afgenomen onder bewoners over de preventieve maatregelen die zij zelf thuis hebben. Tot slot zijn er 7 voorlichtingssessies georganiseerd bij bewonersverenigingen en belangenverenigingen, waarvan 1 specifiek voor ouderen, en is bij 26 supermarkten en winkelgebieden een preventiekraam ingezet.

Overval

De gemeente bezoekt indien gewenst bewoners en ondernemers die slachtoffer zijn geweest van een overval voor nazorg en preventieadvies. In de eerste helft van 2016 zijn 18 bezoeken afgelegd. Daarnaast zijn er bij 40 ondernemers afroomkluisen geplaatst, bij 40 avond- en afhaalwinkels magneetsluitingen aangebracht en zijn 20 winkels zonder pinmogelijkheid voorzien van een eerste pinterminal.

Veel voorkomende vormen van criminaliteit

De inzet van de BITs is verbreed naar veelvoorkomende criminaliteit, zoals fietsdiefstal, babbeltrucs en veilig pinnen. In april hebben alle politiebureaus samen met de BITs ingezet op voorlichting over het voorkomen van fietsdiefstal. In de omgeving van het bureau Jan Hendrikstraat/de Heemstraat vond een actie ter voorkoming van zakkenrollerij plaats. Tijdens Parkpop vond een bewustwordingsactie plaats gericht tegen het skimmen, waarbij 25.000 pasjes zijn uitgereikt die de pinpas hiertegen beschermen.

Aanpak van criminele jeugdgroepen en -netwerken

De succesvolle Haagse aanpak van problematische jeugdgroepen is voortgezet zoals geschetst in RIS 294541. In de eerste helft van 2016 is ingezet op twee locaties: het Joubertplantsoen en Molenwijk. Vanuit de aanpak Joubertplantsoen kregen 20 personen een persoonsgebonden aanpak. In het najaar 2015 werd met de groepsscanmethodiek een eerste korte analyse van de Molenwijkgroep uitgevoerd. De groep bestond uit 47 personen van 15 tot 33 jaar. Tussen februari en eind juni werden in het Veiligheidshuis 19 criminele kopstukken en ambitieuze delinquenten uit het criminele netwerk besproken. Daarnaast krijgen 17 meelopers aandacht.

Veiligheidshuis

Het Veiligheidshuis ligt op schema bij de uitvoering van het jaarplan 2016. In 2016 zijn er van de programmareserve extra middelen beschikbaar gesteld voor de versterking van de persoonsgerichte aanpak

van radicalisering in het Veiligheidshuis. Met dit geld wordt de capaciteit voor procesregie, analyse en expertise verhoogd. Op deze manier wordt een kwaliteitsslag in de aanpak gerealiseerd.

Huiselijk geweld

In de eerste helft van 2016 zijn 150 huisverboden opgelegd. De politie en de hulpverlening ervaren het tijdelijk huisverbod als een effectief instrument bij de aanpak van huiselijk geweld.

Veilig uitgaan

Om in samenwerking met de horecasector een veilig uitgaansklimaat in de gehele stad te realiseren, vindt periodiek overleg plaats tussen Koninklijke Horeca Nederland, politie en gemeente. Daarnaast zoekt de gemeente op locaties met een concentratie van horecabedrijven naar mogelijkheden om afspraken met exploitanten te maken. Het afgelopen halfjaar werd gemeentebreed in zeven horecazaken een handelshoeveelheid drugs aangetroffen. Daarnaast vond twee keer ernstig geweld plaats in een horecazaak. Er vonden negen sluitingen van horecagelegenheden plaats.

Spoor 2: Gebiedsgerichte aanpak met een probleemgerichte inzet in wijken en buurten

Veilig ondernemen

Het Keurmerk Veilig Ondernemen vervult een sleutelrol in het stimuleren van Haagse kracht. In de periode januari tot en met juni 2016 zijn vier KVO-gebieden ge(her)certificeerd: Gouverneurlaan/Lorentzplein, City Center, Loosduinse Hoofdplein en Kijkduin.

Jeugdoverlast

De overlastgevende groepen op het Bonbonplein, Fakonahof (Centrum), Tesselseplein (Scheveningen), en het Panamaplein/Hoge Veld (Escamp) zijn in het afgelopen halfjaar onder regie van het kernteam jongerenoverlast aangepakt. De aanpak op het Bonbonplein kon in april worden afgeschaald, omdat de overlast daar vrijwel is opgelost. Van de overlastgevende groep op het Fakonahof hebben 22 jongeren een persoonsgerichte aanpak en drie gezinnen een gezinscoach. Het is er de afgelopen maanden rustig. Er is ingezet op betrokkenheid van omwonenden en de leefomgeving. Cameratoezicht maakt onderdeel uit van het maatregelenpakket. De aanpak van de overlastgevende groep op het Tesselseplein omvat plannen op maat voor 7 individuele jongeren, bij drie van deze jongeren is een gezinscoach betrokken. Opbouwwerk is ingeschakeld om participatie van bewoners te stimuleren. Rondom het Panamaplein is het rustig dankzij de gebiedsverboden. Enkele van de overlastgevende jongeren maken gebruik van het hulpaanbod. De politie surveilleert extra, er wordt meer jongerenwerk ingezet en er vindt extra schoonmaak plaats.

Drank- en drugsoverlast

De Overlastwet is ingezet om overlast in wijken zo veel mogelijk met maatwerk aan te pakken. In de eerste helft van 2016 zijn 28 gebiedsverboden opgelegd aan 24 verschillende personen.

De alcoholgerelateerde overlast neemt verder af. De alcoholverboden op het Jozef Israelsplein en in Winkelcentrum Mariahoeve/wijkpark de Horst zijn half juni ingetrokken nu de alcoholgerelateerde overlast daar structureel is verdwenen. Er zijn geen nieuwe verbodsgebieden ingesteld. Momenteel zijn er 21 alcoholverbodsgebieden.

Politie en handhavingsteam verbaliseren op basis van de Drank en Horecawet indien jongeren in de openbare ruimte alcohol in hun bezit hebben. In de eerste 6 maanden van 2016 gebeurde dit 61 keer. In de eerste zes maanden van 2016 ontvingen acht ondernemers een waarschuwing wegens verkoop van alcohol aan minderjarigen.

Cameratoezicht

In het eerste halfjaar van 2016 is, als onderdeel van een samenhangend pakket maatregelen, op diverse locaties tijdelijk flexibel cameratoezicht ingezet ter bestrijding van overlast. In maart is het cameratoezicht op het Teniersplantsoen, Helena van Doeverenplantsoen en Spicoveld beëindigd.

Op de locaties Delftselaan e.o., Hoefkade/Koningsstraat/Fakonahof, Kaapseplein en het Oude Centrum (Boekhorststraat en Rabbijn Maarsenplein) is het tijdelijke cameratoezicht verlengd, omdat de situatie op deze locaties nog onvoldoende is verbeterd. Nieuw zijn de camera's op het Hobbemaplein en de Schoeplaan (in Laak) in verband met de aanpak van de jongerenoverlast. In de afgelopen jaren werden tijdens het badseizoen tijdelijke camera's langs de kuststrook van Scheveningen ingezet. In verband met de jaarrondexploitatie van strandtenten en de groei van de bezoekersaantallen buiten het strandseizoen door grote evenementen, zijn de flexibele camera's op de boulevard vervangen voor vaste camera's.

Integrale Handhavingsacties

In het eerste halfjaar van 2016 vonden 4 integrale handhavingsacties plaats. In het Valkenboskwartier, Oude Centrum en Zeeheldenkwartier, Bouwlust/Vrederust en Rivierenbuurt/Stationsbuurt waren de gemeentelijke diensten samen met de politie en brandweer op pad. Bij diverse acties sloten externe partners aan, zoals de douane, Stedin en de Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit. Na iedere actie zijn omwonenden via een Burgernet bericht geïnformeerd. De acties leverden veel positieve reacties op van wijkbewoners.

Radicalisering, polarisatie en jihadisme

De aanpak van radicalisering, polarisatie en jihadisme kenmerkt zich door een combinatie van harde en zachte maatregelen. In de eerste helft van dit jaar zijn we verder gegaan met trainingen, oriëntatieprogramma's en netwerkbenadering. In totaal hebben we hier ruim 3500 professionals mee bereikt. Er is een handelingskader ontwikkeld voor deze professionals. De netwerken worden met grote regelmaat ingezet voor het peilen van sentimenten of het ontcrachten van geruchten. In de eerste helft van 2016 is het pilotprogramma afgerond, dat is ontwikkeld voor moeders. In de rest van 2016 zal het programma worden uitgerold in de hele stad. De resocialisatie van ex-gedetineerden, waaronder teruggekeerde uitreizigers, is een samenwerking met de justitiële inrichtingen en Reclassering Nederland. Op dit moment zijn 25 personen uitgereisd. 11 personen zijn tegengehouden toen zij wilden uitreizen. Tot 31 mei 2016 zijn er 5 uitreizigers teruggekeerd uit het strijdgebied. Van 15 personen is bekend dat zij overleden zijn. In de eerste helft van 2016 hebben we 40 cases besproken in het Veiligheidshuis. Bij 42 personen is het paspoort gesignaleerd of ingetrokken.

Spoor 3: Bestuurlijke aanpak van georganiseerde criminaliteit

Bibob

In het eerste halfjaar van 2016 zijn 300 Bibobtoetsen uitgevoerd. Zes dossiers zijn ingezonden naar het Landelijk Bureau Bibob, vijf vergunningen zijn geweigerd, twee vergunningen zijn onder extra voorwaarden verleend en in twee gevallen trok de ondernemer zijn aanvraag in toen hij met de Wet Bibob werd geconfronteerd.

Prostitutie en mensenhandel

De bestuurlijke aanpak van mensenhandel en uitbuiting was een speerpunt tijdens het Nederlandse EU-voorzitterschap. Bij drie EU-mensenhandelconferenties heeft de gemeente Den Haag de ontwikkelde aanpak gepresenteerd en inhoudelijke bijdragen aan workshops verzorgd. De conferenties leveren input om het mensenhandelbeleid in Den Haag verder te ontwikkelen.

Haags Economisch Interventieteam (HEIT)

De HEIT-partners werken samen in de aanpak van malafide bedrijvigheid in prostitutie, detailhandel en horeca. Het HEIT doet dit door middel van integrale controles met gemeente, politie en andere partners met als doel het leveren van een bijdrage aan een veilige en leefbare stad (en regio). De teams hebben in het eerste halfjaar 2016 gezamenlijk 424 controles in Den Haag uitgevoerd.

Hennepkwekerijen

In de eerste 5 maanden van 2016 zijn 109 hennepkwekerijen ontmanteld.

Veiligheidsregio gemeentelijke crisisbeheersing

Het Bureau gemeentelijke Crisisbeheersing heeft het eerste halfjaar van 2016 gewerkt aan de verdere ontwikkeling van het regionale team crisiscommunicatie en de voorbereiding op de regionale invulling van de functies algemeen commandant bevolkingszorg en hoofd ondersteuning. Gestart is met de actualisatie van het deelplan bevolkingszorg, dat eind 2016 wordt opgeleverd.

2.5 PROGRAMMA 5 – CULTUUR EN BIBLIOTHEEK

In 2016 voert de gemeente het cultuurbeleid uit volgens het Meerjarenbeleidsplan Kunst en Cultuur 2013-2016 *Haagse Nieuwe*. De gemeente richt zich in 2016 op:

- het ondersteunen van een breed en hoogwaardig cultuuraanbod dat aantrekkelijk is voor de verschillende (internationale) publieksgroepen in de stad;
- een cultuureducatieaanbod dat mede voorziet in een kennismaking met culturele instellingen en aansluit bij de vraag van de scholen ('Cultuureducatie op zijn Haags');
- een divers aanbod, een breed bereik en verbindingen met andere (sociale) domeinen via de inzet op wijkcultuur en cultuurankers;
- een creatief en innovatief makersklimaat, mede ondersteund door een impuls in het kader van de actualisering in 2015 van het broedplaatsenbeleid;
- cultureel ondernemerschap;
- een gevarieerd museaal aanbod en een professioneel collectiebeheer.

De grootste ontwikkelingen doen zich voor op het gebied van de podiumkunsten en accommodaties. In de eerste plaats is dit de bouw van het nieuwe Onderwijs- en Cultuurcentrum (OCC) aan het Spuiplein, waarin het Dans- en Muziekcentrum Den Haag, het Residentie Orkest, het Nederlands Dans Theater en het Koninklijk Conservatorium hun huisvesting krijgen. Daarnaast wordt in 2016 door het Nationale Toneel, de Koninklijke Schouwburg en Theater aan het Spui gewerkt aan hun fusie tot 'Het Nationale Theater', een in de Nederlandse theatergeschiedenis unieke krachtenbundeling van een groot gezelschap, een schouwburg en een (producerend) vlakkevloertheater.

Wijkcultuur: "Cultuur dichtbij"

Het in 2015 heropende Zuiderparktheater draait dit jaar een eerste volledig seizoen, dat op Tweede Pinksterdag van start ging met een concert van het BKO Quintet uit Mali. Voor seizoen 2016 is nadere samenwerking gezocht met andere partijen. Zo organiseerde het Paard van Troje er op 18 juni een concert van de popgroep Bløf.

Cultureel ondernemerschap

Het stimuleren van cultureel ondernemerschap gebeurt deels door de Subsidieregeling Stimulering Cultureel Ondernemerschap, waarin voor 2015 en 2016 jaarlijks € 0,2 mln. beschikbaar is gesteld voor samenwerkingsprojecten tussen de cultuurinstellingen en duurzame verbindingen met andere sectoren. Daarnaast is met de Culturele Business Case (CBC) een lokaal netwerk van bedrijfsleven, maatschappelijke instellingen en cultuurinstellingen ontstaan voor versterking van hun ondernemerschap. Tijdens de netwerkbijeenkomst van 5 juli 2016 waren ca. 100 deelnemers aanwezig, waaronder voor het eerst ook de recent als partner toegetreden gemeente Leidschendam-Voorburg.

Makersklimaat en broedplaatsenbeleid

Vanaf begin 2016 is de door de gemeente aangestuurde broedplaatsmakelaar actief voor de koppeling van vraag en aanbod van werkruimte met een invulling voor broedplaatsen, kunstenaarsinitiatieven en creatieve bedrijvigheid. Eigenaren worden door de makelaar aangesproken op hun leegstand en de ruimtebehoefte van broedplaatsen en makers wordt onder de aandacht gebracht. Eind juni 2016 vond een succesvolle kijkdag plaats om de interesse te peilen bij kunstenaars(collectieven) en broedplaatsen voor de mogelijke ontwikkeling van de voormalige schoolgebouwen in de De Gheijnstraat en Ferdinand Bolstraat en een bedrijfspand aan het Willem Dreespark tot cultuurlocatie met ateliers en oefenruimtes. Elke locatie is bezocht door ca. 50 geïnteresseerden, die uitgenodigd zijn een planschets te maken voor gebruik van (een deel van) de panden.

De Stichting Vrije Academie/Gemak is geliquideerd en heeft de huur van het pand aan de Paviljoensgracht opgezegd. De begane grond is in bruikleen gegeven aan de Stichting Lustlab, die er eigen activiteiten organiseert en ruimte biedt aan culturele activiteiten van derden. De definitieve invulling van de begane grond is mede afhankelijk van vaststelling van het Meerjarenbeleidsplan Kunst en Cultuur 2017-2020 (eind 2016).

Meerjarenbeleidsplan Kunst en Cultuur 2017-2020

De voorbereiding van de beleidsperiode 2017-2020 is in volle gang. Op 29 april 2016 bracht de Adviescommissie voor het Meerjarenbeleidsplan haar advies *Bouwen aan kunst en cultuur* uit. Op basis van dit advies heeft het college op 28 juni 2016 het concept-Meerjarenbeleidsplan Kunst en Cultuur 2017-2020 *Ruimte voor de spelende mens* (MJB) vastgesteld. Daarin zijn de volgende beleidsdoelen voor 2017-2020 geformuleerd:

- artistieke waarde van het cultuuraanbod;
- een kwalitatief en veelzijdig cultuuraanbod dat aantrekkelijk is voor de verschillende publieksgroepen in Den Haag;
- een goed makersklimaat, ruimte voor talentontwikkeling;
- cultuuronderwijs voor iedere Haagse jongere;
- cultuur met een breed bereik;
- cultuur met maatschappelijke relevantie;
- economisch profijt en het culturele gezicht van de stad.

Instellingen konden tot en met 22 juli 2016 schriftelijk hun zienswijze op het concept MJB kenbaar maken. In totaal zijn 49 zienswijzen ontvangen van instellingen. Daarnaast zijn 2 zienswijzen door instellingen gezamenlijk ingediend. De zienswijzen hebben onderdelen geleid tot een aantal wijzigingen ten opzichte van het concept MJB. Deze wijzigingen zijn opgenomen in het raadsvoorstel dat op 13 september jl. aan de raad is toegezonden (RIS295007). Het raadsvoorstel zal op 4 november in de raad worden vastgesteld.

Bibliotheek

Met ingang van 1 juli is “gastlenen” bij bibliotheek Den Haag mogelijk. Leners uit andere bibliotheken in het land kunnen met hun bibliotheekpas in Den Haag lenen. Haagse leners kunnen gebruik maken van bibliotheken elders in het land.

Alle servicepunten zijn omgevormd en uitgebreid naar zeven Digitaalpunten. Naast informatie over www.denhaag.nl heeft het Digitaalpunt een doorverwijsfunctie naar cursussen op het gebied van taal en mediawijsheid. De bibliotheek heeft de coördinatie van “Taal in de Buurt” op zich genomen.

De vestiging Transvaalkwartier heeft een restyling ondergaan en is op 7 september jl. officieel heropend. Het aantal studieplekken in de vestiging Escamp werd uitgebreid. Op de Centrale Bibliotheek is de presentatie van de tijdschriften vernieuwd. Door de invoering van nieuwe computers en aanpassingen in de software zijn de snelheid en stabiliteit van de systemen sterk verbeterd. Om de klant beter van dienst te zijn is er een onderzoek gehouden naar de werking van de selfservice in- en uitlenen. Dit heeft geleid tot een andere wijze van in- en uitlenen.

Met het project ‘Ouderen in de Wijk (OidW), willen de G4-bibliotheken en Mira Media in de periode 2015-2020 tienduizend ouderen zichtbaar maken en helpen hun persoonlijke sociale netwerken en competenties te versterken om zo lang mogelijk zelfredzaam te blijven. Het project wordt uitgevoerd in acht wijken verdeeld over de vier grote steden. OidW heeft een outreachend karakter waarbij in de wijken nauw wordt samengewerkt met ketenpartners als huisartsen/gezondheidscentra, buurt- en migrantenorganisaties, welzijns- en ouderenorganisaties en buurtteams.

Archeologie

Er is een toename in projecten te zien die archeologisch beoordeeld moeten worden en er komen meer projecten in de uitvoering. In het Atrium van het stadhuis was een tentoonstelling te zien over Archeologie in nieuwbouw. De gemeentearcheologie heeft een twitter- en facebookaccount waarmee steeds nieuwe

informatie verspreid wordt. In Nederland lopen we voor met het gebruik van drones voor de fotografie van opgravingen en met 3d-reconstructies. De dag van de Haagse geschiedenis was een succes. Er zijn een aantal Historische Informatiepunten geopend in bibliotheken waar archeologie een bijdrage aan heeft geleverd.

2.6 PROGRAMMA 6 – ONDERWIJS

De Haagse Educatieve Agenda (HEA) 2014-2018 vormt de basis van het Haagse onderwijsbeleid, waarin de nadruk ligt op 'kwaliteit', want een goed functionerende, veilige en gezonde school en een bekwame, enthousiaste leraar maken het verschil. 'Kwaliteit' staat ook voor de brede ontwikkeling van jonge en volwassen Hagenaars. En voor het werken aan leeropbrengsten en het vergroten van baankansen. De HEA-voortgangsrapportage van het schooljaar 2015-2016 verschijnt in het najaar 2016.

Kwaliteit staat centraal

In de actieagenda 'Ruimte voor Professionele Ontwikkeling' investeren schoolbesturen en gemeente in professionaliteit op school en in het opzetten en onderhouden van professionele netwerken in het onderwijs en de voorscholen. De Haagse lerarenbeurs zal naar verwachting dit jaar en volgend jaar bijdragen aan het verder verminderen van het aantal onbevoegde docenten. Volgens de meest recente gegevens (uit 2014) wordt 7,9% van de lessen gegeven door onbevoegde docenten. Het aantal docenten dat begon aan een opleiding met een Haagse lerarenbeurs nam in de periode van 2012 tot december 2014 met 22% toe, te weten van 202 naar 246 deelnemers.

Het aantal zwakke en zeer zwakke scholen blijft onverminderd laag. Den Haag heeft geen zwakke voortgezet onderwijs-opleidingen. Wel zijn er drie zwakke basisscholen. Die drie scholen maken afspraken met de Onderwijsinspectie en werken aan een verbetertraject. De gemeente stelt als extra ondersteuning subsidie beschikbaar, zodat de scholen zo snel mogelijk niet meer zwak zijn.

IKC's en brede buurtscholen

Met subsidie van de gemeente Den Haag verlengen zware achterstandsscholen de onderwijstijd met zes uur per week. 25 basisscholen voeren dit leerkansprofiel (LKP) uit. Vanwege de sluiting van basisschool het 'Spectrum' is er per augustus 2016 één LKP-school minder, maar we zorgen ervoor dat een andere basisschool met LKP start. In 2016 ondersteunt de gemeente 17 pilots bij de ontwikkeling van integrale kindcentra, een voorziening waarbij opvang en school voor kinderen van 0 tot 12 jaar (waar mogelijk) op één plek gehuisvest zijn, onder één aansturing staan en één gezamenlijke pedagogische en educatieve pedagogische leerlijn hebben. Dat zijn er 9 meer dan in 2015.

Meer enthousiasme voor cultuur

Samenwerkingsschool De Balans won de Haagse Cultuuronderwijs Prijs 2016. Dit jaar deden 44 basisscholen mee met de verkiezing. Met de Haagse Cultuuronderwijs Prijs stimuleren CultuurSchakel, de gemeente Den Haag en de gezamenlijke schoolbesturen het enthousiasme voor cultuuronderwijs. De gemeente stimuleert scholen om cultuuronderwijs in te kopen, zodat alle leerlingen kennis kunnen maken met cultuur. Dit blijkt een succes: de scholen hebben ruim 90.000 leerlingen aangemeld voor activiteiten. Het doel voor 2016 is dat nog meer scholen waar mogelijk de verbindingen leggen tussen cultuuronderwijs en andere vakken, zodat er een samenhangend geheel van cultuuronderwijs ontstaat.

Bereik en kwaliteit voor- en vroegschoolse educatie

Voor- en vroegschoolse educatie (vve) is bedoeld voor jonge kinderen van 2,5 tot 6 jaar met een risico op een (taal)achterstand met als doel de kansen op een goede schoolloopbaan voor deze kinderen te vergroten. Omdat ieder kind profiteert van de vve mogen ook kinderen zonder achterstand hiervan gebruik maken. In juni 2016 gingen in totaal 4.044 kinderen naar de vve, waarvan 1.827 kinderen behoren tot de doelgroep. In Den Haag zijn 2.572 kinderen als doelgroepkind vve geïndiceerd door het consultatiebureau. Het percentage doelgroepkinderen dat deelneemt aan vve is in juni 71%. De gemeente, peuterspeelzalen en kinderopvang verwachten dat meer doelgroepkinderen gebruik maken van de vve, maar niet als zodanig geregistreerd staan. Gezamenlijk zijn er maatregelen geformuleerd om de registratie te verbeteren. De raad is hierover eind maart geïnformeerd bij de afhandeling van vier moties over onderwijs (RIS 293748).

Sinds 2013 wordt er op basis van de bestuursafspraken met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap geïnvesteerd in de kwaliteit van leerkrachten, kwaliteitszorg, opbrengstgericht werken en

ouderbetrokkenheid. De Onderwijsinspectie rondde in juni haar tweede en tevens laatste meting af. In het rapport over Den Haag geeft de Onderwijsinspectie aan dat de investeringen hun vruchten hebben afgeworpen. De uitvoering van vve is kwalitatief goed en de gemeente krijgt geen enkele onvoldoende. Den Haag is op het gebied van samenwerking tussen school en voorschool, gemeentelijke coördinatie en doelgroepdefinitie een voorbeeld voor andere gemeenten. De ambitie is om de gedane investeringen in kwaliteit verder te verhogen en meer peuterspeelzalen en kinderopvang zonder vve de kans te geven de vve-methode ook te gaan uitvoeren.

Harmonisatie en extra geld voor opvang

In het afgelopen halfjaar vond bij het Rijk een verkenning plaats naar de harmonisatie van voorschoolse voorzieningen. Het gaat daarbij om het wegnemen van de verschillen in financieringsstructuur en de kwaliteitseisen tussen de peuterspeelzalen enerzijds en de kinderopvang anderzijds. Over de voortgang van de parlementaire behandeling van de wetswijziging en de vormgeving van de harmonisatie in Den Haag met een bijbehorend plan van aanpak wordt de raadscommissie per brief in het najaar geïnformeerd.

In 2016 krijgt Den Haag €0,35 mln. voor ouders die niet in aanmerking komen voor de kinderopvangtoeslag. Dat zijn veelal eenverdieners en uitkeringsgerechtigden. Doel hiervan is dat meer ouders van de opvang gebruik kunnen maken. Vanwege de relatief kleine omvang van het budget, blijft een (inkomensafhankelijke) bijdrage van de ouders nodig. In de eerdergenoemde brief over de harmonisatie zal de raadscommissie eveneens de inzet van dit budget uiteengezet krijgen.

Onderwijsaanbod voor kinderen van nieuwkomers

De komst van extra statushouders in de stad maakt uitbreiding van het bestaande aanbod aan taalvoorzieningen binnen het onderwijs nodig. Er stromen minder kinderen van statushouders in dan verwacht, maar er vestigt zich hier wel een relatief grote groep jongvolwassen statushouders van 18 tot 27 jaar. In het primair onderwijs wordt een uitbreiding voorzien van in ieder geval drie nieuwkomersgroepen. Met name het voortgezet onderwijs kende een flinke instroom van vooral alleenstaande minderjarige vreemdelingen en startte daardoor ongeveer tien extra internationale schakelklassen. Vooralsnog heeft dit geen gevolgen voor de programmabegroting aangezien nieuwkomersleerlingen in het voortgezet onderwijs worden bekostigd door het Rijk. Diverse Haagse onderwijsinstellingen ontwikkelen een passend aanbod aan schakelprogramma's, zodat statushouders zo snel mogelijk de taal kunnen leren en doorstromen naar werk, opleiding of een andere vorm van zinvolle dagbesteding.

Taalachterstanden bij volwassenen verminderen

In 2016 heeft Den Haag als centrumgemeente voor de regio Haaglanden met de beschikbare rijksmiddelen educatieaanbod voor volwassenen ingekocht bij het ROC Mondriaan. In 2016 is het Mondriaan daarbij gestart met taalvrijwilligers waarmee het bereik, ondanks de rijksbezuinigingen van €0,2 mln., zo veel mogelijk op peil blijft. Daarnaast zet Den Haag eigen educatiemiddelen in voor de licenties Onlineleren en bij vrijwilligersorganisaties als Taal aan Zee. Van de middelen uit het coalitieakkoord van €1 mln. gaat €0,75 mln. naar trajecten voor bestrijding van taal- en rekenachterstanden bij laaggeletterde volwassenen om zo hun kansen op (behoud van) werk te vergroten.

Met de lessen taal en rekenen met gebruik van ICT worden in Den Haag diverse doelgroepen bereikt zoals laagopgeleide werknemers en werkzoekenden, ouders, EU-arbeidsmigranten, sociaal kwetsbaren, alfabetisering voor anderstaligen en voor kwetsbare jongeren ouder dan 18 voor het (alsnog) behalen van een Entreeopleiding of een startkwalificatie Mbo2. Taal aan Zee zet met name in op taal voor statushouders en asielzoekers en op thuisles voor migrantenvrouwen. Het doel in 2016 is dat ruim 4.000 cursisten werken aan hun basisvaardigheden voor taal en rekenen met gebruik van ICT.

Ouders

Inzet op ouderbetrokkenheid wordt door de Haagse scholen actief omarmd. Dat is één van de conclusies die getrokken wordt in het onderzoek dat eind 2015 en in het eerste kwartaal van 2016 door professor Frederik

Smit van het ITS/Radbouduniversiteit is uitgevoerd. In de voor- en voerschoolse educatie, het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs zijn mooie voorbeelden in Den Haag te vinden hoe ouders actief betrokken worden als partner in de schoolloopbaan van hun kinderen. Het onderzoek vormt een stevige basis om gezamenlijk met scholen kennis en best practices van en over ouderbetrokkenheid te delen. Binnen het basisonderwijs maken álle basisscholen met vve gebruik van de subsidie die beschikbaar is voor ouderbetrokkenheid.

Conciërges

Conciërges zijn belangrijk voor de veiligheid, onderhoud en de sfeer op school. In het coalitieakkoord zijn daarom middelen beschikbaar gesteld om op Haagse basisscholen het inzetten van conciërges te stimuleren. In het kader van de extra impuls werkgelegenheid zal deze inzet vergroot worden, zodat nog meer Haagse basisscholen een conciërge in dienst nemen. Op dit moment heeft 30% van de Haagse basisscholen geen conciërge.

Aansluiting onderwijs - arbeidsmarkt

Een van de speerpunten van 'Geslaagd in het vak' is om het leren en werken in de techniek aantrekkelijk te maken. Afgelopen jaar hebben 70 leerlingen van Haagse technische vmbo-scholen bij het ROC Mondriaan een lesprogramma gevolgd dat gericht is op een doorlopende leerlijn in het techniek-onderwijs. Ook mavo-scholen doen steeds meer met techniek en technologie; zo worden er in samenwerking met het ROC Mondriaan en het Wellant College in Delft programma's ontwikkeld op het gebied van mechatronica, commerciële techniek en Greentec.

Om een impuls aan het Mbo te geven is met de coalitieakkoordmiddelen voor maakeconomie een meerjarenplan gemaakt voor innovatie en versterking van mbo-opleidingen in sectoren met economische groeipotentie. Zo wordt het budget van €0,56 mln. ingezet voor onderwijsinnovatie op de thema's 'Zorg & Welzijn', op 'Composieten' (materialen die opgebouwd zijn uit verschillende componenten) en op 'Cybersecurity'. Dit voorjaar werd bekend dat de aanvragen bij het Regionaal Investeringsfonds mbo, met cofinanciering vanuit de gemeente, zijn goedgekeurd. Dit betekent een impuls van €7,5 mln. voor het mbo-onderwijs en samenwerking met werkgevers in de Zorg en Welzijn en Cybersecuritysectoren.

Tegengaan voortijdig schoolverlaten (vsv)

In februari bleek het percentage nieuwe voortijdige schoolverlaters (vsv'ers) over het schooljaar 2014-2015 3,2% (2013-2014: 3,4%). Samen met de scholen wil de gemeente met name leerlingen die uit dreigen te vallen tijdig signaleren en hulp aanbieden. Het schoolmaatschappelijk werk en de Pluscoach zijn hiervoor veelvuldig ingezet. Jongeren die toch waren uitgevallen zijn direct door vsv-casemanagers uitgenodigd. Het jongerenwerk en SZW-consulenten namen contact op met jongeren die al langer geleden waren uitgevallen en spoorden de jongeren aan om opnieuw aan een opleiding te beginnen of in ieder geval een baan te zoeken. Met resultaat; er is het afgelopen halfjaar met 129 jongeren gesproken. Daarvan zijn er 86 geholpen naar school, werk of een traject. Tevens is afgesproken om in totaal 1250 jongeren onder de 27 jaar (dus niet alleen vsv'ers) terug naar school of aan het werk te helpen middels de Sluitende Aanpak. Inmiddels (juni 2016) staat de stand op 652.

Schoolmaatschappelijk werk primair onderwijs (po)/voortgezet onderwijs (vo)

Het schoolmaatschappelijk werk (SMW) voor zowel het po als het vo is in 2015 'opgeplust' naar SMWplus met als doel een betere verbinding tussen onderwijs en jeugdhulp te realiseren. Dit vanuit de gedachte dat vroegtijdige interventie effectiever is. Het SMWplus kan de leerling snel de eerste ondersteuning bieden en (indien nodig) zorgen voor snelle en gerichte inzet van jeugdhulp. De komende tijd zal verder gewerkt worden aan het verbeteren van de specifieke ondersteuning door de schoolmaatschappelijk werkers aan leerlingen met verschillende zorgbehoeften. Daarnaast zal extra ingezet worden op een goede samenwerking tussen de schoolmaatschappelijk werker en de andere interne (zorg) professionals op de school. Om zorgproblematiek vroegtijdig in beeld te krijgen, zijn in het eerste halfjaar de voorbereidingen gestart voor de inzet van de schoolmaatschappelijk werker op de voorscholen. In augustus

gaat de SMW'er ook op de voorscholen in de stadsdelen Centrum, Laak en Leidschenveen-Ypenburg van start. De andere stadsdelen volgen in 2017.

Ontwikkeling hoger onderwijs

De in het coalitieakkoord beschikbaar gestelde middelen voor hoger onderwijs worden in 2016 op basis van de Agenda Kenniseconomie ingezet. Dit leidde in 2016 tot drie initiatieven van grote betekenis voor de academische kennisinfrastructuur in Den Haag.

Met de Universiteit Leiden is een samenwerkingsovereenkomst aangegaan over het ontwikkelen van nieuwe opleidingen en onderzoeksactiviteiten in Den Haag. Eind 2016 neemt de Universiteit Leiden de nieuwbouw in het Wijnhavenkwartier in gebruik, waardoor het aantal studenten groeit van 3.500 nu naar 4.500 in 2020. De Universiteit Leiden (Center for Innovation) is de initiatiefnemer van Humanity X en gaat uitvoering geven aan de realisatie van een netwerk en zorgt voor innovatie rondom de humanitaire sector. De Technische Universiteit Delft en de gemeente investeren samen in de ontwikkeling van de vernieuwde 2-jarige masteropleiding Engineering and Policy Analysis (EPA). Binnen enkele jaren wordt gestreefd naar circa 200 studenten in Den Haag. De TU Delft neemt eveneens haar intrek in de nieuwbouw aan het Wijnhavenkwartier.

Toezicht en handhaving kinderopvang en peuterspeelzaalwerk

De GGD heeft tot 1 juli 2016 254 reguliere inspecties uitgevoerd bij kinderdagverblijven, centra voor buitenschoolse opvang, peuterspeelzalen en gastouderbureaus. Daarnaast ging de GGD voor een inspectie langs bij 41 gastouders en zijn 66 kinderdagverblijven bezocht in het kader van de flitsactie 2016. De GGD voert de inspecties daarmee vrijwel volgens planning uit. De verwachting is dat de GGD alle afgesproken inspecties in 2016 zal uitvoeren. De gemeente ontvangt baten uit bestuurlijke boetes en leges bij de registratie van nieuwe voorzieningen voor kinderopvang. De inkomsten uit leges lopen conform begroting.

Leerlingenvervoer

Sommige leerlingen kunnen vanwege een beperking niet zelfstandig naar school of hun school is ver van huis. De ouders of verzorgers van deze leerlingen kunnen onder voorwaarden aanspraak maken op een voorziening leerlingenvervoer. Het gaat dan om een vergoeding voor de kosten van openbaar vervoer (al dan niet met begeleiding) of een vergoeding voor eigen vervoer (auto, fiets). Als de mogelijkheid niet bestaat om met openbaar vervoer naar school te gaan, kunnen kinderen gebruik maken van aangepast vervoer (speciale bussen en taxi's). Met ingang van het schooljaar 2015-2016 bekostigt de gemeente het aangepast vervoer volgens de nieuwe aanbesteding. Deze aanbesteding zorgt ervoor dat de totale kosten van het leerlingenvervoer met 6% daalden. Het aantal aanvragen van leerlingen voor het leerlingenvervoer, dat bij de gemeente tot 1 juli binnenkwam, bleef voor de schooljaren 2015-2016 en 2016-2017 bijna gelijk (904 op 1 juli 2016 respectievelijk 907 op 1 juli in 2017). Het aantal op 1 juli afgehandelde aanvragen is 11% hoger dan vorig jaar.

Onderwijshuisvesting

Op basis van de huidige planning wordt dit jaar voor zeven scholen nieuwbouw gerealiseerd. Daarnaast zijn ca. tien projecten in uitvoering, die naar verwachting in 2017 en begin 2018 de deuren openen. Drie van de vier brede buurtscholen + zijn inmiddels opgeleverd. De vierde, te weten Morgenstond (met CJG), is met de bouw gestart.

2.7 PROGRAMMA 7 - WERK, INKOMEN EN ARMOEDEBELEID

Algemeen

De gemeente stelt zich ten doel om mensen, met of zonder arbeidsbeperking, maatgericht te ondersteunen bij het vinden van (vrijwilligers)werk zodat maatschappelijke isolatie voorkomen wordt en burgers een zinvolle bijdrage leveren aan de samenleving. Inwoners die een bijstandsuitkering aangevraagd hebben, zijn door de gemeente actief gewezen op de rechten en plichten die het ontvangen van een bijstandsuitkering met zich meebrengt. Zo is de Wet taaleis als aanvulling op de Participatiewet, dit jaar van kracht geworden. Daarnaast geldt vanaf dit jaar ook een nieuwe Fraudewet. De gemeente heeft de fraudeaanpak verder geïntensiveerd.

Ook in het eerste halfjaar 2016 heeft de gemeente werkgevers gestimuleerd om banen te creëren en de samenwerking, waar mogelijk, tussen overheden in de Haagse regio, met sociale partners en UWV verdere te verduurzamen.

In deze periode heeft ook armoede meer aandacht gekregen. Het armoedebeleid is erop gericht dat zo veel mogelijk mensen kunnen meedoen in de stad, ongeacht hun inkomen. Daarbij is essentieel dat inwoners de weg naar deze voorzieningen weten te vinden. Doel is dan ook een zo hoog mogelijk bereik van de minimavoorzieningen. Door verbeterde informatievoorziening voor inwoners (de site van Ooievaarspas en denhaag.nl, extra aandacht voor ZZP'ers en promotietour Ooievaarspasregelingen) is het bereik van mensen die recht hebben op de regeling in juni 2016 naar 95% gestegen - 5% hoger dan begroot.

Aanvalsplan "Den Haag maakt werk!"

In het aanvalsplan is de doelstelling opgenomen om dit jaar 4.250 mensen met een bijstandsuitkering uit te laten stromen naar werk (parttime of fulltime) of school. De voortgang van het aanvalsplan verloopt goed en mooie resultaten zijn bereikt (zie voortgangsrapportage "Den Haag maakt werk!", RIS293908). In het eerste halfjaar 2016 zijn er ruim 2.600 mensen uitgestroomd. Vanuit het aanvalsplan wordt specifiek ingezet op jongeren, vijftigplussers en mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt.

Na de start van het wijkbanenplan in Schilderswijk/Transvaal en de opening van het Servicepunt Arbeid aan de Vaillantlaan is eind juni het tweede Servicepunt Arbeid in Laak geopend. Ook in Laak wordt een team actief om jongeren op te sporen en te helpen bij het vinden van een baan, een opleiding of leerwerktraject. Verder zijn er tien wijktrainees actief in de wijken en is de derde Boost Your Future georganiseerd, een banenmarkt voor jongeren. Daarnaast zijn we doorgegaan met de Sluitende Aanpak om jongerenwerkloosheid te voorkomen - en draait het BBL-loket (Beroeps Begeleidende Leerweg) op volle toeren.

Verder voeren we op structurele basis overleg met MKB Den Haag en VNO-NCW naar aanleiding van het Lokaal Sociaal Akkoord en werken we aan de uitbreiding van het aantal werkakkoorden. Hierin spreken werkgevers hun intentie uit om de kansen op werk te vergroten voor onder meer starters, jongeren, vijftigplussers en arbeidsbeperkten. Onlangs nog zijn de werkakkoorden met Unilever en de Dekker Groep ondertekend.

Om tot nieuwe inzichten te komen hoe vijftigplussers aan het werk te helpen is een challenge georganiseerd, een manier om mensen te stimuleren hun innovatie ideeën voor het oplossen van complexe maatschappelijke problemen te delen. Met een vijftal voorstellen die hieruit voortgevloeid zijn, gaan we verder aan de slag. Daarnaast is er een landelijke expertmeeting geweest en is er een klant-op-koers specifiek voor deze doelgroep georganiseerd.

Ten slotte heeft een succesvolle week van de arbeid plaatsgevonden, bedoeld om de dienstverlening van het Werkgeversservicepunt bij werknemers en werkgevers onder de aandacht te brengen en om andere werkgelegenheidsinitiatieven in de stad te laten zien. Zo is tijdens deze week een Werkestafette

georganiseerd bij het Rijk om bestuurders van bedrijven kennis te laten maken met mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Extra impuls werkgelegenheid

Hoewel het aanvalsplan zijn vruchten afwerpt, is het nog niet genoeg. Een stevige impuls is nodig om de werkgelegenheid, met name aan de onderkant van de arbeidsmarkt, te stimuleren. Over dit aanvullende pakket aan maatregelen, als onderdeel van het aanvalsplan “Den Haag maakt werk!”, wordt de raad spoedig geïnformeerd.

Banenafpraak en Social Return

Arbeidsbeperkten die niet zelfstandig het wettelijk minimumloon kunnen verdienen, tellen mee voor de banenafpraak (banenafpraak Sociaal Akkoord: 125.000 banen). Het college heeft afgesproken dat we jaarlijks 400 arbeidsbeperkten aan een baan helpen. Binnen onze mogelijkheden doen we het maximaal haalbare om dit aantal te realiseren. De voortgang van de banenafpraak verloopt echter stroef, ook landelijk. De realisatie tot 1 juli is 86 arbeidsbeperkten. De staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft daarom besloten om de Participatiewet te vereenvoudigen. Eén van de ideeën is om een zogeheten praktijkroute in te voeren. Daarmee wordt de loonwaardemeting op de werkplek leidend voor de toegang tot het doelgroepenregister en zal de doelgroep in omvang toenemen. Daarnaast gaat het college werkgevers ontzorgen en wordt extra capaciteit ingezet voor functiecreatie, begeleiding en nazorg. Het college neemt verder ook als werkgever zijn verantwoordelijkheid door de komende jaren juist ook voor deze doelgroep meer werkgelegenheid te creëren.

Social Return

De doelstelling is om deze collegeperiode 2.400 (voor 2016: 650) plekken te realiseren door bij aanbestedingen afspraken te maken over inzet van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, waarvan 1.000 plaatsingen op werk. De overige plaatsingen betreffen stages en dergelijke voor leerlingen en studenten. Begin juni van dit jaar hebben we de 1000ste social returnplaatsing op werk gevierd. In het eerste halfjaar 2016 zijn er ongeveer 230 plaatsingen op werk gerealiseerd. Werkgevers rapporteren echter altijd maanden later. De verwachting is dan ook dat de doelstelling voor 2016 gehaald zal worden. Dit geeft aan dat het werkt om via social return mensen aan het werk te helpen. Het afgelopen halfjaar is veel geïnvesteerd in de communicatie over social return, waardoor verschillende partijen zowel binnen als buiten de gemeente nog beter bekend worden met social return. Denk hier bijvoorbeeld aan een promotiefilmje over toepassingsmogelijkheden voor social return, een digitale nieuwsbrief en het digitaal complimentje voor werkgevers die hun social returnverplichting hebben ingevuld. Per 1 juli 2016 wordt in 11 gemeenten van de arbeidsmarktregio's Haaglanden en Zuid Holland Centraal dezelfde methodiek toegepast. De regionale afspraken zijn een belangrijke stap in de dienstverlening naar werkgevers toe: zij werken vaak over de gemeentegrenzen heen en door het beleid binnen de regio af te stemmen ervaren zij meer uniformiteit.

Samenwerking in de regio

Elke arbeidsmarktregio heeft de opdracht om gezamenlijk invulling te geven aan samenwerkingsafspraken die helpen bij het realiseren van de banenafpraak uit het sociaal akkoord. Het streven was om in 2015 en 2016 in totaal 1.400 plaatsingen te realiseren. In de regio Haaglanden is tot en met het eerste kwartaal 2016 54% van deze taakstelling gerealiseerd. De vacatures zijn voornamelijk ingevuld door mensen met een Wajonguitkering. Het idee is om de komende tijd breder naar de regionale – arbeidsmarkt te kijken. Het kan dan bijvoorbeeld gaan om thema's zoals sociaal ondernemerschap, nieuwe werkgelegenheid en innovatie. Ook de regionale werkgeversbenadering wordt in 2016 in samenwerking met werkgevers en de regiogemeenten verder vormgegeven, met heldere, eenduidige communicatie richting werkgevers.

Beschut Werk

Voor kandidaten met een lichamelijke, verstandelijke en/of psychische beperking, die zo veel begeleiding of aanpassingen van de werkplek nodig hebben dat dit van een reguliere werkgever niet mag worden verwacht,

bestaat de mogelijkheid om nieuw beschut werken in te zetten. Het UWV geeft het indicatie-advies hiervoor af.

In het eerste halfjaar zijn er 38 mensen aangesteld op beschut werk, nog eens 26 mensen hebben inmiddels een positief advies van UWV gekregen en zullen binnenkort aangesteld worden. Het UWV heeft nog 14 adviesaanvragen in behandeling. Hiermee zit de gemeente op koers om de 100 geambieerde plaatsingen voor het eind van dit jaar te realiseren.

Doelstelling is om eind 2018 200 plaatsingen te hebben gerealiseerd, waarmee de gemeente ruimschoots voldoet aan de 147 door het Rijk verplicht gestelde plaatsingen.

Wsw

In maart 2016 hebben de VNG en de bonden FNV en CNV ingestemd met het onderhandelaarsakkoord cao Wsw 2015-2018. Hierdoor ontvingen SW-medewerkers in maart een eenmalige uitkering van € 325 en is de eindejaarsuitkering verhoogd. Deze extra lasten zijn door zowel een daling van de pensioenlasten als een loon- en prijscompensatie van het Rijk volledig opgevangen.

De HGR ziet de Netto Toegevoegde Waarde onder druk staan, doordat de gemeentelijke investering achter loopt en door het verschil in niveau van de medewerkers en het gevraagde niveau uit de markt. De HGR verwacht in 2016 wel binnen het toegestaan tekort (gemeentelijke bijdrage) te blijven.

Investeren in mensen

Mensen met een grote afstand tot werk worden naar vrijwilligerswerk geleid. Hierbij werkt de gemeente samen met PEP (Participatie Emancipatie Professionals) en de Haagse welzijnsorganisaties. In het eerste halfjaar van 2016 zijn ruim 900 mensen naar vrijwilligerswerk geleid. Vier personen die niet bereid waren vrijwilligerswerk te doen hebben van de gemeente, in het kader van de tegenprestatie, werkzaamheden opgelegd gekregen. Hiermee zit de gemeente op koers om in deze collegeperiode 4.000 mensen naar vrijwilligerswerk te geleiden.

Binnen de doelgroep met grote afstand tot werk is extra geïnvesteerd in jongeren, alleenstaande ouders en mensen met een arbeidsbeperking.

Begin 2016 is het project Jongeren en Participatie gestart in de wijken Schilderswijk/Transvaal, Laak en Escamp. Het project richt zich op jongeren met multiproblematiek. De jongeren worden, in samenwerking met onder meer het Servicepunt Arbeid, begeleid, geactiveerd en empowerd en indien nodig toegeleid naar een zorg- of hulpverleningstraject. Op het moment dat zij hun leven op orde hebben wordt een traject naar scholing of werk ingezet.

Voor alleenstaande ouders is gestart met een intensieve aanpak, waarbij wordt samengewerkt met partijen buiten de gemeente, zoals Single Supermom, om de ouders te ondersteunen bij het combineren van zorg en werk en bij het oplossen van belemmeringen hierbij.

Bij mensen met een arbeidsbeperking en een grote afstand tot werk wordt onderzocht of zij met behulp van de inzet van instrumenten en voorzieningen van de Participatiewet, zoals loonkostensubsidie en/of jobcoaching, kunnen worden geplaatst op beschut werk of een baanafpraak.

Landelijke bezuinigingen re-integratie

Door de landelijke bezuinigingstaakstelling op het re-integratiedeel van het Participatiebudget zijn de middelen voor Den Haag afgenomen tot € 37,4 mln. in 2016. Daartegenover staat een stijging in twee andere delen van het Participatiebudget, namelijk Nieuw Wajong en Nieuw Begeleiding.

Nieuw Wajong is een budget dat gemeenten krijgen om deze groep te re-integreren. Deze zouden door het UWV worden gere-integreerd als de Wajong oude stijl was blijven bestaan.

Nieuw begeleiding is een budget dat gemeenten krijgen voor begeleidingskosten van arbeidsbeperkten die via een loonkostensubsidie op basis van loonwaarde bij werkgevers zijn geplaatst (banenafpraak en beschut). In de oude regeling zouden zij in de SW of Wajong zitten.

Het totale participatiebudget levert in 2020 een structurele verhoging van €4,2 mln. op ten opzichte van 2016. De extra middelen worden gebruikt voor de Extra impuls werkgelegenheid.

x €1 mln.	2016	2017	2018	2019	2020
Participatiebudget	38,9	39,4	40,6	41,4	41,9

Voor de Wsw geldt dat de formatie minder snel afbouwt dan het Rijk eerder heeft geprognosticeerd. Mede hierdoor en voor de compensatie voor de hogere cao-lasten ontvangt Den Haag voor 2016 ruim €1 mln. meer rijkssubsidie dan eerder begroot.

Verandering sociale zekerheid

De gemeente zet zich onverminderd in om fraude op te sporen en misbruik tegen te gaan. Hierin is preventie belangrijk. Daarom zijn alle bijstandsgerechtigden voor de zomer, door middel van een brochure, geïnformeerd over de te verstrekken informatie die verband houdt met het recht op bijstand om zodoende (onbedoelde) fraude te voorkomen. De raad is hierover verder geïnformeerd via een brief (RIS 294172).

De Wet Taaleis is vanaf begin dit jaar van kracht. Hiervoor is gemeentelijk beleid vastgesteld. In 2016 volgt de gemeente de toepassing van het beleid en kijkt zij tevens op welke wijze het voldoen aan de taaleis extra kan bijdragen aan de doelstellingen de gemeente op het gebied van: uitstroom, participatie en zelfredzaamheid.

Ontwikkeling arbeidsmarkt en bijstand

Het CPB voorziet in de juniraming 2016 een verdere afname van de werkloosheid van 6,9% in 2015 en 6,4% in 2016 naar 6,2% in 2017. In het eerste helft van 2016 daalde het aantal WW-uitkeringen in De Haag met 0,07%.

Het CPB verwacht dat de economische groei ook in de tweede helft van 2016 en in 2017 aanhoudt. De doorstroom van WW naar bijstand blijft relatief hoog in Den Haag en is van invloed op de bijstandscijfers. In juni 2016 ontving 9,9% van de huishoudens een bijstandsuitkering; begroot is 9,0%. Eind juni werden er totaal 27.061 bijstandsuitkeringen inclusief gevestigde zelfstandigen verstrekt. In de begroting is ervan uitgegaan dat het bijstandsvolume in 2016 met 7,6% zou toenemen. Over deze groeiverwachting is de raad geïnformeerd (RIS293908). Over verdere maatregelen die vorig jaar genomen zijn is de raad een aantal keer geïnformeerd (RIS283584, RIS286616, RIS289740). In het tweede kwartaal daalde het aantal aanvragen waardoor de groeiverwachting van het bijstandsvolume over het hele jaar naar 6,9% is bijgesteld.

Topindicatoren	Nulmeting 2009	Realisatie juni 2016	Realisatie 2015	2016	2017	2018	2019
Bijstandsvolume als percentage van de huishoudens in Den Haag	6,8%	9,9%	9,5%	9,0%	9,0%	9,0%	9,0%
<i>Bron: Buurtmonitor gemeente Den Haag</i>							
Percentage huishoudens dat gebruik maakt van de minimavoorzieningen ten opzichte van het aantal huishoudens met een inkomen tot 130% van het wettelijk sociaal minimumloon	84%	95%	92%	90%	90%	90%	90%
<i>Bron: Armoedemonitor</i>							

Verdeelmodel bijstand (BUIG)

Ook in 2016 zal het Rijk de bijstandslasten voor de gemeente Den Haag niet volledig compenseren. Het tekort zal naar verwachting groter zijn dan het maximale eigen risico. De verwachting is dat het tekort op BUIG in 2016 €49 miljoen zal zijn, waarbij de gemeente voor €19 miljoen een beroep kan doen op de landelijke vangnetregeling. Voor de resterende €30 miljoen is bij de retraite €24,6 miljoen beschikbaar gesteld terwijl voor de resterende €5,4 miljoen een bedrag is opgenomen in het risico-cumulatiemodel. Het uiteindelijke tekort voor 2016 is nog niet met zekerheid vast te stellen, omdat gedurende het jaar gericht gemonitord blijft worden op instroom, doorstroom en uitstroom van het aantal bijstandsgerechtigden en het definitief beschikbare budget pas in het najaar bekend word gemaakt.

Juridische sporen

In de bestuursrechtelijke procedure die de gemeente Den Haag, in samenwerking met een aantal andere gemeenten, is gestart heeft de rechtbank een voor Den Haag negatieve uitspraak gedaan. Het college heeft daarop besloten om in hoger beroep te gaan bij de Centrale Raad voor Beroep. Naast dit beroep voert de gemeente, eveneens in samenwerking met een aantal andere gemeenten, een civiele procedure waarin (ook) de onrechtmatigheid van het nieuwe verdeelmodel aan de orde is gesteld.

Armoedebeleid

De gemeente heeft armoedebeleid dat beschermt waar het moet en activeert waar het kan. We ondersteunen gericht de meest kwetsbare doelgroepen.

Ooievaarspas

De Ooievaarspas is bestemd voor inwoners met een laag inkomen en gericht op sport, cultuur en of recreatie met een educatief karakter. Tijdens een wijkentour van de Ooievaarspas geeft het promotieteam Ooievaarsregelingen per wijk of buurt informatie over de voorzieningen en mogelijkheden van de pas en andere ondersteuningsmogelijkheden. De wijkentour is onder andere gericht op nieuwe minima en werkende armen. Daarnaast worden nieuwe activiteiten en mogelijkheden van de pas onder de aandacht gebracht.

Collectieve zorgverzekering

Naar aanleiding van een motie (RIS 291421) heeft de gemeente met de twee gecontracteerde verzekeraars afgesproken om de zorgverzekering ook voor mensen met een inkomen tussen 130 en 150% van het minimum open te stellen: de inkomensgrens wordt per 2017 verhoogd tot 150%. De gemeentelijk bijdrage blijft begrensd op 130%.

Kinderarmoede

Voor Haagse kinderen uit minimahuishoudens is het Kindpakket samengesteld. Dit pakket bestaat onder andere uit de schoolspullenpas, gratis deelname aan sport en cultuur, voorschool voor peuters, een fiets of pc en een tegemoetkoming voor de ouderbijdrage. Verder kunnen gezinnen met kinderen die langdurig in armoede leven dit jaar rekenen op een hogere individuele inkomstenstoeslag.

Kinderen moeten gelijke kansen krijgen. Daarom is in april 2016 het huidige beleid voor maatschappelijke participatie van kinderen vastgelegd in een vernieuwde verordening.

Bijzondere bijstand

In het afgelopen half jaar zijn de kosten voor woninginrichting en beschermingsbewind gestegen. De belangrijkste verklaring van het grotere aantal verstrekkingen voor woninginrichting is de instroom van statushouders. In het geval van een aanvraag bijzondere bijstand voor woninginrichting wordt eerst een lening bij de GKB aangeboden. De GKB rekent voor leningen ten behoeve van huisraad per 1 juli een lage rente van 3%, zodat deze voorziening voor meer mensen soelaas biedt. Er hoeft daarom minder vaak een beroep te worden gedaan op het vangnet van de bijzondere bijstand.

Rechters spreken in het hele land steeds vaker uit dat de voorziening beschermingsbewind noodzakelijk is. Als iemand beschermingsbewind niet zelf kan betalen, dan moet de gemeente bijzondere bijstand

verstreken. Binnen de door het Rijk bepaalde kaders hebben gemeenten slechts beperkte sturingsmogelijkheden. De forse stijging zien we ook in Den Haag. Om deze stijging binnen de wettelijke kaders te verminderen worden burgers indien mogelijk naar goedkopere alternatieven verwezen. Ook dragen aanvragers bij aan de kosten van beschermingsbewind. De toegenomen kosten voor beschermingsbewind zijn bij het Rijk onder de aandacht gebracht.

Schuldhulpverlening en de GKB

Preventie

Schuldpreventie krijgt steeds meer prioriteit in de schuldhulpverlening. Daarom gaven het afgelopen halfjaar trainers van de gemeente gastlessen op Haagse basisscholen. Ook gaven zij financiële voorlichting aan studenten op het MBO. Iedere Haagse burger kan bij de gemeente trainingen en workshops volgen. De trainingen zijn minder gericht op financiële problemen en meer op de positieve boodschap: hoe verstandig omgaan met geld. De nieuwe training “Uw zorgverzekering en het eigen risico” is ontwikkeld en gestart. Ook werd de bekendheid van het trainingsaanbod in de stad vergroot door aan te sluiten bij de wijkentour van het promotieteam Ooievaarsregelingen. De eerste trainingen zijn gestart voor Haagse burgers die door de rechtbank zijn toegelaten tot de wettelijke schuldsanering. Zo verbeteren de financiële kennis en vaardigheden, en worden de deelnemers gestimuleerd het wettelijke traject vol te houden.

Schuldhulpverlening is meer dan schuldregelen alléén

Er bestaat een groot aantal producten om mensen met schulden te ondersteunen. Schuldhulpverlening is immers “gestandaardiseerd maatwerk.” In mei is het conceptbeleidsplan schuldhulpverlening 2016-2019 (Ris 294247) naar de gemeenteraad gestuurd. Iedere hulpvrager krijgt een vorm van hulp. Dit is een advies, doorverwijzing of doorleiding naar stabilisatie, budgetondersteuning of schuldregelen. De groepsworkshop administratie sorteren werd vervangen door individuele ondersteuning bij de toeleiding naar schuldregelen. Hiermee verbeterde de toegang tot schuldhulp. De evaluatie van de stabilisatietrajecten (Ris 294248) werd ook in mei verstuurd naar de gemeenteraad.

Samenwerking met maatschappelijke partners in de stad

Samenwerking met maatschappelijke en vrijwilligersorganisaties en met private partijen is belangrijk om de Haagse burger met schulden vroegtijdig te bereiken. Daarom ondersteunt de gemeente een aantal maatjesprojecten (Rode Kruis, Stek, Vluchtelingenwerk en Schuldhulpmaatje Den Haag). Ook in 2016 heeft de gemeente weer trainingen verzorgd voor professionals en vrijwilligers die actief zijn in de maatjesprojecten, maar ook voor andere organisaties, zoals Xtra, de Haagse Voedselbank en de Wijkzorgteams. Maatschappelijke partners (Cliëntenraad en Stedelijk Overleg) zijn ook betrokken bij het opstellen van het conceptbeleidsplan schuldhulpverlening 2016 – 2019.

Schuldenlab

In december 2015 heeft de gemeente in samenwerking met Delen achter de Duinen een armoede- en schuldenconferentie georganiseerd. Daar is het Schuldenlab aangekondigd, een innovatieve werkplaats van waaruit vernieuwende ideeën rond het voorkomen en oplossen van schuldenproblematiek worden ontwikkeld. In het Schuldenlab werken we samen met fondsen, zorgverzekeraars, woningcorporaties, bedrijven en banken die projecten gaan meefinancieren. Het Schuldenlab krijgt een Raad van Advies met belangrijke maatschappelijke organisaties en instituten, zoals Delen achter de Duinen, de Haagse Hogeschool, de Universiteit van Leiden en de Raad voor Zorg en Samenleving. In juli start de pilot met ongeveer 30 jongeren met het Jongeren Perspectief Fonds. Andere initiatieven worden momenteel verkend.

Sociale kredietverlening en Pandhuis (GKB)

De sociale kredietverlening van de Gemeentelijke Kredietbank is een instrument in de preventieve schuldhulp. Enerzijds door herfinanciering van meerdere kleinere schulden, anderzijds door in de advisering de hele schuldsituatie te bezien en zo nodig door te verwijzen naar curatieve schuldhulp. Voor mensen met een eigen woning is een hypotheekproduct met lagere rente en een langere rentevaste periode ingevoerd. Het aantal keer dat een pand opnieuw beleend mag worden is beperkt. Hiermee wordt de klant bewust dat

hij aan zijn financiële positie moet gaan werken. Voor de nieuwe statushouders gaat de GKB een laagrentend krediet aanbieden voor de inrichting van hun nieuwe woning. Voor de inrichtingskosten wordt een lening verstrekt via het GKB als voorliggende voorziening voor de bijzondere bijstand inrichtingskosten Dit in plaats van bijzondere bijstand. Speciaal voor professionals en vrijwilligers werd in mei een voorlichting gehouden over de dienstverlening van het Pandhuis en de GKB.

Statushouders

In het Bestuursakkoord Verhoogde Asielinstroom is voor de bekostiging van participatie, integratie en andere noodzakelijke ondersteuning vanuit het Sociaal domein een bedrag vanuit het Rijk beschikbaar. In de aan de Raad gepresenteerde programmabegroting 2017 zijn middelen toegekend aan de Haagse aanpak Statushouders. De uitvoering hiervan wordt thans uitgewerkt.

2.8 PROGRAMMA 8 - ZORG EN WELZIJN

In dit programma maken we de omslag van de 'oude' Wmo naar de 'nieuwe' Wmo (de transformatie). In dit proces zijn we constant aan het leren. Zo merkten we in het eerste halfjaar dat er nog zorgen zijn over de (kwaliteit van) zorg in de stad voor de burger en zien we tegelijkertijd mogelijkheden om die te verbeteren. We zijn dus ook nog niet klaar met de transitie.

Daarnaast zien we veranderingen in de beschikbare middelen. Aannames en prognoses die bij vaststelling van de begroting 2016 zijn gedaan, vragen bijstelling. Resultaten en ervaringen gedurende het jaar (bijvoorbeeld vanuit proefprojecten en innovaties) bieden nieuwe inzichten, ook om beter te kunnen inspelen op de toekomst. Als gevolg hiervan intensiveren we onze inzet waar nodig. Het doel blijft dan uiteraard gelijk: nu investeren en innoveren om in de toekomst een duurzame situatie te creëren.

Prognose 2016

Dit bepaalt voorlopig ook de mate waarin we financiële effecten de komende tijd kunnen voorspellen. Net als in 2015 verwachten we dat in 2016 middelen overblijven bij de Wmo. De huidige prognose geeft aan dat er een voordeel is van in totaal € 3 mln.

Onzekerheid Maatwerkvoorzieningen Ondersteuning

De verzilveringsgraad (de mate waarin een klant gebruik maakt van een indicatie) van de Maatwerkvoorzieningen Ondersteuning is nu berekend op 95%. De mogelijkheid bestaat dat de verzilvering, vooral bij zorg in natura, lager zal zijn. In dat geval ontstaat weliswaar een extra financieel voordeel maar ook wordt er minder zorg geleverd dan nodig is.

Tegelijkertijd zijn VNG en Rijk in onderhandeling over de overheveling naar de Wlz: cliënten die bij aanvang van de Wmo/Wlz niet goed in beeld bleken. Wanneer de standpunten vanuit het Rijk juist blijken bestaat het risico op een tekort.

Toegang sociaal domein

Hagenaars die vragen hebben op het gebied van werk, zorg, jeugd of welzijn of die ondersteuning nodig hebben, kunnen op verschillende manieren in contact komen met de gemeente. De toegang tot de Wmo kent drie vormen, te weten click (digitaal), call (telefonisch) en face (rechtstreeks contact). Als burgers hiermee moeite hebben, kan een professional hen via de Meldcode aanmelden. Via deze Meldcode kan toegang verkregen worden tot het wijkzorgteam. Voor persoonlijk contact kan de burger in zijn eigen buurt terecht bij één van de Servicepunten XL die de fysieke toegang vormen van de algemene voorzieningen.

Servicepunten XL

Bij alle Servicepunten XL kunnen Hagenaars terecht voor uitgebreide dienstverlening, hulp bij vraagverheldering, het gebruik van digitale dienstverlening, informatie en advies, hulp bij administratie, de Burenhulpcentrale, lotgenotencontact, een gesprek met een ouderenconsulent of het algemeen maatschappelijk werk. Ter versterking van de positie van de cliënt wordt algemene cliëntondersteuning voor alle Hagenaars en specifieke cliëntondersteuning voor mensen met een beperking, autisme of chronische ziekte geboden. De cliëntondersteuning is onafhankelijk. In de eerste helft van 2016 zijn vijf accommodaties verbouwd tot een herkenbaar Servicepunt XL. Eind 2016 zijn alle 17 verbouwingen afgerond.

Maatschappelijke hulpverlening

Voor Hagenaars die steun nodig hebben op het maatschappelijke en/of sociaal-juridische vlak zijn er het algemeen maatschappelijk werk en de sociaal-juridische dienstverlening. Voor advies op sociaal-juridisch gebied kunnen burgers terecht bij de sociaal raadslieden. De sociaal raadslieden houden spreekuur in onder andere de stadsdeelkantoren. In het eerste halfjaar 2016 zijn ruim 7.500 hulpvragen door sociaal raadslieden afgehandeld. Dit is ongeveer 15% meer dan in dezelfde periode vorig jaar. De hulpvragen hadden voornamelijk betrekking op wonen, financiën, werk, zorg en sociale zekerheid.

Het algemeen maatschappelijk werk is te vinden in de Servicepunten XL in de wijkcentra. De inzet van het maatschappelijk werk is onder andere gericht op:

- ondersteunen van Hagenaars bij het weer grip krijgen op hun leven, zodat zij weer volwaardig deel kunnen nemen aan de samenleving;
- deelname aan de Sociaal Wijkzorgteams, Jeugdteams en Veilig Verderteams en het werken vanuit de wijkcentra;
- de aanpak van huiselijk geweld (waaronder ook eerge relateerd geweld en ouderen mishandeling vallen).

Begin 2016 meldden de welzijnsorganisaties dat zij over onvoldoende middelen (capaciteit) beschikken, waardoor er wachtlijsten in het maatschappelijk werk zouden kunnen ontstaan. De beschikbare capaciteit is vast komen te liggen in Sociale Wijkteams (SWT), Jeugdteams (JT), een Veilig Verder Team (VVT) en cliëntondersteuning. Ook wordt de druk op het maatschappelijke werk groter door meer complexere cliënten. Om vast te stellen of er daadwerkelijk sprake is van een tekort aan capaciteit wordt momenteel de uitvoering van het beleid betreffende het maatschappelijk werk door de welzijnsorganisaties in Den Haag onderzocht. De uitkomsten van het onderzoek zijn in het najaar bekend.

Mantelzorg

Mantelzorgers kiezen niet bewust voor het verlenen van mantelzorg, het overkomt hun gewoon. Dat maakt dat veel mantelzorgers zich niet herkennen in de term en dus ook niet op zoek gaan naar informatie en ondersteuning die er voor hen beschikbaar is. De gemeente grijpt dit aan en richt haar beleid op het informeren en ondersteunen van mantelzorgers en het voorkomen dat zij overbelast raken.

- Mantelzorgers worden gevonden
Het vinden van mantelzorgers is aldus een lastige opgave. Op www.denhaagmantelzorg.nl vinden mantelzorgers informatie en nieuwsfeiten die voor hen van belang zijn. Gedurende het eerste halfjaar van 2016 hebben ruim 14.000 unieke bezoekers de website bezocht.
- Overbelasting van mantelzorgers wordt tegengegaan
De Taskforce Mantelzorg richt zich op het signaleren van overbelaste mantelzorgers en het bieden van ondersteuning aan hen. In de eerste helft van 2016 hebben de medewerkers van de Taskforce 663 mantelzorgers begeleid.
- Waardering voor mantelzorgers
Sinds eind 2015 is er een webwinkel waar mantelzorgers een waardering kunnen uitkiezen. Op dit moment hebben 1.250 mantelzorgers toegang tot de webwinkel. Zij kozen in totaal voor 7.750 producten. Om de bekendheid met de webwinkel te vergroten, zijn in juni ansichtkaarten uitgedeeld via de zorgintermediairs in heel de stad, digitaalpunten in de bibliotheken en via Servicepunten XL. Ook wordt actief de samenwerking gezocht met wijkberaden en staat een promotieteam op diverse festivals, markten of braderieën in de wijk.
- Kortingspas
Behalve de webwinkel bestaat al enkele jaren de kortingspas. Het gebruik daarvan neemt af, dat is het logische gevolg van het nieuwe waarderingssysteem via de webwinkel. Tot nu toe werden circa 550 passen verstrekt, in 2015 waren dat er circa 1.700

Participatie ouderen en mensen met een beperking

Met het actieprogramma 'Den Haag, Seniorvriendelijke stad' willen we, samen met de ouderen en andere initiatiefnemers, bereiken dat oudere inwoners actief en vitaal blijven, zich minder eenzaam voelen en in een veilige omgeving kunnen wonen met toegankelijke en passende voorzieningen. In de eerste helft van 2016 hebben wij de volgende acties opgepakt:

- De campagne 'Vitaliteitsaward' is gevoerd. Het doel van de campagne was om Hagenaars te inspireren initiatief te nemen voor en met ouderen en hun ideeën en mogelijkheden te delen. Er zijn 86 initiatieven en ideeën ingediend, verdeeld over de acht stadsdelen. Op 2 juni 2016 werden negen initiatieven beloond met een Vitaliteitsaward; één per stadsdeel en één award voor een initiatief dat

stedelijk toepasbaar is. Voor focus op vitaliteit bij huisbezoeken is een pilot gestart bij de Haagse welzijnsorganisaties om te komen tot een nieuwe opzet onder begeleiding van de Leyden Academy. Ouderen wordt in het vervolg gevraagd wat zij belangrijk vinden in het leven en hoe tevreden zij hierover zijn. Vervolgens wordt gewerkt aan het verhogen van de tevredenheid.

- Voor het tegengaan van eenzaamheid is de Community tegen eenzaamheid opgericht, waar bedrijven elkaar vinden en met elkaar vernieuwende ideeën tot uitvoer brengen om eenzaamheid tegen te gaan.
- Voor langer zelfstandig wonen is het onderzoek naar de doorontwikkeling van ontmoetingscentra afgerond en is een richtlijn voor subsidiëring ontwikkeld. Hiermee is samen met de zorg- en welzijnspartijen in de stad vorm gegeven aan de vernieuwing van het aanbod. Vernieuwend is dat de centra beter zichtbaar worden voor ouderen en hun mantelzorgers, dat de wijkbewoners en mantelzorgers meer betrokken worden en dat het aanbod uitgaat van verlangens van ouderen in plaats van beperkingen.
- Met de stedelijke alliantie Divers Den Haag, met het Platform Doodgewoon en andere partijen zijn diverse activiteiten ondernomen, zoals de levensverhalenavonden bij Van Harte Resto waar studenten en ouderen met elkaar in gesprek gaan.

De nota “Sterk zijn Hagenaars met een beperking” (RIS 293265) is op 30 juni is vastgesteld. Deze nota bevat 29 acties op acht levensdomeinen uit het VN-verdrag (Agenda 22). Ter voorbereiding zijn twee drukbezochte bijeenkomsten georganiseerd, waaronder een expertmeeting met belangenbehartigers en organisaties in zorg en welzijn. Voor het bevorderen van toegankelijkheid van voorzieningen is tot 2019 € 1 mln. vrijgemaakt. Zo komt er een Haags fonds dat zich richt op de fysieke, sociale en digitale toegankelijkheid.

Vrijwilligers

Vrijwilligers leveren een belangrijke bijdrage aan de Haagse samenleving. Zij nemen verantwoordelijkheid voor de uitvoering van maatschappelijke taken en dragen zo bij aan de kwaliteit van de stad op vele terreinen, zoals sport, cultuur, zorg en welzijn. In de eerste helft van 2016 hebben we de volgende acties opgepakt:

- We vergrootten de bekendheid van de webwinkel (waar vrijwilligers cadeaus kunnen uitzoeken) en de vrijwilligersacademie met een (langlopende) campagne, die 3000 unieke bezoekers per maand heeft gegenereerd.
- We brachten vrijwilligerswerk onder de aandacht bij doelgroepen:
 - 750 Young Professionals via gerichte acties tijdens de Parade en ruim 50.000 via social media na afloop van de Parade
 - Internationals via een Engelstalige vacaturebank en intermediairs zoals stichting Present en Den Haag Cares
 - 200 studenten via een Vrijwilligerspunt op de Haagse Hogeschool en de mogelijkheid tot lagere huur in ruil voor het doen van vrijwilligerswerk
- We zijn gestart met het ontwikkelen van een nieuwe aanpak voor de levensbeschouwelijke organisaties in de stad samen met partners in de stad zoals STEK en MARA, die een groot aantal vrijwilligers aan zich weten te binden.
- We ondersteunden vrijwilligersorganisaties door de expertise van PEP, 15 organisaties door het keurmerk ‘goed geregeld’, organisaties door het ontwikkelen van een ‘keurmerk light’ voor 15 kleinere organisaties en door het aanbieden van een ondersteuningstraject aan nieuwe (kleine) organisaties.
- De pilot met het vrijwilligerspunt op het werkgeversplein is geslaagd. Zij maakten ruim 100 succesvolle matches tussen mensen met een uitkering en organisaties die vrijwilligers zoeken. We onderzoeken nu hoe dit vrijwilligerspunt structureel gemaakt kan worden (inclusief de matching van statushouders).

Emancipatie

Speerpunten in het Haags emancipatiebeleid zijn het bevorderen van economische zelfstandigheid en arbeidsparticipatie van vrouwen, mannen bewustmaken van en actief betrekken bij het emancipatieproces, het bevorderen van de sociale acceptatie van lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuelen en

transgenders en acties gericht tegen geweld en discriminatie ten aanzien van vrouwen en LHBT's. Het afgelopen half jaar was er op 5 maart 2016 een succesvolle Kracht on Tour-bijeenkomst om vrouwen te stimuleren hun talenten te ontdekken en te benutten waar 300 vrouwen bij aanwezig waren en 90 deals zijn gesloten met 23 werkgevers. Bij de viering van Internationale Vrouwendag op 13 maart 2016 met als thema 'Pay it Forward' waren ruim 900 deelnemers bij aanwezig. Verder is Hang Out070 gestart als locatie waar bi-culturele jongeren met LHBT-gevoelens terecht kunnen en is op 10 juni het Regenboogzebrapad geopend in het kader van The Hague Rainbow Festival. Om mannen actief te betrekken bij het emancipatieproces zijn 15 vrijwillige migrantenorganisaties gefaciliteerd om voorlichtingen en dialoogbijeenkomsten te organiseren. Om de sociale acceptatie van LHBT's te bevorderen zijn 17 maatschappelijke en belangenorganisaties gefaciliteerd om voorlichtingen te organiseren. Voor het signaleren, melden en begeleiden van verborgen vrouwen is er een signalenkaart ontwikkeld en verspreid onder de professionals. Aan de hand van deze kaart start na de zomer de deskundigheidsbevordering.

Buurthuis van de Toekomst

In het "Buurthuis van de Toekomst" (BvdT) werken maatschappelijke organisaties meer samen en zorgen we voor multifunctioneel accommodatiegebruik. Hierdoor worden sportverenigingen, welzijnsorganisaties, zorginstellingen en diverse vrijwilligersinitiatieven steeds meer betrokken bij de behoeften en vraagstukken van de buurt/wijk of stadsdeel. Inmiddels telt Den Haag 50 Buurthuizen van de Toekomst. Dit jaar maken we een slag in de kwaliteit: met BvdT die laag scoren gaan we in gesprek over ondersteuning. Als dat noodzakelijk is stoppen we met het BvdT. Daarnaast zetten we gerichte ondersteuning in om de behoeften van BvdT in te vullen, zoals het organiseren van wijkdebatten voor meer bekendheid in de wijk. Ten slotte selecteerden we vier locaties (waaronder twee BvdT en een kandidaat-BvdT) als proeftuin om zorg- en ondersteuningsaanbod meer onder regie van burgers te laten komen: zorgcoöperaties. De zorgcoöperatie is een bekende vorm waarin sociaal eigenaarschap en eigen kracht toegepast worden. In het coalitieakkoord 'Vertrouwen op Haagse Kracht' worden zorgcoöperaties als voorbeeld genoemd van de versterking van de eigen kracht van burgers. Zorgcoöperaties ontstaan vanuit een directe behoefte bij burgers zonder bemoeienis van de overheid.

Stadsgedreven innovatie

Het project stadsgedreven innovatie bestaat uit de wijkgerichte coöperatieve aanpak en invulling geven aan de faciliterende/ondersteunende rol van de gemeente. Doel is het juiste klimaat te scheppen waarbinnen zorgcoöperaties tot stand kunnen komen. In 2016 is een plan van aanpak geformuleerd om in en met de stad aan het werk te gaan. Een uitvraag in de stad heeft een lijst met 150 initiatieven opgeleverd waarbij inwoners in meer of mindere mate betrokken zijn bij het vormgeven, organiseren of uitvoeren van de zorg en ondersteuning. Tijdens een interactieve bijeenkomst met de stad zijn de kansrijkste initiatieven en proefgebieden geïdentificeerd. Op basis van deze informatie zijn drie wijken geselecteerd. Voor de invulling van de faciliterende/ondersteunende rol van de gemeente aan de hele stad zijn gesprekken gevoerd met bestaande platforms die potentie hebben daar een rol in te vervullen. Tevens is informatie verzameld bij partijen die ervaring hebben met het oprichten van coöperaties.

Op donderdag 16 juni werd voor de tweede keer de Zorg Innovatiebijeenkomst Wmo georganiseerd. Een succesvolle bijeenkomst met een hoge opkomst. 130 medewerkers van de gemeente en medewerkers van zorg- en welzijnsorganisaties én afgevaardigden van politiek troffen elkaar in de Bazaar of Ideas en brainstormden over vernieuwingen in de zorg.

Maatwerkvoorziening Ondersteuning (MvO)

Sinds 1 januari 2015 is de gemeente verantwoordelijk voor de begeleiding van burgers die beperkingen ondervinden bij het (zelfstandig) deelnemen aan de samenleving. De Raadscommissie Samenleving is het afgelopen halfjaar ieder kwartaal geïnformeerd over de voortgang. 2015 was een overgangsjaar waarin de cliënten met een AWBZ-indicatie nog recht hadden op dezelfde ondersteuning onder de Wmo als onder de AWBZ. Bij de decentralisatie van de begeleiding heeft het Rijk echter een korting doorgevoerd. Om deze bezuiniging te realiseren moet 2016 gezien worden als het eerste jaar waarin de kanteling vorm krijgt.

Inmiddels heeft de gemeente alle cliënten gesproken en een indicatie op grond van de Wmo 2015 afgegeven. De indicaties van het Rijk bleken slecht. Veel cliënten zijn gezien hun zorgzwaarte alsnog naar de Wet langdurige zorg of de Zorgverzekeringswet verwezen. De gemeente heeft in deze gevallen gezorgd voor een warme en aansluitende overdracht en de ondersteuning vanuit de Wmo is gecontinueerd tot er een indicatie vanuit de Wlz dan wel wijkverpleging was gesteld. Daarnaast is gebleken dat er ook veel mensen in het verleden een AWBZ indicatie hebben gekregen voor ondersteuning die wordt geboden vanuit het sociale netwerk van de cliënt of voor ondersteuning die ook via algemene voorzieningen georganiseerd kan worden. Ook deze indicaties zijn, in goed overleg, beëindigd.

Naast het goed in beeld hebben van het aantal cliënten met een ondersteuningsbehoefte, is het nog meer van belang om zicht te hebben op wat de behoefte van de cliënt precies inhoudt. Dit inzicht wordt gebruikt om de inkoop voor de Wmo voor de periode 2017-2019 op een goede manier vorm te geven. De gemeente Den Haag wil met de nieuwe contracten een integraal ondersteuningsaanbod vormgeven door de Hulp bij het Huishouden en de maatwerkvoorziening ondersteuning (MvO) te combineren in één contract. Er wordt gekozen voor een resultaatgerichte aanpak zodat aan cliënten beter maatwerk kan worden geboden. De commissie Samenleving is nauw betrokken bij het formuleren van de uitgangspunten voor de inkoop. Ook zijn er diverse marktconsultaties gehouden met zowel belangenvertegenwoordigers van de cliënten als met de huidige gecontracteerde aanbieders van de ondersteuning om te komen tot een zo goed mogelijk product waar zowel de cliënten als de aanbieders goed mee uit de voeten kunnen.

Hulp bij het Huishouden

In 2015 daalde het aantal mensen in Den Haag dat hulp bij het huishouden (HH) ontving licht. Dat beeld lijkt zich in 2016 te stabiliseren. In de eerste helft van 2016 is er een lichte stijging van het aantal klanten HH. Daarnaast slaat de huishoudelijkehulptoelage voor mantelzorgers onvoldoende aan.

Vanaf 2019 zijn de door de gemeente vrijgemaakt incidentele middelen uitgeput om de HH zacht te laten landen. Het aantal klanten zal dan gedaald moeten zijn. Om die beweging vorm te geven worden de HH en de MvO gezamenlijk aanbesteed. Het doel is om substitutie van dure ondersteuning naar de relatief goedkopere HH te realiseren en van HH naar algemene, voorliggende voorzieningen en het sociaal netwerk. In 2017 en 2018 zullen de effecten van de aanbesteding merkbaar zijn.

Vervoer ouderen en gehandicapten

Uit het groeiende aantal deelnemers en ritten blijkt de aanhoudende populariteit van de Taxibus. Dit heeft gevolgen gehad voor het stipheidspercentage van de Taxibus. Vanaf 2016 heeft Connexxion een klantenpanel Taxibus in het leven geroepen om de dienstverlening van de Taxibus verder te verbeteren. Stichting Voorall en ANBO zijn hierin betrokken.

PGB

De voorzieningen Hulp bij het Huishouden, Beschermd Wonen en de Maatwerkvoorziening Ondersteuning kunnen door de cliënt middels een Persoonsgebonden Budget (PGB) zelf worden ingekocht. Alle klanten met een PGB zijn in het eerste half jaar van 2016 herbeoordeeld op 'eigen regie' conform het principe van 'solide PGB'.

Bij de herbeoordelingen van PGB voor Maatwerkvoorziening Ondersteuning heeft 25% van de klanten een advies van PGB naar Zorg in natura (ZIN) ontvangen en 30% naar een andere vorm van zorg.

Prestatie indicatoren	Nulmeting	Realisatie juni 2016	Realisatie 2015	2016	2017	2018	2019
Het aantal mensen dat huishoudelijk hulp (HH) ontving	14.457	12.494	14.846	14.500	13.500	12.500	12.500
Het aantal mensen dat een maatwerkvoorziening ondersteuning ontving	0	5.395	7.181	5.000	4.750	4.500	4.500

Beschermd wonen

Ketenpartners, cliëntenklankbordgroep en regiogemeenten werken samen aan de uitwerking van het advies van de VNG-commissie Dannenberg. Dit zal uiteindelijke resulteren in een regionaal beleidsplan Opvang en Beschermd Wonen dat naar verwachting in 2017 verschijnt. Van 160 cliënten zijn de indicatie Beschermd Wonen en het PGB herbeoordeeld.

Huiselijk geweld

In de Regiovisie staat de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling voor de periode 2015-2018 beschreven. Sinds 2015 wordt een nieuw verdeelmodel gehanteerd op basis van zorgzwaarte in de regio, waardoor Den Haag tot en met 2018 meer financiële middelen geld vanuit het Rijk ontvangt. In de eerste zes maanden is Veilig Thuis ondergebracht in een definitieve organisatievorm, is het ambulante interventieteam van Stichting Wende/Perspektief uitgebreid en is het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating (LKHA) als kennis- en expertisecentrum op gebied van huwelijksdwang en achterlating voortgezet. Voor de aanpak van ouderenmishandeling vond een seminar plaats over financiële uitbuiting en ontspoorde mantelzorg, waaraan 170 personen deelnamen.

Publieke gezondheidszorg

De gemeentelijke taken op het gebied van de volksgezondheid omvatten het bewaken, beschermen en bevorderen van de gezondheid van de Haagse bevolking. Het gaat hierbij om preventieve taken, maar ook om vroegtijdig signaleren en het leveren van basiszorg. In het gemeentelijke gezondheidsbeleid krijgen het stimuleren van gezond leven en meedoen naar vermogen een belangrijke plek. Via een levensfasebenadering is ingezet op risicogroepen voor depressie, overgewicht, genotmiddelenmisbruik, seksueel onveilig gedrag en op het verbeteren van een gezonde leefomgeving. Vanuit de maatschappelijke ondersteuning is er specifieke aandacht voor het voorkomen van maatschappelijke uitval van de doelgroepen met functionele beperkingen, ggz- en/of verslavingsproblemen, eenzame ouderen en mantelzorgers. Omdat participatie een belangrijke bijdrage levert aan de gezondheid van deze doelgroepen, wordt vanuit het preventieve gezondheidsbeleid hieraan ook aandacht besteed.

Met het epidemiologisch onderzoek naar de gezondheid van de Hagenaars worden monitorsystemen opgezet, gezondheidsprojecten geëvalueerd en voorstellen om de gezondheid te verbeteren opgesteld. De infectieziektenbestrijding is gericht op het opsporen, behandelen en voorkomen van meldingsplichtige infectieziekten, seksueel overdraagbare aandoeningen en tuberculose. Naast bron- en contactopsporing daarvan, inspecteert de GGD op infectieziekten en hygiëne en verzorgt zij reizigersvaccinaties en grootschalige vaccinatiecampagnes. Voor de regio Haaglanden heeft de GGD de regie op tbc-bestrijding. Ook coördineert de GGD de Aanvullende voorzieningen Seksuele Gezondheid en worden preventieve activiteiten uitgevoerd. Tevens geeft de GGD uitvoering aan de medische milieukunde voor een gezonde leefomgeving.

Ambulancezorg

Den Haag beschikt over een publieke ambulancedienst van de GGD. De gemeente kiest voor goede kwaliteit, spreiding en paraatheid van ambulancezorg. In de regio Haaglanden werken de drie regionale aanbieders samen in de Regionale ambulancevoorziening (RAV) Haaglanden. Wettelijk is vastgelegd dat de maximale aanrijtijd bij spoedvervoer (15 minuten) bij maximaal van de ritten 5% mag worden overschreden. De begroting van de GGD Ambulancezorg gaat uit van kostendekkend werken binnen het door de zorgverzekeraars beschikbaar gestelde budget. Het budget wordt vastgesteld door de Nationale Zorgautoriteit (NZA) na onderhandeling daarover tussen de RAV Haaglanden en de zorgverzekeraar. Daarbij spelen gegevens over beschikbaarheid, aanrijtijden en de productie van het voorgaande jaar een rol. Uitbreiding van de paraatheid, met als gevolg incidenteel hogere opleidingslasten, vervangingslasten tijdens de opleiding en extra materiele lasten door inzet van een extra ambulance zorgen voor een extra druk op het budget.

2.9 PROGRAMMA 9 - JEUGD

In het uitvoeringsprogramma Jeugd 2016-2018 is per opgave beschreven welke doelen en resultaten we behaald willen hebben in 2018. Met de indicatoren die zijn benoemd wordt de raad in de jaarrapportage Jeugd in samenhang geïnformeerd over de voortgang van zowel het preventief jeugdbeleid als de jeugdhulp. Jeugd, ouders en partners in de stad zijn betrokken geweest bij de uitwerking van het jeugdbeleid. In het eerste halfjaar zijn drie stadslabs georganiseerd. Circa 90 jongeren zijn aanwezig geweest. Tevens hebben 42 ouders de eerste Haagse ouderraad bezocht. De opbrengsten uit al deze bijeenkomsten zijn verwerkt in dit uitvoeringsprogramma Jeugd.

Tevens heeft u de eerste kwartaalrapportage jeugdhulp ontvangen (RIS294699). Daarbij is gekozen voor een nieuwe opzet die aansluit bij de monitorparagraaf van het uitvoeringsprogramma Jeugd 2016-2018 'Met de jeugd. Voor de jeugd'.

Preventief jeugdbeleid

Met de inzet van Crownies is gewerkt aan meer maatschappelijke betrokkenheid van kinderen in en bij hun stad. In 2016 is het project in twee extra stadsdelen gestart. Dit jaar is aan 17 jeugdigen het Haags Jeugdlintje uitgereikt als waardering voor hun maatschappelijke inzet.

De Haagse Jongeren Ambassadeurs hebben het eerste halfjaar zeven adviezen uitgebracht aan de gemeente. Thema's waren onder andere duurzaamheid en jeugdwerkloosheid.

Jeugdgezondheidszorg

De eerder gestarte vernieuwingen in het kader van de aanpak Perinatale Gezondheid zijn in 2016 gecontinueerd. Op 19 mei jl. tijdens het Haags Geboortezorg Congres bleek de perinatale sterfte in Den Haag gedaald. In vergelijking met het landelijk gemiddelde is het verschil afgenomen van 1,4% in 2000-2008 tot 0,9% in 2009-2014 en is de weg ingeslagen om de perinatale sterfte op het landelijk niveau te brengen. Ook zijn er vernieuwingen zoals als het twitterspreekuur, het jongerenconsult en de nieuwe methodiek "gezamenlijk inschatten zorgbehoeften" met ouders.

Jeugdhulp

Transformatie van de jeugdhulp

In het lokale inkoopplan jeugdhulp 2016 is op verzoek van de gemeenteraad een innovatiefonds opgenomen van €0,5 mln. Hieruit is een pilot gestart op het gebied van verbetering van de aansluiting tussen onderwijs en jeugdhulp en het signaleren van kinderen met beginnende psychische klachten in de klas, en is er in Escamp, door een aantal jeugdhulpaanbieders een pilot gestart waarin integrale zorg wordt geboden. Zoals ook toegelicht in het lokaal inkoopplan 2017 (RIS 294182) wordt er verder gewerkt aan de doorontwikkeling van het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) en de verbeterde rol van jeugdartsen in het jeugdteam doormiddel van de pilot "JGZ in de jeugdteam".

Jeugdteams

Momenteel ontvangen 1.934 gezinnen begeleiding van de jeugdteams (peildatum 31 maart). 33% van de aanmeldingen bij de jeugdteams komt van ouders zelf. Ook huis- en jeugdartsen weten de jeugdteams te vinden (20%). De capaciteit van de jeugdteams is met 20 fte uitgebreid naar 207 fte.

Vanuit de jeugdteams zijn verbindingen verstevigd met het onderwijs, welzijn, JGZ en huisartsen met als doel eerder en beter opgroei- en opvoedproblemen te signaleren. Met de huisartsen is een convenant ondertekend. Doel ervan is het contact en de samenwerking tussen partijen op gang te brengen en te faciliteren. Ook de samenwerking met de politie is geïntensiveerd. Vanaf 2016 is op alle politiebureaus in Den Haag nu een gezinscoach werkzaam om zorgvragen van de politie rond gezinnen op te pakken of mee te nemen naar het jeugdteam.

In november 2015 is het Boven Stedelijk Jongeren Platform (BSJP) van start gegaan. In het platform zitten experts die hun kennis en kunde beschikbaar stellen en hiermee ondersteuning en advies bieden aan

professionals die werken met jongeren met multiproblematiek tussen de 16 en 27 jaar. Van september 2015 tot januari 2016 is gewerkt aan de doorstart van de CJG-Academie en is een aanzet gemaakt naar fase 2. Daarmee is uitvoering gegeven aan een gedragen scholingsprogramma gekoppeld aan de kwaliteitseisen en organisatiedoelen. Ook is op verzoek van de gemeente is aan alle CJG-medewerkers een themabijeenkomst Radicalisering geboden en is het team Radicalisering extra geschoold.

Specialistische Jeugdhulp wonen en verblijf

Op het gebied van specialistische jeugdhulp wonen en verblijf zien wij in de regio een tendens van toegenomen druk op de residentiële voorzieningen in de regio Haaglanden. Momenteel vindt onderzoek plaats naar oorzaken en eventuele oplossingsmogelijkheden hiervoor.

Publieke taken in de Jeugdhulp

In Haaglanden is de jeugdbeschermingstafel ontwikkeld voor de toeleiding van kinderen naar de gedwongen hulpverlening. Tot en met het eerste kwartaal zijn er in totaal 32 verzoeken tot onderzoek naar een ondertoezichtstelling (OTS) aan de JB-tafel besloten. In 17 gevallen is gekozen voor het vrijwillig kader en in 15 gevallen voor het gedwongen kader.

Veilig Thuis Haaglanden is de organisatie voor advies, ondersteuning en onderzoek bij huiselijk geweld en kindermishandeling in Haaglanden. Veilig Thuis kent zowel landelijk als in Haaglanden een groot aantal meldingen. In het eerste kwartaal 2016 ontving Veilig Thuis 1.364 Haagse aanmeldingen waar kinderen bij betrokken waren. Het aantal Haagse aanmeldingen bij Veilig Thuis waar kinderen bij betrokken zijn, stijgt in het eerste kwartaal met 8,8% ten opzichte van het vierde kwartaal 2015. Alle onderzoeken rondt Veilig Thuis binnen de wettelijke norm (van tien weken) af. De meldingen zijn gescreend op urgentie en wachten op de start van een onderzoek. Meldingen waarbij de veiligheid in het geding is, worden direct opgepakt. Voor het terugdringen van de werkvoorraad zet Veilig Thuis in op uitbreiding van capaciteit met hulp van extra inzet van een externe partij, onderzoek naar optimalisatie van de werkwijze binnen de keten en werving van medewerkers om de formatie structureel op sterkte te brengen conform het opgestelde bedrijfsplan. Daarnaast is met Veilig Thuis afgesproken dat de maandelijkse rapportage naar de gemeenten wordt geïntensiveerd naar tweewekelijks.

2.10 PROGRAMMA 10 - ONTWIKKELING BUITENRUIMTE

Ontwikkeling buitenruimte

De Kust Gezond

De komende jaren wordt binnen het kader van de 'Agenda voor Scheveningen Bad: De Kust Gezond' de buitenruimte van Scheveningen Bad opgeknapt. Hiervoor is het Uitvoeringsprogramma De Kust Gezond (RIS 290042) de basis. In het voorjaar is het vergroende Palaceplein opgeleverd en heeft deze de allure die het verdient. Dit is het eerste deelproject van het uitvoeringsprogramma.

Stadsentrees

In mei is de Commissie Ruimte geïnformeerd over de voortgang van het Programma Stadsentrees (RIS 294241). Er wordt momenteel hard gewerkt om alle Stadsentrees te verbeteren en allure te geven. Bij alle projecten wordt overleg gevoerd met betrokkenen. Bij de planvorming voor de Koekamp wordt rekening gehouden met de ontwikkelingen van het KJ-Plein en de herinrichting van de kruising Bezuidenhoutseweg-Rijnstraat zodat er een integraal ontwerp ontstaat.

Er zijn belangrijke stappen gezet in de ontwikkeling van de Stadsentree NOI/Beatrixkwartier. Dit gebied heeft veel potentie door de aanwezigheid van kennisinstellingen, overheden en bedrijven op het gebied van Safety and Security (The Hague Security Delta).

De Haagse Loper wordt verder afgerond en doorgetrokken naar de Theresiastraat. De inrichting van het Anna van Buerenplein is nagenoeg gereed, er wordt een waterpartij met daarin de beeltenis van Anna van Bueren gerealiseerd.

Oude Centrum

Een van de belangrijkste stadsentrees is de loper Hollands Spoor – Oude Centrum. Door belangenorganisaties zijn ideeën en wensen aangedragen. Deze zijn mede input geweest voor het programma van eisen en de bijbehorende verkeersmaatregelen dat naar verwachting dit najaar wordt vastgesteld.

Naast de Loper Oude Centrum wordt er ook gewerkt aan het oplossen van knelpunten in de buitenruimte in het gebied. Hiervoor is in het eerste half jaar 2016 een ideeënwedstrijd gehouden. Er zijn 202 ideeën ingestuurd. De ideeën met de meeste steun van de buurt worden later dit jaar uitgewerkt en in uitvoering genomen.

Pleinen als ontmoetingsplekken

In de brief van eind april 2015 (RIS 282210) is de pleinenaanpak 2015-2017 uitgewerkt. In deze collegeperiode krijgen negen pleinen een opknapbeurt. De voorbereidingen van de Pleinenaanpak 2015-2017 (RIS 282210) zijn inmiddels in volle gang.

Het voorlopig ontwerp voor het Kerkplein is in juni vastgesteld. De planontwikkeling van het Paleisplein als onderdeel van de herinrichting van het Noordeinde wordt in 2016 afgerond. Omwonenden en andere stakeholders zijn hier nauw bij betrokken. Het Voorlopig Ontwerp van fase 1 van dit project (van het Paleisplein tot aan het Wilhelminamonument), wordt dit najaar aan de raad voorgelegd.

Binckhorst

In de nota 'Inzet op drie havens' (RIS 278681) is aangegeven dat de middelen uit het coalitieakkoord (€ 10 mln.) worden ingezet in de havengebieden: Poolsterhaven, Fokkerhaven en Binckhorsthaven.

Voor Binckhorsthaven geldt dat de investeringen in de buitenruimte de motor zijn voor de ontwikkeling waarin het aanjagen van de economische groeipotentie van het gebied centraal staat. De kade rondom de landtong van de haven wordt heringericht waardoor een aantrekkelijke, openbare wandelroute ontstaat. De verbinding met het KPN-complex/het Maanplein wordt verbeterd en vrijkomende locaties worden ingezet voor tijdelijk gebruik.

De Poolsterhaven wordt geschikt gemaakt als tijdelijke stalling voor rondvaartboten. Het VO wordt dit najaar aan de raad voorgelegd.

Leyweg

Het gebied rond de Leyweg krijgt een mooier aanzien door te investeren in de buitenruimte. Daarnaast wordt de openbaar vervoerhalte opgewaardeerd tot een Tophalte. In de eerste helft van 2016 is het bestek opgesteld. De werkzaamheden zullen in de tweede helft van 2016 aanvangen. Na de zomer 2017 wordt het project opgeleverd.

Grote Marktstraat

In het eerste kwartaal is de hangende verlichting van de Grote Marktstraat aangebracht en was de herinrichting afgerond. Den Haag heeft hiermee een winkelstraat met een rijk gedetailleerde inrichting en een unieke uitstraling gekregen. In de tweede helft van 2016 zal een plan van aanpak worden opgesteld waar wordt ingegaan onder andere op het conflict tussen voetgangers en fietsers en het eventueel toevoegen van symbolisch groen.

Straatreiniging

Een schone Stad

In 2016 is gestart met (de voorbereiding van) de uitvoering van het in november 2015 door de raad vastgestelde uitvoeringsplan Een schone stad (RIS 287720). De keten van schoon staat daarbij centraal: we houden de basis op orde, creëren betrokkenheid bij bewoners, oudememers en bezoekers, en we zetten handhaving effectief in.

In het eerste half jaar van 2016 zijn er tijdelijke evenementenbakken geïntroduceerd die op looproutes bij drukke evenementen worden ingezet, is in drie stadsdelen een aparte opruimweek georganiseerd om de betrokkenheid bij schoon te vergroten (de overige vijf stadsdelen volgen in de tweede helft van 2016) en zijn er palen met gratis strandasbakken geplaatst op de Haagse stranden.

Vegen

Inmiddels zijn 400 leerwerkplekken in de buurtserviceteams omgezet in 260 betaalde banen, waaronder 100 garantiebannen (RIS 282250). De 260 vegers zijn opgenomen in de buurtserviceteams, waarin op dit moment medewerkers van het Haags Veegbedrijf, Haags Werkbedrijf/PT en Omnigroen onder regie van het Haags Veegbedrijf integraal werken. Werkzaamheden zoals het vegen van straten, legen van afvalbakken, verwijderen van onkruid op verhardingen en het schonen van wijk- en buurtgroen worden in één werkgang uitgevoerd.

Onderhoud Straten, wegen, pleinen

Op de hoofdwegen is dit jaar al onderhoud gedaan aan de Groen van Prinstererlaan, de Soestdijksekade, de Meppelweg en de Waldorpstraat. Tevens is de van Alkemadelaan aangepakt in combinatie met het aanbrengen van stil asfalt. Voor het tweede halfjaar staan de volgende projecten op de planning: de Bouwlustlaan en de Westvlietweg

Ook is inmiddels onderhoud verricht aan een aantal wegen in woonwijken, zoals de Ulenpasstraat, de Wassenaarsestraat en de Van Diepenburgstraat. Het tweede halfjaar worden de volgende werken in woonwijken in uitvoering genomen: de Jagerstraat, de Spekstraat, de Maliestraat, de Else Maulaan, Plantenoord en de Goudregnetstraat

De Oude Haagweg, een gedeelte van de Laan van Meerdervoort, de Waldeck Pymontkade en de Melis Stokelaan zijn verplaatst in de tijd als gevolg van bereikbaarheidsproblematiek. Het onderhoud aan de Bezuidenhoutseweg wordt daarom naar voren gehaald en dit jaar al uitgevoerd.

Verlichting wegen

Het aantal LED armaturen is in de eerste helft van 2016 gestegen met 550 naar 4.850. De aanbesteding voor slimme meters is afgerond. In het derde kwartaal wordt gestart met het plaatsen van 500 slimme meters in OVL voedingskasten.

De pilot slimme verlichting op het industrieterrein Zichtenburg, Kerketuinen, Dekkershoek is in juni van start gegaan. Hier doen 6 verschillende leveranciers ervaring op met vernieuwende slimme verlichtingssystemen met sensoren. In de Wassenaarsestraat wordt getest met historische slimme verlichting met een sensor.

Tevens is een onderzoek voor het aanlichten van bruggen gestart. Het doel is om later dit jaar 2 bruggen in de binnenstad aan te lichten.

Gladheidbestrijding

In de eerste maanden van 2016 is 15 keer gestrooid. De winter was een zachte winter, maar kenmerkte zich door weersomstandigheden die preventief strooien noodzakelijk maakte.

Afvalverwijdering

Huishoudelijk Afvalplan

Op 17 december 2015 is door de gemeenteraad 'Afval scheiden, gewoon apart!', het huishoudelijk afvalplan (HAP) voor de periode 2016-2020, vastgesteld (RIS288629). De maatregelen uit het HAP voor gescheiden afvalinzameling worden momenteel uitgevoerd of zijn in voorbereiding.

Doorgaan met afvalscheiding (met slim gebruik nieuwe technologie)

De HMS is in 2015 gestart met een proef met het real time-registreren van vulsnelheid en vulgraad in de glas-, papier- en kunststof containers. De proef is in 2016 uitgebreid met sensoren op de restafval- containers. De sensoren in de container sturen hun informatie 6 keer per dag naar de centrale.

Beroep op bewoners om afval gescheiden aan te bieden

De bewonerscommunicatie is erop gericht om bewoners afval zoveel mogelijk te doen scheiden. Bij de uitvoering van maatregelen, zoals de omzetting containers voor plastic naar containers voor plastic, blikjes en drankkartons vindt gerichte communicatie plaats.

Afvalstraatjes aanleggen

Er worden sorteerstraatjes aangelegd voor de fracties glas, papier, textiel en PMD (plastic, blikjes, drankkarton). De inventarisatie van reeds aanwezige inzamelpunten is nagenoeg afgerond. Doelstelling is per wijk (totaal 44 wijken in Den Haag) minimaal één afval sorteerstraat te realiseren.

Recyclepunt bouwmaterialen in de Binckhorst

Voor het initiatief van een recyclepunt voor bouwmaterialen in de Binckhorst wordt gebruik gemaakt van de innovativiteit van de markt. Marktpartijen zijn uitgenodigd om het idee verder concreet uit te werken. De verwachting is dat de marktconsultatie in het derde kwartaal 2016 kan worden afgerond.

Haagse afvalbrengrstations

De voorbereidingen voor de realisatie van een nieuw modern afvalbrengrstation aan de Uitenhagestraat zijn in volle gang. In februari is een inloopavond voor de bewoners georganiseerd en inmiddels is de aannemer voor de bouw geselecteerd. De planning is om het afvalbrengrstation begin 2017 te openen. De mogelijkheid om een 4e afvalbrengrstation in Leidschenveen-Ypenburg te realiseren wordt onderzocht.

Leefbaarheid (handhaving)

Uitbreiding handhavingscapaciteit

De handhavingscapaciteit is uitgebreid tot 150 handhavers en ligt op schema. De komende jaren wordt de capaciteit verder uitgebreid naar 175. Met politie en stadsdelen zijn operationele afspraken gemaakt waardoor de inzet gericht plaatsvindt op de doelstellingen uit de nota handhaven met Haagse kracht (RIS 281916).

Aanpak weesfietsen

De aanpak van weesfietsen in de wijken Regentes/Valkenbos en het Zeeheldenkwartier is geëvalueerd en was succesvol. Dit heeft er toe geleid dat er verbeteringen zijn aangebracht in de uitvoering van de aanpak. Tevens wordt deze (nieuwe) aanpak in 2017 uitgebreid naar zes nieuwe gebieden (RIS 294624). In de Grote Markstraat (e.o.) wordt na de zomer begonnen met handhaven. In het Centrum-Kernwinkelgebied begint handhaving in het najaar. (RIS 286457).

Gebruik Openbare Ruimte

In februari 2016 zijn de nieuwe beleidsregels vergunningverlening terrassen vastgesteld. In juli 2016 is een pilot vastgesteld voor het toestaan van parkeerplaatsterrassen voor de zomermaanden. Deze proef is meteen van start gegaan.

Openbaar groen

Wijk- en buurtgroen

De extra € 0,5 mln. voor meer kleur in de wijk wordt mede ingezet voor het initiatief “Dat kan Groener”. Ook gaat een deel naar enkele kleurrijke opwaarderingen met vaste planten in de wijken Concreet betreft het:

- Groen voor steen-projecten in het stadsdeel Centrum;
- Verwijderen van een asfalt voetpad op de Laan van Poot in Segbroek waar groen voor in de plaats komt;
- Verbeteren groeiplaatsen bomen in Leidschenveen-Ypenburg op de Plesmanweg;
- Extra bomen toevoegen op de Laan van Waalhaven;
- Zes plantsoentjes in de Flakkestraat in Scheveningen kleurrijker;
- Deelfinanciering pleinenaanpak Haagse Hout en de rotonde van Het Kleine Loo vergroenen met vaste planten;
- In Loosduinen worden vier entrees bij het winkelcentrum Alphons Diepenbroekhof vergroend.

Toekomstvisie Scheveningse Bosjes en Westbroekpark

De gemeente gaat in het najaar van 2016 een Stadslab organiseren over de toekomst van het Westbroekpark, Scheveningse Bosjes en de Waterpartij. De visie uit 2015 is losgelaten. Tijdens de Stadslabs gaan deelnemers met elkaar en de gemeente in gesprek met als doel een opdracht te formuleren voor een denktank. De denktank moet voor eind 2017 een plan voor de toekomst voor het Westbroekpark en de Scheveningse Bosjes ontwikkelen.

Regionaal groen en ‘Van zee tot Zweth’

Voor de landschapstafels van Duin, Horst en Weide en Hof van Delfland zijn meerjarenprogramma's opgesteld. Met middelen van de tafelpartners, onder meer subsidie van de Provincie Zuid-Holland, worden de maatregelen uit deze programma's voorbereid en uitgevoerd. De projecten betreffen o.a. een tweede fase Van zee tot Zweth, het verbeteren van de fietsroute langs de kust (Zwarte Pad/Meyendel), het verbeteren van het routenetwerk tussen Den Haag, Leiden en Zoetermeer, verbetering van het ecologisch netwerk tussen Den Haag/Leiden/Zoetermeer, pilots voor zogenaamde slowlanes en herinrichting van de Koekamp.

Strandbeleid

Strandnota

Half februari heeft het college de nieuwe strandnota 2017-2022 ter inspraak gelegd. Hiermee is het college tegemoet gekomen aan een breed gedeelde wens van de deelnemers aan het participatie-traject inzake het nieuwe strandbeleid. De binnengekomen zienswijzen zijn verwerkt in een inspraakverslag en worden betrokken bij het opstellen van de nota. De nota zal nog dit jaar aan de raad worden aangeboden.

Strandhuisjes

In 2016 zijn 20 strandhuisjes geplaatst bij Kijkduin. Hiermee is een nieuw element toegevoegd aan de mogelijkheden om op het strand te recreëren, te weten de mogelijkheid om op het strand te overnachten. Uit de eerste reacties met name in de sociale media (reisblogs) maken wij op dat grote groepen hier enthousiast over zijn. De tweede serie van 20 strandhuisjes wordt, afhankelijk van een lopende procedure, in 2017 geplaatst.

Stadsboerderijen

Het eerste halfjaar zijn er ruim 240.000 bezoeken aan de stadsboerderijen gebracht. Daarnaast zijn er zo'n 250 lessen gegeven. De stadsboerderijen hebben de Lenteprijs gekregen van Fonds 1818/AD Haagsche Courant voor het project Rondleiding visueel gehandicapten.

Markten

Er wordt een nadeel verwacht van circa € 1 mln. Dit is een saldo van diverse posten. Een deel van de baten blijft achter bij de verwachting als gevolg van een lagere bezetting van de wijkmarkten (€ 0,2 mln.). Daarnaast is sprake van hogere inhuurlasten (€ 0,9 mln.) ten behoeve van o.a. juridische kosten en tevens is sprake van enkele tegenvallers op het uitvoeringsbudget (€ 0,2 mln). Hier staat een extra subsidiebaat van € 0,8 mln. tegenover.

Dierenwelzijn

De Huisdier Informatiepunten (HIP) functioneren en zoeken de publiciteit op. Zo is tijdens de week van het huisdier van 14 t/m 22 mei de "Tweede Kans-actie" georganiseerd. Dit is de campagne om Hagenaars te stimuleren een dier uit de opvang te halen. Op alle locaties van het Huisdier Informatiepunt werden de dieren die in Den Haag in de opvang zitten gepresenteerd aan geïnteresseerde bezoekers.

Onderhoud bruggen, viaducten en tunnels

Met de voorbereiding van de renovatie van de Koningstunnel is gestart. Doel is om in mei 2019 aan de nieuwe wetgeving op het gebied van tunnelveiligheid te voldoen. Een besluit voor een tunnelbediening- en bewakingscentrale, al dan niet in combinatie met ander centrales, zoals een nautische - of verkeerscentrale wordt voorbereid.

Bij de Hubertustunnel wordt gewerkt aan het vervangen van het detectiesysteem door een intelligent video analyse systeem. Dit zal voor eind 2016 opgeleverd worden.

Voor het onderhoud en het opknappen van de Piet Heinpleinbrug worden in 2016 tevens verschillende varianten uitgewerkt en van een raming voorzien.

Tot slot wordt onderzocht of het ophogen van de voetgangersbrug bij de Moerweg/Van Maerlantlaan de route voor bezoekende rondvaartboten vanuit het Westland toegankelijker maakt.

Binnenwateren

In de eerste helft van 2016 is de sloepenkaart gepresenteerd en zijn opstapplaatsen voor de rondvaartorganisaties gerealiseerd bij de Riouwstraat en aan de Haringkade. Mede naar aanleiding van een groot aantal suggesties bij de behandeling van de brief over de voortzetting van de Nota Binnenwater (RIS 289286) zal deze nota in 2017 een vervolg krijgen.

Grachten en Vaarten

Onderhoud aan kades

De vervangingsachterstand van grote civieltechnische constructies wordt, middels het MJPK II, structureel aangepakt. De uitvoering van de Veenkade zal in de derde kwartaal worden hervat. Het ingestelde beroep tegen het verlenen van kapvergunning voor de bomen aan de Veenkade is door de rechtbank ongegrond verklaard. Ook voor de Toussaintkade is de bezwaarprocedure beëindigd. De ontwerpwerkzaamheden zijn hervat en de aanbesteding start in het eerste kwartaal 2017. De verwachting is dat het ontwerp voor de Valkenboskade in het vierde kwartaal wordt afgerond en in het eerste kwartaal 2017 kan worden aanbesteed. De Dunne Bierkade is aanbesteed en de uitvoering start begin oktober.

Kroosvrij maken van water

In de eerste helft van dit jaar is de kroosbestrijding verder geïntensiveerd met een derde ploeg medewerkers van de Haeghe Groep. Naast grote delen van Loosduinen, Segbroek en Mariahoeve worden nu ook de Haagse Beek en Benoordenhout zoveel mogelijk kroosvrij gehouden.

Riolering en waterzuivering

Rioolvervang

In 2016 zijn meerdere werken conform het principe werk-met-werk in volle gang. Dit betreft het Meckelenburgplein e.o., de Archimedsstraat e.o., de Kom Loosduinen, Spoorwijk fase 4 en Bezuidenhout Oost. Tevens zullen het Louis Couperusplein, Oud Scheveningen en de Laakweg naar verwachting in de tweede helft van het jaar in uitvoering genomen worden.

Hiermee wordt de jaardoelstelling van 16 kilometer rioolvervanging ruim gehaald.

Afkoppelen hemelwater

Naar aanleiding van de behandeling van het Gemeentelijk RioleringsPlan wordt nagegaan of het afkoppeltempo kan worden verhoogd. Nadruk ligt op het ontharden en het vergroenen. Diverse kleine projecten zijn in voorbereiding, zoals het vergroenen van stroken van de Raamweg;/Binckhortslaan en het afkoppelen van de Bloemenbuurt West. Het afkoppelen van het Louis Couperusplein e.o. is in uitvoering.

2.11 PROGRAMMA 11 - ECONOMIE, INTERNATIONALE STAD EN BINNENSTAD

Werkprogramma Internationaal (Product Internationale Stad)

Den Haag is in de wereld dé vestigingsplaats en ontmoetingsplaats voor Vrede en Recht. Die positie wil de gemeente niet alleen handhaven maar ook versterken.

De gemeente wil zich sterker positioneren als kweekvijver voor innovaties en kennisontwikkeling op het gebied van vrede, recht en veiligheid. Het Programma Internationaal (PI) omvat negen zogeheten impulsdossiers die samen bijdragen aan deze ambitie. Het programma is bovendien van belang voor de uitvoering van twee belangrijke andere Haagse economische deelagenda's: Kenniseconomie en Stedelijke Economie.

Op basis van de externe toetsing van de 9 impulsdossiers uit het PI, hebben we 3 van deze dossiers als topdossier aangemerkt: 1) Centrum voor Zakelijke Arbitrage en Conflictbeslechting – Hearing Center; 2) Big Data for Peace and Humanity en 3) The Hague Humanity Hub. In de eerste helft van 2016 hebben we binnen deze dossiers ook al successen geboekt: de lancering van Big Data for Peace and Humanity – HumanityX op 3 juni waarbij ruim 200 deelnemers uit de stad aanwezig waren, en een succesvol haalbaarheidsonderzoek naar The Hague Humanity Hub dat we in samenwerking met partners uit de stad hebben uitgevoerd. We voeren momenteel een verkenning uit naar het vestigen van een Hearing Center in Den Haag. Verder zijn een data center van het Bureau voor de coördinatie van humanitaire zaken van de Verenigde Naties (UN Ocha) en informatiecentrum van de Verenigde Naties naar Den Haag gekomen, de laatstgenoemde in het Museon.

Acquisitie

De gemeente spant zich voortdurend in om internationale organisaties, NGO's, ambassades en kennisinstellingen op het terrein van vrede en recht zich in Den Haag te laten vestigen. Daarbij spelen we actief in op innovaties binnen het segment vrede en recht. In de eerste helft van 2016 heeft de Kosovo Relocated Specialist Judicial Institution zich in Den Haag gevestigd. Dit is een speciale rechtbank voor de berechting van misdrijven die in de Kosovo-oorlog en direct erna zijn gepleegd. Europol is uitgebreid met het 'European Migrant Smuggling Centre' en het 'European Counter Terrorism Centre'. Ook heeft de gemeente in de eerste helft van 2016 zeven nieuwe NGO's in de stad mogen verwelkomen, waaronder UNICEF Nederland. De verwachting is dat aan het eind van dit jaar ten minste nog één intergouvernementele organisatie en minimaal 4 NGO's zich in de stad gaan vestigen.

Nederlands voorzitterschap van de Europese Unie

In de eerste helft van 2016 was Nederland voorzitter van de Europese Unie. In Den Haag vonden verschillende Europese conferenties plaats, waaronder de European Space Solutions Conference, de European Council on Foreign Relations (ECFR) en vijf interparlementaire conferenties van de Staten-Generaal. In samenwerking met Prodemos organiseerde de gemeente drie publieksevenementen met een Europees thema voor Hagenaars en Internationals.

Internationale profilering en positionering

De burgemeester bracht in februari een bezoek aan New York waar hij o.a. sprak met VN Secretaris-Generaal Ban Ki-moon over de belangrijke relatie tussen Den Haag en de Verenigde Naties. Wethouder KIJO bezocht eind maart New York en Washington D.C., waar zij deelnam aan de jaarlijkse conferentie van de American Society of International Law (ASIL). Bij het Brookings Instituut hield zij een toespraak over de rol van Den Haag als Internationale Stad van Vrede en Recht.

De gemeente heeft dit voorjaar gewerkt aan de voorbereiding van het Global Parliament of Mayors (GPM). Burgemeesters uit de hele wereld komen in september in Den Haag bijeen om met elkaar in discussie te gaan over Migration en Climate Change & The Environment, en met voorstellen te komen die het werk van nationale overheden, de Verenigde Naties en andere relevante internationale netwerken op deze thema's zal versterken.

Begin 2016 zijn 100 nieuwe (internationale) studenten door hun onderwijsinstellingen geselecteerd voor de World Class The Hague. De studenten kregen tot nu toe zeven lezingen en werkbezoeken aangeboden door de gemeente, alle gerelateerd aan de thema's Vrede, Recht en Veiligheid.

In het eerste halfjaar van 2016 zijn in de Haagse stadsdelen Laak, Scheveningen en Leidschenveen-Ypenburg acht evenementen georganiseerd om Hagenaars en Internationals met elkaar te verbinden en hen te informeren over Den Haag als Internationale Stad van Vrede en Recht.

Agenda Kenniseconomie (Product Kenniseconomie en Innovatie)

In maart 2015 heeft de gemeenteraad de Agenda Kenniseconomie (RIS 281394) vastgesteld. Deze Agenda is gericht op het versterken van de economische structuur via de clusters Vrede en Recht, The Hague Security Delta, Finance en Legal, IT/Tech en Energie. Kansrijke ontwikkelingen liggen ook in de verbindingen tussen deze clusters, zoals Smart City en Big Data voor toepassingen bij vraagstukken rond Vrede en Recht, zakelijke geschillenbeslechting (The Hague Hearing Centre) en de bestrijding van (International) Financial Crime.

The Hague Security Delta (HSD)

Stichting HSD is in het eerste halfjaar van 2016 verder gegroeid naar meer dan 220 betalende partners. Het HSD Campus Innovation Centre is in februari 2016 verder uitgebreid, beslaat nu 3.700 m² en kent een bezettingsgraad van 84%. In het eerste halfjaar van 2016 hebben zes bedrijven zich hier nieuw gevestigd en 3 huurders nemen wegens groei meer kantoorruimte af.

De HSD Campus is sinds mei uitgebreid met een tweede locatie: het HSD Campus International Centre in het WTC The Hague. De opening is gepland in het najaar van 2016. Al drie bedrijven hebben zich hier gevestigd. Deze locatie richt zich op buitenlandse security bedrijven en binnenlandse security bedrijven met een internationale focus.

In maart is de City Deal Stedelijke Veiligheid getekend door de ministers van EZ, VenJ en OCW, de steden Den Haag, Zoetermeer, Delft, Eindhoven en Enschede, en de veiligheidsclusters HSD, TS&S en DITSS. Den Haag is hierin de trekker geweest. Ten slotte heeft Den Haag zich met de GSMA Mobile 360 conferentie, The Unmanned Systems Expo en het Security Research & Innovation Event goed op de kaart gezet op gebied van Cyber Security.

The Hague Hearing Centre

Onderzoeks- en adviesbureau Brink Groep heeft de afgelopen maanden het Programma van Eisen voor het Hearing Centre zonder Unified Patent Court nader uitgewerkt en geoptimaliseerd. Aan de hand van dit Programma van Eisen zal gezocht worden naar een geschikte locatie en exploitant voor een Hearing Centre.

MRDH

Dit voorjaar is het regionaal investeringsprogramma 'Investeren in vernieuwing' opgesteld. Op 6 juli 2016 is dit aangeboden aan de minister-president. Het programma is gedeeld met de 23 gemeenteraden en in september zal een conceptzienswijze aan de Haagse raad worden voorgelegd. De ruim 140 projecten van het programma worden grafisch en thematisch gepresenteerd op de website www.investeringsprogramma.nl. De inbreng van Den Haag is gefocust op vier zogenoemde investeringsproposities, voortkomend uit het (denk)proces 'Stad in Transitie': central innovation district, aantrekkelijke kust, schaalprong regionaal OV, en next generation stadswijken.

Roadmap Next Economy

Het project roadmap next economy (RNE) van MRDH is in het voorjaar verder tot ontwikkeling gekomen. Voor elk van de vijf benoemde 'transitiepaden' is een trekker actief, met een werkgroep van mensen uit onderwijs, kennisinstellingen, clusterorganisaties en een gemeentelijke secretaris. Rifkin en zijn consultancygroep hebben een ondersteunende rol in het proces om te komen tot een afgebakende set investeringsprojecten die bijdragen aan een structurele transitie (systeemverandering) op de thema's digitalisering, energie, circulaire economie, ondernemende regio en 'next society' (met een focus op

onderwijs, arbeidsmarkt, inclusieve economie). Op 26 mei is de RNE toegelicht aan leden van de 23 gemeenteraden tijdens een bijeenkomst in Zoetermeer. Op 21 en 22 juni vond een tweedaags seminar plaats met deelnemers aan het project, het consultancyteam van Rifkin en diverse betrokkenen op de onderscheiden thema's. Er werd afgesloten met een brede bijeenkomst met een grote hoeveelheid geïnteresseerden waarbij de voortgang werd gepresenteerd. De RNE wordt afgerond in november.

Smart City

De kwartiermakersfase voor het Smart The Hague programma is in het voorjaar 2016 afgerond. De gemeente heeft met partners (bedrijven en kennisinstellingen) kansrijke projecten geïdentificeerd en geïnitieerd die bijdragen aan een maatschappelijke opgave, waarbij technologie een meerwaarde heeft. Dit heeft een projectportfolio opgeleverd voor de thema's people, environment, mobility, economy, governance en living. Voorbeelden van projecten zijn Smart Lighting, Izi (voorheen Gezond Lang Thuis), Smart City Scheveningen en Dynamisch 3D-model. Voor de coördinatie hiervan zal in het tweede jaar van 2016 het programmabureau Smart The Hague worden ingericht.

Kansen voor West/EFRO

In 2016 ligt het zwaartepunt van de subsidieafrekening van het programma Kansen voor West I/EFRO (2007-2015). De eindrapportages van de subsidieprojecten zijn ontvangen voor de deadline van 1 juli 2016. Een aantal van deze projecten wacht nog op een accountantsverklaring. We verwachten dat de projecten allemaal in 2016 afgerekend zullen worden. De revolverende fondsen hebben van de Europese Commissie uitstel gekregen tot 1 juli om de subsidie uit te geven en tot 1 november om de verantwoording in te dienen. Deze projecten zullen naar verwachting in 2017 worden afgerekend.

Kansen voor West II is een Europees subsidieprogramma dat als doel heeft om de economie in Den Haag een innovatieve impuls te geven. In het eerste halfjaar van 2016 hebben twee projecten een succesvolle aanvraag gedaan.

De eerste aanvraag is van UNIQ, een initiatief van Erasmus MC, TU Delft, Universiteit Leiden en de regionale ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter. Het is een proof-of-concept-fonds waarmee risicokapitaal wordt geïnvesteerd in academische spin-offs, startups en bestaand MKB met disruptieve innovaties in Zuid-Holland. En helpt daarmee ondernemers om innovaties sneller naar de markt te brengen.

De tweede aanvraag is van Stichting Initiatief Op Scheveningen (SIOS). SIOS zal als eerste in Europa een Community Led Local Development (CLLD) in een stedelijk gebied leiden. Inwoners en ondernemers op Scheveningen gaan samen projecten opzetten om de kustplaats te verfraaien en om werkgelegenheid te creëren

Fonds Economische Structuurversterking

In het coalitieakkoord is een Fonds Economische Structuurversterking (FES) van €20 mln. ingesteld. Inmiddels zijn vrijwel alle middelen toegekend aan projecten. Hierover berichten wij in de brief Voortgang Kenniseconomie in het najaar van 2016. Het FES draagt in 2016 onder andere bij aan de HSD, Big Data for Peace & Humanity, The Hague Hearing Centre en de Universiteiten Leiden en Delft.

Agenda Stedelijke Economie

Als uitwerking van de programmatische aanpak Economie en Werk is in maart 2015 ook de Agenda Stedelijke Economie (RIS 281393) vastgesteld. In deze agenda staat de kracht van ondernemerschap als banenmotor van de Haagse economie centraal. De Agenda is gericht op:

1. startup economy; het aantrekken en vasthouden van jonge veelbelovende ondernemingen en creatief talent om de transitie naar een innovatieve economie te versnellen;
2. toerisme; meer toeristen verleiden om Den Haag te bezoeken, langer in onze stad te verblijven en daarmee meer geld uit te geven;
3. acquisitie van internationale congressen en bedrijven; meer internationale congressen aantrekken vanwege de hoge bestedingen per congresbezoeker en meer internationale bedrijven naar Den Haag halen voor groei van onze belangrijke economische clusters;
4. branding; een forse kwaliteitsimpuls geven aan de branding en marketing van Den Haag.

Per product zal de uitwerking van de agenda Stedelijke Economie worden toegelicht.

Stedelijke economie

1. Startup Economy

Den Haag heeft dringend behoefte aan een jongere en bruisendere reputatie en vestigingsklimaat. Niet alleen startups (de groeiers van de toekomst) maar juist ook de gevestigde bedrijven in Den Haag vragen om zo'n dynamisch ecosysteem. Met het startup programma Impact Economy investeert de gemeente hierin. In het eerste half jaar heeft het programma aanzienlijk gewonnen aan bekendheid door offensieve marketing onder andere rondom het Impact Startup Fest en Startup In Residence. Tijdens Impact Startup Fest kwamen belangrijke spelers uit het hele land -inclusief (impact) investeerders- uit het impact economy ecosysteem bijeen in het hart van de Binckhorst. Dat is een krachtige zet gebleken om dit creatief en industrieel gebied als voedingsbodemp voor deze doelgroep op de kaart te zetten.

2. Toerisme

Den Haag zet dit jaar in op het versterken van het toeristische aanbod, het vergroten van de internationale zichtbaarheid en het beter zichtbaar en beleefbaar maken van de toeristische thema's Koninklijk, Vrede en Recht en Stad aan zee (toeristisch DNA). Om het aanbod te versterken is een acquisiteur leisure aangesteld, wat heeft geleid tot een aantal concrete leads. Tevens is een studie uitgevoerd naar mogelijke locaties voor nieuwe voorzieningen. Aanbod dat concreet is toegevoegd is de hop-on hop-off tram (begin juli) en het reuzenrad op de pier (half augustus). De openstelling van de toren van de Grote Kerk wordt dit jaar verwacht. Om de internationale zichtbaarheid te vergroten heeft Den Haag Marketing een eenmalige extra opdracht gekregen voor extra pers/PR bewerking.

Ontwikkeling Museumkwartier

Ten behoeve van een plan van aanpak voor de gebiedsontwikkeling van het Museumkwartier, zijn in het eerste halfjaar gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van musea, bewoners, bedrijveninvesteringzones (BIZ), bedrijven, culturele instellingen en kunstinstellingen uit dit gebied. Er is draagvlak voor deze ontwikkeling. We moeten daarbij zorgen voor een goede balans tussen bezoekers- en bewonersfunctie.

Binnenstad

In nauwe samenwerking met de Stichting Binnenstad voert de gemeente het Binnenstadsplan en de actiepunten uit het Uitvoeringsconvenant uit. Bureau Binnenstad voert hierop regie en ondersteunt in de uitvoering. Mede door grootschalige ontwikkelingen als de Grote Marktstraat, Campus Den Haag (Universiteit Leiden) en Spuikwartier worden de positie van en levendigheid in de binnenstad steeds sterker. In nauwe samenwerking met de stad werken we de plannen voor het Museumkwartier en De Kern Bijzonder verder uit. Daarnaast werken we aan het versterken van de aantrekkingskracht van het Noordeinde, als onderdeel van het Hofkwartier. Dat doen we o.a. door herinrichting van de buitenruimte, versterken van het winkelaanbod (luxuryversterking) en marketing. De buitenruimte en verlichting van de Grote Marktstraat zijn opgeleverd en de private vastgoedontwikkelingen (waaronder van de V&D-locatie) worden doorgezet. We richten ons verder onder andere op het versterken van de gastvrijheid, het aanpakken van de buitenruimte op diverse plekken (Kerkplein, Haagse Loper, Loper Oude Centrum), het faciliteren van nieuwe hotels en het versterken van de organisatiekracht van private partijen.

Scheveningen Bad

Scheveningen Bad moet jaarrond meer bezoekers trekken die vaker terugkomen en langer blijven, juist buiten de piekmomenten. Om dit te bereiken werken we aan het opstellen van een economische agenda Scheveningen Bad met stakeholders in het gebied. Hierin staan drie pijlers centraal: het versterken van de economische vitaliteit, het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit en het verstevigen van de samenwerking. We zijn bezig met het acquireren van nieuwe attracties en het faciliteren van bestaande ondernemers (zoals bij het reuzenrad). Binnen het project de Kust Gezond zijn met de aanpak van het Palaceplein de eerste

resultaten zichtbaar en werken we actief met stakeholders in het gebied aan een betere samenwerking. Zo is er bijvoorbeeld gestart met een traject voor het Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO).

Evenementen

De eerste en tweede ronde van het Promotiefonds Kleine Evenementen - bedoeld voor (nieuwe) evenementen om door te groeien naar grootschaligheid - zijn afgerond. De derde ronde zit in de beoordelingsfase. In het voorjaar zijn we gestart met het onderzoek naar de economische effecten van evenementen. De resultaten hiervan willen we meenemen in gesprekken met de organisatoren en betrekken bij de toekomstige beoordeling. Inmiddels is voor 8 evenementen onderzoek verricht. Er is een kwartiermaker aangesteld om tot een Centraal Evenementenbureau te komen. Naar verwachting is dit Centraal Evenementenbureau in 2017 volledig operationeel. We werken aan de acquisitie van (nieuwe) evenementen en concepten, waaronder de Red Bull Knock Out, Urban Trail Den Haag, Europa Culinair, Oktoberfest Nederlande en Varend Corso Westland (in 2017) alsmede concerten en (dance)festivals met grote internationale artiesten in Den Haag zoals Bruce Springsteen, Marco Borsato en Golden Earring.

Detailhandel

De uitvoering van de zeven benoemde actiepunten uit het actieprogramma Den Haag Winkelstad 2015-2018 (RIS 281552) loopt conform planning. Ook de nota Markten, straathandel en kiosken (RIS 283882) is in uitvoering. Voor verschillende winkelgebieden wordt de BIZ-regeling (regeling voor Bedrijveninvesteringszones) na een positieve stemming voortgezet en de komende periode staan nog 10 BIZ'en in de planning voor een herstemming (die iedere vijf jaar plaatsvindt).

Binnen het Haags Retailpunt (HRP), het servicepunt voor alle winkelcollectieven en BIZ'en in Den Haag, zijn nu ook de projecten Internationale winkelstad en Smart Shopping ondergebracht, waardoor het HRP zich doorontwikkelt naar een bredere serviceorganisatie voor de Haagse winkelgebieden. In verschillende winkelgebieden en met name onze prioritaire winkelgebieden (zoals de Leyweg, Vruchtenbuurt, Laak, Loosduinse Hoofdplein en Belgisch Park) werken we samen met ondernemers en eigenaren aan de versterking van de aantrekkingskracht en het winkelaanbod en het terugdringen van de leegstand.

Horeca

In februari is de Horecavisie en het Uitwerkingsplan 2016-2019 (RIS 288643) vastgesteld. Met deze visie krijgen horecaondernemers meer ruimte en ontstaat er meer reuring in de stad. We geven meer ruimte aan horeca op specifieke plaatsen in de stad. Zo wordt in Chinatown en op het Hobbemaplein meer horeca mogelijk gemaakt, evenals op een aantal pleinen in de binnenstad. Ook zijn de terrastijden verruimd. Er worden drie nieuwe feestzalen toegestaan.

Een aantal nieuwe bedrijven die zich in de eerste helft van 2016 in Den Haag hebben gevestigd zijn INStock (duurzaam restaurant dat voedselverspilling tegengaat door te koken met overgebleven etenswaren van supermarkten) en Capriole Café op de Binckhorst.

3. Acquisitie internationale congressen en bedrijven

Congressen/World Forum

Begin februari is het vernieuwde en uitgebreide Conventionbureau van start gegaan. Vanuit het coalitieakkoord zijn er tot en met 2018 extra middelen beschikbaar voor de uitbreiding van het Conventionbureau. Het bureau is vooral versterkt op het gebied van acquisitie en onderzoek. Onderzoek is belangrijk om meer interessante congressen voor Den Haag te identificeren, zodat de salesmanagers de congressen naar Den Haag kunnen halen. De partners in de stad zijn enthousiast over het functioneren van het vernieuwde Conventionbureau. Zichtbare resultaten in het eerste halfjaar van 2016 zijn de acquisitie van 19 internationale congressen en de ontwikkeling van een nieuwe branding en website (waarmee Den Haag op een professionele manier als internationale congresstad wordt gepromoot). Bovendien werkt het Conventionbureau aan een ambassadeursprogramma van mensen met een groot netwerk bij academische instellingen, ziekenhuizen, internationale organisatie en bedrijven.

De renovatie en uitbreiding van het World Forum verlopen volgens planning. In januari 2016 is de Luifelzaal opgeleverd en in gebruik genomen. Deze zaal, die het complex een vlakke vloerzaal voor exposities voorziet, is nodig om het gebouw binnen de congresmarkt een sterkere commerciële positie te geven. Dit is gelukt, aangezien in de eerste helft 2016 drie congressen in het World Forum zijn gehouden, die zonder die zaal niet naar het World Forum (en niet naar Den Haag) gekomen zouden zijn. Op dit moment zijn de werkzaamheden aan de binnenzijde van het gebouw gaande, dit is de grootste operatie van het renovatietraject. Het gaat hierbij om bouwkundige werkzaamheden en werkzaamheden aan leidingen en installaties, waaronder het aanbrengen van een sprinklerinstallatie. In juni 2016 is een voortgangsbericht aan de raad gestuurd (RIS 294551).

Acquisitie van bedrijven

Met een tussenstand van 17 administratief afgeronde projecten en een aantal aankomende Confirmation Letters ligt de WestHolland Foreign Investment Agency (WFIA) op koers om meer dan 40 bedrijven (de verwachting uit het jaarplan 2016 van het WFIA) te assisteren bij het (her)vestigen in de Haagse regio. De bedrijven zijn groter in omvang dan voorgaande jaren en dragen sterker bij aan werkgelegenheid.

MKB en dienstverlening

Voor alle ondernemers is het van belang om kennis te kunnen nemen van voor hen relevante ontwikkelingen. We actualiseren daarom continue het onderdeel 'Bedrijven en instellingen' op www.denhaag.nl en in 2016 hebben we de pagina www.denhaag.nl/zzp geheel nieuw vormgegeven. Op zaterdag 19 maart 2016 hebben de gemeente Den Haag en de Kamer van Koophandel een netwerkbijeenkomst voor zzp'ers georganiseerd in het Atrium (Eigen baas: een zee aan kansen) waar meer dan 100 zzp'ers op afgekomen zijn. Op 1 juni hebben we het MKB-groeidebat georganiseerd waar bijna 500 aanwezigen met elkaar hebben gesproken over de mogelijkheden om het MKB een impuls te geven. Verder hebben we diverse bijeenkomsten voor startups georganiseerd. Ondernemers weten het Ondernemersportaal goed te vinden met hun vragen. Ten slotte zijn we nagegaan op welke wijze de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) van de gemeente Den Haag kan worden vereenvoudigd en gedereguleerd (Red Tape). De resultaten hiervan worden in het vierde kwartaal van 2016 aan de raad gepresenteerd.

Citymarketing

De door de gemeenteraad vastgestelde Aanpak Haagse Citybranding 2020 (RIS 288025) is de basis voor de inspanningen die de gemeente samen met stakeholders uit de stad pleegt voor de profilering van Den Haag. Zo hebben we het geformuleerde merk Den Haag doorvertaald naar specifieke marketingactiviteiten en -middelen voor de gekozen doelgroepen. Om de stakeholders optimaal te ondersteunen hebben we in het eerste halfjaar veel energie en tijd gestoken in de implementatie van het merkboek Den Haag (www.merkdenhaag.nl). Door presentaties en workshops hebben we het gebruik hiervan gestimuleerd voor een eenduidige profilering van Den Haag. Daarnaast zetten we volop in op de inzet van Hagenaars als ambassadeur van de stad. Voor de doelgroep young professionals (als belangrijke doelgroep aangemerkt in de Aanpak Citybranding) zijn ambassadeurs geworven die via een website en social media hun enthousiasmerende verhaal zullen doen over Den Haag. Daarnaast hebben we een strategie ontwikkeld voor de Haagse Hoogtepunten, waarbij we de komende jaren bijzondere gebeurtenissen (evenementen, congressen, etc.) zullen gebruiken om Den Haag (inter)nationaal mee op de kaart te zetten in lijn met het stadsmerk. Dit doen we bijvoorbeeld bij het Just Peacte Festival.

Den Haag is in 2016 al twee keer in de prijzen gevallen: de Nationale Citymarketing Trofee als "de beste citymarketing gemeente van Nederland" in de categorie steden met meer dan 100.000 inwoners en de nationale Netwerk Citymarketing Award voor Ambassade van Den Haag.

Industrieschappen

Het Industrieschap de Plaspoelpolder (IPP) heeft begin 2016 kavel 64D op bedrijventerrein Wateringse Veld verkocht. Naar verwachting wordt de resterende ca. 1 ha uitgeefbaar terrein in de periode 2016-2017 uitgegeven.

Op dit moment vinden de conceptontwikkeling en programmatische uitwerking voor de N-kavel op businesspark Hoomwijck plaats. De uitgifte van de locatie wordt verwacht in de periode 2018 – 2020. Fase 3 van project Harbour Village in de Plaspoelpolder is in ontwikkeling en in verkoop genomen; de oplevering volgt in het najaar van 2016. Het IPP treft momenteel voorbereidingen voor de verkoop van het complex van vier kantoorvilla's op het Helix Businesspark aan een belegger. Verder is het IPP in mei 2016 eigenaar geworden van een cluster van 6 vastgoedobjecten in de Treubstraat, de herontwikkeling hiervan verbetert het vestigingsklimaat in de Plaspoelpolder.

Voor het Bedrijvenschap Harnaschpolder hebben de nieuwe marktstrategie en planologische kaders (actuele bestemmingsplannen en onteigeningsplan) in combinatie met de opening van de verlengde A4 geleid tot een toename in de interesse voor dit terrein. In het kader van de onteigeningsprocedure hebben alle eigenaren van de woningen langs de Harnaskade een laatste bod ontvangen; met circa 2/3 is inmiddels een overeenkomst voor de verkoop van de grond en opstellen aan het Bedrijvenschap gesloten. Per 1 januari 2016 was nog 42 hectare beschikbaar, waarvan voor de uitgifte van 9 hectare het bedrijvenschap al contracten heeft gesloten. In de eerste helft van 2016 zijn nieuwe verplichtingen aangegaan voor de gefaseerde uitgifte (in 2016-2019) van totaal 8,5 ha. aan drie bedrijven, waarvan 0,5 ha al in 2016 wordt uitgegeven. Daarnaast voert het bedrijvenschap met meerdere serieuze partijen onderhandelingen over vestiging in Harnaschpolder.

Voor beide gemeenschappelijke regelingen wordt in het najaar 2016 de regeling herzien in verband met de noodzakelijke aanpassingen aan de gewijzigde Wet Gemeenschappelijke regelingen. Deze zullen aan de gemeenteraad worden aangeboden ter besluitvorming.

Zeehavens

De hernieuwde aandacht voor de economische potentie van de haven heeft geleid tot verschillende initiatieven. Innovatieve ondernemers maken gebruik van de kwaliteiten van de haven om activiteiten te ontplooiën. Het bekendste voorbeeld betreft de lancering van 'The Ocean Cleanup', maar ook ondernemers die zich bezig houden met zeevicultuur, energie uit golven, selectief vissen en het meten van stromingen en golven opereren vanuit de haven. De verschillende bouwontwikkelingen die gestart zijn of binnenkort starten, leiden tot nieuwe bedrijfsruimte voor havengebonden en havengerelateerde activiteiten. De visserij krijgt een impuls met de ontwikkeling van het viscluster op het Noordelijk Havenhoofd. Ondernemers uit de hele 'visketen' verkennen samen met de Rabobank en het Nederlands Visbureau de mogelijkheden van 'Noordzeevis uit Scheveningen'. De bouw van het Topzeilcentrum is gestart en de bekendmaking van Scheveningen als finishlocatie van de Volvo Ocean Race zorgt voor een impuls voor het zeezeilen vanuit Scheveningen. Dit evenement zal tussen nu en 2018 veel (internationale) aandacht genereren en zorgen voor economische spin-off voor ondernemers in de stad.

In het voortgangsbericht Scheveningen Haven (RIS 294753) wordt invulling gegeven aan de prioriteit uit het coalitieakkoord om de Scheveningse haven nog beter geschikt te maken als 'zeezeilhaven'. Hiervoor is €3,5 mln. incidenteel beschikbaar gesteld. De aanbesteding van de renovatie van de Werkhaven en het nieuwe baggerbestek loopt. Om aan de Europese Regelgeving (2010/65/EC) voor het registreren van schepen te voldoen wordt het Maritieme Single Window (MSW) ingevoerd. Bestaande systemen worden gekoppeld aan het MSW.

2.12 PROGRAMMA 12 - SPORT

Binnensport

De Sportcampus is inmiddels wind- en waterdicht. Het aanbrenge van de markante gevelbeplating is nagenoeg afgerond. Het naastgelegen sportpark is heringericht met onder andere een multifunctioneel veld en een beach-court. De bouwkundige oplevering is december 2016, zodat de Sportcampus in januari 2017 in gebruik kan worden genomen voor sport- en onderwijsactiviteiten. Met diverse sportorganisaties als mogelijke huurders is al overleg gevoerd.

In 2016 is een verbetertraject gestart voor de organisatie bij de gemeentelijke zwembaden. Het gaat daarbij onder meer om uniformering van werkprocessen, ontwikkeling van leidinggevenden en opleiding van medewerkers, prestatieafspraken, ziekteverzuim, ouderenbeleid en integriteit. Dit heeft onder andere al tot resultaat gehad dat personeel een hogere certificeringsgraad heeft bereikt en de kwaliteit en flexibiliteit van de organisatie zijn verhoogd.

Maatschappelijk sterke sportverenigingen

De sportverenigingen vormen een belangrijk fundament voor de Haagse sport. Ze vervullen vaak een brede maatschappelijke functie. Structurele en regelmatige sportbeoefening vindt voor een groot deel plaats binnen de verenigingen. De sportverenigingen hebben in de eerste helft van 2016 ondersteuning gekregen in de vorm van expertisebijeenkomsten, inzet van projectmanagers en adviesgesprekken. Speciale aandacht is er geweest voor het thema 'veilig sportklimaat', met name rond de onderwerpen sportiviteit & respect, homoacceptatie en discriminatie/uitsluiting. Om gerichte ondersteuning te kunnen blijven bieden is het vitaliteitsonderzoek uitgevoerd. De totaalrapportage wordt in het derde kwartaal verwacht.

Sportdeelname

In het eerste halfjaar zijn de bestaande stimuleringsprojecten gecontinueerd. Met name door de inzet van combinatiefunctionarissen en buurtsportcoaches wordt de niet-sportende Hagenaar gestimuleerd om in beweging te komen.

Aanvullend is in 2016 op een vernieuwende wijze sport dichtbij de niet-sportende Hagenaar gebracht en is er ingespeeld op initiatieven uit de stad. Onder het motto 'Sport zit in iedereen' is er campagne gevoerd. Hierbij zijn het belang van sport, de sportaanbieders en het veelzijdige sportaanbod in de stad onder de aandacht gebracht. Tevens zijn de Stadsspelen Den Haag georganiseerd, waarbij -samen met circa 150 partners uit de stad- in ieder stadsdeel een tweedaagse voorronde is georganiseerd. Op 5 juni vond er een slotevent plaats in het Kyocera Stadion. Ongeveer 10.000 inwoners hebben deelgenomen. Voor het 'Haags Sportinitiatief' hebben voor het eerst 30 organisaties uit de stad een initiatief ingediend om de niet-sportende Hagenaar in beweging te brengen. Uiteindelijk zijn na stemming door het publiek 12 initiatieven gehonoreerd die daadwerkelijk uitgevoerd (gaan) worden.

Topsport(eventen)

Het jaar 2016 staat in het teken van het accreditatieproces om CTO (Centrum voor Topsport en Onderwijs) te worden. Deze route wordt bewandeld met de RTO (Regionaal Trainings Centrum), Metropoolpartners gemeente Rotterdam en gemeente Dordrecht, en de NTC's (Nationaal Trainings Centrum) van beachvolleybal (Nevobo) en zeilen (Watersportverbond). De accreditatieprocedure is in mei dit jaar gestart en voor 1 september 2016 moet er namens het CTO Metropool i.o. een investeringsplan met begroting ingediend worden. Het proces ligt op schema en de tussentijdse terugkoppeling vanuit NOC*NSF is positief.

Begin 2016 is in Den Haag weer de CPC-loop georganiseerd, waaraan bijna 41.000 hardlopers hebben meegedaan. De North Sea Regatta is door 5.000 bezoekers bezocht en 1.200 deelnemers hebben met 200 boten deelgenomen aan dit event. De Olympische sportzomer van 2016 stond in het teken van de Olympic Experience. In samenwerking met 28 sportbonden werden er verschillende sportactiviteiten georganiseerd en konden bezoekers de Olympische Spelen volgen op grote schermen. Het terrein bood ruimte aan 6.000

bezoekers per dag (16 dagen lang). Vanuit Den Haag hebben 12.500 Haagse jongeren gratis aan dit event deelgenomen.

Begin 2016 heeft de gemeente zich kandidaat gesteld voor het organiseren van de Special Olympics Nationale Spelen 2018 (SONS2018). De bidcommissie SONS2018 besloot in mei 2016 echter dat Den Haag dit evenement niet mag organiseren.

In het coalitieakkoord 'Vertrouwen op Haagse Kracht' is als speerpunt benoemd om ruimte te creëren voor een nieuwe passende topsportaccommodatie, naast het Kyocera stadion, het Hofbad en de Sportcampus Zuiderpark. Hiervoor was € 2,5 mln. gereserveerd in de begroting. De ontwikkeling van de plannen hiervoor is in de afrondende fase. Het ingediende plan van de hockeyverenigingen wordt op haalbaarheid getoetst. Hierover wordt de raad op korte termijn geïnformeerd.

Groene grasvelden

Vanuit de extra middelen uit het coalitieakkoord 2014-2018 is dit jaar geïnvesteerd in de aanleg van de kunstgrasvelden en in het complex aan de Noordweg/Leijweg, naast de normale werkzaamheden uit de meerjarenonderhoudsvoorziening. De aanleg van nieuwe kunstgrasvelden vond plaats bij Graaf Willem II VAC, de Haagsche Rugbyclub, SV Loosduinen GKV, KV Die Haghe, SVH en HC Wateringse Veld. Bij SVH en HC Wateringse Veld worden tevens de complexen opnieuw ingericht. Op sportpark Ockenburgh (Toofan, PGS Vogel en SV Die Haghe) en bij GDA, Quick Steps, SV Houtwijk en HVV Laakkwartier worden bestaande kunstgras voetbalvelden gerenoveerd. Alle projecten zijn inmiddels in de realisatiefase. De gemeentelijke sportparken worden nu vooral gebruikt voor de georganiseerde sport. Deze voorzieningen zijn veelal afgescheiden van de omgeving; vaak letterlijk door hoge hekken. De gemeente wil de wijkfunctie van de sportvoorzieningen vergroten. De voorbereidingen zijn nu gaande om medio oktober 2016 de sportparken Albardastraat, Nijkerklaan, Janssoniusstraat en L. van Vuurdestraat open te stellen voor wijkgebruik.

In het eerste halfjaar van 2016 hebben Hockey Club Wateringse Veld, Hijs Hokij, Voetbalvereniging Oranjeplein Postduiven en ADS, Haagse Lawn en Tennis Club Leimonias, Gymnasiasten Korfbalvereniging en sociaal culturele vereniging REMO vanuit de IAS regeling subsidie ontvangen om hun accommodatie te verbeteren.

2.13 PROGRAMMA 13 - VERKEER EN MILIEU

Verkeersmaatregelen

Rotterdamsebaan

De Rotterdamsebaan is de nieuwe verbindingsweg tussen het rijkswegennet vanaf knooppunt Ypenburg A4/A13 en de Centrumring van Den Haag. Het hoofdcontract is in december jl. gegund, waarna de aannemerscombinatie is gestart met de voorbereidende werkzaamheden ten behoeve van het boren van de tunnel en met het uitwerken van het integrale ontwerp. De nieuwe route tussen de Maanweg en Saturnusstraat, de verlengde Melkwegstraat, is in gebruik genomen. De verbetermaatregelen aan de Saturnusstraat zijn in het voorjaar afgerond. Met de herinrichting van de Mercuriusweg is gestart. Binnen het project is veel aandacht voor het communicatietraject. In de vorm van burenoverleggen en begeleidingscommissies wordt met de omgeving gecommuniceerd. Het Trefpunt Rotterdamsebaan wordt druk bezocht. De ingebruikname staat gepland voor medio 2020.

Meerjarenplan Fiets

In de eerste helft van 2015 is het Meerjarenprogramma Fiets vastgesteld door het college (RIS283371). Op basis hiervan is gewerkt aan:

- Sterfietsroutes: Voorontwerpen van zowel sterfietsroute 1 ((Binnenstad - Scheveningen Haven) als sterfietsroute 2 (Binnenstad - Leidschenveen) zijn door de Raad vastgesteld. Het fietspad Ijsclubweg, als onderdeel van de fietsroute richting Leidschenveen is rechtgetrokken. Er is verder gewerkt aan het ontwerp van de sterfietsroute Wateringseveld.
- Asfaltering tegelfietspaden: Het fietspad Hildebrandplein is geasfalteerd. Gereed voor uitvoering zijn Joke Smitpad/Sophie Resmondpad, Delftselaan, laatste delen Hengelolaan en Westduinweg.
- Herinrichting Javastraat / Laan van Meerdervoort (smalle delen): Javastraat is op 15 juni jl. geopend. Aanbesteding Laan van Meerdervoort is afgerond. Werk start in derde kwartaal 2016.
- Herinrichting Zuiderpark: de aanbesteding is afgerond. Werk wordt in tweede helft van het jaar uitgevoerd.
- De herinrichting van de Bankastraat omvat de realisatie van vrijliggende fietspaden en fietssuggestiestroken, het vervangen van de asfaltverharding op het gedeelte tussen Laan Copes van Cattenburch en Bankaplein en het vervangen van de riolering in het gedeelte tussen Bankaplein en Kerkhoflaan. Daarnaast wordt de openbare ruimte heringericht ter bevordering van de verkeersveiligheid. Het definitief ontwerp is aan de bewoners gepresenteerd. De uitvoering vindt plaats eind 2016, eerste halfjaar 2017.
- Fietspad Finneburg/Boekweitkamp: Opening heeft in tweede kwartaal plaatsgevonden.
- Fietsenstallingen: De beperkte renovatie van de Fietsflat Rijnstraat is vrijwel gereed.
- De bouw van de fietsenstalling onder het Koningin Julianaplein zal in de tweede helft van 2016 starten. De voorbereidingen voor de inrichting van de wegen en fietspaden in de omgeving van de stalling zijn ook gestart.
- Fietsonveilige situaties: In eerste helft van 2016 zijn op zeven locaties fietsonveilige situaties aangepakt.

Wegennet om en in de stad

Er is gewerkt aan ontwerpen voor de aanpak van diverse knelpunten op de Noordwestelijke Hoofdroute. Voor het trajectdeel Machiel Vrijenhoeklaan – Sportlaan is het voorontwerp gezamenlijk met de betrokken buurtbewoners en andere belanghebbenden opgesteld. Dit zal in het najaar aan de raad worden voorgelegd. Ook zijn er voorontwerpen voor de Melis Stokelaan opgesteld, waarbij het profiel van de weg wordt aangepast aan het (gewenst) gebruik. De uitvoering wordt in samenhang met vernieuwing van de riolering en het groot onderhoud van de weg voor 2017/18 voorzien. Ook voor de Erasmusweg tussen Troelstrakade en Loevensteinlaan is een nieuw profiel ontworpen dat met het groot onderhoud wordt uitgevoerd. Aansluitend is gestart met het maken van een voorontwerp van het trajectdeel tussen de Loevensteinlaan en de Beresteinlaan.

Verkeersveiligheid

Het meerjarenprogramma Verkeersveiligheid 2016-2019 zal in het najaar in de raad worden besproken. Het college is voornemens het verkeersveiligheidsbeleid van de gemeente onverminderd door te zetten. Doel is het verbeteren van de objectieve en subjectieve verkeersveiligheid in Den Haag. Het Uitvoeringsprogramma 2016 – 2017 is als onderdeel van het meerjarenprogramma voorbereid.

Fase 2 van de Beeklaan, waar een veilig en herkenbaar wegbeeld is aangebracht, is in het eerste half jaar van 2016 afgerond. De schoolzones rond de Europese school aan de Houtrustweg en rond de Galvanischool aan de Galvanistraat zijn verbeterd. De aanpak van de black spots Hengelolaan – Beresteinlaan, Meppelweg – Maartensdijklaan, Kraayensteinlaan – A. Petersweg is voorbereid.

Parkeren op Straat

Herinrichting Laan van Meerdervoort/Vruchtenbuurt

De herinrichting van de Laan van Meerdervoort tussen het Azaleaplein en de Thorbeckelaan bestaat uit het aanbrengen van vrijliggende fietspaden, de aanleg van 58 extra parkeerplaatsen en het vervangen van een deel van de riolering. De werkzaamheden lopen. De oplevering van het gehele project staat gepland voor december 2016.

Ontwikkeling kentekenparkeren

Den Haag gaat over op kentekenparkeren. Het verstrekken van parkeerkaartjes en vergunningen en de uitvoering van de parkeercontrole geschiedt inmiddels in toenemende mate op basis van het kenteken. De hiervoor benodigde scantechnologie wordt dit jaar in de praktijk getest. Eind dit jaar zal de parkeercontrole met behulp van scantechnologie de belangrijkste wijze van controle op betaald parkeren zijn.

Pilot groengele zone

In het Coalitieakkoord 'Vertrouwen op Haagse kracht 2014-2018' spreekt het college het belang uit van aantrekkelijke winkelstraten. Aantrekkelijke winkelstraten versterken het vestigingsklimaat van Den Haag en brengen kwaliteit en reuring in de wijk. In september 2016 wordt daarom gestart met de pilot groengele zone rondom winkelcentrum Ypenburg. Bezoekers van het winkelcentrum kunnen maximaal een uur parkeren voor 10 cent.

Volautomatische autoberging Veenkade

In september loopt de proefperiode van de volautomatische autoberging aan de Veenkade af. De garage wordt dan officieel in gebruik genomen.

Parkeren in woongebieden

Parkeren in woongebieden heeft tot doel het op grote schaal toevoegen van parkeercapaciteit in een vijftal woongebieden met een hoge parkeerdruk. De huidige stand van de werkzaamheden:

- De werkzaamheden in de Okkernootstraat en de Walnootstraat zijn afgerond. Met deze herinrichting zijn zo'n 70 parkeerplaatsen toegevoegd;
- De herinrichting van Bezuidenhout-Oost wordt gefaseerd uitgevoerd. Fase 1 is in uitvoering. De voorbereiding van fase 2 is bijna afgerond, waarna fase 3 volgt.
- Voor de werkzaamheden in de Bloemenbuurt-Oost is de aanbesteding gestart.
- Capadosestraat: De voorbereidingen van het bestek zijn vrijwel afgerond.
- Rustenburg-Oostbroek: Raadsbesluit is in voorbereiding.

Voor nieuwe aandachtsgebieden (derde tranche) zijn verkenningen uitgevoerd. Het betreft hier vooral naoorlogse gebieden in Zuid-West Den Haag met andere kenmerken dan de oudere woonbuurten van de eerste en tweede tranche. Gebleken is dat in het merendeel van deze gebieden geen tekort aan parkeerplaatsen is. In Houtwijk is in overleg met de buurt een ontwerp opgesteld waarbij, op beperkte schaal, parkeerplaatsen worden toegevoegd. Ook wordt daar betaald parkeren ingevoerd.

Verkeersmanagement

Voor optimale en verkeersveilige verkeersstromen in en door de stad wordt met verkeersmanagement het verkeer geïnformeerd, geleid en gestuurd. Actuele verkeersgegevens, slimme verkeerslichten en Dynamische Route Informatie Panelen (DRIPs) langs de hoofdwegen in en rond Den Haag helpen hierbij. Bij verkeersdrukte, evenementen en incidenten wordt met behulp van de DRIPs het verkeer geïnformeerd, beïnvloed en de juiste kant op gestuurd.

In 2016 is in het kader van de projectmatige aanpak "Doorontwikkeling Dynamisch Verkeersmanagement" de plaatsing van 100 zichtcamera's afgerond. Hiermee krijgt de verkeerscentrale, naast bijvoorbeeld reistijdgegevens en data van serviceproviders, letterlijk beter zicht op het verkeer. De centrale kan daardoor de verkeersdoorstroming verbeteren en levert tevens een bijdrage aan de verbetering van de luchtkwaliteit. De camerabeelden worden niet opgeslagen, de privacy van weggebruikers is gewaarborgd.

Voor de stabiliteit van de verkeerssystemen en netwerkbreed verkeersmanagement zijn goede, snelle verbindingen tussen de verkeerscentrale en de verkeerssystemen, zoals verkeerslichten en DRIPs, essentieel. De beschikbare verbindingen zullen in de nabije toekomst niet volstaan. Daarom wordt een aanbesteding voorbereid die naar verwachting eind van 2016 wordt afgerond. De realisatie van de snelle verbindingen zal in de eerste helft van 2017 worden afgerond.

Groei aandeel openbaar vervoer

Netwerk RandstadRail

De Metropoolregio Rotterdam den Haag werkt samen met de gemeente aan de kwaliteit van het openbaar vervoer. Met de uitvoering van het project Netwerk RandstadRail maakt de gemeente de spoorinfrastructuur gereed voor de zogeheten "regiotramlijnen" 9, 11, 15 en 16/17. De aangepaste infrastructuur maakt het mogelijk om te rijden met nieuwe moderne, lagevloertrams die aan meer reizigers plaats bieden.

In het eerste half jaar van 2016 zijn het traject Spui Zieken, lijn 9 Vrederust met uitzondering van de halte Leggelostraat, de tailtrack Madurodam en de Koninginnegracht opgeleverd. Lijn 16/17 is gereed.

In uitvoering zijn het tracé Lange Vijverberg en de Stadslaan (fase Rijswijkseweg, lijn 15). De voorbereidende werkzaamheden voor de halte Schedeldoekshaven, de halte Centrum (Asta), de trambrug (tussen Madurodam en Nieuwe Parklaan) en het traject lijn 9 tussen het Circusplein en het Zwarte Pad zijn nagenoeg afgerond en gaan dit jaar nog in uitvoering. In 2016 ontstaat door faseringsverschillen een incidenteel voordeel van € 2,25 mln.

Haags Startstation E-lijn

De E-lijn is de metrolijn die vanuit Rotterdam eindigt op Den Haag CS. De treinstellen komen nu aan op het treinspoor van NS, dit kan slechts tijdelijk. Daarom is een alternatieve aanlanding op niveau +2 ontworpen.

In november 2014 is de hoofdaannemer gestart met het werk. Conform planning is het werk nu, medio 2016, vrijwel gereed. De open dag van zaterdag 18 juni 2016 bood omwonenden en belangstellenden de mogelijkheid om het 12 meter hoge kunstwerk te bezoeken. Op 22 augustus a.s. zal de HSE in gebruik worden gesteld. De afronding van de tweede fase van het buurtpark nabij de Laurens Reaelstraat staat gepland voor het najaar.

Busplatform Den Haag CS

De Openbaar Vervoerterminal Den Haag Centraal, die het eerste kwartaal van 2016 officieel geopend is, heeft een wachtruimte voor busreizigers die niet aansluit op het oude busplatform. Bussen staan nu met hun zijkant naar de wachtruimte. Reizigers hebben geen goed zicht op waar hun bus staat. De looproutes van busreizigers zijn lang en hebben te veel oversteken. Bovendien past het busplatform niet bij de uitstraling, zijn de looproutes van busreizigers lang en hebben ze te veel oversteken. Een nieuw busplatform moet hierin verbetering brengen en draagt bij aan een efficiënter en comfortabeler overstap voor OV-reizigers. In

oktober 2015 is het VO Herinrichting en Overkapping busplatform door de gemeenteraad vastgesteld en is het uitvoeringsbudget ter beschikking gesteld. Inmiddels is de aanbestedingsprocedure gestart en is de selectieprocedure doorlopen.

Lijn 1 Scheveningsweg

Er is een klankbordgroep opgericht met omwonenden en andere belanghebbenden rondom de Scheveningsweg. Er wordt samen met de HTM en de MRDH gezocht naar een ontwerp om de tram en toegankelijke haltes op een goede manier in te passen in het markante profiel van deze weg.

Luchtkwaliteit

Voortgangsrapportage luchtkwaliteit

In maart heeft het college de Voortgangsrapportage luchtkwaliteit 2015 (RIS292654) aan de raad aangeboden. Uit de rapportage blijkt dat de afgelopen jaren de luchtkwaliteit en daarmee de gezondheidssituatie in Den Haag sterk verbeterd is. In een nader onderzoek van RoyalHaskoningDHV, dat in juni aan de raad is aangeboden (RIS294614), blijkt dat er in 2015 nog op één punt een lichte overschrijding van de norm is opgetreden. Door het schoner worden van voertuigen en de maatregelen die het college reeds uitvoert zal binnenkort overal in Den Haag aan de norm worden voldaan en zal de luchtkwaliteit ook de komende jaren verbeteren.

Uitvoering Actieplan luchtkwaliteit

In het eerst halfjaar van 2016 is volop gewerkt aan de uitvoering van de maatregelen uit het Actieplan luchtkwaliteit. Zo heeft het college in juni besloten over een subsidieregeling voor elektrische voertuigen, gericht op personenauto's, taxi's en bestelauto's (RIS294595). In mei heeft het college besloten om de Green Deal Zero Emission Stadslogistiek te ondertekenen (RIS294191). Het doel hiervan is om samen met landelijke partners te werken aan schonere bevoorrading van de stad.

In samenwerking met Natuur en Milieu is het project Testrijders Den Haag gestart. Hiermee gaan twintig Hagenaars twee jaar lang een elektrische auto uitproberen en zoveel mogelijk delen met anderen. De gemeente heeft met de BAM en Shell een convenant gesloten om bij de aanleg van de Rotterdamsebaan onderzoek te doen naar het gebruik van GTL voor de bouwmachines. GTL is een uit gas geproduceerde diesel die minder luchtvervuiling geeft. Deze proef is onderdeel van de landelijke Green Deal het Nieuwe Draaien. Voor de aanleg van Walstroom in de haven van Scheveningen zijn de werkzaamheden begonnen. De emissie van grote schepen wordt verminderd door deze aan te sluiten op het elektriciteitsnetwerk ter vervanging van stroomopwekking met eigen diesellaggregaat.

Langs de Vaillantlaan is een meetstation geplaatst voor het meten van de luchtkwaliteit

Bodembescherming en bodemsanering

Het door het Rijk, de Vereniging Nederlandse Gemeenten, het Interprovinciaal Overleg en de Unie van Waterschappen in 2015 ondertekende convenant 'Bodem en ondergrond 2016-2020' is leidend voor het Haagse bodembeleid. Eind dit jaar zal een plan van Aanpak Bodem worden gepresenteerd waarin de maatregelen voortvloeiend uit het eerste en tweede convenant en de daarbij benodigde middelen in beeld zullen worden gebracht.

Milieubeleid en beheer

Bestrijding geluidhinder

Er is uitvoering gegeven aan het Actieplan Omgevingslawaaï 2015 - 2018 om de geluidsoverlast door het verkeer te verminderen. Een belangrijke maatregel is het aanleggen van geluidsreducerend asfalt (GRA). Er zijn voorbereidende werkzaamheden uitgevoerd en de Javastraat en Van Alkemadelaan zijn inmiddels voorzien van GRA. In de tweede helft van 2016 worden nog eens vier wegvakken van GRA voorzien.

Omgevingsdienst Haaglanden, Verbonden partij (ODH)

De ODH is verantwoordelijk voor het uitvoeren van de wettelijke milieutaken (vergunningverlening, toezicht en handhaving) namens de negen Haaglanden gemeenten en de provincie Zuid-Holland. De werkzaamheden die de ODH voor Den Haag uitvoert zijn vastgelegd in een Jaarwerkplan.

Vanaf 14 april 2016 is de wet vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) in werking getreden. De VTH-taken milieu van gemeenten en provincies worden gezamenlijk voorbereid en uitgevoerd. De wet VTH is een verankering van de afspraken tussen het kabinet, het IPO en de VNG om de vergunningverlening, het toezicht en de handhaving van het omgevingsrecht beter te organiseren. De uitvoering van de VTH-taken milieu is belegd bij de Omgevingsdienst Haaglanden. De 'Verordening kwaliteit vergunningverlening, toezicht en handhaving Omgevingsrecht (milieu) Den Haag 2016' (RIS294545) wordt in het najaar ter vaststelling voorgelegd aan de gemeenteraad.

Milieueducatie

Circa 15.000 leerlingen nemen deel aan activiteiten van Milieueducatie en in het eerste halfjaar zijn circa 1.500 leerlingen op werkweek geweest in School in Bos in Drenthe. Daarnaast worden leskisten uitgeleend, tuinlessen gegeven en lessen buiten. 7 VMBO scholen deden mee met de finale van Duurzame Masterchef in mei. In mei is Urban Farmers van start gegaan met Stadslandbouw op het dak en visteelt in de verdieping eronder in een zogeheten aquaponic-systeem. Hiermee is een belangrijke stap gezet met het gebouw De Schilde als brandpunt voor stadslandbouw, innovatie en andere initiatieven op het gebied van voedsel.

2.14 PROGRAMMA 14 - WONEN EN DUURZAAMHED

Woningbouw

Transformatie van kantoren (vooral in woningen)

De gemeente zet zich in om jaarlijks minimaal 75.000 m² kantoorruimte door de markt te laten transformeren, bij voorkeur naar woningen. De kantorenloosden zetten zich in om marktpartijen te informeren, enthousiasmeren en adviseren om tot initiatieven voor transformatie te komen. Voor de komende periode worden kansen gezien voor kantorentransformatie van onder meer de Amerikaanse Ambassade en het Belastingkantoor aan het Stationsplein 75. Zie voor meer informatie de Voortgangsrapportage Transformatie Kantoren 2015 (RIS292656). Dit jaar is tot en met mei ca. 40.000 m² vergund voor transformatie (voornamelijk naar de functie wonen) bijvoorbeeld op locaties aan de Loosduinseweg en Schimmelpennincklaan. De verwachting is dat in 2016 vergunningen worden verleend ten behoeve van transformatie van 170.000 m² kantoren.

Kleinschalig opdrachtgeverschap

Vanuit het programma Kleinschalig Opdrachtgeverschap zijn in de eerste helft van dit jaar een aantal kluspanen (Noordpolderkade 16 appartementen en Witte de Withstraat 13 appartementen) en 6 kavels (Veenweg) op de markt gebracht. Deze zijn allen geopteerd. Vanwege de enorme belangstelling is medio dit jaar een nieuwe werkwijze ingevoerd door middel van loting bij een notaris. Verder is gewerkt aan een nieuw product, de Ik Bouw Betaalbaar in Den Haag regeling (IBB) om particulier opdrachtgeverschap ook bereikbaar te maken voor lagere inkomens. Eind 2016 zal de regeling uitgewerkt en gereed zijn. Eerste helft 2017 worden drie locaties op de markt gebracht waar kavels voor IBB onderdeel van uitmaken.

Stadsvernieuwing Wonen

In de eerste helft van 2016 zijn ongeveer 1.500 woningen in aanbouw genomen waaronder 240 sociale woningen. Projecten zijn bijvoorbeeld New Norfolk (blok 7 en 8), Regentesse-Zuid (locatie GIT), Stationsplein 1 (kleine belastingkantoor), het Vermeerkwartier en de Groene Mient.

De verwachting is dat in 2016 in totaal 2.000-2.500 woningen in aanbouw worden genomen.

Projectdocumenten zijn vastgesteld voor woningbouwontwikkeling met sociale woningen, zoals project Eurocinema, Westhovenplein en Spuikwartier. Hiermee krijgt de inhaalslag voor sociale woningbouw verder vorm. De gemeente zoekt in samenwerking met woningcorporaties verder naar locaties voor sociale woningen teneinde blijvend invulling te kunnen geven aan de ambitie om meer sociale woningbouw te realiseren.

Woonbeleid

Corporaties

De ontwikkelingen in de corporatiesector volgen elkaar in hoog tempo op. De gemeente Den Haag heeft in 2015 prestatieafspraken gesloten met de corporaties Staedion, Haag Wonen, Vestia, DUWO en Arcade. De komende jaren werkt de gemeente met de in Den Haag werkzame corporaties de gemaakte prestatieafspraken uit.

Hiernaast is in 2016 de jaarcyclus verder uitgewerkt met de woningcorporaties. Dit betekent dat de corporaties jaarlijks een bod doen op basis waarvan de lopende prestatieafspraken eventueel kunnen worden aangescherpt. Bij het uitvoeren van deze afspraken wordt afstemming gezocht met vertegenwoordigers van Haagse huurdersorganisaties. Hiermee wordt invulling gegeven aan de nieuwe werkwijze zoals in de Woningwet 2015 is vastgesteld.

De huidige kernvoorraad blijft op peil. Op basis van de uitkomsten van het landelijk WoOn 2015 (WoonOnderzoek Nederland) wordt in overleg met de corporaties in de tweede helft van 2016 de noodzakelijke kernvoorraad (tot het einde van de periode van de prestatieafspraken) bepaald.

In de gesprekken hierover met corporaties zijn nadrukkelijk de betaalbaarheid en het bereikbaar houden van huurwoning voor de meest kwetsbaren geagendeerd. Als gevolg van de verhuurderheffing en effecten van de inkomensafhankelijke huurverhoging door corporaties, is de indruk dat het betaalbare aanbod voor minima en het aanbod van grote sociale huurwoningen onder druk komen te staan.

Over het eerste halfjaar zijn er ca. 900 meldingen bij het meld- en steunpunt Woonoverlast binnengekomen. Dit is op hetzelfde niveau als in 2015.

In 2016 heeft de gemeente Den Haag gekozen om het gebied Haaglanden, Rotterdam, Midden-Holland als kernwerkgebied aan te wijzen waarbinnen de corporaties investeringen mogen plegen.

Studentenhuisvesting

In 2016 zijn de doelstellingen voor studentenhuisvesting verhoogd. Er dienen 3.200 studenteneenheden gerealiseerd te worden t/m 2023 (was: 2800). In de eerste maanden van 2016 zijn 155 eenheden gerealiseerd aan de Harderwijkstraat. Dit jaar worden nog ongeveer 470 eenheden opgeleverd. In totaal zitten 2.240 te bouwen studenteneenheden in de pijplijn.

Aanjagen vernieuwing zorgvastgoed

Vanwege de afschaffing van de verzorgingshuizen door het Rijk zullen er naar verwachting op minimaal 15 Haagse zorglocaties kleinere of grotere transformaties moeten plaatsvinden. Vanuit maatschappelijk belang ligt er een taak voor de gemeente als regievoerder van deze transformatie. In 2016 zijn voor vijf locaties 'quickscans' uitgevoerd, deze worden gebruikt om in gesprek te gaan met eigenaren van vastgoed over wat zij met hun bezit gaan doen en dit eventueel kunnen transformeren.

Langer zelfstandig thuis

De ambitie van de gemeente Den Haag is om samen met de betrokken partijen te werken aan een betere afstemming van vraag en aanbod van de woningvoorraad en woonomgeving zodat kwetsbare doelgroepen zo lang en zo veel mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen. Voor elk stadsdeel is in 2016 een gebiedsscan gemaakt over wonen en zorg met cijfermatige informatie, verwerkt in 'hittekaarten'. Deze hittekaarten geven aan waar veel en weinig ouderen wonen en waar geschikte woningen en voorzieningen zijn voor deze doelgroep. Deze scans zullen gebruikt worden bij het opstellen van beleid om ouderen langer zelfstandig thuis te laten wonen.

Huisvestingsafspraken (sociaal) kwetsbaren

De gemeente en de corporaties zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor het huisvesten van verschillende groepen sociaal kwetsbare mensen. Samen met andere regiogemeenten en de gezamenlijke corporaties is de afgelopen maanden gewerkt aan een nieuwe regionale woonvisie waarvan huisvestingsafspraken van sociaal kwetsbaren een belangrijk onderdeel zijn.

Tijdelijke verhuur

De gemeente geeft vergunningen voor tijdelijke verhuur op basis van de Leegstandwet af aan particuliere eigenaren van woningen die door dubbele woonlasten in de financiële problemen komen. Om de financiële lasten te verlichten is het mogelijk om de woning, in afwachting van de verkoop, tijdelijk te verhuren. Gezien de moeizaam herstellende particuliere woningmarkt, wordt nog steeds gebruik gemaakt van de mogelijkheid tijdelijke verhuur. In het eerste halfjaar 2016 zijn ca. 35 vergunningaanvragen ingediend. Ten opzichte van voorgaande jaren is het aantal minder omdat sinds juni 2013 een vergunning aan een particulier meteen voor een periode van vijf jaar kan worden verstrekt. Daarvoor kreeg men eerst een vergunning voor twee jaar met vervolgens mogelijkheid om jaarlijks te verlengen tot maximaal vijf jaar.

VvE-balie en revolverendfonds

Wat betreft de voortgang van het energiebesparingsfonds voor VvE's kleiner dan 10 appartementen: hiervoor is € 6 mln. subsidie aan de stichting HEID gegeven voor de vulling van het fonds. Begin 2016 is een aanbesteding gedaan om voor het revolverende VvE-fonds een fondsmanager te werven.

Deze procedure loopt nog en is in de afrondende onderhandelingsfase. De verwachte openstelling van het fonds is het einde van het jaar.

Het maatwerkadvies voor het verduurzamen van woningen is in de eerste helft van 2016 verder uitgewerkt. Voor eengezinswoningen in de kwetsbare wijken is inmiddels een energiescan beschikbaar, voor VvE's wordt het energieadvies gekoppeld aan een meerjarenonderhoudsplan.

De VvE-balie heeft in 2016 de ambitie om 400 VvE's (3.000 appartementen) te begeleiden, waarvan er 120 tot het uitvoeren van onderhoud worden begeleid. Op dit moment staat de meter op 176 VvE's (3.697 appartementen) waarvan er 66 VvE's (2.709 appartementen) bezig zijn met het uitvoeren van (duurzaam) onderhoud. Verder zijn er inmiddels 102 VvE's die graag een Meerjaren Duurzaam Onderhoudsplan aan willen vragen en 32 VvE's hebben belangstelling voor het VvE-fonds.

Arbeidsmigranten

In regioverband is de ambitie vastgesteld van 6.000 aanvullende shortstayplaatsen voor arbeidsmigranten voor de periode 2013 t/m 2016 (met uitloop naar 2018). Den Haag neemt hiervan 2.000 shortstayplaatsen voor haar rekening. Inmiddels zijn ca. 1.500 short stay plaatsen in Den Haag gerealiseerd, verdeeld over grootschalige projecten, corporatiewoningen en via vergunningverlening in overige woningen.

Arbeidsmigranten die langer in Nederland verblijven vinden steeds vaker via de reguliere weg een woning. De vraag naar huisvesting (short stay) voor arbeidsmigranten lijkt in 2016 weer toe te nemen; dit hangt samen met de aantrekkende economie. De gemeente begeleidt hiervoor actief initiatiefnemers die plannen hebben om shortstayplaatsen te realiseren.

Bouw- woning en welzijnstoezicht

Door een onderbezetting is een kleine achterstand ontstaan in het Handhavingsuitvoeringsprogramma 2016 (HUP 2016). We verwachten dat we dit inlopen en de doestellingen van 2016 zullen realiseren.

Woonwagencentra worden periodiek gecontroleerd op de naleving van de bouw- en woonregelgeving. Controle vindt onder andere plaats door eens per kwartaal, luchtfoto's te nemen van de 233 standplaatsen. Deze standplaatsen zullen tevens fysiek worden gecontroleerd.

Bijdrage klimaatdoelstellingen en duurzame energie

Op basis van de Duurzaamheidsagenda 2015-2020 (RIS 283893) is in februari de besteding van de duurzaamheidsmiddelen vastgesteld. De uitvoering van de begrote werkzaamheden is voortvarend opgepakt en verloopt via de prioriteiten uit de agenda.

CO₂-emissie verlagen

Het revolverende energiebesparingsfonds voor kleine VvE's is in oprichting en wordt eind eerste helft 2016 opengesteld. VvE's kleiner dan 10 eenheden kunnen dan een goedkope lening krijgen waarbij minimaal 50% voor duurzame maatregelen is en maximaal 50% voor onderhoudsingrepen. Om de succesvolle "Energieboxen op maat" ook de komende twee jaar aan te kunnen bieden, is een aanbesteding gestart. Vanaf september worden in samenwerking met het programma 'Hou van je huis' de eerste Energieboxen aangeboden aan de doelgroepen. In februari is opnieuw een subsidieregeling voor dak- en/of vloerisolatie ingesteld die doorloopt tot 2018. In het eerste halfjaar zijn 150 aanvragen ingediend die samen goed zijn voor 9.000 m² dak- en vloerisolatie.

Het programma "duurzaam woningonderhoud" werkt aan het reduceren van de CO₂-emissie en rapporteert daar elders in het Halfjaarbericht over.

Met steun vanuit de VNG is het regionale energieloket ontwikkeld. In samenwerking met het programma 'Hou van je huis' worden via de WoonWijzerWinkel vraag en aanbod rond energiebesparing en duurzame

energieproductie bij elkaar gebracht. Met de VNG wordt overleg gevoerd over een vervolg op het regionale loket na 2016. De bestaande duurzaamheidskringen (theaters & musea) en het periodieke duurzaamheidsontbijt zorgen weer voor veel uitwisseling van kennis en ervaring. Nieuwe kringen voor hotels en scholen worden voorbereid en starten in het najaar. Voor supermarkten, sportscholen, gebedshuizen en buurthuizen wordt onderzocht of die zich lenen voor een kringaanpak. De eerste resultaten van de Quickscans bij Haagse horeca zijn positief. 47 van de 76 ondernemers geven aan maatregelen te treffen waarvan er 11 met offertes bezig zijn en 9 al maatregelen getroffen hebben die samen per jaar 38 ton CO2 uitsparen. Ook 42 Haagse sportverenigingen ontvingen een gratis energiebesparingsonderzoek. Veel van hen buigen zich inmiddels over de financieringsmogelijkheden om maatregelen te treffen.

Warmtenet uitbreiden en verduurzamen

Het HaagsWarmteInitiatief (HWI) heeft met de doorstart van Aardwarmte Den Haag en het project Warmterivier haar eerste resultaten geboekt. In Den Haag Zuid-West is met de corporaties gesproken over complexen waar op korte termijn iets met de warmtevoorziening staat te gebeuren en warmtelevering een alternatief kan zijn. Samen met TNO en onder andere Stedin, Alliander DGO, de Haagse Hogeschool, KPN en Siemens wordt voor Mariahoeve de ontwikkeling van een slimme en duurzame energievoorziening voorbereid. HWI trekt in regionaal verband de haalbaarheidsstudie naar de warmteleiding van Rotterdam via Delft naar Den Haag. De resultaten van die studie worden na de zomer verwacht.

Zoals de reviewcommissie adviseerde, heeft HWI ervaring opgedaan met concrete projecten. Op basis van die ervaringen wordt dit najaar onderzocht hoe met de beschikbare middelen een zo groot mogelijke bijdrage geleverd kan worden aan het klimaatneutraal maken van de stad.

Klimaatadaptieve stad

In februari is de subsidieregeling groene daken opnieuw opengesteld (2016-2018). De subsidie bedraagt € 25,- per m² aangelegd groen dak, met een maximum van 50% van de aanlegkosten. In de eerste helft van 2016 zijn 31 aanvragen ingediend die samen goed zijn voor de aanleg van 2.660 m² groen dak. Omdat de belangstelling voor de subsidie nog wat tegenvalt, wordt deze de komende periode extra onder de aandacht gebracht.

Op 9 maart heeft Den Haag de nationale City Deal Klimaatadaptatie ondertekend. Samen met partners als Rotterdam, Zwolle, de rijksoverheid en het Hoogheemraadschap van Delfland gaan we de komende jaren leren, experimenteren en innoveren rond klimaatadaptatie in concrete praktijksituaties.

Duurzaam Den Haag heeft met Operatie Steenbreek in de eerste vijf maanden 42.749 stenen opgehaald en evenzoveel planten uitgedeeld. In wijken en op scholen is daarbij aandacht gevraagd voor minder verharding in tuinen om het stadsklimaat te verbeteren. De TU Delft meet vanaf 1 juli de temperatuur in de stad en onderzoekt hoe dit van invloed is op het welzijn van stadsbewoners.

Op veel hogescholen en universiteiten is klimaatbestendige stad een vast onderdeel geworden van het onderwijsprogramma. Verschillende studenten (Haagse Hogeschool, Wageningen Universiteit) hebben de afgelopen periode onderzoek gedaan naar Haagse klimaatadaptatie vraagstukken.

Versterken Haagse Kracht

Tijdens de 6^e energiebeurs op 13 maart is de subsidieregeling Duurzaamheid door Haagse wijken opnieuw geopend. Op dit moment hebben 33 initiatiefnemers een duurzaam idee voor hun wijk ingediend. Tijdens de energiebeurs opende Duurzaam Den Haag ook een fysiek loket in de bibliotheek. Naast het digitale loket, kunnen bewoners en bedrijven met vragen nu ook fysiek terecht. Net als in 2015 is in de eerste helft van 2016 aandacht gevraagd voor het keurmerk Fairtrade. In Den Haag zijn meer dan 160 winkels, horecazaken, bedrijven en organisaties die fairtradeproducten verkopen of aanbieden. Ook in de gemeentelijke organisatie is volop aandacht voor Fairtrade en bij veel gemeentelijke gebouwen is zichtbaar dat Den Haag Fairtradegemeente is.

Op De Schilde aan de Televisiestraat zijn in mei officieel de dakkas en viskwekerij van Urban Farmers geopend. Ook zijn workshops, Smoothie-fietsacties (vol op de pedalen je eigen gezonde sapje maken) en

Masterchefwedstrijden voor vmbo- leerlingen georganiseerd. Het (digitale) loket voor stadslandbouw is online en wordt goed bezocht. Voor het zuidelijke deel van het terrein aan de Loolaan is in mei een huurder geselecteerd die in 2017 een zonneveld van 1,7 MW zal realiseren. Voor het noordelijke deel is een prijsvraag uitgeschreven waarin naast energie opwekken ook stadslandbouw en andere duurzame activiteiten gevraagd werden. Er zijn vijf voorstellen geselecteerd die in een tweede ronde een uitgewerkt voorstel mogen opstellen. Na de zomer wordt daar uiteindelijk één partij geselecteerd.

Grondstoffenzekerheid voor bedrijven, minder afvalstromen en nieuwe banen in de stad. Dat is de insteek van de gemeente om met partijen in de stad en in MRDH-verband toe te werken naar een circulaire economie. In eerste instantie is een quick scan uitgevoerd naar bestaande initiatieven en projecten in de stad waarbij de circulaire economie een rol speelt. Vervolgens zijn een aantal zaken in gang gezet, zoals het vormen van coalities in de stad en het opzetten van een digitaal platform.

Ongediertebestrijding

De ongediertebestrijding heeft betrekking op kakkerlakken. In het eerste halfjaar 2016 zijn 26 meldingen binnengekomen en hiervoor zijn 416 bestrijdingen uitgevoerd. Wij hanteren bij de bestrijding een bloksgewijze aanpak om de effectiviteit van de bestrijding zo groot mogelijk te laten zijn. Het aantal meldingen is licht gestegen ten opzichte van 2015.

2.15 PROGRAMMA 15 - STADSONTWIKKELING

De doelstellingen van het programma Stadsontwikkeling zijn het bieden van ruimte aan alle Hagenaars, een vitalisering van Den Haag en het stimuleren van werkgelegenheid. Door de economische recessie is de markt veranderd en moet de gemeente prioriteiten stellen. Kernpunten hierbij zijn:

- Aansluiten bij de kansen en kwaliteiten van specifieke gebieden.
- Ruimte voor bedrijven en betaalbare woningen.
- Ontwikkelen van een aantrekkelijke stad met een aantrekkelijke buitenruimte
- Een impuls voor duurzame bereikbaarheid

Stadsvernieuwing en Bouwgrondexploitaties

Hieronder volgen per stadsdeel een toelichting van de voortgang op belangrijkste activiteiten in 2016.

Scheveningen

Scheveningen-Haven

Op het Norfolkterrein in Scheveningen Haven wordt volop gebouwd. Ontwikkelaar MRP (voorheen ASR) is in april 2016 gestart met de bouw van 99 woningen. De bouw van het plan van Arcade voor 237 woningen met bijbehorende parkeerplaatsen is gestart in mei 2016. In de bouwplannen, nabij de kades van de derde haven, wordt conform de Agenda Scheveningen Haven voorzien in meer mogelijkheden voor havengebonden bedrijfsruimten. Om goed in te kunnen inspelen op de markt worden de plannen zo flexibel mogelijk ontworpen. Met de ontwikkelaar (MRP) worden hier afspraken over gemaakt. Gezamenlijk worden een acquisitiestrategie opgesteld.

Met Bouwfonds Investment Management (IM) zijn gesprekken gevoerd over de ontwikkeling van ca. 45 woningen, bedrijfsruimte en een parkeergarage op de kavel aan de Hellingweg (nabij de kom). Met de huidige gebruikers van de grond wordt overleg gevoerd om te komen tot afspraken voor huurbeëindiging. Voor het Noordelijk Havenhoofd staat een gebiedsontwikkeling op stapel. De onderhandelingen zijn afgerond en naar verwachting besluit het college na het zomerreces over de te sluiten gebiedsontwikkelingsovereenkomst.

Scheveningen-Bad

In Scheveningen-Bad zijn diverse particuliere initiatieven opgestart. Voor de noordelijke boulevard wordt door een vastgoedeigenaar een plan uitgewerkt voor de sloop van 15 verouderde bedrijfspanden, met daarvoor in de plaats een nieuw complex dat voorziet in een publiekstrekker, horeca, winkels en een ondergrondse parkeergarage met circa 700 plekken. Dit initiatief heeft consequenties voor de inrichting van de boulevard. Hierbij wordt aansluiting gezocht bij het programma De Kust Gezond (Programma 10). Op de pier is de bouw van het reuzenrad afgerond. Daarnaast het stalen eiland verwijderd.

Internationale zone

De bouw van Eurojust, bij het World Forum, is in uitvoering. Eind 2015 is gestart met de renovatie en de uitbreiding van NATO/NCIA. Het gebouw voor 700 medewerkers moet eind 2016 worden opgeleverd. De nieuwbouw van het Internationaal Strafhof is in januari 2016 volledig in gebruik genomen. Het gebouw is in april officieel geopend.

Voor de herontwikkeling van de Toren van Oud is een beginselplan ingediend. De planning is dat begin 2017 de herontwikkeling start. Daarna kan ook de herinrichting van de openbare ruimte bij het World Forum worden afgerond. Het voormalige verzorgingstehuis Deo Gratias is gesloopt en in juni is op deze plek de bouw gestart van het woon-zorgcomplex 'de Windes'. In de tweede helft van 2016 zal de herontwikkeling van de voormalige NEBO-locatie aan de Scheveningseweg starten.

Scheveningse Bosjes en Westbroekpark

Het conceptplan voor een Internationaal Park werd 18 november 2015 ter inzage gelegd. Ongeveer 3.200 Hagenaars hebben op het plan gereageerd. Naar aanleiding van de reacties heeft het college in februari

2016 toegezegd opnieuw te kijken naar het plan voor het gebied. Vanaf september 2016 worden gesprekken gevoerd met de stad om te komen tot een gedragen ambitie voor de groengebieden. Er wordt gestart met een schone lei. Allereerst worden de uitgangspunten uit de Gebiedsvisie Internationale Zone uit 2014 (RIS 270672) getoetst. Tijdens de stadsgesprekken (Stadslabs) wordt met de stad een duidelijk afgebakende opdracht geformuleerd voor een denktank. Deze denktank werkt binnen de kaders van de opdracht vóór eind 2017 een integrale toekomstvisie uit voor het Westbroekpark en de Scheveningse Bosjes. Het doel van dit proces is te komen tot een breed gedragen toekomstvisie voor deze belangrijke groene zone.

Madurodam

In juni 2016 heeft Madurodam een ontwikkelingsperspectief aan het college aangeboden met daarin een doorkijk naar een duurzame toekomst voor Madurodam in Den Haag. Het inpassen van nieuwe attracties gebeurt zowel door uitbreiding buiten het bestaande park als door ruimtelijke inpassingen binnen het huidige Madurodam.

De komende maanden zal op basis van de gestelde randvoorwaarden een planuitwerkingskader (PUK) worden opgesteld, waaraan het uiteindelijke plan van Madurodam kan worden getoetst. Het gaat daarbij onder andere om een Voorlopig Ontwerp, natuur- en milieutoetsen en de ruimtelijke, juridische en financiële haalbaarheid van het plan.

De verwachting is dat het PUK in het derde kwartaal 2016 aan de raad kan worden aangeboden.

Loosduinen

In de eerste helft van 2016 is de cascorestauratie van Landhuis Ockenburgh gestart. De verwachting is dat de restauratie eind 2016 wordt afgerond. Om de cascorestauratie mogelijk te maken is het tijdelijke pop-uprestaurant, genaamd brasserie Ock, vanuit de villa verhuisd naar een kas in de tuin van het landhuis. Ten behoeve van de toekomstige ontwikkelingen in en om het landhuis is een partiële herziening van het bestemmingsplan Landgoed Ockenburgh en omgeving in mei vastgesteld door de raad.

Parellel daaraan is er gewerkt aan een herziening van het projectdocument uit 2007 met bijbehorende grondexploitatie. Inmiddels heeft het college dit projectdocument en deze grondexploitatie vastgesteld. Met SHBO wordt momenteel een gronduitgifteovereenkomst opgesteld waarin uitgegaan wordt van het in eeuwigdurend erfpacht uitgeven van de villa inclusief grond.

De dienstwoning op landgoed Ockenburgh is inmiddels verkocht en met scoutinggroep de Rimboeijagers is een grondreserveringsovereenkomst gesloten waarin staat dat de scouting uiterlijk 31 augustus 2016 overgaat tot aankoop van het chalet. De grond wordt daarbij in eeuwigdurende erfpacht aan de scouting uitgegeven. Daarnaast is een start gemaakt met het concretiseren van de KO-plannen (kleinschalig opdrachtgeverschap) voor de Van der Goeslaan (voorheen: Burgemeester Van de Veldestraat). De Nota van Uitgangspunten voor deze locatie is vastgesteld en er heeft een buurtconsultatie plaatsgevonden. Op dit moment worden de plannen verder uitgewerkt.

De bouw van de 66 appartementen vrije sector huur en koop op de locatie aan de Oude Haagweg 42-46 is in maart 2016 gestart. 50 % van de woningen is verhuurd/verkocht. De oplevering wordt verwacht begin van de zomer 2017. Begin 2016 zijn alle vergunningen voor de bouw en sanering van de locatie 'Nieuw Rozenburg' afgegeven. De werkzaamheden zijn begonnen in augustus 2016. De oplevering is gepland in 2017. Het overgrote deel van de kavels op de KO-locatie Escamplaan zijn bebouwd. De bouw van de laatste particuliere woningen is in uitvoering. Het inrichtingsplan voor het middenterrein is in overleg met de bewoners afgerond en wordt in de tweede helft van 2016 uitgevoerd.

Kijkduin

Kijkduin Bad wordt een levendige moderne familiebadplaats, met de herontwikkeling aan de ene zijde van het Deltaplein en aan de andere zijde de uitbreiding en vernieuwing van het winkelcentrum met daaronder een openbare parkeergarage. Op de winkels en horeca komen diverse appartementen zowel in de huur als in de koop. Met de beide ontwikkelaars zijn overeenkomsten gesloten. De start van de eerste werkzaamheden in Kijkduin Bad zal eind 2016/ begin 2017 zijn. De openbare ruimte rondom deze ontwikkelingen wordt ook aangepakt waarbij de belangrijkste ingreep is de ophoging van de boulevard en de nieuwe inrichting van het Deltaplein. In Kijkduin Binnen wordt eind dit jaar gestart met de uitbreiding

van de Internationale School, op de locatie van de voormalige Marathon discotheek. Voor de ontwikkelingen in Kijkduin Binnen naast de Internationale School en op de voormalige tennisvelden van Waldeck en de scheidsrechtvelden is een wijzigingsbevoegdheid opgenomen. Besluitvorming zal eind dit jaar plaatsvinden zodat met het merendeel van deze ontwikkelingen in het voorjaar van 2017 kan worden gestart. Tegelijk met de vastgoedontwikkelingen zal ook worden gestart met de herinrichting van de openbare ruimte zoals is vastgelegd in het Landschappelijk raamwerk. Het Landschappelijk raamwerk voor Kijkduin Binnen als Kijkduin Bad wordt betaald met opbrengsten uit diverse vastgoedontwikkelingen.

Vroondaal (verbonden partij)

In het voorjaar van 2016 zijn de eerste woningen in Vroondaal opgeleverd. De verkoop gaat voorspoedig omdat er een ruime differentiatie is aan woningtypologieën, architectuurstijlen en prijscategorieën. De verwachte afzet voor Vroondaal voor het jaar 2016 is 140 kavels. De individuele kavelafzet in Vroondaal Noord I ligt ook op schema. Voor het hele jaar is de verwachte afzet 20 kavels. Dat zijn zowel projectmatige woningen als kavelontwikkeling in particulier opdrachtgeverschap.

Begin dit jaar is een begin gemaakt met de landschappelijke inpassing van het knooppunt Madesteinweg/Madepolderweg in het recreatiegebied Madestein aan de rand van de wijk Vroondaal. De gemeente is opdrachtgever voor dit project en zal in de loop van 2017 aanvangen met de uitvoering.

Voor het Landschapspark Madestein (het deel van het recreatiegebied dat ligt tussen Vroondaal Noord en Zuid) is het schetsontwerp verder uitgewerkt. De GEM heeft daarvoor de opdrachtgeversrol.

Vlak voor het zomerreces heeft de Raad de eerste herziening exploitatieplan Vroondaal vastgesteld. Als er geen beroep wordt ingediend, is het exploitatieplan eind september onherroepelijk.

Segbroek

Energiekwartier is de nieuwe naam voor de wijk die voorheen aangeduid werd als “Regentesse-Zuid”, waarbinnen het voormalige gemeentelijk industrieterrein (GIT) wordt getransformeerd tot een centrumstedelijk woonmilieu. Voor deze gebiedsontwikkeling is een samenwerkingsovereenkomst met Staedion en Heijmans gesloten. Op 3 maart is het nieuwe bestemmingsplan in werking getreden. De uitvoering is gestart met de kavels aan de Loosduinseweg. Hier worden 232 woningen gerealiseerd in een mix van markthuurland, sociale huur en koopwoningen. De sloop van de oude kantoorpanden is gereed en in het afgelopen kwartaal zijn de bouwvergunningen verleend en is gestart met de bouw. Na de ontwikkeling van de kavels aan de Loosduinseweg is het de bedoeling direct door te gaan met de kavels in het hart van het gebied.

Het ontwerp voor de herinrichting van park de Verademing is in samenspraak met bewoners tot stand gekomen. Momenteel wordt gewerkt aan de contractering van het werk en de uitvoering zal eind dit jaar starten.

Het Magazijn is een voormalig transformatorrevisiegebouw dat door KOW-Architecten was getransformeerd tot een kantoorgebouw. Bij het faillissement van KOW is het kantoorpand verkocht aan Maxwell Investments, die het pand gaat transformeren tot een gebouw met 72 woonunits op de verdiepingen en op de begane grond ruimten voor horeca, opleidingsinstituten en maatschappelijke voorzieningen. De omgevingsvergunning is verleend.

Op de voormalige Mondriaanlocatie aan de Begoniastraat zijn begin 2016 24 koopwoningen opgeleverd. Eind 2016 wordt de oplevering verwacht van 33 woningen op de KO-locatie aan de Mient (Vruchtenbuurt) op de plek van het voormalig Maris College. De eigenaar-bewoners, verenigd in de Groene Mient, realiseren de woningbouw en de inrichting van het gemeenschappelijke binnenterrein en de wegen en het groen, in een collectief opdrachtgeverschap. Het project wordt in 2017 afgerond.

Haagse Hout

De transformatie van het kantoorpand aan de Oostduinlaan 75 tot appartementen in het middeldure en dure segment (park Hoog Oostduin genaamd) is in volle gang. Het laagbouwdeel is gesloopt en hier komt nieuwbouw. De woningen zijn nagenoeg allemaal verkocht. De helft van de woningen is gekocht door Bouwinvest voor vrije sector huur. De oplevering is gepland voor het najaar 2017.

Eind juni is de bouw van de Haverkamp 250 gestart.

Voor Isabellaland zijn alle 63 kavels met totaal 84 woningen verkocht of hebben een reserveringsovereenkomst. Het programma wordt via kleinschalig opdrachtgeverschap ontwikkeld. Het binnengebied Biancaland is te hoog aangelegd en daarvan is het herstel gestart. Het groen/speelsterrein in het plangebied wordt in een participatieproces gezamenlijk ontworpen door IbDH en de bewoners Biancaland.

Voor het project Boekweitkmap is een ontwerpwijzigingsplan opgesteld dat na de zomervakantie kan worden vrijgegeven voor inspraak. Met de ontwikkelaar Janssen de Jong is voor de realisatie van ca. 62 eengezinswoningen op het voormalige terrein van NS een anterieure overeenkomst gesloten. Voor het project Juliana van Stolberglaan 148 is een planontwikkelingskader vastgesteld door het college. Op basis hiervan kan de ontwikkelaar een ruimtelijke onderbouw opstellen om toe te voegen bij de uitgebreide WABO-procedure die zal worden doorlopen voor de realisatie van ca. 150 appartementen verdeeld over vier woontorens.

Voor de derde fase van de ontwikkeling van de Monarch heeft Provast een omgevingsvergunning ingediend voor de realisatie van maximaal 249 woningen. Deze locatie heeft nu nog een kantorenbestemming. De uitvoering zal starten in 2017.

Grotiusplaats/Centraal Station Oost

Op basis van de gesloten intentieovereenkomst met Provast is verder gewerkt aan de planvorming voor de ontwikkeling van de Grotiusplaats. In 2016 is, in overleg met het Rijksvastgoedbedrijf (RVB), gewerkt aan het opstellen van een visie op het gebied CS Oost op basis van bestaand beleid, lopende projecten en bekende toekomstige ontwikkelingen (Grotiusplaats, renovatie KB-complex, Buitenlandse Zaken). Het startpunt van deze visie is de stedenbouwkundige studie door bureau KCAP in gezamenlijk opdrachtgeverschap door gemeente, RVB en Provast. De besluitvorming hierover wordt voorzien eind 2016.

Aan de Spaarwaterstraat zijn 24 woningen in aanbouw. Deze worden in de tweede helft in 2017 opgeleverd.

De eigenaar van de winkelpanden aan het Willem Royaardsplein heeft in mei een plan gepresenteerd voor de voorgenomen herontwikkeling. Het plan voorziet naast renovatie van de bestaande winkelstrip in een uitbreiding van het winkelcentrum met onder andere een nieuwe supermarkt, een ondergrondse parkeervoorziening en circa 25 appartementen. In juli is een nota van uitgangspunten vastgesteld en in de komende maanden zal getracht worden overeenstemming te bereiken over een samenwerkingsovereenkomst.

Centrum

Station Den Haag Nieuw Centraal

In de eerste helft van 2016 is op het Anna van Buerenplein de waterpartij aangelegd met daarin een mozaïek van Anna van Bueren, de vrouw van Willem van Oranje. Direct na de zomer wordt de pleininrichting rondom de waterpartij afgerond.

Op 1 februari 2016 is de nieuwe stationshal feestelijk geopend. Het Koningin Julianaplein is onderdeel van het project en grondexploitatie Den Haag Nieuw Centraal. Voor het Koningin Julianaplein is de aanzet gegeven voor de realisering van een ondergrondse parkeergarage voor circa 8.500 fietsen en de bebouwing op het plein. De grondexploitatie wordt na de zomer herzien. Bij de realisering van deze fietsenstalling vervalt de noodzaak van renovatie van de stalling in de Rijnstraat, zodat deze kan worden afgebroken. Speciale aandacht wordt besteed aan de relatie van het vernieuwde KJ-plein met de omgeving (onder andere Koekamp en Herengracht).

Op zaterdag 18 juni was, vooruitlopend op de officiële opening eind augustus, de voorpremière van het Haags Startstation Erasmuslijn (HSE).

De aanbesteding van de herinrichting en overkapping van het busplatform is gestart in april. De selectiefase is doorlopen en in het derde kwartaal zal de inschrijvingsfase beginnen. Het vernieuwde busplatform moet

het reizigerscomfort verbeteren door een beter overzicht, kortere looproutes en een comfortabele wachtruimte in de OV-terminal. De nieuwe overkapping moet passen bij de uitstraling van het nieuwe station en de HSE. De uitvoering start in 2017.

Binnenstad

In het Binnenstadsplan is de ambitie benoemd om in en om de Binnenstad 2000 woningen toe te voegen tussen 2010 en 2020. Half 2016 zijn ruim 1100 woningen opgeleverd. Een van de majeure projecten die het afgelopen halfjaar gereed zijn gekomen is de transformatie van de Kortenaerkade met ca. 150 woningen en commerciële ruimten in de plint.

In de Grote Marktstraat is de inrichting van de boulevard feestelijk in gebruik genomen nadat de laatste verlichting was aangebracht. De verbouwing van het V&D-pand aan de Grote Marktstraatzijde is gestart, zodat nog in 2016 het eerste deel kan worden opgeleverd.

De bouw van de parkeergarage onder het Toernooiveld is in het eerste half jaar voortgezet. De renovatie van het voormalig ministerie van VROM in het Wijnhavenkartier, ten behoeve van het ministerie van I&M en Buitenlandse Zaken, is het eerste halfjaar van 2016 voortgezet.

Spuikwartier

Heijmans voert de renovatie en nieuwbouw van Wijnhavenkwartier Fase 2.1 uit. De oplevering van de woningen, een vestiging van de Universiteit Leiden en commerciële ruimtes staat gepland in oktober 2016. Dan wordt ook dit gedeelte van de Haagse Loper ingericht.

De Dr. Anton Philipszaal en de danszaal van het Lucent Danstheater zijn inmiddels gesloopt en de sloop van de hoogbouw van het oude ministergebouw van Justitie en van de laagbouw van Binnenlandse Zaken is in volle gang.

Er wordt door het consortium hard gewerkt aan afronding van het definitief ontwerp van het nieuwe Onderwijs- en Cultuurcentrum (OCC). De omgevingsvergunning voor de bouw van het OCC is aangevraagd. Met de ontwikkelaar van het commerciële areaal in het gebied zijn nadere contractuele afspraken gemaakt over het programma, de grondwaarde en de versnelde planning van realisatie. Er is voor het gebied door het college een beeldkwaliteitsplan vastgesteld.

Stationsbuurt en het Oude Centrum

De bouw van 303 studenten- en 153 starterswoningen op de Sigmalocatie wordt in 2016 voortgezet. Er is gestart met de transformatie van het Kleine Belastingkantoor naar 155 studentenwoningen en horeca in de plint. Voor het Grote Belastingkantoor is een plan ontwikkeld voor transformatie naar appartementen en hotel.

Schilderswijk

De renovatie van de twee koppen in de Paul Krugerlaan (Staedion) is in uitvoering. Het Vermeerkwartier is een nieuwbouwontwikkeling voor de Schilderswijk van vijf blokken en totaal 200 nieuwe woningen. De bouw van 52 koopwoningen en 41 vrije sector huurwoningen is gestart en brengt meer differentiatie in het woningaanbod van de Schilderswijk.

Rivierenbuurt

De laatste 10 woningen aan de Lekstraat zijn opgeleverd. De herinrichting van de openbare ruimte volgt nog. In april is de nieuwbouw Spui Lamgroen opgeleverd. Aansluitend is de omliggende openbare ruimte opnieuw ingericht. De Brede Buurtschool is in aanbouw en zal medio 2015 haar deuren openen. Als Zebra Welzijn en de bewonersorganisatie verhuisd zijn naar de Brede Buurtschool start De Koninklijke Haagse woningvereniging van 1854 met de bouw van 40 appartementen op de locatie De Boskant aan de Uilebomen. Ook de locatie van de Jan van Nassauschool kan na de verhuizing van de school worden herontwikkeld. Hierbij zijn voorwaarden gesteld aan het behoud van het gebouw.

Transvaal

Het oude Woonzorgcentrum Transvaal is gesloopt. Op deze plek is de binnentuin van het nieuwe Woonzorgcentrum Transvaal ingericht. Voor de herinrichting van het aangrenzende Beijersveld is een ontwerp opgesteld. De planning voor de start bouw van het Multicultureel Vrijtijdscentrum Transvaal is afhankelijk van de uitkomsten van de gerechtelijke procedure. De rechter heeft partijen voor een comparitie gevraagd in december 2016, waarna een definitieve gerechtelijke uitspraak verwacht wordt. Achter de Kesslerstichting start de bouw van aanleunwoningen voor de Kesslerstichting en deels sociale huurwoningen.

Kluspand Witte de Withstraat

In het Zeeheldenkwartier is het kluspand Witte de Withstraat in juni op de markt gebracht. Voor de 11 klusappartementen was grote belangstelling en ze waren in een paar minuten verkocht.

Herstructurering Bedrijventerrein Uitenhagestraat

In de eerste helft van 2016 is de bouw van het afvalbrengstation gestart. Het wordt begin 2017 opgeleverd. Dit afvalbrengstation dient ter (gedeeltelijke) vervanging van het afvalbrengstation op de Vissershavenstraat. Voor de bouwkavel op de hoek Loosduinsekade/Monstersestraat) is een bouwplan in voorbereiding dat voorziet in 126 woningen, 3300 m² bedrijfsruimte en een parkeervoorziening. In het 4^e kwartaal wordt overeenstemming verwacht met een ontwikkelaar voor het sluiten van een grondreserveringsovereenkomst. De bouw staat gepland in 2017.

Inmiddels is ook prijsovereenstemming bereikt over een bouwplan van 1.650 m² bedrijfsruimte en circa 450 m² kantoor (ondersteunend). Voor de verdere ontwikkeling en realisatie van het bouwplan wordt een grondreserveringsovereenkomst gesloten. Tot slot is inmiddels 2/3 van de infrastructuur (ontsluiting bedrijventerrein) heringericht.

Escamp/Den Haag Zuidwest

Gebiedsontwikkeling Leyweg/Escamplaan (omgeving Haga Ziekenhuis)

Met Heijmans Vastgoedontwikkeling B.V. en belegger Patrizia Netherlands B.V. is overeenstemming bereikt over de bouw van ruim 600 woningen, 2.000 m² commerciële ruimte en een parkeergarage voor bezoekers van het Haga Ziekenhuis van ten minste 800 parkeerplaatsen. De raamovereenkomst is in juni 2016 ondertekend. Naar verwachting start de bouw van de eerste woningen in het voorjaar van 2017, de bouw duurt ten minste tot en met 2020.

De bouw van het nieuwe ontmoetingscentrum-moskee Ahi Evran aan het Vredeoord 4, start medio oktober 2016. Het oude gebouw aan het Vredeoord wordt gesloopt. Ahi Evran heeft begin dit jaar een tijdelijk onderkomen betrokken aan de Haardstede.

Aan de Nieuwlandstraat-Oudemanstraat worden 12 eengezinswoningen gerealiseerd door Lamba VOF. Begin dit jaar is de omgevingsvergunning onherroepelijk geworden. In september start de bouw.

Op de Goudsmidsgaarde 5 heeft WeBuildhomes 12 eengezinswoningen met bijbehorend terrein en parkeerplaatsen gerealiseerd. De woningen zijn in maart opgeleverd en in gebruik genomen door de kopers. Aan het Westhovenplein worden 60 sociale huurwoningen en 120 zorgappartementen gerealiseerd. Stebru heeft voor Arcade en Syntrus Achmea het plan uitontwikkeld en een beginselaanvraag ingediend. Het projectdocument, met de bijbehorende grondexploitatie, is in juni door het college vastgesteld. De gronduitgifteovereenkomst wordt na het reces ondertekend. De eindgebruiker van de zorgappartementen is de zorginstelling Saffier de Resident.

Sportcampus Zuiderpark: (top)sport en onderwijscentrum (Haagse Hogeschool en ROC Mondriaan). De bouw is in een vergevorderd stadium: het gebouw is voorzien van het dak en de gevelbekleding. De herinrichting van de openbare ruimte fase 1, waaronder de aanleg van de parkeerterreinen tussen de atletiekbaan en de Melis Stokelaan, is nagenoeg afgerond. De parkeerterreinen zijn opengesteld voor gebruik. De aanpassingen aan het spoortracé van Stoomgroep West zijn in maart afgerond, zodat de Stoomgroep in april weer van de Parklaan door het Zuiderpark gebruik kon maken. De herinrichting van fase 2, rond de Sportcampus, start in augustus.

Voor Villapark Uithofslaan, dat volop in ontwikkeling is, wordt een gedifferentieerde uitgiftestrategie gevolgd, waarbij zowel via een openbare selectie als met kleinschalig opdrachtgeverschap gronden worden verkocht aan ontwikkelaars en particulieren. Het eerste halfjaar 2016 hebben drie ontwikkelaars totaal 42

lux eengezinswoningen opgeleverd en zijn 16 woningen in aanbouw genomen. Door particulieren zijn 3 lux eengezinswoningen opgeleverd.

Erasmusveld

Op 25 maart is met Bouwfonds Property Development een aanvullende afspraak op de Samenwerkingsconvenant Wateringse Veld gemaakt. De aanvulling heeft betrekking op de ontwikkeling van het middengebied van het Erasmusveld (locatie “proeftuin Erasmusveld”). Daarnaast is met vier private initiatiefnemers op 22 april het manifest Duurzaam Erasmusveld ondertekend, waarin alle partijen de ambities met betrekking tot de duurzame ontwikkeling van Erasmusveld onderschrijven.

Den Haag Zuidwest

De bouw van 25 eengezinswoningen aan de Wildenborghstraat is in volle gang. de oplevering is gepland in november 2016. Alle woningen zijn verkocht. De 24 gerenoveerde appartementen aan de Bouwlustlaan zijn verkocht en in juli 2016 opgeleverd. De locatie Marterrade/Wezelrade, voor 36 eengezinswoningen, is middels een tender in de markt gezet. De verkoop is mei 2016 gestart. Alle woningen zijn inmiddels verkocht of onder optie. De start van de bouw is gepland in november 2016, de oplevering in september 2017.

De onderhandelingen inzake nieuwbouw vervolg Quattro aan de Meppelweg, 70 appartementen en 6 stadsbungalows, zijn afgerond. De bouwvergunning is aangevraagd. De planning van de start van de verkoop is in november 2016 en de verwachte oplevering in oktober 2018.

In juni zijn de projectdocumenten voor het Almeloplein en Eurocinema vastgesteld. Op het Almeloplein wordt het winkelloppervlak van de supermarkt verdubbeld en de openbare ruimte opnieuw ingericht. Op de locatie Eurocinema (Leyweg/Hengelolaan) wordt de voormalige bioscoop vervangen door 65 sociale huurwoningen.

Laak

Van de in 2015 in gang gezette woningbouw in Laakhaven West zijn in de eerste helft 2016 de eerste projecten opgeleverd. Op 5 locaties zijn bij elkaar 179 woningen opgeleverd met in de plint 17 commerciële ruimten, waaronder 1 supermarkt. Langs het spoor is een complex bestaande uit 9 bedrijfshallen opgeleverd en zijn de eerste drie geluidsschermen opgeleverd. Er is gestart met de bouw van twee tempels.

In Petroleumhaven is de verkoop van de eerste KO-kavels uitgesteld naar 2017 omdat gebleken is dat eerst de kademuren vervangen moeten worden. Een oud schoolgebouw aan de Noordpolderkade is in juni als kluspand op de markt gebracht voor 16 appartementen. De belangstelling was groot en de klusappartementen waren in een paar minuten weg.

Binckhorst

De nota ‘Inzet op drie havens’ is uitgewerkt tot besluitvormingsdocumenten voor de drie havengebieden. De daarin aangegeven ontwikkelingsrichtingen worden uitgewerkt tot uitvoeringsdocumenten. Het overleg met de betrokkenen en belanghebbenden in het gebied is voortgezet. De verkoop van gemeentelijk vastgoed in het gebied heeft in 2016 enkele resultaten opgeleverd. De gemeente heeft diverse kleinere particuliere projecten en activiteiten ondersteund.

De pilot Omgevingsplan verloopt volgens planning. Het voorontwerp Omgevingsplan is in juni ter inzage gelegd. De reacties op het voorontwerp zullen na het reces worden afgedaan.

Het Junoblok (Kleinschalig Opdrachtgeverschap) is klusrijp opgeleverd. Veel kavels zijn inmiddels getransporteerd naar de particuliere kopers en de eerste klussers zijn begonnen met het afbouwen van de kavel tot woning.

Leidschenveen Ypenburg

Voor deelplan 26 in Ypenburg is in de eerste helft van 2016 de omgevingsvergunningaanvraag voor een multiplexbioscoop met horecavoorzieningen behandeld. In het eerste halfjaar van 2016 is de projectdocumentherziening voor deelplan 20, gelegen achter het Hofbad in Ypenburg, vastgesteld. Binnen dit woningbouwplan met zelfbouwkavels (grondgebonden en appartementen) en sociale huurwoningen, wordt ook tijdelijke huisvesting voor statushouders gefaciliteerd.

De locatie deelplan 25 (GAVI-kavel) is geschikt gemaakt voor tijdelijke functies. Daarnaast wordt inzet gepleegd op de versterking van Drievliet en de golfbanen. De ontwikkelkansen voor de vlietzone waaronder de TNO-locatie worden de komende tijd onderzocht.

Het bestemmingsplan Veenweg–Meervalssingel in Leidschenveen is vastgesteld. Dit maakt het mogelijk om woningbouw te ontwikkelen voor klein opdrachtgeverschap op zes kavels grond achter het perceel grond aan de Veenweg 188. De zes zelfbouw kavels zijn in juni 2016 op de markt gebracht en direct geopteerd. Er was een enorme belangstelling voor.

Beheer bedrijfspanden

Soms koopt de gemeente gronden en panden om strategische redenen, met het oog op toekomstige stedelijke ontwikkeling. De gemeente toetst jaarlijks de boekwaarde van dit ontwikkelingsvastgoed aan de marktwaarde. Op basis van een eerste doorkijk is sprake van een mogelijke afwaardering *van ongeveer € 2 mln.* op ontwikkelingsvastgoed in 2016. De analyse wordt in het najaar verder uitgewerkt. Eventuele afwaarderingen worden ten laste gebracht van de Reserve Vastgoed-ontwikkeling. Afwaardering van strategisch vastgoed dat op een verkooplijst staat, gaat ten laste van de Algemene reserve.

Monumentenzorg

De uitvoering van het Programma Monumentenzorg 2015-2018 ligt op schema. De jaarlijks terugkerende programmapunten op het terrein van het kennisdelen - het zichtbaar maken en promoten van cultuurhistorisch erfgoed - zijn uitgevoerd of in voorbereiding. In de gemeentelijke VOM-reeks verscheen de publicatie Compact en Harmonisch. Sociale woningbouw in Den Haag 1850-2015. Rond dit onderwerp werd ook een expositie en een symposium georganiseerd. Op de TongTong Fair werd het Indisch erfgoed wederom gepromoot met een expositie over de gebouwen van Vrijmetselaarsloges in Den Haag en in het voormalig Nederlands-Indië. Rond de Open Monumentendag in september zal deze expositie in het Atrium worden opgesteld.

Voor wat betreft het beschermingsbeleid werd uitvoering gegeven aan de door de Gemeenteraad unaniem aangenomen motie om de Stationsbuurt aan te wijzen tot een gemeentelijk beschermd stadsgezicht.

In een samenwerking met onder andere zes gemeenten werd de website 'De Groene Menukaart' gelanceerd. Deze website geeft een overzicht van de mogelijkheden om monumentale gebouwen te verduurzamen. De 'toolkit' zet ruim vijftig opties tot verduurzaming op een rij.

De restauratie van het stationsgebouwcomplex van de voormalige luchthaven Ypenburg werd feestelijk afgerond. Dit rijksmonument is een belangrijk industrieel erfgoed en inmiddels geheel in gebruik als verzamelgebouw voor creatieve beroepen.

Voor het herstel en de ontsluiting van het erfgoed van de Tweede Wereldoorlog is een subsidie verstrekt aan de Stichting Atlantikwall Museum Scheveningen waarmee zij haar activiteiten in het bunkercomplex aan de Badhuisweg kan voortzetten. De Haagse versie van de Atlantikwallfilm ging op de landelijke bunkerdag in première. Er is gestart met de voorbereiding van de uitbreiding van de Atlantikwall-herinneringsroute.

Omgevingsvergunning

In het eerste halfjaar van 2016 zijn iets meer aanvragen ingediend dan verwacht. Dit zijn grotendeels aanvragen met een bouwsom kleiner dan € 100.000,-. De aanvragen met een bouwsom van € 1 mln. of hoger blijven iets achter. De verwachting is dat een aantal grote plannen in het tweede half jaar van 2016 worden ingediend zoals de Rotterdamsebaan, studenten-jongerenhuisvesting aan de Neherkade/Gemaalstraat in het stadsdeel Laak en de gebiedsontwikkeling Spuikwartier in het stadsdeel Centrum. De verwachting is dat het aantal aanvragen volgens de prognose wordt gehaald.

De regie van de activiteit Brandveilig gebruik is in 2016 overgedragen door de Veiligheidsregio Haaglanden aan de gemeente. Hierbij is in het eerste halfjaar een vereenvoudigd tarief voorbereid dat aansluit op de overige tarieven van de legesverordening Omgevingsvergunning.

De kostenonderbouwing van de leges omgevingsvergunning 2017, conform het VNG-model, wordt voor het eerst als bijlage bij de legesverordening in het najaar aan de Raad aangeboden. Het VNG-model heeft als doel om volgens een landelijke standaard een duidelijke onderbouwing te kunnen maken van de kosten die de gemeente verhaalt via de leges.

Op 22 maart 2016 is de Omgevingswet door de Eerste Kamer aangenomen. Op initiatief van de gemeente Den Haag is een projectleidersoverleg Haaglanden geïnstitutionaliseerd met negen Haaglandengemeenten, de Veiligheidsregio Haaglanden, de Omgevingsdienst Haaglanden, het waterschap en de provincie. Er wordt nu gewerkt aan een structuur over de samenwerking en de wijze waarop gezamenlijke onderwerpen worden opgepakt en uitgewerkt. In de tweede helft van 2016 wordt dit project verder uitgerold met werkgroepen. Dit als voorbereiding voor de implementatie in 2019.

Het wetsvoorstel Kwaliteitsborging voor het bouwen (private kwaliteitsborging) is op 18 april 2016 door de regering naar de Tweede Kamer gestuurd. De planning is dat private kwaliteitsborging in 2018 wordt ingevoerd. In de eerste fase van deze invoering zullen de eenvoudige bouwwerken met het laagste risico worden aangewezen. Den Haag werkt mee aan diverse pilots met als doel een bijdrage te leveren aan een goede, verantwoorde wet, een degelijk stelsel van kwaliteitsborging in de bouw en het adviseren aan het Ministerie van BZK over de wijze van invoering hiervan. De ervaringen van de van de eerste anderhalf jaar zijn beschreven in een ambtelijk werkdocument dat onbedoeld in de media is verschenen

Erfpacht

Het canonpercentage is voor het jaar 2016 vastgesteld op 1,80%. Vanwege de ontwikkelingen op de financiële markt is het canonpercentage lager dan voorgaande jaren. Dit heeft gevolgen voor vijfjaarlijkse canonherzieningen en bij nieuwe uitgaven in erfpacht tegen canonbetaling.

In het eerste halfjaar van 2016 hebben 2.115 rechten van erfpacht canonherziening gehad. Deze erfpachters betaalden veelal een canonpercentage van jaarlijks 4,2% over de grondwaarde. In het tweede halfjaar zullen er nog circa 380 rechten een canonherziening krijgen. Tevens is er in het eerste halfjaar 2016 voor €7,60 mln. aan nieuwe rechten in erfpacht geactiveerd, waarvan €2,43 mln. betrekking hebben op canonbetalende rechten.

Eind 2015 zijn circa 1.350 rechten van erfpacht geëxpireerd. De meeste rechten zijn onder de huidige erfpachtvoorwaarden, eeuwigdurende erfpacht voorwaarden 1986, heruitgegeven. De meeste erfpachters van deze rechten hebben gekozen voor canonbetaling bij heruitgifte. De overige rechten moeten nog administratief afgehandeld worden of de erfpachters van deze rechten hebben nog niet gereageerd op het aanbod van de gemeente Den Haag. Erfpachters, die nog niet gereageerd hebben op de aanbieding, hebben een herinneringsbrief van de gemeente Den Haag ontvangen. In het tweede halfjaar zal er verder gewerkt worden aan de afwikkeling van de eerder uitgevoerde heruitgifteprojecten.

In het eerste halfjaar 2016 zijn 95 afkoopsommen gerealiseerd, waarvan 83 afkoopsommen vanuit de heruitgegeven rechten. De meeste afkoopsommen zijn gerealiseerd vanuit het heruitgifteproject 2015. Het niveau van de afkoopsommen kan hoger uitvallen, omdat er nog verzoeken voor heruitgifte en eeuwigdurende afkoop door de erfpachters aangevraagd kunnen worden. Dit is mede afhankelijk van het lage canonpercentage dat mogelijk invloed heeft op het gedrag van erfpachters.

Op dit moment wordt het huidige beleid voor verkoop van bloot eigendom voortgezet. In het eerste halfjaar 2016 zijn er 11 verkopen gerealiseerd. Alle verkopen zijn gerealiseerd na de uitgifte of heruitgifte in eeuwigdurende erfpacht.

Kernregistraties

Naast het regulier beheer van een aantal basis- en kernregistraties wordt er gewerkt aan de verdere verbetering en ontwikkeling van de (geo-)informatievoorziening. Enerzijds aan de basis- en kernregistraties, anderzijds aan de geo-dienstverlening.

Eind 2015 is de Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT) van het grondgebied van de gemeente Den Haag als open data beschikbaar gekomen. Er is in het eerste halfjaar gewerkt aan de verdere verbetering van de processen voor de bijhouding van de BGT. Daarnaast worden de processen rond de BGT en Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) geïntegreerd. Verder is Den Haag aangesloten op de Basisregistratie Kadaster (BRK). Hierdoor maken onze Haagse informatiesystemen gebruik van de actueelste kadastrale gegevens.

De open data beheerunit is begin 2016 van start gegaan. Hiermee heeft open data een vaste plek gevonden binnen de gemeente. Waar in de afgelopen jaren de focus lag op het beschikbaar stellen van het aantal data(sets) als open data, is er in het eerste halfjaar 2016 vooral energie gestoken in de communicatie en bekendheid van het onderwerp en in het gebruik van open data bij gemeentelijke projecten.

Met de update van het Haagse 3D-stadsmodel (digitale stadsmaquette) is een start gemaakt. Het 3D-stadsmodel geeft zowel interne als externe partijen een beter inzicht (in veranderingen) in de fysieke leefomgeving. WebGIS, de interne viewer om ruimtelijke gegevens te bekijken, ondergaat een update voor betere performance en functionaliteit.

Voor de verdere versterking van de samenwerking van de geo-organisaties in de Metropoolregio Rotterdam Den Haag is er eind juni 2016 voor de vierde keer een Geocongres georganiseerd. Deze keer heeft het plaatsgevonden in Zoetermeer. Het thema was Innovatie en Veiligheid.

Bestemmingsplannen

Met het actualiseren van bestemmingsplannen loopt de gemeente op schema. In 2016 zal (vrijwel) de hele stad belegd zijn met actuele bestemmingsplannen. Het aantal verzoeken om planschade komt goed overeen met de prognose, die uitgaat van minder dan tien verzoeken om planschade voor dit jaar.

Precario

Het controleren en handhaven van (reclame)objecten boven of op gemeentegrond wordt in 2016 voortgezet. Niet-legaal geplaatste reclame wordt verwijderd of gelegaliseerd. De heffing voor bovengrondse precario (steigers, containers en dergelijke) wordt gefaseerd afgebouwd en komt per januari 2017 te vervallen. Daarmee verlichten we de lasten voor onze ondernemers. De opbrengst van deze precario bedraagt € 262.772,- (stand op 1 juli 2016).

2.16 PROGRAMMA 16 - FINANCIËN

Algemeen

Den Haag voert een degelijk financieel beleid. De baten en lasten zijn in evenwicht, we investeren waar mogelijk en noodzakelijk in de stad, en hebben voldoende oog voor alle risico's. Zo houden we de gemeentefinanciën nu en in de toekomst gezond.

Gemeentefonds, onderdeel Sociaal Domein

Net als bij de rest van het gemeentefonds, kan ook de integratie-uitkering sociaal domein wijzigen door (1) taakmutaties, in dit geval inclusief compensatie voor inflatie en eventuele extra kortingen (2) wijziging Haagse aantallen/groei van de bevolking en (3) herverdelingen. De taakmutaties uit de meicirculaire 2016, inclusief de compensaties voor inflatie, zijn volledig toegevoegd aan de begroting voor de onderdelen van het sociaal domein. De septembercirculaire is bij het opstellen van het halfjaarbericht nog niet verschenen. Desondanks wordt voor 2016 een incidenteel voordeel van € 3,4 mln. op het sociaal domein verwacht. Dat wordt veroorzaakt door een combinatie van budgetschuiven in de rijksbegroting tussen jaren (waarvan de opbouw niet transparant is), Haagse groei en herverdelingen. Net als de uitgaven van het sociaal domein zijn ook de inkomsten nog niet 'uitgekristalliseerd'. De landelijke discussies over de optimale objectieve verdeling zijn nog niet afgerond. Ook de landelijke discussies over het benodigde budget zijn nog niet afgerond. Het Rijk claimt dat de gemeenten aanzienlijk minder nodig hebben dan ze nu krijgen, en wil vanaf 2017 gaan korten. Wellicht brengt de septembercirculaire daar meer duidelijkheid over. Verder kunnen de Haagse aantallen van de objectieve modellen nog veranderen.

Gemeentelijke belastingen

De gemeente Den Haag ontvangt opbrengsten van algemene belastingen, zoals de OZB en toeristenbelasting. De opbrengsten uit algemene belastingen verantwoorden we op het programma Financiën.

Onroerendzaakbelasting/Woonlasten

In het coalitieakkoord is afgesproken dat de onroerendzaakbelasting (OZB) voor bewoners in deze collegeperiode gelijk blijft. De gemiddelde OZB-aanslag voor een inwoner blijft daarmee in 2016 (ten opzichte van 2015) gelijk. De tarieven afvalstoffenheffing zijn in 2016 niet gewijzigd; de tarieven rioolheffing zijn in 2016 (ten opzichte van 2015) trendmatig verhoogd. Daarmee blijven ook in 2016 de lasten voor particulieren laag. Uit de kerngegevens belastingen grote gemeenten van het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) blijkt dat Den Haag ook in 2016 (evenals in 2015) de laagste woonlasten heeft van de grote gemeenten. Dit betekent dat de totale OZB-opbrengst voor de gemeente alleen toeneemt als het aantal objecten waarover betaald wordt toeneemt en of de kwaliteit van de objecten verbetert. Het gaat hierbij om de kwantitatieve en kwalitatieve groei van de OZB Eigenaren (woningen en niet-woningen) en OZB Gebruik (niet-woningen). De groei leidt tot een verwacht voordeel (ten opzichte van de programmabegroting 2016-2019) van € 1,2 mln. De structurele doorwerking hiervan is betrokken in de programmabegroting 2017-2020.

Ook in 2016 wordt veelvuldig gebruik gemaakt van de regeling voor compensatie van OZB-lasten voor Haagse amateursportverenigingen en startende ondernemers. De regeling startende ondernemers zal in 2017 (vijf jaar na de start van de regeling in 2012) worden geëvalueerd, om te bezien of de beoogde doelgroep optimaal wordt bereikt.

Precariobelasting

Bestuurlijk is besloten om de bovengrondse precariobelasting met ingang van 2017 af te schaffen. Een uitzondering geldt voor de precario woon- en bedrijfsschepen welke in stand blijft.

De gemeente Den Haag belast via de precario ook ondergrondse kabels en leidingen. Voor begrotingsjaar 2016 gaat het om een batenpost van € 16,305 mln. Het rijk gaat de precariobelasting hierop afschaffen. De Minister van BZK heeft in juni 2016 hiertoe het wetsvoorstel (met nummer 34508) ingediend bij de

Tweede Kamer. Het wetsvoorstel biedt gemeenten nog tien jaar de mogelijkheid om maximaal het op 10 februari 2016 (de datum waarop minister Plasterk het wetsvoorstel voor afschaffing van de precariobelasting heeft aangekondigd) in hun gemeente geldende tarief te hanteren. Na uiterlijk tien jaar is geen precariobelasting meer mogelijk op kabels en leidingen.

Voor de komende jaren, te beginnen vanaf 2017, betekent dit dat er geen trend kan worden toegepast op deze batenpost.

Toeristenbelasting

Met ingang van 2016 is de toeristenbelasting een kwartaalheffing geworden in plaats van een jaarheffing. Dit betekent dat in het tweede kwartaal de aangiften over het eerste kwartaal binnen zijn gekomen.

Terugkijkend naar het laatste volledige jaar 2015 kunnen we constateren dat de omvang van de baten fors meer groeit dan was verwacht. De meeropbrengst over 2015 is ca €0,6 mln. Op basis van deze ervaring is in het tweede kwartaal het begrote bedrag aan inkomsten voor 2016 verhoogd van €6,2 mln. naar €6,5 mln. De structurele doorwerking hiervan is betrokken in de ontwerpbegroting 2017.

Korte rente

De rente voor leningen van 1 tot 3 maanden is in het gehele eerste halfjaar 2016 negatief. In augustus 2016 is deze -0,37%. Daardoor heeft de gemeente in het eerste halfjaar rente *ontvangen* over de bedragen die voor korte tijd van de banken geleend worden. Daar staat tegenover dat de gemeente rente moet betalen over de bijstortverplichting die de gemeente als zekerheid voor leningen (collateral) aan de bank moet storten. Verwacht wordt dat de tarieven voor kortlopende leningen in 2016 negatief blijven.

Liquiditeitspositie

De stand van de liquiditeitspositie per 1 januari 2016 was circa €306 mln. negatief. Eind juni 2016 is de positie gedaald naar een tekort van circa €143 mln. In §5.3 gaan we uitgebreid in op de liquiditeitspositie van de gemeente Den Haag.

Lange termijn financieringsplanning/Effectiviteit derivaten

Een belangrijke eis die aan derivaten wordt gesteld is dat de financiering ook daadwerkelijk nodig is, zodat op termijn geen onnodige leningen worden aangetrokken (effectiviteit). Uit de reguliere analyse, waarbij ook de toekomstige investeringen en de opgenomen langlopende leningen (zie onderdeel actuele liquiditeitsprognose) zijn meegenomen, blijkt dat de verwachte financieringsbehoefte in 2031 hoger is dan de nominale waarde van het afgesloten derivaat. Dat betekent dat de bestaande derivaten effectief zijn.

Bijstortverplichting Derivaten contracten (Collateral)

De bijstortverplichting geldt als een zekerheidsstelling. Bij faillissement van één van de partijen valt de waarborgsom tussentijds vrij, zodat het derivaat zonder verlies kan worden afgewikkeld. Maandelijks vindt uitwisseling plaats van het verschil tussen de actuele marktwaarde van het derivatencontract (dat is de waarde op enig moment en fluctueert met de rentestand) en de contractuele waarde. Dit verschil wordt als tijdelijke waarborgsom op een aparte bankrekening gestort. Over de waarborgsom betaalt de gemeente de 1 maands euribor rente (eind juni €87,1 mln.).

Dividenden deelnemingen

In de begroting is €26,7 mln. aan dividendinkomsten geprognosticeerd. De inkomsten vanuit Eneco, Stadsherstel en Meewind zijn inmiddels gerealiseerd. De inkomsten van HMS zijn voor 80% (€3,4 mln.) gerealiseerd, 20% (€0,8 mln.) wordt ontvangen in november 2016. Het dividend van de BNG en Meewind is ongeveer €1,0 mln. hoger en van Eneco €0,7 mln. lager. In de voorjaarsnota 2016 hebben we u hier reeds over bericht en de begroting 2016 is hiervoor aangepast.

In de periode tussen voorjaarsnota en het zomerreces werd duidelijk dat NS de samenwerking met HTM op een andere manier wilde voorzetten dan via het aandeelhouderschap van HTM. HTM Beheer zal de

49% aandelen HTM Personenvervoer terugkopen van NS en betaalt daarvoor € 30 mln. minus de dividenden die NS reeds ontvangen heeft. Het gevolg hiervan is dat HTM Beheer niet de geraamde € 9,4 mln dividend aan de gemeente kan uitkeren, maar slechts € 3,7 mln. Het verschil van € 5,7 mln is verwerkt in de actualisatie van de begroting 2016.

2.17 PROGRAMMA 17 - OVERIGE BELEIDSVOORNEMENS

Cofinancieringsfonds

Het Cofinancieringsfonds wordt ingezet om externe financiering voor projecten te verwerven en te cofinancieren, zoals subsidies van het Rijk en (Europese) fondsen. Naast de bijdragen uit subsidies en het Cofinancieringsfonds, dragen ook de gemeentelijke diensten en private partijen bij. Daarmee wordt het bedrag aan externe financiering ruim verdrievoudigd. Het Cofinancieringsfonds is hiermee een belangrijk financieel vliegwiel voor investeringen in de stad. Uit de reserve Cofinancieringsfonds werd in het eerste halfjaar van 2016 €2,7 miljoen overgeheveld voor het uitvoeren van diverse projecten. Daarnaast zijn er nog activiteiten in uitvoering voor €2,9 mln. Onttrekking uit de reserve vindt plaats na afronding van deze activiteit. Het gaat hierbij om diverse projecten - met name op het gebied van veiligheid en duurzaamheid en ondernemerschap die mede gefinancierd werden uit de regeling Pieken in de Delta en Kansen voor West- zoals The Hague Security Delta en de revolverende fondsen Ed en Fred. De bijdragen uit het Cofinancieringsfonds werden eerder al door het college toegekend.

Reserves allocatie incidentele middelen (nieuw beleid) 2017-2020

Ieder jaar zijn er bij de begrotingsvoorbereiding incidentele middelen beschikbaar door bijvoorbeeld jaarrekeningresultaten en de stofkamoperatie op reserves. Deze middelen worden in de begroting ingezet voor nieuwe meerjarige doelen. Om de incidentele middelen over meerdere jaren uit te kunnen geven worden ze gedoteerd aan de reserve en in de volgende jaren hier weer aan onttrokken. Ook voor het begrotingsjaar 2017 – 2020 is een reserve allocatie middelen (nieuw beleid) gevormd. Om de incidentele middelen over meerdere jaren uit te kunnen geven worden ze gedoteerd aan de reserve en in de volgende jaren hier weer aan onttrokken. De meerjarige dotaties en onttrekking aan de reserve zijn als volgt:

	2016	2017	2018	2019	2020
Dotaties	78.467	14.854	1.069	100	0
Onttrekkingen	0	-36.311	-37.549	-10.491	-10.139

De dotatie en onttrekkingen aan de reserve zijn een uitkomst van het budgettair kader van de begroting 2017-2020, herfaseringen coalitiemiddelen 2015-2018 en herfasering van kapitaallasten. De belangrijkste ontwikkelingen in de reserve vindt plaats in 2016. In 2016 wordt €79,4 mln. gedoteerd aan de reserve Allocatie incidentele middelen (nieuw beleid) 2017-2020. Deze middelen worden in 2016 toegevoegd aan de reserve, zodat deze weer in 2017 e.v. onttrokken kunnen worden. In 2017 en 2018 wordt €36,0 mln. en respectievelijk 38,5 mln. onttrokken uit de reserve. Waarmee uitvoering wordt gegeven aan de intensiveringen.

	2016	2017	2018	2019	2020
Voorjaarsnota	16.225	9.579	5.220	5.019	7.411
Actualisatie exogene ontwikkelingen	43.911	-4.075	-4.645	-5.510	-6.823
Actualisatie en maatregelen lopende begroting	36.984	6.301	6.000	6.301	6.735
<i>Budgettair kader</i>	<i>97.120</i>	<i>11.805</i>	<i>6.575</i>	<i>5.810</i>	<i>7.323</i>
<i>Intensiveringen (en knelpunten)</i>					
Investeren in een groter vermogen van de stad	-2.500	-11.104	-6.604	-2.500	-1.100
Groei-met-Groei middelen		-9.226	-8.638	-1.315	-1.328
Investering in de openbare ruimte	0	-6.900	-4.900	-1.800	-700
Méer werkgelegenheid	0	-6.450	-5.450	-1.450	-1.450
Onvermijdelijke knelpunten en eerdere afspraken	-35.700	-10.675	-4.785	-2.150	-1.850

	2016	2017	2018	2019	2020
<i>Intensiveringen (en knelpunten)</i>	-38.200	-44.355	-30.377	-9.215	-6.428
Administratieve verwerking				837	-895
Totaal	58.920	-32.550	-23.802	-2.568	0
<i>Herfasering coalitiemiddelen 2015-2018</i>	<i>14.331</i>	<i>-3.761</i>	<i>1.069</i>	<i>-4.500</i>	<i>-7.139</i>
<i>Herfasering kapitaallasten*</i>	<i>5.216</i>	<i>14.854</i>	<i>-13.747</i>	<i>-3.323</i>	<i>-3.000</i>
<i>Gespecificeerd naar dotaties en onttrekkingen</i>					
Dotaties	78.467	14.854	1.069	100	0
Onttrekkingen	0	-36.311	-37.549	-10.491	-10.139

*het verschil t.o.v. programmabegroting 2017-2020 is vanwege een herfasering in de kapitaallasten van markten.

Toelichting

In de Programmabegroting 2017-2020 op pagina 22-26 is het budgettair kader uitgebreid toegelicht.

Herfasering coalitiemiddelen 2015-2018

Bij het plannen en realiseren van de projecten in de buitenruimte is de gemeente afhankelijk van diverse factoren. Voor deze projecten wordt altijd een participatie traject gedaan waarbij omwonenden en belanghebbenden inbreng hebben in het te realiseren eindresultaat. Deze participatietrajecten zorgen nog wel eens voor vertraging in de uitvoering van het project. Als gevolg daarvan vindt op onder andere de volgende grote herinrichtingsprojecten in de buitenruimte vertragingen plaats: De Kust Gezond, Stadsentrees, Buitenruimte en Tophalte Leyweg, Tophalte HS. Binnen de betreffende programma's is dit nader toegelicht. Deze herfasering loopt via de reserve allocatie incidentele middelen (nieuw beleid) 2017-2020.

Onderwerp	2016	2017	2018	2019	2020
Onderdoorgangen Binckhorst	-700	700	-	-	-
Herfasering nieuw beleid 2015-2018 (versnelling)	4.487	5.402	-9.889	-	-
VO Herinrichting Kerkplein	-1.200	1.200	-	-	-
Liquidatie Haaglanden	2.200	-	-	-2.200	-
Veenkade/Toussaintkade	-2.300	100	2.200	-	-
Koningstunnel	-400	400	-	-	-
Tophalte Leyweg en Holland Spoor	-7.130	6.600	530	-	-
Ontwikkeling Buitenruimte	-6.388	-12.787	5.336	6.700	7.139
Integratie	-1.000	1.000	-	-	-
Wijkaanpak	-1.850	850	1.000	-	-
Inv. in GroterVerdienVermogen vd Stad	-50	296	-246	-	-
	-14.331	3.761	-1.069	4.500	7.139

Herfasering kapitaallasten

Sinds 2012 wordt het Meerjaren Investeringsplan (MIP) centraal bijgehouden op het programma Financiën. Dit is gedaan om beter te kunnen sturen op het MIP en om reëler te kunnen ramen. Onderdeel van deze systematiek is dat jaarlijks bij de begrotingsvoorbereiding de benodigde en beschikbare kapitaallasten op elkaar matchen. Hiertoe heeft in 2016 een herfasering plaatsgevonden van € 5,2 mln. op de kapitaallasten. Deze herfasering loopt via de reserve allocatie incidentele middelen (nieuw beleid) 2017-2020.

Reserves allocatie incidentele middelen (nieuw beleid)

De dotaties en onttrekkingen aan de reserves allocatie incidentele middelen (nieuw beleid) 2015-2018 en 2016-2019 zijn ten opzichte van de Programmabegroting 2016 niet gewijzigd.

2.18 PROGRAMMA 18 –INTERNE DIENSTVERLENING

In programma 18 is de interne dienstverlening van de gemeente ondergebracht. Een shared service organisatie is verantwoordelijk voor de facilitaire dienstverlening. Dienstverlening wordt onderscheiden in basis- en plus-pakketten. Het programma bevat geen topindicatoren.

Basiswerkplekken

Hier worden de lasten en baten van de werkplekken verantwoord. Dienstverlening aan de gemeentelijke organisatie vindt plaats op basis van een klant-leverancier relatie. Het niveau van dienstverlening is vastgelegd in een dienstverleningsovereenkomst (DVO), die wordt verrekend via één tarief. De dienstverlening die met dit tarief in rekening wordt gebracht, is de basis dienstverlening en hierin zijn zoveel mogelijk kosten opgenomen van de faciliteiten die nodig zijn voor een werkplek.

Op dit moment zijn de kosten voor huisvesting, werkplekautomatisering, HR-services en nog een aantal producten (zoals printservice, klein druk- en printwerk en het gebruik van vergaderzalen) in dit tarief verdisconteerd. Het uitgangspunt is dat het basispakket zo groot mogelijk moet zijn omdat dit het meest kosten-efficiënt is.

Hier wordt ook het huisvestingsplan verantwoord (zie hieronder). Dit plan omvat het concentreren van de gemeentelijke organisatie in het stadhuis aan het Spui, het gebouw aan de Leyweg, en de stadsdeelkantoren; daarnaast worden in het plan 15 gemeentelijke panden ontruimd en afgestoten.

Plusproducten

Voor uitzonderingen op het basispakket (de plusproducten) worden aparte afspraken gemaakt met de betreffende organisatie-onderdelen.

Bedrijfsvoering

Nulbegroting/vernieuwing BBV

De afgelopen jaren is gewerkt aan het realiseren van een nulbegroting voor het IDC. In zo'n nulbegroting zijn baten en lasten in evenwicht en worden alle activiteiten van de dienst intern gefactureerd. De dienst heeft dus zelf geen eigen budgetten en verricht dus enkel werkzaamheden op basis van opdrachten die verstrekt worden.

Met ingang van 2017 worden alle activiteiten en kosten van de interne dienstverlening die betrekking hebben op de gemeentelijke overhead verantwoord in een nieuw overzicht overhead. Dit betekent een verschuiving van middelen.

Automatisering

De basisinfrastructuur is het motorblok onder de dienstverlening aan haar klanten. Deze dienstverlening, die onder meer bestaat uit kantoorautomatisering, toegangsbeheer inclusief rollen en rechten en een gescheiden productie-, ontwikkel- en testomgeving, moet degelijk, betrouwbaar en flexibel zijn.

Er is een omvangrijk veranderprogramma door de IT-board vastgesteld, zodat Automatisering IDC in de komende jaren "in control" blijft.

Strategisch huisvestingsplan

Doel van het strategisch huisvestingsplan is betere benutting gemeentelijk panden voor huisvesting van de gemeentelijke organisatie, met als resultaat een flinke besparing op de kosten van huisvesting. In afwijking van het plan zal een aantal locaties later worden afgestoten. Dit levert voor 2016 naar verwachting een tegenvaller op. Mocht deze zich in 2016 daadwerkelijk voordoen, dan zal deze met concrete maatregelen worden opgelost. In de tweede helft van dit jaar zal worden gewerkt aan een structurele oplossing voor het strategisch huisvestingsplan.

Enkele organisatiedelen passen bij nader inzien niet in de strategische kernvoorraad, en worden gehuisvest in het pand aan de Fruitweg. Dit is de meest efficiënte oplossing voor dit moment; elk ander alternatief zou

extra investeringskosten vragen. Daarom is besloten het pand Fruitweg voorlopig aan te houden tot 2019. Dit leidt tot extra kosten van € 2,3 mln. ten opzichte van de eerdere raming. Het wegwerken van dit tekort zal worden meegenomen in de structurele oplossing van het knelpunt met betrekking tot het strategisch huisvestingsplan.

2.19 PROGRAMMA 19 –STADSDELEN EN WIJKAANPAK

Programma 19 is dit jaar voor het eerst opgesteld. Conform de raadsmotie ‘bewonersbetrokkenheid’ (RIS 278347) zijn de budgetten die met de uitvoering in de stadsdelen te maken hebben in een apart begrotingsprogramma samengebracht.

In samenspraak met bewoners worden afspraken gemaakt over de besteding van de budgetten en de inzet van (gesubsidieerde) organisaties in hun buurt. Daarbij gaan wij het concept ‘Burgerbegroting’ verder uitwerken (RIS 278365). Over de uitkomsten en aanbevelingen van de pilot Budgetmonitoring is de raad geïnformeerd op 19 mei jl., gelijktijdig met de behandeling van de Wijkprogramma’s 2016-2019 en de uitvoeringsplannen 2016. Met het budget Leefbaarheid en Bewonersparticipatie worden bewoners gestimuleerd om met mooie ideeën, projecten en/of activiteiten te komen die een sociale en/of fysieke verbetering zijn voor hun buurt en leefomgeving. Het gaat dan om activiteiten waarbij de bewoners ook zelf een actieve rol hebben. Het stadsdeel faciliteert hen daarbij.

Belangrijk om vast te stellen is wel dat meer invloed van bewoners niet betekent dat wordt ingeboet op de kwaliteit en intensiteit van beheer en onderhoud. Het vastgestelde Residentie- en Hofstadkwaliteitsniveau van de buitenruimte moet gewaarborgd blijven. We willen niet dat bepaalde beheer- en onderhoudswerkzaamheden niet plaatsvinden omdat dat geld voor iets anders wordt ingezet.

Wijkprogramma’s

Voor de periode 2016-2019 zijn vierjaarlijkse plannen opgesteld in een vernieuwde vorm: wijkprogramma’s. Over het wijkprogramma is overleg gevoerd met burgers, bedrijven en organisaties in het stadsdeel. De wijkprogramma’s en de daaraan ten grondslag liggende analyses zijn van grote waarde om met bewoners in discussie te gaan over de vraag of we de goede dingen doen en of we die ook goed doen. De wijkprogramma’s worden jaarlijks geactualiseerd. De wijkprogramma’s 2016-2019 en de uitvoeringsplannen 2016 zijn in de Raad van 19 mei 2016 vastgesteld. In deze raadsvergadering zijn 4 moties aangenomen, waarvan er 3 betrekking hebben op de ontwikkeling en inzet van nieuwe participatiemethoden. Toegezegd is dat deze moties worden beantwoord in Roadmap Participatie, die de raad eind 2016 zal worden toegestuurd. De motie die betrekking heeft op het verder ontwikkelen van het proces van het gebiedsgerichte werken zal in januari 2017 worden beantwoord; het moment waarop ook de uitvoeringsplannen 2017 naar de raad worden gestuurd.

Wijkaanpak

Op 18 mei 2016 is de eerste voortgangsrapportage Wijkaanpak Nieuwe Stijl ‘Opwaartse Kracht!’ 2015-2018 (RIS 293510) besproken in de commissie Samenleving. Geconstateerd is dat er draagvlak is voor de inhoud, werkwijze en focus van het programma Wijkaanpak Nieuwe Stijl. In deze eerste voortgangsrapportage is gemeld dat de indicatoren die bij de wijkprogramma’s en de wijkuitvoeringsplannen 2016 zijn gebruikt, opnieuw worden bekeken en herijkt. Hiermee worden periodiek de prestaties van alle wijken en daarbinnen specifiek de zeven aandachtswijken gevolgd. Het Programma Wijkaanpak Nieuwe Stijl wordt op projectniveau geëvalueerd. Dit betekent dat gekeken wordt naar de betekenis en meerwaarde van het project voor de wijk en de bijdrage die het heeft geleverd aan de ambities.

Duurzaamheid

Voor het project Hou van je Huis zijn in het eerste halfjaar acties geweest in de focusgebieden om woningeigenaren aan te zetten tot het duurzaam onderhouden van hun woning. Ook is de eerste gemeentelijke pop upstore geopend aan de Goudsbloemlaan. Hiervanuit worden wijkbewoners actief geïnformeerd over de mogelijkheden om duurzame maatregelen te treffen. De bekendheid van het project is verder toegenomen en de verwachting is dat er een paar honderd woningen maatregelen gaan nemen. Daarnaast zijn bij ruim 100 horecaondernemers energiescans afgenomen; een aanzienlijk percentage van deze ondernemers neemt nu duurzame maatregelen.

Het regionale project dat vanuit de VNG wordt ingezet heeft een paar succesvolle bijeenkomsten gehad waarin focus is gelegd op het verduurzamen van VvE’s. De regeling Duurzaamheid door Haagse Wijken is opengesteld in mei en er zijn inmiddels 36 aanmeldingen binnen.

Onderhoud buitenruimte

De stadsdeelorganisatie zorgt voor het onderhoud en beheer van de buitenruimte. Behalve schoon, heel en veilig, moet de buitenruimte ook een fijne plek zijn om er te komen en te verblijven. Behalve praktische gebruikswaarde is daarbij ook de belevingswaarde van groot belang. Mooi wijk- en buurtgroen, leuke plekken om te zitten, goed beloopbare stoepen en wegen, veilige en gevarieerde speelplekken voor onze kinderen, geen vervuiling door zwerfvuil.

Straten, wegen, pleinen

Aan de hand van eigen inspecties en meldingen van burgers zijn en worden kleinschalige reparaties aan de bestrating en het asfalt uitgevoerd. Na graafwerkzaamheden en opbrekingen van de bestrating, bijv. door nutsbedrijven voor het vervangen van hun kabels en leidingen, wordt gecontroleerd of de bestrating weer netjes en veilig is hersteld. Voor een bruikbare verblijfs- en ontmoetingsplaats van de buitenruimte is straatmeubilair een noodzakelijk onderdeel. Ook straatmeubilair krijgt regelmatig een onderhoudsbeurt. Specifiek voor Stadsdeel Centrum is het beheer van het binnenstadsgebied op Hofstadniveau, de maatregelen in het kader van Den Haag Regeringsstad, participatie in beveiligingsmaatregelen NCTB en maatregelen t.b.v. ambassades, Prinsjesdag, Veteranendag en CP100.

Straatreiniging

In samenwerking met het Haags Veegbedrijf en de inzet van de buurtserviceteams wordt gewerkt aan een schone stad. Op elk stadsdeel wordt in een 'operationeel overleg schoon' met alle betrokken partners (beheerders, uitvoerders, handhavers) de meest effectieve veeginzet en maatwerk per wijk bepaald. Op knelpuntlocaties wordt de schoonmaak geïntensiveerd. Belangrijk is ook het combineren van schoonmaken met gerichte handhaving en goede communicatie. Door de plaatsing van ondergrondse restafvalcontainers (ORAC's) verdwijnt de huisvuilzak uit het straatbeeld en is er minder kans op het ontstaan van zwerfvuil. Ook overlast van dieren, zoals meeuwen en ratten, wordt daarmee tegengegaan. Om een juist gebruik van deze containers te bevorderen, heeft elk stadsdeel een plan van aanpak gemaakt met maatregelen om illegale bijplaatsingen te voorkomen. Het is belangrijk dat iedereen meewerkt aan een schone stad. Omwonenden van ORAC's worden gestimuleerd om de locatie te adopteren, volle of kapotte containers te melden, en mede buurtbewoners aan te spreken op onjuist gedrag (bijv. illegale bijplaatsingen). Om de verkeersveiligheid te borgen, wordt vervuiling door oliesporen op de wegen in opdracht van de stadsdelen opgeruimd.

Participatie en schoon

In de stad bestaan veel initiatieven op het gebied van Participatie en Schoon, zoals bijvoorbeeld de diverse Gulden Klinker groepen die zich inzetten voor een schone en leefbare buurt, de vuurwerk- en kerstbomen actie 'Opgeruimd straat netjes', en de mogelijkheid voor bewoners en ondernemers om een afvalbak te 'adopteren'. Voortbordurend op de in 2015 gehouden 'Haagse Opruimweek' is dit jaar ingezet op een opruimestafette, waarbij vanuit het thema 'Opruimen doe je zo!' telkens in een stadsdeel activiteiten worden ontplooid om de bewoners en gebruikers van onze stad te laten zien dat meedoen en meewerken aan een opgeruimde stad leuk én makkelijk is.

Onderhoud bruggen, viaducten en tunnels

Om het uiterlijk aanzien op peil te houden wordt in 17 tunnels (limitatieve lijst) graffiti-overlast bestreden.

Grachten en vaarten

Bij het uitvoeren van het beheer en onderhoud van de watergangen, zorgen de stadsdelen voor het maaien van de oevers langs watergangen.

Waterkering (strand)

De stadsdelen Loosduinen en Scheveningen voeren het beheer van het Haagse Strand. Zij zorgen voor het onderhoud van de toegangen tot het strand, zoals trappen en op- en afritten, het aanbrengen van de

bebording bij toegangen en op het strand en het volgens Delfland-keur onderhouden van de afrastering langs de duinvoet en de op- en afritten.

Openbaar Groen

Groen is levend materiaal en vergt continue onderhoud en beheer. Ons doel is om de beleving van het groen voor bewoners en bezoekers van de stad te versterken. Dit kan door in het oog springende beplanting toe te passen, bewonersinitiatieven te ondersteunen waarbij ontmoeting en participatie in het groen wordt gestimuleerd en, als de kans zich voordoet, extra groen aan te leggen.

Om het kwaliteitsniveau in de hele stad te borgen wordt gewerkt met een uniform onderhoudsbestek. Voor het groot onderhoud van het wijk- en buurtgroen is €0,7 mln. beschikbaar. Ook dit jaar wordt daar ca. 20.000 m² mee gerenoveerd. Dit gaat om plantsoenen met veel slijtage (door o.a. gebruiksdruk) en (sociaal) onveilige groenstroken.

Het goed in beeld hebben van de verschillende functie(s) van het groen is van groot belang bij (her)inrichting en beheer. De komende tijd wordt voor elk stadsdeel een 'wijkvisie op groen' ontwikkeld. In deze wijkvisie wordt vanuit de verschillende functies: de onderhouds- en gebruikskwaliteit van het groen, de ruimtelijke kwaliteit en de ecologische waard bezien hoe tot een optimale balans gekomen kan worden tussen ruimtelijke, functionele en ecologische kwaliteiten van het groen. Deze visie biedt ook handvatten om op basis hiervan investeringen te plannen. Ook voor een heldere eenduidige communicatie en participatie met bewoners kan deze visie worden gebruikt.

De eerste twee wijkvisies op groen die gereed zijn, betreffen stadsdeel Loosduinen en Haagse Hout. Het komende halfjaar wordt gewerkt aan die van Centrum en Scheveningen. In mei 2016 is de raad over wijk- en buurtgroen en wijkvisies nader geïnformeerd (RIS 294183).

Recreatieve voorzieningen (strand)

De stadsdelen Loosduinen en Scheveningen voeren het beheer van het Haagse Strand. Zij houden toezicht houden bij opbouw, exploitatie en afbreken van de strandpaviljoens en de nutsvoorzieningen (elektra, water en riolering). Stadsdelen zijn opdrachtgever voor de strandreiniging en het plaatsen van de afvalbakken. Verder onderhouden zij de contacten met de strandpaviljoenhouders en adviseren over aangevraagde (evenementen)vergunningen.

Speelvoorzieningen

Den Haag heeft verhoudingsgewijs veel jonge inwoners, namelijk meer dan 117.000 kinderen/ jongeren van 0 t/m 19 jaar. Buitenspelen is een goede manier om te leren omgaan met anderen en gezamenlijk activiteiten ondernemen, ook in de natuur. Het vormt de basis voor het oefenen van sociale en fysieke vaardigheden. We vinden het van belang dat de stad zich speelvriendelijk blijft ontwikkelen. Het speelaanbod in de buitenruimte wordt goed onderhouden. In Den Haag kunnen ouders en hun kinderen gebruik maken van onder andere Speel-o-theken, de Haagse Hopjes, Peuterspeelzalen en overige Speelvoorzieningen. Ook de sportverenigingen en scoutingorganisaties vervullen een belangrijke rol in onze stad.

Bij de ontwikkeling van de buitenruimte bekijken we samen met kinderen hoe dit kindvriendelijk kan. Daarom wordt ook geïnvesteerd in speelvoorzieningen. De verbetering van speellocaties met investeringen uit de nota Spelen in Stad is in 2015 afgerond. In deze collegeperiode besteden we €0,3 mln. per jaar extra aan speelvoorzieningen. De volgende speelprojecten zijn voor 2016 geselecteerd: Wateringse Binnentuinen, Cromvlietplein en Kerkplein. Vanwege het verlaat starten van Kerkplein, worden de beschikbare middelen dit jaar ingezet op twee alternatieve speellocaties, namelijk Beijersveld, fase 1 en Windroos.

Aanleg straten, wegen, pleinen

Het heringerichte Slachthuisplein is in mei onder grote belangstelling van de buurt feestelijk geopend. De herinrichting is een groot succes; het plein wordt volop gebruikt door kinderen en ouders en is de groene ontmoetingsplek geworden.

Verkeersregelingen

De gemeente heeft wettelijke taken voor het beheer en onderhoud van de verkeersborden en de belijning op het wegdek. Vanwege de verkeersveiligheid wordt het noodzakelijk onderhoud zoveel mogelijk uitgevoerd, ook als het budget niet voldoende blijkt.

Bewonersparticipatie

Het college heeft veel vertrouwen in Haagse kracht. Bewoners en bedrijven zijn zonder of met een beetje hulp van de gemeente goed in staat verantwoordelijkheid te nemen. Of het nu gaat om de eigen straat of buurt, de sociale netwerken/zelforganisaties waarin bewoners en bedrijven zitten of om een helpende hand uit te steken naar stadsgenoten die hulp nodig hebben. We zetten stevig in op het vergroten van eigenaarschap, ondersteunen van bewonersorganisaties en meer gebruik maken van de kracht van bewoners.

Bewonersorganisaties zijn belangrijke intermediairs bij de vormgeving en invulling van een op de wijken toegesneden beleid. Wij willen dat bewonersorganisaties niet alleen namens de wijk spreken, maar er ook voor zorgen dat de wijk en haar bewoners zelf spreken. Ook in 2016 houden we twee keer per jaar een grote bijeenkomst met alle bewonersparticipatie waar de voortgang en knelpunten worden besproken. De eerste bijeenkomst van 2016 is gehouden.

Bewonersorganisaties zijn niet de enige spreekbuis van de wijk: er bestaan ook straatgroepen, milieugroepen, bewonersgroepen, verenigingen van eigenaren, scoutinggroepen, straatvertegenwoordigers en vele andere groepen. De stadsdelen zetten in 2016 onverminderd in op het stimuleren en ondersteunen van nieuwe activiteiten door deze groepen. Via bijeenkomsten wordt kennis gedeeld, ervaringen uitgewisseld en informatie overgedragen.

De gemeente maakt initiatieven van bewoners mogelijk. Jaarlijks geven de stadsdeelorganisaties aan zo'n 1.100 initiatieven subsidie via de regeling Leefbaarheid en Bewonersparticipatie en worden diverse werkzaamheden in de buitenruimte gedaan.

Burgerparticipatie

In het eerste kwartaal van 2016 is gewerkt aan de hoofdlijnenbrief Burgerparticipatie (RIS 293550), welke is opgesteld op basis van o.a. de aanbevelingen uit valuatie van de Inspraak- en participatieverordening in 2014. In deze hoofdlijnenbrief worden de visie en de doelen geschetst, die het college wil bereiken met het verder ontwikkelen van burgerparticipatie in het fysieke en sociale domein. Over deze hoofdlijnenbrief Burgerparticipatie 2016-2020 is de Raad geïnformeerd op 19 mei j.l., gelijktijdig met de Wijkprogramma's 2016-2019.

De hoofdlijnenbrief Burgerparticipatie wordt uitgewerkt via de Roadmap Participatie en wordt eind 2016 aan de commissie Bestuur toegezonden in de vorm van een Actieplan Burgerparticipatie 2016-2019. Bij de totstandkoming van dit actieplan worden bewoners, partners, bestuur en ambtenaren zo breed mogelijk betrokken, via in- en externe denktanks, worden interviews met raad- en collegeleden georganiseerd, worden online tools ingezet en worden participatiemethoden geanalyseerd, die nu nog niet worden toegepast binnen de gemeente Den Haag.

Buurthuis van de Toekomst

Met het concept "Buurthuis van de Toekomst" (BvdT) realiseren we in de stad meer samenwerking tussen maatschappelijke organisaties en vergroten we de kansen op meer multifunctioneel accommodatiegebruik. Dit concept maakt het mogelijk dat sportverenigingen, welzijnsorganisaties, zorginstellingen, scholen en diverse vrijwilligersinitiatieven naast hun hoofdfunctie ook meer maatschappelijke activiteiten uitvoeren en zo steeds meer betrokken worden bij de behoeften en vraagstukken van de buurt/wijk of stadsdeel. In de stadsdelen wordt, in het kader van het gebiedsgerichte werken, ook het professionele welzijnswerk van de Haagse Welzijnsorganisaties (HWO's) en Zelfstandige Buurthuizen (ZB) gesubsidieerd.

Samenlevingsopbouw

In het kader van de civil society ligt de nadruk op de zelfredzaamheid van de burgers. Er wordt een groter beroep gedaan op de eigen omgeving van burgers. Een belangrijke taak van samenlevingsopbouw is om samen met andere partners in het veld en de bewoners sociale netwerken te realiseren en te versterken. Ook deze taak is bij de welzijnsorganisaties ondergebracht. Belangrijke elementen van samenlevingsopbouw zijn het organiseren van de inzet van bewoners in sociale netwerken en het ondersteunen van vrijwilligerswerk in straten en buurten (eigenaarschap). De sociale netwerken worden gekenmerkt door vrijwillige inzet van mensen uit de persoonlijke omgeving. Ter versterking van het algemene voorzieningenaanbod in het kader van de Wmo 2016 ligt bij samenlevingsopbouw de nadruk op het verbinden van vrijwilligers onderling en met kwetsbare wijkbewoners.

Jeugd

Elke stadsdeel zorgt ervoor dat jeugd en ouders hun stem kunnen laten horen over de onderwerpen die hen aangaan. Tevens voeren stadsdelen wijkscans uit om verbeterpunten op te halen bij jeugd en ouders voor de fysieke en sociale omgeving in de wijk. Bij de stadsdelen kunnen jongeren startsubsidie aanvragen voor initiatieven. Om jongeren goed van informatie te voorzien werken stadsdelen samen met het JIP (Jongeren Informatie Punt).

De stadsdelen zijn verantwoordelijk voor subsidiëring van het professioneel kinder- en jongerenwerk (jeugdwerk) in de wijk. Het jeugdwerk werkt daar waar kinderen en jongeren meer problemen ondervinden bij opgroeien en minder in staat zijn om op eigen kracht hun talenten te ontwikkelen. Daarbij vormen de jeugdwerkers de verbindende schakels in de wijk.

Het jeugdwerk wordt vooral ingezet in de wijken waar dit het hardst nodig is. Het gaat hierbij onder andere om talentontwikkeling, met aanwending van de eigen kracht en het eigen netwerk van jongeren, het bieden van doorlopende leerlijnen in samenwerking met het onderwijs, het stimuleren van sportdeelname en vrijetijdsvormen als cultuur en scouting en om het, waar nodig, toe leiden van jongeren naar hulpverlenende instanties.

Ze werken vanuit een vertrouwensrelatie en leggen de verbinding met de verschillende sociale netwerken in de wijk. Het straatdomein is, zeker 's avonds, een goede plek om moeilijke bereikbare jongeren juist wel te vinden. Van oudsher is hier een taak weggelegd voor het outreachend jongerenwerk. Er is aandacht voor goed geëquipeerde jongerenwerkers. Bij de aanpak van overlast gevende en hinderlijke groepen jongeren treden politie, justitie, welzijn en zorg gezamenlijk op. Waar nodig vindt doorgeleiding naar hulpverlening vanuit de Jeugdteams plaats. De aanpak van de overlast van jongeren vindt plaats in nauwe samenhang met het Veiligheidshuis en het CJG.

3 VOORTGANG PROJECTRESERVES

Programma 6 Onderwijs

Reserve Duurzame Huisvesting Onderwijs

Door de Raad is op basis van RV 146 uit 2011 en RIS 181330 besloten om de regeling binnenmilieu scholen met 5 jaar te verlengen. Voorts heeft de Raad besloten met hetzelfde raadsvoorstel om de regeling verbetering hygiëne toiletten schoolgebouwen in te stellen voor een periode van 5 jaar. Ter dekking van deze regelingen is door de Raad de reserve duurzame huisvesting in 2011 ingesteld. In dit kader zijn er 129 aanvragen ingediend, waarvoor een totaal bedrag van €4,8 mln. is toegekend. Tot 31 december 2016 kunnen schoolbesturen afrekeningen indienen.

Medio 2013 is door de Raad (RIS 258859__130604) de tijdelijke regeling verwijdering asbest uit schoolgebouwen voor basisonderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs en voortgezet onderwijs vastgesteld. De doelstelling van de reserve duurzame huisvesting is verruimd voor de asbestregeling. In dit kader zijn er tot nu toe 49 aanvragen ingediend, waarvoor een totaal bedrag van €3,4 mln. is toegekend. De looptijd van deze reserve is bij de programmabegroting 2016-2019 verlengd tot en met 2020.

Reserve Multifunctioneel gebruik schoolgebouwen

Op 20 december 2011 is het Beleidskader multifunctioneel gebruik van schoolgebouwen door het college vastgesteld. Op grond van dit beleidskader kunnen schoolbesturen een aanvraag indienen voor bekostiging van ruimten voor multifunctioneel gebruik bij schoolgebouwen in het jaar 2012 tot en met 2017, waarvan de eindafrekeningen tot en met 2020 binnen zullen komen. De totale reserve voor deze periode bedraagt €19,8 mln. (oorspronkelijke €18 mln. + €1,8 mln. voor Brede buurtscholen + Vrederust en Moerwijk). In dit kader zijn er tot nu toe 61 aanvragen ingediend (exclusief Vrederust en Moerwijk), waarvoor een totaal bedrag van €15,5 mln. is toegekend. Deze reserve loopt tot en met 31 december 2020. De uitgaven voor Brede Buurtschool Moerwijk (totaal €1,6 mln.) is vertraagd. Uitvoering loopt samen met vervanging van riolering in de straat, waarvoor pas in 2018 middelen beschikbaar zijn.

Programma 7 Werk, inkomen en armoedebeleid

Reserve Afbouw ID-banen

De directe kosten werkgelegenheidsprojecten zijn €1,2 mln. lager dan begroot. Dit wordt veroorzaakt omdat het apparaat sneller wordt afgebouwd dan gepland (taakstelling apparaat). Hierdoor valt budget aan salariskosten en inhuurkosten eerder vrij dan gepland. Daarnaast is ook de centrale doorbelasting (met name huisvestingskosten) voor werkgelegenheidsprojecten bijna €1 mln. lager dan begroot. Naar aanleiding van deze effecten zijn de totale kosten voor werkgelegenheidsprojecten bijna €2,2 mln. lager dan begroot. Hierdoor hoeft €2,2 mln. minder onttrokken te worden aan de reserve afbouw ID/WIW waaruit een deel van de kosten voor werkgelegenheidsprojecten wordt bekostigd.

Reserve Jeugdwerkloosheid Haaglanden

De reserve Jeugdwerkloosheid, die alleen wordt gebruikt voor werkgelegenheidsprojecten voor jongeren door de Taskforce Werkgelegenheid, wordt conform begroting volledig uitgeput.

Programma 10 Ontwikkeling Buitenruimte

Reserve Werk met Werk

Doel van de reserve is d.m.v. werk met werk op efficiënte wijze residentiekwaliteit te realiseren in de buitenruimte. Dit wordt bereikt door gelijktijdig met rioolwerkzaamheden, wegbeheer, parkeren in woongebieden en de plaatsing van ORAC's een impuls te geven aan de overige onderdelen van de

buitenruimte. Beginstand van de reserve op 1 januari was € 6,9 mln. In het eerste half jaar zijn diverse projecten gerealiseerd, die nog administratief moeten worden afgerekend. Het betreft o.a. de openbare ruimte bij de Houtzagerij, het Westduinpark en de onderdoorgang Hildebrandtplein (fietspad). De verwachting is dat er in de tweede helft van 2016 de navolgende projecten zullen worden opgeleverd, te weten Archimedesstraat, Louis Couperusplein en een deel van Bezuidenhout oost (Juliana van Stolberglaan fase 1). Hierdoor zal circa € 2,4 mln. in 2016 worden aangewend. De verwachte eindstand 2016 is € 4,5 mln.

Programma 11 Economie, Internationale stad en Binnenstad

Reserve Overcommitting D2

Het D2 programma is afgerond en de resterende middelen worden ingezet voor de overcommitting voor het huidige EFRO-programma Kansen voor West (looptijd 2007- 2015) en het nieuwe EFRO-programma Kansen voor West II (looptijd 2014-2020). De projectkosten worden pas verrekend als de definitieve vaststelling van de EFRO-projecten heeft plaatsgevonden. Onttrekking is grotendeels begroot in 2017, omdat dan de laatste afrekeningen van Kansen voor West I plaatsvinden. De subsidie wordt immers eerst benut en pas daarna de reserve Overcommitting. Wat vervolgens overblijft in de reserve wordt gebruikt om dezelfde werkwijze te kunnen hanteren bij Kansen voor West II, zodat Den Haag optimaal de onderuitputting kan benutten.

Reserve Stadseconomie

De reserve Stadseconomie had per 31-12-2015 een saldo van minder dan € 2,5 mln. Daarom is de reserve per 1-1-2016 opgeheven en zijn de resterende middelen incidenteel in de exploitatiebegroting opgenomen.

Reserve World Forum Convention Center

Doel van deze reserve is de dekking van de kosten met betrekking tot de grootschalige renovatie van het World Forum Convention Center gebouw. Deze renovatie heeft als doel het gebouw weer in een staat te brengen die passend is bij een internationaal congresgebouw van dit niveau, zodat het gebouw de komende 15 tot 20 jaar (internationale) congressen kan blijven huisvesten. De renovatie omvat onderhouds- en herstelwerkzaamheden, maatregelen ter verbetering van de brandveiligheid en uitbreiding met een nieuwe expositieruimte. De werkzaamheden aan de buitenzijde van het gebouw zijn in 2015 afgerond en in januari 2016 is de nieuwe expositieruimte opgeleverd en in gebruik genomen. De werkzaamheden aan de binnenzijde van het gebouw (de grootste operatie in het hele renovatietraject) zijn op dit moment gaande en deze zullen tot en met 2017 plaatsvinden. In 2016 zullen de begrote middelen van € 9,1 mln. aan de reserve worden onttrokken.

Reserve Stedelijke Ontwikkeling

Zie toelichting Reserve Stedelijke Ontwikkeling onder programma 15.

Reserve Fonds Economische Structuurversterking

In het coalitieakkoord is een Fonds Economische Structuurversterking (FES) van € 20 mln. ingesteld. Het belangrijkste uitgangspunt voor investeringen vanuit het Fonds is dat de structuur van de Haagse economie wordt versterkt. Inmiddels zijn vrijwel alle middelen toegekend aan projecten. FES draagt in 2016 onder andere bij aan The Hague Security Delta, Big Data for Peace & Humanity, The Hague Hearing Centre en de Universiteiten Leiden en Delft.

Programma 12 Sport

Reserve Olympisch fonds

De reserve had dit jaar een beginsaldo van ongeveer € 3,5 mln en een begrote besteding van € 1,0 mln. De voornaamste uitgave in 2016 betreft de Olympic Experience, een groot sportief evenement dat tijdens de Olympische Spelen van Rio wordt georganiseerd op het sportstrand in Scheveningen.

Inmiddels is hieraan ongeveer €0,8 mln uitgegeven en dat zal naar verwachting oplopen tot €1,0 mln.

Programma 13 Verkeer en Milieu

Reserve Parkeren

Het parkeerbeleid van de gemeente Den Haag is gericht op het faciliteren van mobiliteit en door het scheppen van voorwaarden voor de groeiende mobiliteitsbehoefte. In het Parkeerkader Den Haag 2010-2020 is het parkeerbeleid voor deze tienjaarsperiode op hoofdlijnen weergegeven. In de Parkeerbrief 2015 (RIS 283326) is het parkeerbeleid voor deze collegeperiode nader geconcretiseerd.

Het beginsaldo van de reserve Parkeren op 1 januari was €11,09 mln. In 2016 wordt een dotatie van €3,27 mln. gedaan ten behoeve van de actualisatie van dat programma.

Daarnaast vindt een aantal onttrekkingen plaats. De grootste onttrekkingen zijn de halvering van het tarief van de 2e parkeervergunning en de pilot Groen-gele zone (€0,875 mln.), een onttrekking van €0,76 mln. ten behoeve van het project Okkemoot/Walnootstraat, een onttrekking van eveneens €0,76 mln. ten behoeve van het project NRR Lijn 15 Rijswijkseweg, een onttrekking van €0,33 mln. ten behoeve van het project Capadosestraat, een onttrekking van €0,29 mln. ten behoeve van het project Laan van Meerdervoort en diverse kleinere onttrekkingen. De verwachte eindstand van de reserve op 31 december is €10,94 mln.

Reserve Bodem

Met de ondertekening van het convenant Bodem en Ondergrond 2016-2020 hebben provincies, de waterschappen, de gemeenten (VNG) en het Rijk enkele belangrijke afspraken vastgelegd over het duurzaam gebruik van de bodem en ondergrond. De afspraken in het akkoord zijn een voortzetting van de samenwerking die sinds 2009, na de ondertekening van het convenant 'Bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties'. Naast de spoedlocaties zijn opgaven uitgebreid met:

- Duurzaam en efficiënt beheer en gebruik van de ondergrond / bodemenergie;
- Kennisontwikkeling en informatiebeheer over ondergrond;
- De overgang van Wbb naar omgevingswet
- Sanering nieuwe spoedlocaties

Krachtens het convenant zal de gemeente ruim €13 mln. aan rijksmiddelen ontvangen via de decentralisatie-uitkering bodem (DUB).

De uitvoering zal meerdere jaren in beslag nemen, het concrete programma moet nog worden vastgesteld en zal flexibel van aard zijn; de uitvoering zal ook na 2020 doorlopen. De rijksmiddelen zullen aan de reserve worden toegevoegd. Eind dit jaar zal een plan van Aanpak Bodem worden gepresenteerd waarin de maatregelen voortvloeiend uit het eerste en tweede convenant en de daarbij benodigde middelen in beeld zullen worden gebracht.

Reserve Stedelijke Ontwikkeling

De begrote onttrekking aan de Reserve Stedelijke Ontwikkeling ad. €8,306 mln. en de daarbij behorende lasten (alle binnen product 210.9.01) loopt met een besteding van €0,063 over het eerste halfjaar fors achter. Dit wordt veroorzaakt omdat de eindafrekening van enkele grote projecten nog niet plaats heeft gevonden. Dit geldt met name voor de projecten A12/Maanweg en Herinrichting Rijswijkseweg + Verleggen riolering Rijswijkseweg binnen het programma Wegen. Binnen programma Fiets wordt de financiële afrekening van Zuiderparklaan later dit jaar verwacht. De verwachting voor geheel 2016 is dat de gelden zullen worden besteed.

Programma 14 Wonen en Duurzaamheid

Reserve Stedelijke Ontwikkeling

Zie toelichting Reserve Stedelijke Ontwikkeling onder programma 15.

Reserve Stadsvernieuwing

Voor personele inzet van de programmering van fondsen en subsidiebeheer met in begrip van strategisch onderzoek en REIS zullen de begrote middelen in 2016 worden onttrokken.

Programma 15 Stadsontwikkeling

Reserve Volkshuisvestingsfonds DHZW

Het doel van deze reserve is 'Aanjaagmiddelen ten behoeve van de Haagse volkshuisvesting en stedelijke vernieuwing. Vanaf de prestatieafspraken 2010 hebben de woningcorporaties bij verkoop van sociale woningen de meerwaarde erfpacht afgedragen aan de gemeente. Deze afgedragen middelen zijn vanaf 2010 per corporatie gelabeld in het Volkshuisvestingsfonds.'

Conform resultaatbestemming programmarekening 2015 is het resultaat wegens erfpachtsuppletie verkoop woningbouwcorporaties van €0,2 mln aan de reserve toegevoegd. In 2016 is geraamd €0,5 mln. te onttrekken. Dit heeft betrekking op procesbegeleiding voor diverse projecten in het programma Stadsontwikkeling. Uit de reserve valt in 2016 €0,3 mln. vrij ten gunste van het REIS aangezien hier geen verplichtingen meer achter liggen.

Reserve Anticiperende Werkzaamheden MPG

De gemeente verricht onderzoek en verwerft vastgoed ten behoeve van toekomstige grondexploitatie (nadat een nota van uitgangspunten is vastgesteld). Er bestaat een risico dat een project niet tot uiteindelijke realisatie komt en dat de gemaakte uitgaven niet financieel gedekt zijn. Voor het opvangen van dergelijke financiële risico's is de reserve Anticiperende werkzaamheden MPG ingesteld en geplaatst tegenover de uitgaven uit de voorfase. De hoogte van de reserve is tevens het plafond waarvoor financiële ruimte bestaat om uitgaven in de voorfase te doen.

We verwachten in 2016 geen uitgaven ten laste van deze reserve.

Reserve The Hague World Forum

Deze reserve is bestemd voor de verdere ontwikkeling van de Internationale Zone van Den Haag, vooral rondom het World Forum gebied, gericht op de profilering van Den Haag als Internationale Stad van Vrede en Recht. De plandoelstellingen zijn onder andere: de realisatie van de nieuwbouw voor Europol inclusief parkeergarage, het verbeteren van het vestigingsklimaat voor internationale instellingen en de verbetering van de openbare ruimte, de bereikbaarheid en het veiligheidsprofiel.

In 2016 is een bedrag van €0,2 mln. aan de reserve onttrokken en verwacht wordt dat er dit jaar €0,5 mln. wordt onttrokken. Dit heeft betrekking op Parkvisie en kosten voor de openbare ruimte en infrastructuur in het World Forum gebied.

Reserve Universiteit Leiden

In 2013 hebben de gemeente en Universiteit Leiden afspraken gemaakt over de uitbreiding van de universiteit Leiden in Den Haag aan het Wijnhavenkwartier en over de bijdrage in de onrendabele kosten van de huisvesting op deze locatie. De bijdrage loopt via deze reserve (RIS 260525). Overeenkomstig de door de gemeente afgegeven beschikking vindt bevoorschotting plaats. De (financiële) afwikkeling van deze bijdrage aan de Universiteit Leiden zal bij oplevering in 2016 en eindverantwoording, naar verwachting in 2017, plaatsvinden. Dan vindt ook de verrekening met de reserve plaats. In 2016 vindt geen onttrekking aan deze reserve plaats.

Reserve Stedelijke Ontwikkeling

De Reserve Stedelijke Ontwikkeling (RSO) is bestemd voor de financiering en/of subsidiëring van aan stedelijke ontwikkeling gerelateerde activiteiten (waaronder voorbereiding en uitvoering) aansluitend bij door de raad geformuleerde doelstellingen zoals onder meer opgenomen in het IpSO.

Het Investeringsprogramma Stedelijke Ontwikkeling (IpSO) is in 2016 omgezet in het Ruimtelijk-Economische Investeringsprogramma (REIS).

Deze reserve heeft betrekking op programma's 11, 13, 14 en 15.

We hebben de reserve Stedelijke Ontwikkeling goed doorgelicht op de noodzaak van bijdrages voor projecten naar aanleiding van actuele inzichten. Een bedrag van € 6 mln. valt vrij in 2016 ten gunste van het REIS aangezien hier geen verplichtingen meer achter liggen. Zie het raadsvoorstel REIS voor de inzet hiervan.

Tot nu toe is een bedrag van € 2,5 mln. gerealiseerd voor diverse projecten zoals Binckhorst-Maanplein, GIT/Verademing en Kenniseconomie/Innovatie.

In 2016 wordt voor de RSO op totaalniveau een dotatie geprognoseerd van € 8,3 mln. en een onttrekking van € 43 mln. De lage realisatie per 30 juni wordt mede verklaard doordat eerst de besluitvorming van het college over het REIS en de nieuwe begroting is afgewacht voordat tot realisatie kon worden overgegaan. We verwachten in 2016 ca. € 1,6 mln. te onttrekken op programma 11, € 8,3 mln. op programma 13, € 3,1 mln. op programma 14 en € 30 mln. op programma 15.

Het betreffen onder meer uitgaven voor programma stedelijke wegen, dak- en vloerregeling, Haveltestraat, en herziene en nieuwe grondexploitatie zoals Leyweg-Escamplaan (Haga), Halo Laan van Poot en Scheveningen Haven.

Reserve Strategisch Vastgoed Stadsontwikkeling

Vanuit deze reserve worden de exploitatiesaldi (incl. kapitaallasten) gedekt van de strategische vastgoedportefeuille. Dat zijn gronden en gebouwen die we hebben verworven met het oog op toekomstige stadsontwikkelingen.

De gemeente toetst jaarlijks de boekwaarde van dit ontwikkelingsvastgoed aan de marktwaarde. Op basis van een eerste doorkijk is sprake van een mogelijke afwaardering in 2016. Van panden die op de vastgestelde verkooplijst staan, komt een eventuele afwaardering ten laste van de Algemene reserve. In het najaar wordt de definitieve afwaardering 2016 in kaart te brengen en bij de jaarrekening 2016 verwerkt.

Programma 17 Overige beleidsvoornemens

Reserve Grote Projecten

Om grote projecten te realiseren is meestal samenwerking en financiële betrokkenheid van meerdere partijen nodig. De projecten in de reserve Grote Projecten beslaan vaak een langere tijdshorizon dan de gemeentelijke meerjarenbegroting. De reserve is vaak één van de financieringsbronnen voor een groot project. In onderstaand overzicht zijn de dotaties en onttrekkingen per project in 2016 weergegeven.

	1-1-2016	dotaties	onttrekkingen	31-12-2016
Scheveningen Haven	13.222		531	12.691
Rotterdamsebaan	39.282	1.200		40.482
Vastgoed Rotterdamsebaan	4.264		3.923	341
Binckhorst fase 1	742			742
Internationale Zone	3.167		2.470	697
Spuikwartier	14.593	3.010	223	17.380
Haga	60		60	0
Koop naar huur	120			120
Totaal	75.450	4.210	7.207	72.453

Reserve Co-financiering

Het Cofinancieringsfonds wordt ingezet om externe financiering voor projecten te verwerven en te cofinancieren, zoals subsidies van het Rijk en (Europese) fondsen. Naast de bijdragen uit subsidies en het Cofinancieringsfonds, dragen ook de gemeentelijke diensten en private partijen bij. Daarmee wordt het bedrag aan externe financiering ruim verdrievoudigd. Uit de reserve Cofinancieringsfonds werd in het eerste halfjaar van 2016 € 2,7 mln. overgeheveld voor het uitvoeren van diverse projecten. Het gaat hierbij om

diverse projecten - met name op het gebied van veiligheid en duurzaamheid en ondernemerschap die mede gefinancierd werden uit de regeling Pieken in de Delta en Kansen voor West- zoals The Hague Security Delta en de revolverende fondsen Ed en Fred. Deze bijdragen uit het Cofinancieringsfonds werden eerder al door het college toegekend.

Reserve Statushouders

In de programmabegroting 2017 wordt een reserve Statushouders ingesteld voor een periode van drie jaar (2016-2018). Deze reserve wordt centraal bij Financiën aangehouden vanwege het programma-overstijgend karakter van de kosten. Het doel van deze reserve is om lasten die samenhangen met de begeleiding, participatie en opvang van statushouders te dekken. Voor de jaren 2016, 2017 en 2018 is er respectievelijk € 2,1 mln., € 6,8 en € 0,391 mln. geraamd

Programma 18 Interne dienstverlening

Reserve Leyweg

De reserve bevatte eind 2015 een betrekkelijk gering bedrag (€ 3 mln.). De jaarlijkse onttrekking was gering van omvang. Bestemming en betaling horen naar hun aard in de exploitatie te worden verwerkt. Om deze redenen is besloten de bedragen over te hevelen naar de begroting en de reserve op te heffen.

4 FINANCIËLE PROGNOSE

Het verwacht financieel resultaat 2016, indien niet wordt verrekend met reserves en geen maatregelen worden getroffen, bedraagt € 13,2 mln. nadelig. In de voorliggende prognose heeft het nadeel op de bijstandsverlening een belangrijk aandeel in de prognose, namelijk een restant verwacht tekort van € 24,3 mln. Op basis van de huidige regelgeving kan de gemeente een beroep doen op de vangnetregeling voor de bijstandsverlening. Pas als het definitieve tekort op de bijstandsverlening bekend is, kan de aanvraag voor de vangnetregeling worden ingediend. Een beslissing van het rijk vindt ook pas plaats in 2017. Het werkelijke tekort over 2016 wordt verrekend met de algemene reserve, waarbinnen rekening is gehouden met een tekort op de bijstandsverlening. Rekening houdend met een positief besluit ten aanzien van de vangnetregeling, resulteert het verwacht resultaat over de jaren heen in een positief saldo van € 5,8 mln.

VERWACHT FINANCIËEL RESULTAAT 2016 PER PROGRAMMA * €1.000

1 Gemeenteraad	115 V	10 Ontwikkeling buitenruimte	25 V
Apparaatsvoordeel Griffie	115 V	Ontwikkelingen buitenruimte	1.150 V
2 College & Bestuur	395 N	Markten	1.000 N
Apparaatsnadeel Communicatie	375 N	Overig	125 N
Overig	20 N	11 Economie, internationale stad en binnenstad	103 N
3 Wijkaanpak en dienstverlening	535 V	Overig	103 N
Verkiezingen	535 V	12 Sport	2.700 V
4 Openbare orde en Veiligheid	1.400 V	Middelen topsportbeleid	2.500 V
Veiligheidsregio	1.000 V	Overig	200 V
Overig	400 V	13 Verkeer, vervoer en milieu	850 V
5 Cultuur en bibliotheek	169 N	Voordeel Netwerk RandstadRail	2.250 V
Overig	169 N	Apparaatsvoordeel Parkeren	1.000 V
6 Onderwijs	2.996 V	Extra uitvoeringskosten parkeren	1.276 N
Vrijval subsidies oudere jaren	2.988 V	Apparaatsnadeel Ingenieursbureau	887 N
Overig	8 V	Overig	237 N
7 Werk, inkomen en armoedebeleid	24.921 N	14 Wonen en duurzaamheid	554 V
Nadeel bijstandsverlening	24.341 N	Apparaatsvoordeel	940 V
Nadeel bewindsvoering	2.172 N	Overig	386 N
Apparaatsvoordeel	2.124 V	15 Stadsontwikkeling	527 N
Overig	532 N	Lagere erfpachtbaten	1.486 N
8 Zorg en welzijn	3.000 V	Beroep en bezwaar bouwleges	351 V
Lagere kosten maatwerkvoorziening	4.700 V	Overig	608 V
Subsidies zorg en welzijn	1.920 V	16 Financiën	4.679 V
Lagere onttrekking reserve WMO	1.700 N	Gemeentefonds	3.400 V
Lagere eigen bijdrage WMO	1.000 N	Rentevoordelen	600 V
Hogere kosten ambulancezorg	920 N	Apparaatsvoordeel Accountantsdienst	490 V
9 Jeugd	0	Belastingen	189 V
Vrijval oude jaren	2.200 V	17 Overige beleidsvoornemens	3.016 V
Inrichting CJG's	1.600 N	Voordeel trend	1.500 V
Jeugdhulpbudget	600 N	Post onvoorzien	778 V
		Verkoopresultaten panden	738 V
		18 Interne dienstverlening	6.621 N
		Strategisch huisvestingsplan	4.341 N
		Huisvesting Fruitweg	2.280 N
		19 Stadsdelen en Wijkaanpak	290 N
		Verkeersmanagement	290 N
VERWACHT FINANCIËEL RESULTAAT 2016 PER PROGRAMMA * €1.000			13.156 N

Dit resultaat is een uitkomst van mee- en tegenvallers op de verschillende beleidsprogramma's en worden in deze paragraaf nader toegelicht op relevante onderdelen per programma.

Programma 1 Gemeenteraad

Apparaatsvoordeel Griffie € 0,115 mln. V

Het verwachte voordeel van €0,115 mln. komt door openstaande vacatures.

Programma 2 College en Bestuur

Apparaatsnadeel Communicatie € 0,375 mln. N

In 2016 wordt op het programma College en Bestuur een nadeel van €0,375 mln. op het apparaat verwacht. Het nadeel wordt veroorzaakt door het aantrekken van extra personeel om de Communicatiefunctie de gewenste professionalisering te kunnen geven. Daarnaast is de bezuiniging op de bestuursvoorlichting, vanwege het lagere aantal collegeleden, langzamer doorgevoerd dan aanvankelijk gedacht.

Programma 3 Dienstverlening

Verkiezingen € 0,535 mln. V

In 2016 was voor verkiezingen € 3,7 mln. beschikbaar. Het gaat om een jaarlijks bedrag van €2,0 mln. voor de organisatie van verkiezingen en een incidentele bijdrage van € 1,7 mln. vanuit het Rijk voor de organisatie van het Oekraïne Referendum. Naar verwachting wordt 3,2 mln. uitgegeven in 2016 hetgeen een voordelig resultaat oplevert van €0,5 mln.

Programma 4 Openbare orde en veiligheid

Veiligheidsregio € 1,000 mln. V

De bezuinigingen bij de Veiligheidsregio Haaglanden zijn met ingang 2016 volledig verwerkt in de begroting van de VRH. De Haagse bijdrage zoals opgenomen in de eigen begroting was hierop nog niet op aangepast. Dit komt omdat er nog een evaluatie van het verdeelmodel voor de kostenverdeling over de gemeenten speelde, met het risico dat Den Haag voor hogere kosten kwam te staan.

Programma 6 Onderwijs

Vrijval onderwijssubsidies oudere jaren € 2,988 mln. V

In het programma onderwijs verantwoordt de gemeente subsidies die aan onderwijsinstellingen worden verleend. Jaarlijks worden de subsidies uit oudere jaren afgerekend. In de praktijk blijkt dat veel subsidies niet volledig of met vertraging worden besteed. De omvang hiervan schommelt van jaar tot jaar. In de begroting wordt deels rekening gehouden met dit effect door vooraf extra subsidieaanvragen te honoreren. Desondanks verwachten we hierop een voordeel van €2,988 mln. Dit is als volgt opgebouwd:

- De realisatie vrijval oude jaren subsidies bij Onderwijshuisvesting bedraagt momenteel €0,792 mln. De prognose voor het eind van het jaar is dat er nog €0,450 mln. bijkomt. In totaal komt dit uit €1,242 mln.;
- De vrijval oude jaren op projecten inzake diverse programma's Onderwijshuisvesting bedraagt €0,946 mln.;
- Tevens is er sprake van vrijval subsidie oude jaren op gemeentelijke middelen van €0,4 mln.;
- Overige vrijval €0,4 mln.

Programma 7 Werk, inkomen en armoedebeleid

Nadeel bijstandsverlening € 24,341 mln. N

De verwachting is dat dat het tekort op BUIG in 2016 circa €49 mln. bedraagt. Het uiteindelijke tekort voor 2016 is nog niet met zekerheid vast te stellen, omdat gedurende het jaar gericht gemonitord blijft worden op instroom, doorstroom en uitstroom van het aantal bijstandsgerechtigden, het definitief

beschikbare budget pas in het najaar bekend wordt gemaakt en er nog juridische sporen lopen. Van het verwachte tekort is in de begroting € 24,6 mln. voorzien. Op basis van de huidige regelgeving kan de gemeente waarschijnlijk voor € 19 mln. een beroep doen op de vangnetregeling. Dit bedrag is niet opgenomen in de prognose 2016 omdat de aanvraag pas in 2017 kan worden gedaan, op basis van het werkelijke tekort in 2016. Een beslissing van het rijk vindt ook pas plaats in 2017. Het werkelijke tekort over 2016 wordt verrekend met de algemene reserve, waarbinnen rekening is gehouden met een tekort op de bijstandsverlening.

Nadeel bewindsvoering € 2,172 mln. N

Beschermingsbewind wordt ingesteld door de kantonrechter wanneer iemand door schuldenproblematiek, en geestelijke of lichamelijke beperkingen niet in staat is zijn vermogen te beheren. De meerkosten voor Den Haag voor 2016 worden geschat op € 3,2 mln. Door de inzet van relatief goedkope maatregelen als budgetbeheer en budgetondersteuning en samen met andere kostenbesparende maatregelen, kunnen de kosten met € 1,0 mln. worden teruggebracht naar € 2,2 mln.

Apparaatsvoordeel € 2,142 mln. V

Het bruto voordeel op de apparaatslasten is € 3,9 mln. Hiervan wordt € 1,8 mln. ingezet voor de dekking van het apparaat bijstandsverlening. Dit bedrag maakt onderdeel uit van de prognose voor het nadeel op de bijstandsverlening. Het voordeel ontstaat doordat door het afstoten van panden er minder gebruik is gemaakt van gereserveerde budgetten voor verbouwing en vervanging van inventaris van. Daarnaast is er sprake van openstaande vacatures op de staffuncties.

Programma 8 Zorg en Welzijn

Lagere kosten maatwerkvoorziening € 4,700 mln. V

De huishoudelijke hulp toelage voor mantelzorgers slaat onvoldoende aan waardoor € 2,4 mln. van het budget voor zorguren niet wordt benut. Het resterend voordeel heeft vooral te maken met de herindicatie van de WMO. Sinds 2015 is de gemeente verantwoordelijk voor de begeleiding van burgers die beperkingen ondervinden bij het (zelfstandig) deelnemen aan de samenleving. 2015 was hierbij een overgangsjaar. Inmiddels heeft de gemeente alle cliënten gesproken en een indicatie op grond van de WMO 2015 afgegeven. De (rijks) bestanden waren vervuild. Een fors aantal cliënten is gezien hun zorgzwaarte alsnog naar de Wlz of de Zvw verwezen aangezien hun zorgzwaarte hier aanleiding toe gaf. Daarnaast is gebleken dat er ook veel mensen in het verleden een AWBZ indicatie hebben gekregen voor ondersteuning die wordt geboden vanuit het sociale netwerk van de cliënt of voor de ondersteuning die ook via algemene voorzieningen georganiseerd worden. Ook deze indicaties zijn, in goed overleg beëindigd.

Subsidies Zorg en Welzijn € 1,920 mln. V

Het betreft diverse kleine voordelen op verschillende producten.

Lagere onttrekking reserve Individuele voorziening WMO € 1,700 mln. N

Vanwege het verwachte voordeel op de maatwerkvoorzieningen, wordt er niet onttrokken aan de reserve Individuele voorziening WMO.

Lagere eigen bijdrage WMO € 1,000 mln. N

De lagere bijdrage WMO wordt veroorzaakt door de eigen bijdrage bij de HHT voor mantelzorgers, die niet aanslaat bij de doelgroep.

Hogere kosten ambulancezorg € 0,920 mln. N

Overschrijding op de Ambulancezorg/GGD als gevolg van extra paraatheid en afschrijvingskosten. Tevens diverse kleine overschrijdingen op de interne bedrijfsvoering van de GGD.

Programma 9 Jeugd

Vrijval oude jaren

€ 2,200 mln. V

De geprognosticeerde vrijval oude jaren op programma Jeugd bedraagt €2,2 mln. en bestaat voor een bedrag van €1 mln. uit extra teruggave PGB's op basis van de afrekening 2015 van de SVB. De achterliggende reden is dat niet alle verstrekte PGB's verzilverd zijn. Vanaf 2015 is de gemeente verantwoordelijk voor de PGB's. Er is nog onvoldoende zicht in bij de gemeente of de teruggave als gevolg van minder declaraties een incidenteel dan wel structureel karakter heeft. Bij de afrekening 2016 zullen meer monitorgegevens hiertoe beschikbaar komen.

Inrichting CJG's

€ 1,600 mln. N

Het Centrum Jeugd en Gezin (CJG) huisvest momenteel aan de Scheveningsweg. De verhuurder heeft deze locatie opgezegd. Het CJG Scheveningen verhuist daarom naar de Johan de Wittlaan. De hiermee samenhangende kosten, zoals de inrichting en verhuizing bedraagt €1,2 mln. Daarnaast wordt in verband met een toegenomen bedrijfsdrukke bij de locatie CJG Paviljoensgracht rekening gehouden met extra overname- en herinrichtingskosten tot een bedrag van €0,4 mln.

Jeugdhulpbudget

€0,600 mln. V

Het geprognosticeerde resultaat op het totale jeugdhulpbudget bedraagt €0,6 mln. nadelig voor 2016. Het nadelig resultaat van €0,6 mln. bestaat uit een tekort van €2,5 mln. op de inkoopcontracten met de instellingen voor zorg in natura en een geprognosticeerde voordeel van in totaal €1,9 mln. op andere posten binnen het beschikbare jeugdhulpbudget. Het nadelig resultaat van €2,5 mln. ontstaat door de toenemende zorgbehoefte van de jeugd bij de grote zorginstellingen. Het verwacht voordeel van €1,9 mln. op de andere posten van het jeugdhulpbudget bestaat uit het verwachte voordeel van €0,5 mln. op de kosten 2016 voor de PGB verstrekkingen €0,7 mln. op de kosten 2016 landelijke transitie-arrangement (LTA) en €0,7 mln. kosten 2016 jeugdteams inzet vanuit instellingen via inkoopcontracten.

Programma 10 Ontwikkeling buitenruimte

Ontwikkelingen buitenruimte

€ 1,150 mln. N

Binnen het programma Ontwikkeling buitenruimte vindt in 2016 een aantal ontwikkelingen plaats die leiden tot een voordelig resultaat van €1,15 mln. Allereerst is de herinrichting buitenruimte Zichtenburg, Kerkentuinen en Dekkershoek (ZKD) afgerond en valt circa €1,25 mln. goedkoper uit. Daarnaast leiden niet aangewende beheerbudgetten voor 2016 tot een voordeel van €1,3 mln. Daartegenover worden ter vervanging van uitgevallen straatbomen, als gevolg van ziekte, veiligheid of storm, extra bomen geplant. Zo wordt de werkvoorraad van te planten bomen op het minimum gehouden. Dit kost naar verwachting circa €0,8 mln. Ook moet achterstallig onderhoud op het gebied van de openbare verlichting worden uitgevoerd, hetgeen leidt tot extra uitgaven van €0,6 mln. Per saldo resulteren deze ontwikkelingen in een voordeel van €1,15 mln.

Markten

€ 1,000 mln. N

Het verwachte nadeel op markten bedraagt voor 2016 €1,0 mln. Dit is een saldo van verschillende bewegingen, de belangrijkste zijn de volgende. Allereerst blijft een deel van de baten (€0,2 mln.) achter, als gevolg van een lagere bezettingsgraad voor de markten. Er worden met name extra kosten gemaakt voor juridische bijstand bij het dossier 'toekomst en toekomstig beheer Haagse Markt'; dit leidt tot een verwacht nadeel van €1,1 mln. Hiertegenover staat een voordeel van €0,8 mln. door de uitkering van een subsidie. Per saldo leidt dit tot een verwacht nadeel van €1,0 mln.

Programma 12 Sport

Middelen topsportbeleid

€ 2.500 mln. V

In het coalitie akkoord 'Vertrouwen op Haagse Kracht' is als speerpunt benoemd om ruimte te creëren voor een nieuwe passende topsportaccommodatie, naast het Kyocera stadion, het Hofbad en de Sportcampus

Zuiderpark. Hiervoor was €2,5 mln. gereserveerd in de exploitatiebegroting 2016. De ontwikkeling van de plannen voor deze accommodatie is nog gaande, hierdoor worden de middelen niet besteed in 2016. Hierdoor wordt een voordeel verwacht in 2016 van €2,5 mln. op programma Sport.

Programma 13 Verkeer, vervoer en milieu

Voordeel Netwerk RandstadRail € 2,250 mln. V

De Metropoolregio Rotterdam den Haag werkt samen met de gemeente aan de kwaliteit van het openbaar vervoer. Met de uitvoering van het project Netwerk RandstadRail maakt de gemeente de spoorinfrastructuur gereed voor de voor de zogeheten "regiotramlijnen" 9, 11, 15 en 16/17. De aangepaste infrastructuur maakt het mogelijk om te rijden met nieuwe moderne, lagevloertrams die aan meer reizigers plaats bieden.

Voor de verdere uitvoering van het programma is in het eerste halfjaar is hard gewerkt aan onderdelen van lijnen 9, 16 en 17. In de tweede helft van 2016 wordt er nog volop gewerkt aan onderdelen van lijnen 9 en 15. Niet uitgesloten kan worden dat het werk hier en daar lichte vertraging oploopt; als dat zo is, moeten we rekening houden met een voordeel van €2,25 mln.

Extra uitvoeringskosten parkeren € 1,276 mln. N

Op parkeren op straat wordt een nadeel verwacht van €1,28 mln. De kosten van de uitvoerder lopen de komende jaren op, waardoor ervoor is gekozen het contract voor het dataverbruik van de parkeerautomaten te ontbinden. Hierdoor ontstaat naar verwachting een nadeel van €0,95 mln. Het restant tekort van €0,32 mln. komt voort uit de implementatie van het programma 'parkeren'.

Voordeel apparaat parkeren € 1,000 mln. V

Op de apparaatslasten voor parkeercontrole wordt een voordeel van €1,03 mln. verwacht. Dit komt door de digitalisering van het parkeerbeleid en de invoering van de scanauto's. Hierop vooruitlopend zijn minder parkeercontroleurs in dienst.

Apparaatsnadeel Ingenieursbureau € 0,887 mln. N

Het ingenieursbureau wordt gereorganiseerd. Dit leidt op korte termijn tot frictiekosten en tijdelijk lagere inkomsten. Als gevolg hiervan ontstaat een nadeel van circa €0,89 mln. op het programma Verkeer en milieu.

Programma 14 Wonen en duurzaamheid

Apparaatsvoordeel € 0,940 mln. V

In 2016 is de vaste formatie van de Haagse Pandbrigade uitgebreid voor de uitvoering van extra handhavingsactiviteiten. De instroom van de bezetting op deze functies duurt langer dan gepland. Ook zijn er een aantal medewerkers die door mobiliteit tijdelijk werkzaam zijn op een andere afdeling. Dit zorgt ervoor dat er gedurende het grootste gedeelte van 2016 een onderbezetting is op de afdeling. Deze onderbezetting leidt tot een verwacht voordeel op apparaat van €0,8 mln. Deze lagere bezetting leidt ook tot lagere uitvoeringskosten van 0,2 mln. o.a. bij achterstallig woningonderhoud.

Programma 15 Stadsontwikkeling

Lagere erfpachtbaten € 1,486 mln. N

Op het programma stadsontwikkelingen verantwoorden we de baten van de erfpacht. In 2016 verwachten we een nadeel van €1,4 mln. vanwege het neerwaarts bijstellen van het canonpercentage. Mogelijk kan het nadeel meevallen. Dit is als meer erfpachters dit jaar besluiten tot eeuwigdurende afkoop van canonverplichting.

Beroep en bezwaar bouwleges

€ 0,351 mln. V

De gemeente huurt soms juridisch advies en ondersteuning in bij de afhandeling van beroep en bezwaarschriften rondom bouwleges. In het eerste half jaar was er minder advies en ondersteuning benodigd. De verwachting is wel dat in de tweede helft van dit jaar meer inzet benodigd zal zijn in verband met een aantal grote plannen. Per saldo resulteert dit in een verwacht voordeel van €0,35 mln.

Programma 16 Financiën

Gemeentefonds

€ 3,400 mln. V

Net als bij de rest van het gemeentefonds, kan ook de integratie-uitkering sociaal domein wijzigen door (1) taakmutaties, in dit geval inclusief compensatie voor inflatie en eventuele extra kortingen (2) wijziging Haagse aantallen/groei van de bevolking en (3) herverdelingen. De taakmutaties uit de meicirculaire 2016, inclusief de compensaties voor inflatie, zijn volledig toegevoegd aan de begroting voor het Sociaal Domein. De septembercirculaire is bij het opstellen van het Halfjaarbericht nog niet verschenen. Desondanks wordt voor 2016 een incidenteel voordeel van € 3,4 mln. op het sociaal domein verwacht. Dat wordt veroorzaakt door een combinatie van budgetschuiven in de rijksbegroting tussen jaren (waarvan de opbouw niet transparant is), Haagse groei en herverdelingen. Net als de uitgaven van het sociaal domein zijn ook de inkomsten nog niet 'uitgekristalliseerd'. De landelijke discussies over de optimale objectieve verdeling zijn nog niet afgerond.

Rentevoordelen

€ 0,600 mln. V

Eind juni 2016 is een langlopende lening van € 170 mln. aangetrokken voor de financiering van de gerealiseerde investeringen over 2015 tegen een lager rentepercentage dan verwacht. Dit levert €0,3 mln. voordeel op. Daarnaast zijn er nog diverse resultaten ontstaan op de financiering van in totaal €0,3 mln. Per saldo is er een verwacht renteresultaat van €0,6 mln.

Apparaatsvoordeel

€ 0,490 mln. V

Bij de gemeentelijke accountantsdienst is een verwacht apparaatsvoordeel van €0,49 mln. Het voordelig resultaat is enerzijds het gevolg van een terughoudend beleid bij het invullen van vacatures in verband met de bezuinigingen en anderzijds de moeilijkheid om vacatures te vervullen in verband met de krapte op de arbeidsmarkt voor accountancy personeel.

Programma 17 Overige beleidsvoornemens

Voordeel trend

€ 1,500 mln. V

Voor de trendmatige verhoging van lasten en baten wordt centraal een bedrag gereserveerd, gebaseerd op de raming van het CPB en overig te verwachten ontwikkelingen. In de uitwerking in de begroting is er altijd sprake van relatief kleine afwijkingen ten opzichte van de eerder geraamde reservering. Bijzonder dit jaar zijn zaken als de uitwerking van het Individueel Keuze Budget (IKB) en de decentralisaties. De uiteindelijke trend in de begroting is €1,5 mln. lager uitgevallen.

Post onvoorzien

€ 0,778 mln. V

Het BBV schrijft voor dat gemeenten een post onvoorzien begroten. De post onvoorzien bedraagt in de begroting €0,778 mln. De verwachting is dat in het lopende jaar de post onvoorzien niet wordt ingezet.

Verkoopresultaat

€0,738 mln. V

In het coalitieakkoord 2015 - 2018 is opgenomen dat jaarlijks een verkoopresultaat op panden gerealiseerd dient te worden van € 1,25 mln. per jaar. Deze verkoopresultaten fluctueren per jaar. In 2015 was minder gerealiseerd. Daarom wordt conform afspraak het resterende deel, namelijk €0,7 mln. toegevoegd aan de algemene middelen. Hierboven op is ook de taakstelling van 2016 gerealiseerd.

Programma 18 Interne dienstverlening

Strategisch huisvestingsplan

€ 4,341 mln. N

Doel is betere benutting gemeentelijk panden voor huisvesting van de gemeentelijke organisatie, met als resultaat een flinke besparing op de kosten van huisvesting. In afwijking van het plan zal een aantal locaties later worden afgestoten. Dit levert voor 2016 naar verwachting een tegenvaller op. Mocht deze zich in 2016 daadwerkelijk voordoen, dan zal deze met concrete maatregelen worden opgelost. In de tweede helft van dit jaar zal worden gewerkt aan een structurele oplossing voor het SHP.

Huisvesting Fruitweg

€ 2,280 mln. N

Enkele organisatiedelen passen bij nader inzien niet in de strategische kernvoorraad, en worden gehuisvest in het pand aan de Fruitweg. Dit is de meest efficiënte oplossing voor dit moment; elk ander alternatief zou extra investeringskosten vragen. Daarom is besloten het pand Fruitweg voorlopig aan te houden tot 2019. Dit leidt tot extra kosten van € 2,3 mln. ten opzichte van de eerdere raming. Het wegwerken van dit tekort zal worden meegenomen in de structurele oplossing van het SHP-knelpunt.

Programma 19 Stadsdelen en Wijkaanpak

Verkeersmanagement

€ 0,290 mln. N

Vanuit de Wegenwet en de Wegenverkeerswet is de gemeente als wegbeheerder verplicht maatregelen te treffen die de veiligheid van de weggebruiker waarborgt en die maken dat de weg zijn functie kan vervullen. Onderdeel hiervan is instandhouding kwaliteit van de wegverharding, wegmarkering en bebording. Net als voorgaande jaren wordt verwacht dat er op dit onderdeel een overschrijding plaats gaat vinden van € 0,3 mln.

5 BEDRIJFSVOERING

5.1 PERSONEELSMANAGEMENT

Omvang en kosten apparaat

Formatie en bezetting

De formatie is concernbreed in de eerste helft van 2016 met zo'n 30 fte gestegen tot 7.171 fte. De bezetting

steeg van 6.538 fte naar 6.738 fte, een stijging van 200 fte. De stijging is onder andere het gevolg van nieuwe taken. Er is meer personeel nodig omdat de gemeente per 1 januari 2015 verantwoordelijk is voor de ondersteuning op het gebied van werk en inkomen, zorg, welzijn, opvoeding en jeugdhulp. Dit betekent een groei van circa 60 fte bij OCW. Daarnaast voeren wij het beleid dat voor structureel werk medewerkers in dienst worden genomen. Hiermee dringen we de kosten van het inhuren van externen terug. Zo zijn er dit eerste half jaar bij DSB nog 95 veegmedewerkers in vaste dienst gekomen.

FTE's en aantallen	ONTW.BEGR. 2016	HALFJAARBERICHT 2016	
	FORMATIE 2016	FORMATIE 30/6	BEZETTING 30/06
FTE's (vast)	6.860	6.958	6.239
FTE's (tijdelijk)	162	213	478
FTE's niet toegedeeld in Oracle naar vast of tijdelijk	-	-	20
Totaal FTE's	7.022	7.171	6.737
Beleidsstaken/primair proces/uitvoerende taken in eigen beheer	4.714	4.801	4.474
Overhead (indirecte FTE's)	2.299	2.351	2.184
Overig/correctie aansluiting met totaal FTE's	10	20	80
Totaal FTE's	7.022	7.171	6.737
Percentage overhead	32,7%	32,8%	

Van de formatie is 32,8% overhead. We streven ernaar om de overhead te reduceren tot 31,3% in 2018. Hierbij speelt de invulling van de bezuiniging op de bedrijfsvoering een rol.

Apparaatskosten naar kostensoort

(bedragen x €1.000,-)

Apparaatslasten/baten	ONTWERPBEGR.		HALFJAARBERICHT			
	2016	A	BEGROTING	REALISATIE	PROGNOSE	PROGNOSE
			30/06	30/06	REALISATIE 31/12	RESULTAAT 31/12
		B	C	D	E = D - B	
Salarissen en sociale lasten eigen personeel	408.099		446.542	217.822	452.015	5.473 N
Sociale uitkeringen voormalig personeel	4.826		2.971	1.548	3.146	175 N
Vorming en opleiding	6.745		7.825	3.574	8.705	880 N
Overige personele kosten	2.580		2.284	456	2.213	71 V
Huisvestingskosten (in rekening gebracht door het IDC)	35.301		48.339	28.701	47.570	769 V
ICT werkplekken (in rekening gebracht door het IDC)	25.967		30.182	14.193	30.309	127 N
HR-kosten (in rekening gebracht door het IDC)	4.433		4.218	1.486	3.971	247 V
Overige ICT- en huisvestingskosten	20.121		13.792	6.519	12.496	1.296 V
Overige door andere diensten in rekening gebrachte kosten	10.563		44.599	14.071	52.675	8.076 N
Overige apparaatslasten	64.529		102.340	32.274	88.816	13.524 V
Subtotaal apparaatslasten eigen personeel	583.164		703.091	320.643	701.916	1.176 V
Totaal inhuur externen	76.250		68.459	33.978	68.459	- V
-/- Inhuur externen m.b.t. beleid en projecten	13.100		10.938	5.322	5.895	5.043 V
-/- Inhuur externen doorbelast aan investeringsprojecten	8.200		4.161	3.222	8.909	4.748 N
Inhuur externen m.b.t. apparaat	54.950		53.359	25.434	53.655	296 N
Externe baten uitlening personeel	174		711	622	1.334	623 N
Aan andere diensten doorbelaste kosten	17.975		151.460	67.707	155.758	4.298 N
Overige baten	4.024		6.187	4.205	6.157	30 V
Subtotaal baten	22.173		158.358	72.534	163.249	4.891 V
Saldo apparaat	615.941		598.093	273.543	592.322	5.771 V

In het voorgaande overzicht is te zien dat de totale begrote apparaatslasten bij de vaststelling van de Programmabegroting 2016-2019 €615,9 mln. bedroegen. Ten tijde van het Halfjaarbericht 2016 is dit bijgesteld naar €598,1 mln. De prognose voor het einde van het jaar bedraagt €592,3 mln., wat betekent dat er op de apparaatslasten een voordelig resultaat wordt verwacht van €5,8 mln.

Qua kostensoorten wordt het voordeel voor ongeveer €4,9 mln. veroorzaakt door een hogere verwachte baten, voor ongeveer €1,2 mln. aan lagere lasten van eigen personeel en voor ongeveer €0,3 mln. aan hogere lasten voor inhuur externen.

Apparaatskosten per programma

De apparaatskosten worden als indirecte kosten op basis van verdeelsleutels toegerekend aan de programma's en de balans. In de onderstaande tabel ziet u de toegerekende apparaatslasten 2016 per programma dan wel balanspost. De toerekening van deze apparaatslasten gebeurt op basis van de voorschriften in het BBV en de Verordening Financieel Beheer en Beleid.

(bedragen x €1.000,-)

Dekking apparaatslasten	ONTWERPBEGR.	HALFJAARBERICHT			
	2016	BEGROTING	REALISATIE	PROGNOSE	PROGNOSE
		30/06	30/06	REALISATIE 31/12	RESULTAAT 31/12
		B	C	D	E = D - B
Programma's					
01 - Gemeenteraad	4.073	3.344	1.571	3.229	115 V
02 - College en Bestuur	38.643	39.433	18.918	39.828	395 N
03 - Dienstverlening	24.491	29.556	15.228	29.615	59 N
04 - Openbare orde en Veiligheid	9.060	9.175	4.619	8.925	250 V
05 - Cultuur en Bibliotheek	22.216	22.959	11.519	23.132	173 N
06 - Onderwijs	15.006	17.812	8.201	17.812	- V
07 - Werk, Inkomen en Armoedebeleid	134.270	138.809	65.689	133.222	5.587 V
08 - Zorg en Welzijn	60.397	63.940	29.685	63.458	482 V
09 - Jeugd	11.644	17.751	10.735	17.751	- V
10 - Ontwikkeling Buitenruimte	32.727	41.327	18.413	41.854	527 N
11 - Economie, Internationale stad en Binnenstad	10.456	10.793	4.989	10.603	190 V
12 - Sport	18.944	20.784	9.492	20.784	- V
13 - Verkeer en Milieu	29.590	29.337	11.964	29.357	20 N
14 - Wonen en Duurzaamheid	16.996	19.242	8.487	19.243	1 N
15 - Stadsontwikkeling	33.543	33.603	15.468	33.403	200 V
16 - Financiën	15.384	22.150	9.846	21.282	868 V
17 - Overige beleidsvoornemens	-	-	-	-	- -
18 - Interne dienstverlening	43.009	-5.782	-11.489	-6.213	431 V
19 - Stadsdelen en wijkaanpak	13.811	16.406	9.051	16.892	486 N
Subtotaal aan programma's toerekenende apparaatslasten	534.260	530.639	242.386	524.177	6.462 V
Balans					
Voorzieningen	19.558	23.315	11.265	23.485	170 N
Onderhanden werk	58.567	42.295	19.355	42.816	521 N
Overig	3.556	1.844	538	1.844	- V
Subtotaal aan balans toerekenende apparaatslasten	81.681	67.454	31.158	68.145	691 N
Totaal toegerekende apparaatslasten	615.941	598.093	273.544	592.322	5.771 V

Het verwachte voordeel op de apparaatskosten vindt met name zijn weerslag op het programma 7 Werk, inkomen en armoedebeleid. Door het afstoten van panden wordt er minder gebruik gemaakt van het verbouwingsbudget en het vervangingsbudget voor inventaris. Daarnaast is er bij verschillende afdelingen een onderbezetting op de staffuncties. Voor diverse uitvoeringsfuncties geldt dat taakstellingen eerder worden ingevuld dan gepland en hierdoor dus ook eerder budget voor in eerste instantie salaris- en inhuurkosten vrijvalt.

Inhuur externen

Verschillende maatregelen om de inhuur terug te dringen, het gevoerde beleid structureel werk door eigen personeel te laten verrichten, een aangescherpte controle op de wijze van administreren en sterke sturing door het management hebben ervoor gezorgd dat in het eerste halfjaar van 2016 het inhuurpercentage met 13,4% onder de norm blijft. In het eerste half jaar van 2016 bedroegen de kosten voor de inhuur van externen ongeveer € 33,8 mln. Dit is € 4,4 mln. minder dan de kosten voor inhuur van het eerste half jaar 2015. Ter vergelijking, in het eerste halfjaar van 2015 bedroeg het inhuurpercentage 15,1%. Naar verwachting zullen eind 2016 de kosten voor inhuur bijna €68 mln. bedragen en met een aandeel van 13,0% onder de gestelde norm van 15% blijven.

(bedragen x €1.000,-)

Normering inhuur derden (norm = 15%)	ONTWERPBEGR.	HALFJAARBERICHT			
	2016	BEGROTING	REALISATIE	PROGNOSE	PROGNOSE
		30/06	30/06	REALISATIE 31/12	RESULTAAT 31/12
		B	C	D	E = D - B
A - Salarislasten eigen personeel	408.099	446.542	217.822	452.015	5.473 N
B - Externe inhuur (excl. inhuur bij organisatie zonder winsttoegmerk)*	75.930	68.094	33.798	67.649	445 V
Aandeel externe inhuur => B / (A + B)	15,7%	13,2%	13,4%	13,0%	0,2% V

* De algemene regel bij de rijksoverheid (en de G4) is dat externe inhuur wordt afgenomen van private organisaties met winsttoegmerk. Inhuur van personeel afkomstig van andere overheidsorganisaties en van nauw aan de overheid gelieerde organisaties is daarom in beginsel geen externe inhuur. We tellen daarom deze kosten niet mee in de berekening van het inhuurpercentage.

Verzuim

Waar het verzuim zich al een aantal jaren op hetzelfde niveau en ruim boven de verzuimnorm bevindt, zien we nu halverwege 2016 een lichte daling in het verzuimpercentage; van 5,4% eind juni 2015, naar 5,2% eind juni 2016. Het verzuim neemt af bij diensten die een gerichte aanpak hanteren. Deze diensten slagen er in om hun verzuim te beheersen en op of zelfs onder de gemeentelijke verzuimnorm te komen. De Gemeentelijke Verzuimnorm bedraagt voor de gemeente Den Haag voor 2016 4,5%. Om het verzuim voortvarender op te pakken, zal bij de meeste diensten vanaf de eerste verzuimdag een verzuimcoach in worden gezet bij die afdelingen waar het verzuim boven de norm scoort. De verzuimcoach ondersteunt en coacht de leidinggevende in zijn rol ten aanzien van de verzuimaanpak. De verzuimfrequentie ligt met 1,35% bij alle diensten boven de norm van 1,06%.

Verjonging

Vanuit de noodzaak voor verjonging (in het kader van de continuïteit en diversiteit) en de wens een bijdrage te willen leveren aan het terugdringen van de jeugdwerkloosheid in de stad, zetten we als organisatie extra in op het bieden van mogelijkheden voor jongeren. We zien dat het vergroten van het bewustzijn rondom het belang van verjonging en bijbehorende maatregelen (zoals bijv. het generatiepact) zijn vruchten afwerpt.

Zo zijn er het eerste half jaar bijna 100 jongeren onder de 27 jaar ingestroomd en daarbij liggen we goed op koers om de target van 250 ingestroomde jongeren in 2018 te behalen. Door te sturen op de instroom van jongeren is de helft van alle instroom in het eerste half jaar van 2016 onder de 35 jaar. Het gevoerde beleid voor verjonging lijkt effect te hebben op de ontwikkeling van de gemiddelde leeftijd van het personeelsbestand. Waar in het verleden de gemiddelde leeftijd jaarlijks steeg zien we nu dat deze trend is doorbroken; de gemiddelde leeftijd daalt vanaf 2014 van 48 jaar naar 47,4 jaar halverwege 2016.

Voor betaalde stageplaatsen en leerwerkplekken is voor de huidige collegeperiode de doelstelling geformuleerd om eind 2018 1.800 plekken te realiseren waarvan de helft op MBO niveau. In de eerste helft van 2016 zijn zo'n 200 plekken ingevuld, waarvan bijna 40% op MBO niveau. Voor de gehele periode is tot en met juni 2016, in 37,5% van de verstreken periode 2015-2018, 38% van de doelstelling op betaalde stageplaatsen en leerwerkplekken gerealiseerd. Om er zorg voor te dragen dat de doelstelling wordt gerealiseerd is er door Concern bedrijfsvoering P&O een stageplan opgesteld, waarbij Matchpunt Jongeren de diensten faciliteert.

5.2 KLACHTEN

Een klacht is een uiting van ongenoegen van burgers en ondernemers over het handelen of de dienstverlening door of namens de gemeente in een bepaalde aangelegenheid. Het klachtrecht is geregeld in hoofdstuk 9 van de Algemene wet bestuursrecht. Een formele klacht kan uitsluitend schriftelijk ingediend worden. Bij de behandeling van een klacht wordt beoordeeld of de gemeente zich behoorlijk gedragen heeft tegenover de klager of dat er iets heeft gemankeerd aan de dienstverlening. Een gegronde klacht kan aanleiding zijn om de dienstverlening of de interne processen aan te passen. De klacht wordt bij de gemeente Den Haag sinds 1 januari 2013 getoetst aan de zogenaamde behoorlijkheidsnormen. Dit zijn door de Nationale ombudsman en de gemeentelijke ombudsmannen geformuleerde kernwaarden (normen) van behoorlijk overheidsoptreden: Open en duidelijk, Respectvol, Betrokken en oplossingsgericht en Eerlijk en betrouwbaar. Deze behoorlijkheidsnormen zijn onderverdeeld in 22 klachtelementen. Op basis van deze klachtelementen wordt de geschonden behoorlijkheidsnorm bepaald. In tabel 7 vindt u hiervan een overzicht.

Niet iedere klacht is ook een klacht in de zin van de Algemene wet bestuursrecht. Voorbeeld: wanneer een bewoner of ondernemer 'klaagt' over bijvoorbeeld het niet (gescheiden) inzamelen van huishoudelijk afval, gebrekkig onderhoud van de openbare ruimte of over weesfietsen, wordt zo'n klacht als 'melding' gezien. Typerend voor een melding is dat deze de openbare ruimte betreft en in principe binnen enkele werkdagen kan worden opgelost. Een derde melding over eenzelfde gebeurtenis wordt overigens wel als een klacht aangemerkt.

Kerncijfers 1^e half jaar 2016

- Totaal aantal ontvangen klachten: 1.280 (2015: 1.221).
- 74% van de klachten is ontvangen door de diensten: DPZ 503 (34%), SZW 440 (30%) en DSB 156 (10%).
De resterende 26% van de klachten werd ontvangen door de overige diensten.
- Gemiddeld afgehandeld binnen de wettelijke termijn: 71% (2015: 85%).
- (Deels) gegronde klachten: 66% (2015: 60%).
- Geschonden behoorlijkheidsnormen: Open en duidelijk: 30%, Respectvol: 11%, Betrokken en Oplossingsgericht: 17% en Eerlijk en betrouwbaar 42%.

Totaal aantal ontvangen en afgehandelde klachten

In de eerste helft van 2016 werden in totaal 1.280 klachten ontvangen en resteerde er een voorraad van 210 klachten van het voorgaande jaar. Het aantal ontvangen klachten ligt 5% hoger dan in het eerste halfjaar van 2015 (1.221).

Van de in totaal 1.033 afgehandelde klachten zijn er 798 klachten beoordeeld op al dan niet gegrondheid. Hiervan bleken 526 klachten (deels) gegrond en 272 klachten ongegrond. De overige 235 reacties betroffen veelal meldingen, klachten die ter behandeling zijn doorgestuurd naar andere organisaties en klachten die niet-ontvankelijk waren.

Ontvangen en afgehandelde klachten per dienst

De meeste klachten (89%) werden afgehandeld door de DPZ, SZW en DSB. Dit zijn diensten die de frontoffice van de gemeente vormen en dus veel contacten hebben met bewoners en ondernemers.

Dienst	saldo 1/1/2016	Ontvangen	Totaal	In behandeling	Afgehandeld
BSD	0	62	62	4	58
DPZ	44	503	547	67	480
DSB	16	156	172	50	122
DSO	8	72	80	11	69
HGR	0	5	5	1	4
IDC	1	22	23	3	20
OCW	6	20	26	10	16
SZW	135	440	575	311	264
Totaal	210	1280	1490	457	1033

Tabel 1: ontvangen en afgehandelde klachten per dienst

Aantal ontvangen klachten

Het eerste halfjaar van 2016 laat een stijging zien van het totaal aantal ontvangen klachten. Deze stijging doet zich met name voor bij SZW.

Dienst	Eerste helft 2016	Eerste helft 2015	Vershil
BSD	62	65	-3
DPZ	503	487	+16
DSB	156	166	-10
DSO	72	89	-17
HGR	5	4	+1
IDC	22	21	+1
OCW	20	10	+10
SZW	440	379	+61
Totaal	1280	1221	+59

Tabel 2: toe/afname ontvangen klachten per dienst

Afhandelingstermijnen

De wettelijke termijn voor het afhandelen van een klacht is zes weken en voor klachten waarbij een klachtencommissie betrokken is, geldt een wettelijke termijn van maximaal tien weken (Awb, hoofdstuk 9, art. 9.11). Dit laatste betreft de klachten bij SZW en de bejegeningklachten van DSB. Binnen de wettelijke termijn (6 of 10 weken) is gemiddeld 71% van de klachten afgehandeld. Dit is 14% lager dan de eerste helft van 2015 (85%).

De oorzaak van de relatief hoge afname van dit percentage ligt in het feit dat een tijdige afhandeling met name bij SZW niet haalbaar is geweest. Dit vanwege de overgang naar het klachtensysteem KIM KoG en een achterstand in de afhandeling van klachten van 2015. Het domein Klantcontact, Kwaliteit en Leren (KKL) bij SZW is gericht op het leren van klantsignalen en het helpen verbeteren van de dienstverlening. Klachten zijn een belangrijke bron als het gaat om klantsignalen. Zij vertolken het gevoel en de ervaringen van de klanten en zijn de basis om de dienstverlening te verbeteren. De klantsignalen maken SZW duidelijk dat het tijd is voor een andere aanpak bij het behandelen van klachten. Een minder ambtelijke aanpak, gericht op direct en persoonlijk contact tussen de burgers en de uitvoerende afdelingen waarop de klachten betrekking hebben. Op deze wijze kan SZW klachten sneller en beter verhelpen, voorkomt SZW nieuwe klachten en werkt men tegelijkertijd aan het verbeteren van de dienstverlening.

Als de afhandeltermijn van SZW buiten beschouwing wordt gelaten, ligt het afhandelpercentage op 88%. Het streven van het college is minimaal 90% van de klachten binnen de wettelijke termijn af te handelen.

Dienst	Afgehandeld	aantal weken				< wettelijke termijn
		0-4	5 - 6	7 - 10	> 10	
BSD	58	56	1	1		97%
DPZ	480	331	90	52	7	88%
DSB ^{*)}	122	77	15	14	16	77%
DSO	69	44	19	5	1	92%
HGR	4	3			1	75%
IDC	20	18	1	1		95%
OCW	16	13	3			100%
SZW ^{*)}	264	15	13	28	208	22%
Totaal	1.033					71%

Tabel 3: afhandelingstermijnen per dienst

^{*)} Vanwege een klachtencommissie wordt hier een termijn van 10 weken aangehouden.

Bij DSB betreft dit alleen bejegeningklachten.

Afgehandelde en overige klachten per dienst

Van de 1.033 afgehandelde klachten werden er 798 als klacht beoordeeld. Daarnaast zijn er 235 klachten beoordeeld als geen klacht over de gemeente Den Haag of als niet-ontvankelijk. Deze zijn verder niet als klacht behandeld.

Dienst	Afgehandeld	Overig	(Deels) gegrond
BSD	2	58	1
DPZ	480	85	269
DSB	122	38	52
DSO	69	44	13
HGR	4	0	3
IDC	20	12	1
OCW	16	0	2
SZW	264	0	185
Totaal	1.033	235	526

Tabel 4: afgehandelde en overige klachten per dienst

(Deels) gegronde en ongegronde klachten per dienst

Van alle in 2016 beoordeelde klachten was 66% (gedeeltelijk) gegrond en 34% ongegrond. In vergelijking met het eerste halfjaar van 2015 is het aantal (deels) gegronde klachten met 6% toegenomen.

Omdat de verschillen in de absolute aantallen voor gegronde en ongegronde klachten tussen 2015 en 2016 per dienst klein zijn, is niet te achterhalen waardoor de toename veroorzaakt wordt.

Dienst	Beoordeeld	(Deels) gegrond	Ongegrond	(Deels) gegrond %	Ongegrond %
BSD	2	1	1	50%	50%
DPZ	395	269	126	68%	32%
DSB	84	52	32	62%	38%
DSO	25	13	12	52%	48%
HGR	4	3	1	75%	25%
IDC	8	1	7	13%	88%
OCW	16	2	14	13%	88%
SZW	264	185	79	70%	30%
Totaal	798	526	272	66%	34%

Tabel 5: (deels)gegronde en ongegronde klachten per dienst

Aard van de (gedeeltelijk) gegronde klachten per dienst

Alle (deels) gegronde klachten worden door de diensten beoordeeld naar de geschonden behoorlijkheidsnorm:

A) Open en duidelijk, B) Respectvol, C) Betrokken en oplossingsgericht, D) Eerlijk en betrouwbaar.

Dienst	(Deels) gegronde klachten	Open en duidelijk	Respectvol	Betrokken en oplossingsgericht	Eerlijk en Betrouwbaar
BSD	1	0	1	0	0
DPZ	269	91	21	23	134
DSB	52	25	3	13	11
DSO	13	11	0	0	2
HGR	3	0	2	0	1
IDC	1	0	0	1	0
OCW	2	0	0	0	2
SZW	185	28	33	53	71
Totaal	526	155	61	90	221
	100%	29%	12%	17%	42%

Tabel 6: geschonden behoorlijkheidsnormen van alle (deels) gegronde klachten per dienst

Behoorlijkheidsnormen

In onderstaande tabel wordt inzichtelijk gemaakt welke klachtelementen bij de gegronde klachten geleid hebben tot de vaststelling van de geschonden behoorlijkheidsnorm. Ter vergelijking zijn ook de aantallen van de geschonden behoorlijkheidsnormen van vorig jaar opgenomen.

Klachtelementen behoorlijkheidsnormen	Eerste helft 2016	Eerste helft 2015
Open en duidelijk		
A01. Transparant	4	6
A02. Goede informatieverstrekking	82	107
A03. Luisteren naar de burger	57	11
A04. Goede motivering	12	5
Respectvol		
B01. Respecteren van grondrechten	3	2
B02. Bevorderen actieve deelname burger	1	0
B03. Fatsoenlijke bejegening	54	59
B04. Fair Play	0	0
B05. Evenredigheid	1	0
B06. Bijzondere zorg	1	1
Betrokken en oplossingsgericht		
C01. Maatwerk	15	8
C02. Samenwerking	12	7
C03. Coulante opstelling	3	1
C04. Voortvarendheid	59	88
C05. De-escalatie	1	0
Eerlijk en betrouwbaar		
D01. Integriteit	2	1
D02. Betrouwbaarheid	40	23
D03. Onpartijdigheid	2	0
D04. Redelijkheid	9	0
D05. Goede voorbereiding	19	9
D06. Goede organisatie	116	130

Klachtelementen behoorlijkheidsnormen	Eerste helft 2016	Eerste helft 2015
D07. Professionaliteit	33	56
Totaal gegronde klachten met geschonden norm	526	514

Tabel 7: Specificatie geschonden klachtelementen

Een aantal klachtelementen valt op. Het geschonden klachtelement 'goede organisatie' is evenals als in 2015, het klachtelement dat het meest wordt geschonden. Er is wel een afname te zien. Deze afname geldt ook voor 'goede informatieverstrekking'. Duidelijk is dat de gemeente nog steeds niet altijd juiste, volledige en duidelijke informatie verstrekt.

Bij 'voortvarendheid', het snel en slagvaardig werken, is een duidelijke verbetering te zien. Het blijft echter een aandachtspunt. Er moet ook blijvend aandacht geschonken worden aan de wijze waarop de gemeente de burger bejegt. Verder zijn het 'luisteren naar de burger' en de 'betrouwbaarheid' (nakomen van afspraken) punten waar de gemeente extra aandacht aan moet schenken. De oorzaak van deze toenames is niet duidelijk.

5.3 LIQUIDITEITSPROGNOSE

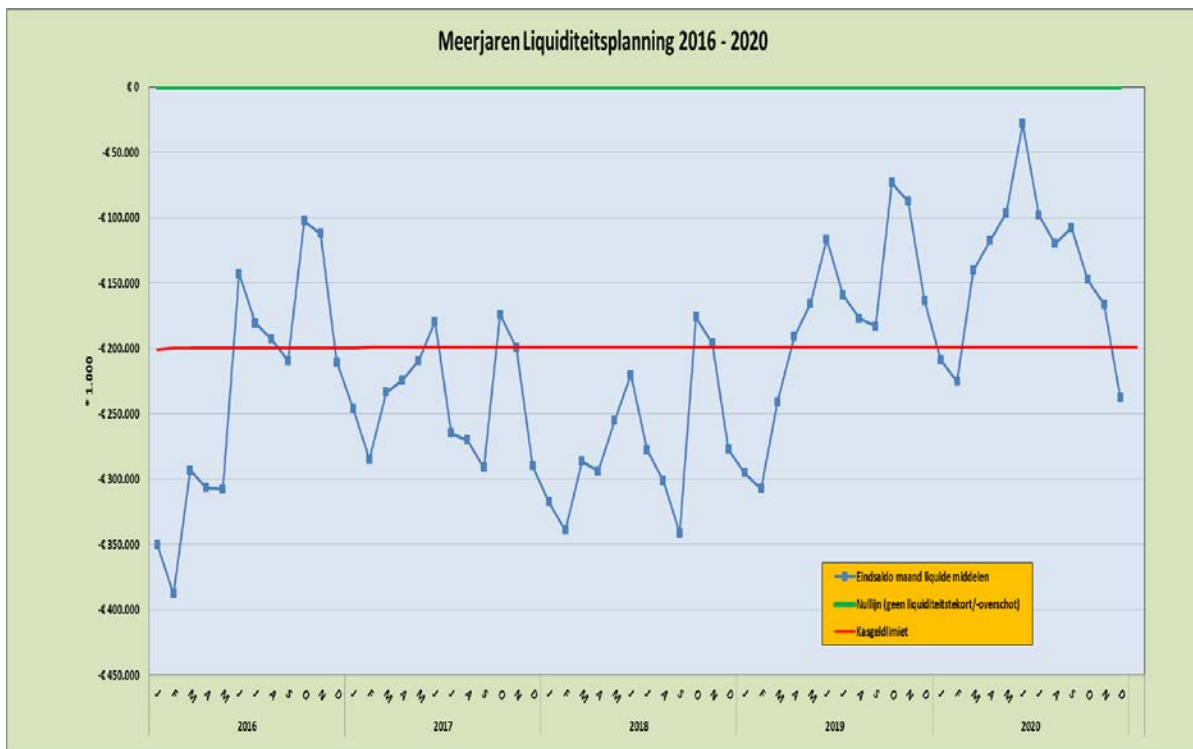
Uitgangspunt voor de raming van de liquiditeitsprognose is de meerjarenraming van de totale begroting, vertaald naar inkomsten en uitgaven en in het bijzonder de ontwikkelingen op grote projecten en investeringen (MIP). De gemeente heeft als doel, voor zowel de inkomsten als de uitgaven, een gemiddeld betrouwbaarheidspercentage van ruim boven de 90% te behalen. Over zowel het eerste kwartaal als het tweede kwartaal van 2016 kwam dit percentage zowel voor de inkomsten als de uitgaven zelfs ruim boven de 95%. De gemeente blijft streven naar een verdere optimalisatie van de liquiditeitsplanning (kort en lang), door middel van verdere automatisering van de informatievoorziening (o.a. op het vlak van interne verrekningen).

In het eerste halfjaar van 2016 had de gemeente een liquiditeitstekort. Dit tekort werd onder andere veroorzaakt door de betaling van rente en aflossing van opgenomen langlopende leningen, reguliere investeringen en grote investeringsprojecten. Vooral het tempo waarin de investeringen worden uitgevoerd heeft grote invloed op de financieringsbehoefte.

Afhankelijk van de werkelijk gerealiseerde inkomsten en uitgaven en de renteontwikkeling op de geld- en kapitaalmarkt is deze financieringsbehoefte ingevuld met kortlopende- (rekening-courantkrediet, kasgeld) en langlopende leningen (fixe, lineair, annuïtair). Door de zeer lage rente werd het liquiditeitstekort in de eerste helft van 2016, met inachtneming van de kasgeldlimiet (voor 2016 € 200 mln.), kort gefinancierd. Hierdoor kon de gemeente maximaal profiteren van de (nog altijd) zeer lage korte rente.

In juni 2016 is een langlopende 20-jarige lineaire lening van € 170 mln. aangetrokken tegen 1,095% voor de financiering van de investeringen over 2015 en de (her)financiering van leningen (zie brief gemeentelijke financiering 2016, RIS 289294).

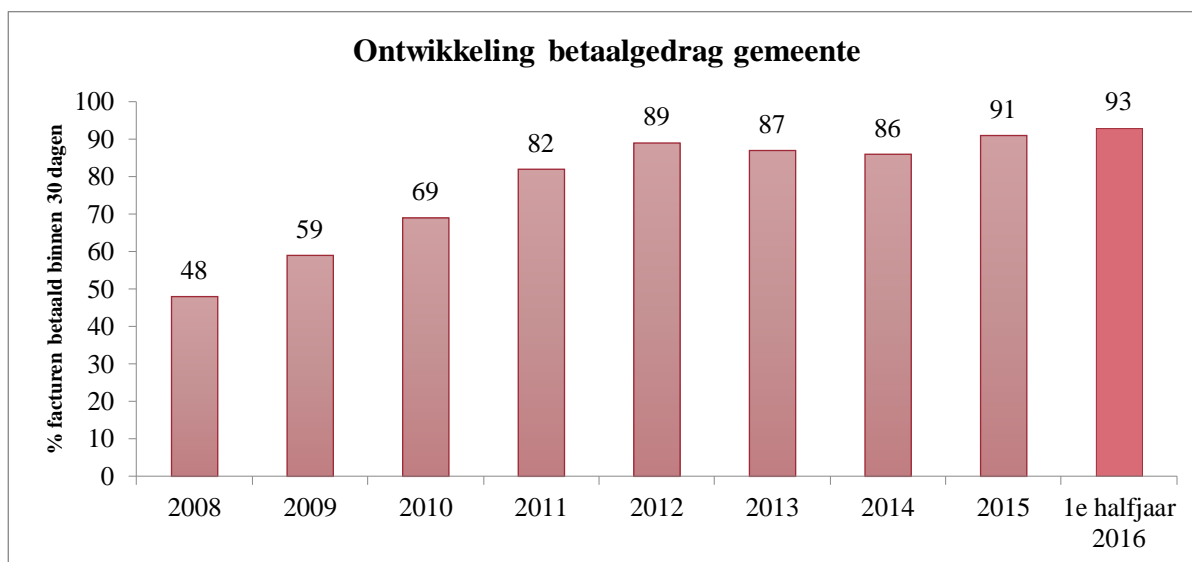
Om het renterisico te beperken en de financieringsdruk te verlagen zijn in juni 2016 tevens twee langlopende leningen aangetrokken met een uitgestelde storting voor toekomstige gemeentelijke investeringen van in totaal € 280 mln: € 165 mln. tegen 1,485% met storting in oktober 2018 en € 115 mln. tegen 1,635% met storting in oktober 2019 (RIS 289294). De genoemde financieringsmaatregelen zijn verwerkt in onderstaande grafiek.

5.4 BETAALTERMIJN FACTUREN

Betaalsnelheid

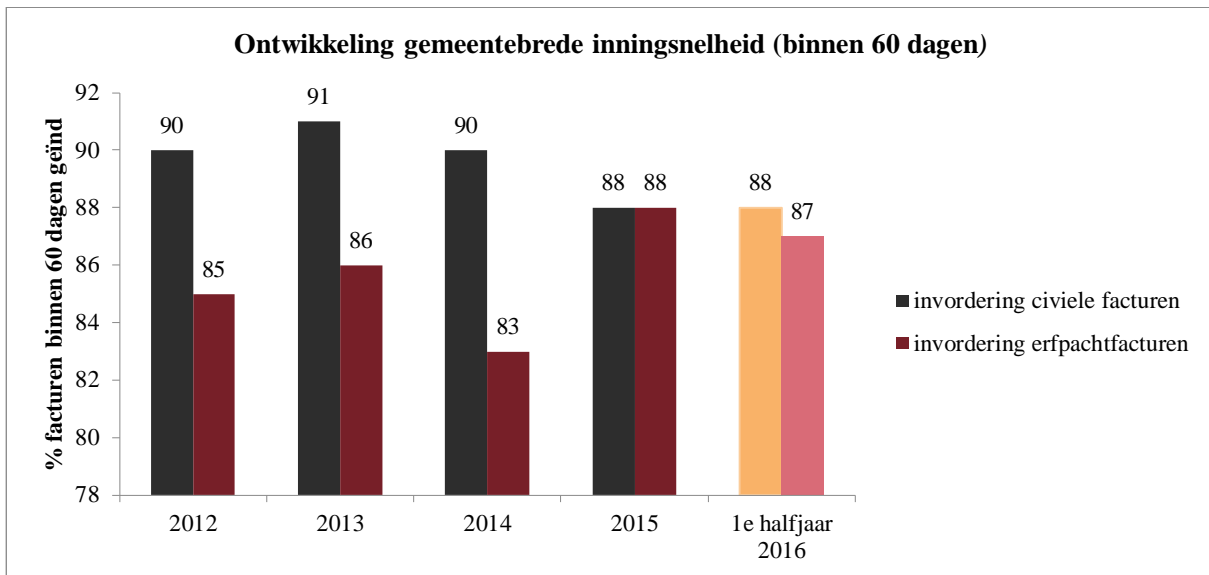
De gemeente heeft als doelstelling om 90 procent van de facturen binnen 30 dagen te betalen. Dit is ook de norm die het Rijk hanteert voor lokale overheden. In 2015 voldeed de gemeente aan deze norm. In het eerste halfjaar van 2016 is dit wederom ruimschoots gelukt. De stijgende lijn die zich de afgelopen jaren heeft afgetekend, zet door in het eerste halfjaar van 2016. In onderstaande grafiek is dat te zien.

Er zijn in het eerste halfjaar ongeveer 60.000 facturen betaald, waarvan 93 procent binnen 30 dagen. Sinds april 2016 worden facturen betaald door één afdeling, de afdeling Transactieverwerking. De overgang van decentraal betalen naar centraal betalen, is geruisloos verlopen. De verwachting is dat de betaalsnelheid in de tweede helft van het jaar ook op het gewenste niveau zal blijven.

Inningsnelheid

De gemeente krijgt niet alleen facturen, maar verstuurt zelf ook facturen aan klanten. In het eerste halfjaar zijn ruim 50.000 facturen verstuurd, waarvan meer dan de helft door het Erfpachtbedrijf van Dienst Stedelijke Ontwikkeling. De doelstelling is om 90 procent van deze facturen binnen 60 dagen te innen. De gemeente zet zich in om zoveel mogelijk facturen te innen binnen deze termijn. Het vergt een toenemende inspanning om dat voor elkaar te krijgen, gegeven de economische omstandigheden van de bedrijven, instellingen en burgers in onze stad. De inningsnelheid van facturen ligt in het eerste halfjaar van 2016 op ongeveer hetzelfde niveau als verleden jaar. Erfpachtfacturen kennen een reguliere betalingstermijn van 14 dagen en zijn daarom in onderstaande grafiek apart weergegeven. De verwachting is dat de inningsnelheid van facturen in de tweede helft van het jaar hetzelfde beeld zal geven.

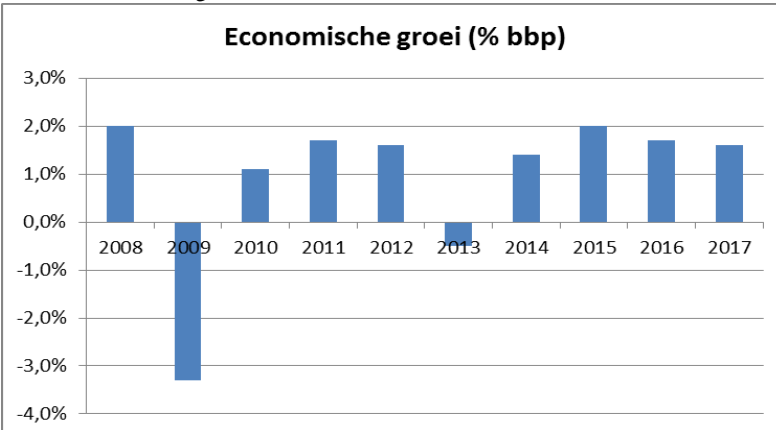
Het innen van facturen is een belangrijk aandachtspunt voor de gemeente. Uitgangspunt bij de inning is dat wij een redelijke termijn van 30 dagen hanteren, die wij handhaven als er niet betaald wordt. Ook het inningsproces is sinds april 2016 grotendeels ondergebracht bij de afdeling Transactieverwerking. De overgang van het decentraal innen naar het centraal innen van facturen heeft niet geleid tot een dip in de inningsnelheid van facturen.

BIJLAGE 1: FINANCIËEL-ECONOMISCHE MONITOR DEN HAAG AUG '16

Deze monitor geeft zowel prognoses als gerealiseerde cijfers weer.

Landelijk financieel-economische ontwikkelingen

1. Economische groei

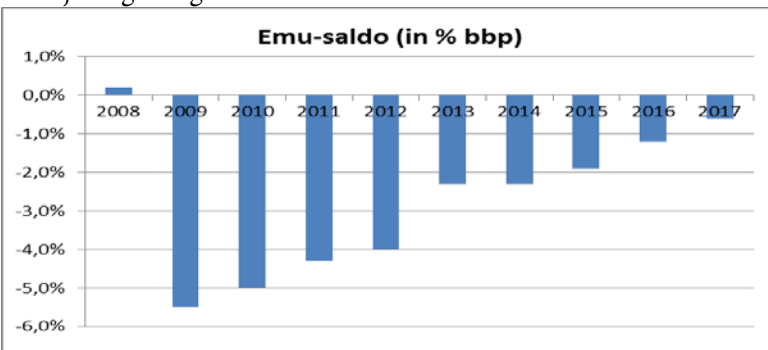

Ontwikkeling bruto binnenlands product

Dit jaar groeit de Nederlandse economie met 1,7%. Volgend jaar is dat 1,6%. In juni voorzag het Centraal Planbureau (CPB) nog een groei van 2,1% voor 2017. Het onderliggende herstel van onze economie zet wel door, maar de onzekerheid na het Brexit-referendum heeft op korte termijn negatieve effecten op de consumptie en investeringen en op de voor Nederland relevante wereldhandel. Het effect van deze onzekerheid op het bbp is tijdelijk. Naast het effect van het referendum over de Brexit (-0,4 procentpunt in 2017) tempert ook de verdere verlaging van de gasproductie de groei volgend jaar met 0,2 procentpunt van het bbp.

Bronnen: Concept MEV 2014-2017 (aug 2016, CPB)
Kerngegevens voor Nederland 1970-2015 (dec. 2014, CPB)

2. Rijksbegroting

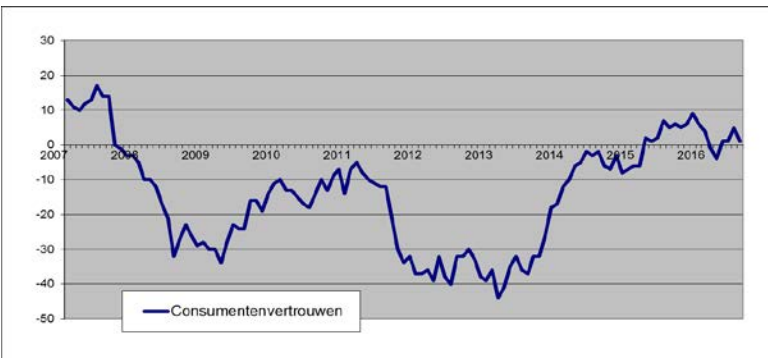

EMU-saldo

In 2017 daalt het overheidstekort naar 0,6% van het bbp en de landelijke werkloosheid stabiliseert volgend jaar op 6,2%. De inflatie in Nederland blijft met 0% dit jaar en 0,5% volgend jaar heel laag. De koopkrachtontwikkeling van het mediane huishouden valt terug van 2,7% dit jaar naar 0,7% in 2017. Deze voorlopige ramingen, zo vlak na de Britse leave-vote, is onzekerder dan normaal.

Bronnen: Concept MEV (aug 2016, CPB)
Kerngegevens voor Nederland 1970-2015 (dec. 2014, CPB)

3.1 Consumentenvertrouwen

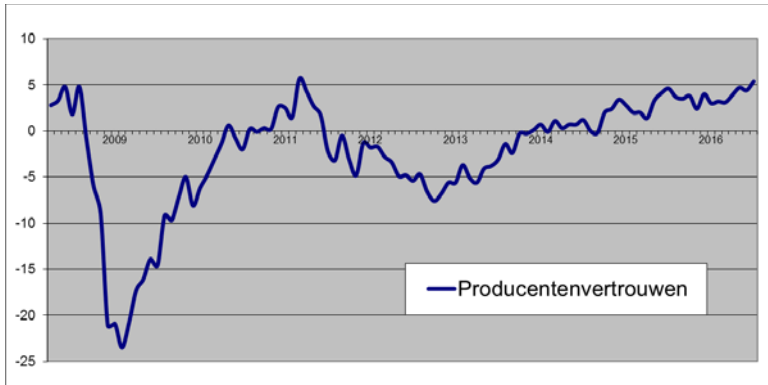
Consumentenvertrouwen en koopbereidheid*

Sinds medio 2013 klonk het consumentenvertrouwen gestaag uit het dal en was in maart 2015 weer positief. In november zette zich echter een daling in. Voor het eerst in bijna een jaar was het consumentenvertrouwen na een daling met vijf punten ten opzichte van januari in februari en maart weer negatief (-1 en -4). Vanaf april is het consumentenvertrouwen weer licht positief.

Bron: CBS, bewerking DSO/PSO

*De cijfers zijn gecorrigeerd voor seizoensinvloeden

3.2 Producentenvertrouwen

Producentenvertrouwen

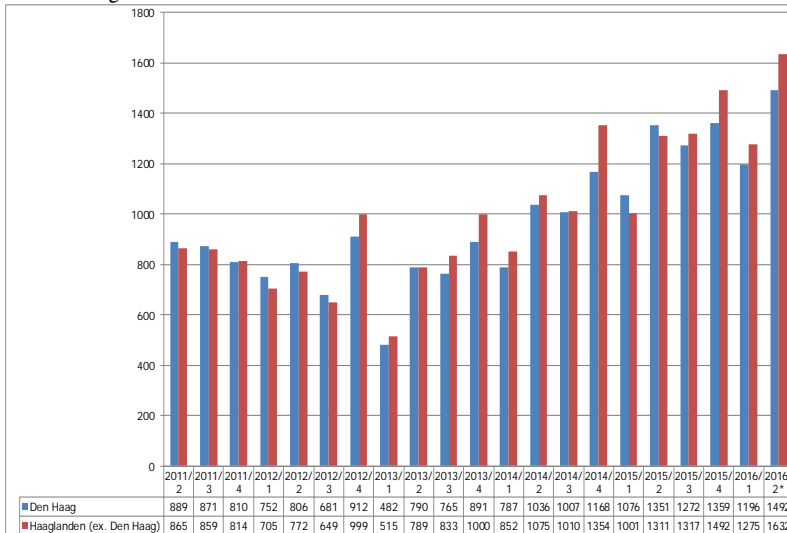
Na een scherpe daling van het producentenvertrouwen eind 2008 was er een langzaam herstel van het vertrouwen. In de eerste maanden van 2011 was het producentenvertrouwen zelfs positief. Daarna volgde een lichte daling om sinds het derde kwartaal van 2012 gestaag toe te nemen. Sinds oktober 2014 is het vertrouwen licht positief. Medio 2015 staat het producentenvertrouwen op het niveau voorafgaand aan de scherpe daling aan het begin van de crisis. Dit niveau is sindsdien licht gedaald.

Bron CBS, bewerking DSO/PSO

Haagse en regionale financieel-economische ontwikkelingen

4. Woning- en kantorenmarkt

4.1 Woningtransacties

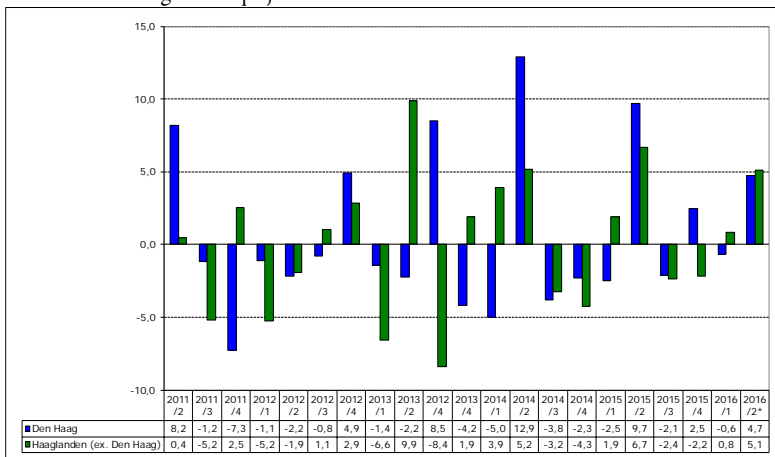
Aantal verkochte bestaande woningen in Den Haag en Haaglanden, 2011 2^e kwartaal – 2016 2^e kwartaal

Ten opzichte van het 2^e kwartaal 2015 is het aantal verkochte bestaande woningen in Den Haag in het 2^e kwartaal van 2016 toegenomen van 1351 naar 1492 woningen, een toename van 10,4%. In Haaglanden is het aantal verkochte woningen in de bestaande voorraad toegenomen van 1311 verkopen in het 2^e kwartaal van 2015 naar 1632 woningverkoppen in het 2^e kwartaal van 2016*, een toename van 24,5%. Ten opzichte van het 1^e kwartaal 2016 stijgt het aantal verkopen in Den Haag en Haaglanden. In Den Haag stijgt het aantal verkopen met 24,7% en in Haaglanden met 28%.

*2e kwartaal 2016 geschat aantal op basis van voorlopige cijfers.

**Onder Haaglanden wordt hier verstaan alle gemeenten die deel uitmaken van de regio Haaglanden, exclusief de gemeente Den Haag. Bron: NVM, bewerking DSO/PSO

4.2 Ontwikkeling huizenprijzen

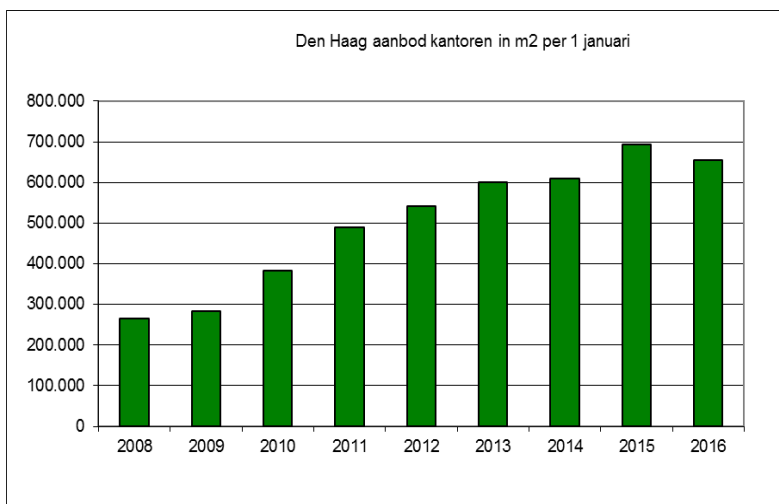
Ontwikkeling huizenprijzen

Ten opzichte van het 4^e kwartaal 2014 is de verkoopprijs in Den Haag met 4,4% gestegen tot een verkoopprijs van €270.207. In Haaglanden is de verkoopprijs met 1,2% toegenomen tot een verkoopprijs van €270.621. Ten opzichte van het 1^e kwartaal 2016 is de verkoopprijs in Den Haag in het 2^e kwartaal van 2016, met 4,7% gestegen, in Haaglanden is de verkoopprijs met 5,1% gestegen.

*2e kwartaal 2016 op basis van voorlopige cijfers.

**Onder Haaglanden wordt hier verstaan alle gemeenten die deel uitmaken van de regio Haaglanden, exclusief de gemeente Den Haag.

4.3 Aanbod kantoorruimte Den Haag

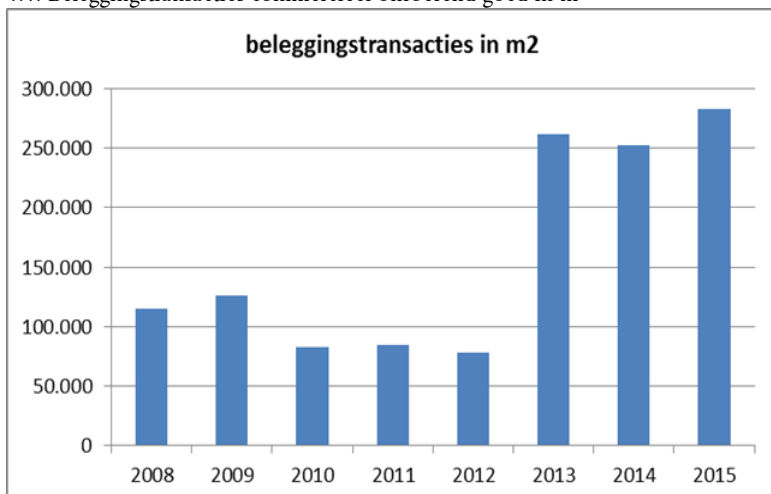

Aanbod kantoorruimte

Het betreft het op de markt aangeboden volume aan kantoorruimte in de bestaande voorraad. Sinds de aanvang van de economische crisis is het aanbod fors toegenomen tot bijna 700.000 m² bvo per 1 januari 2015. Recent is het aanbod (per saldo) licht afgenomen. Tegenover nieuw aanbod van Wijnhaven 8 Muzentoren staat onder andere de sloop van het pand Binckhorstlaan 180-184. Op 1 januari bedroeg het aanbod circa 650.000 m².

Bron: Steenworp Haaglanden, bewerking DSO/PSO

4.4. Beleggingstransacties commercieel onroerend goed in m²

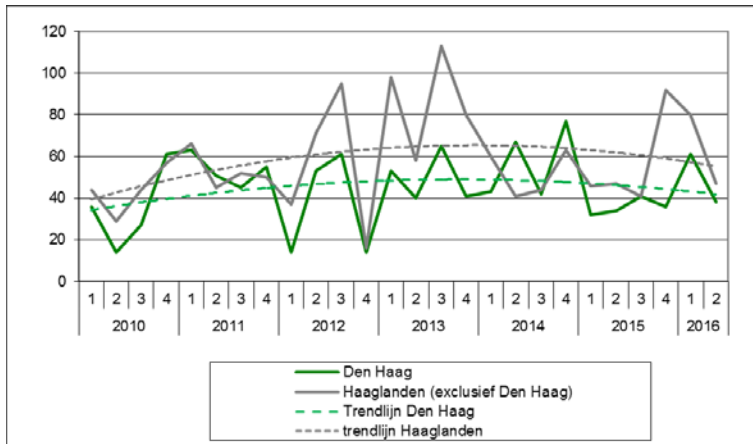
Beleggingstransacties onroerend goed Den Haag

Dit is de som van het aantal (bruto) vierkante meters van kantoren, detailhandel, horeca en vrijetijdsvoorzieningen dat van eigenaar is gewisseld. Transacties van minder dan 500 m² zijn niet meegerekend. Na 2006 was er sprake van een dalende trend. In 2013 zien we een aanzienlijke toename. Deze is toe te schrijven aan twee grote transacties, te weten het World Forum en 50.000 m² bedrijfsruimte op Ypenburg. In 2014 is het aantal vierkante meters vergelijkbaar met 2013 als gevolg van een toename van het aantal transacties. In 2015 is het volume vergelijkbaar met de jaren ervoor. Met name transacties rond Megastore, Haagsche Poort en Binck36 dragen bij aan dat totaal.

Bron: Property.nl bewerking DSO/ Onderzoek

5. Financiering van ondernemers

5.1. Faillissementen in Den Haag en Haaglanden (excl. Den Haag)

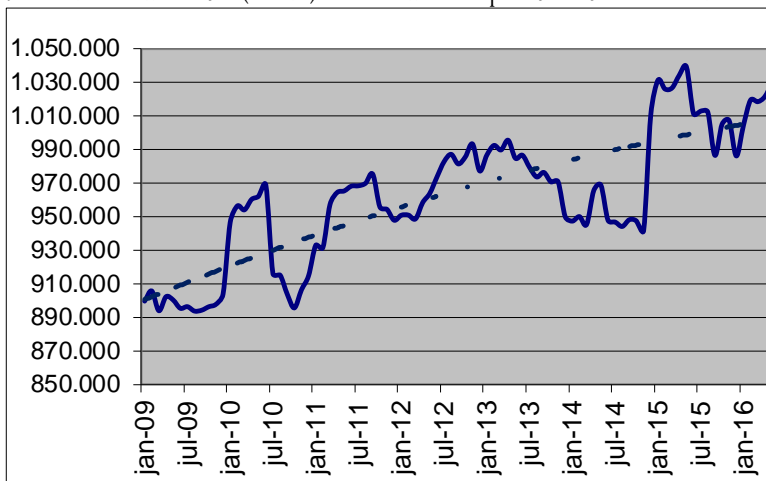

Faillissementen

Het aantal faillissementen per kwartaal vertoont in Den Haag en Haaglanden een grillig verloop.

Vanaf het derde kwartaal van 2013 is er sprake van een dalende trend, zowel voor Den Haag als voor Haaglanden.

5.2 Verleende kredieten (in mln) door banken aan private sector in Nederland

Verleende kredieten door banken

Weergegeven wordt geleend geld van monetaire financiële instellingen in Nederland aan de private sector.

Het totale bedrag aan verleende kredieten vertoont een grillig verloop met een licht stijgende trend.

Bron: De Nederlandse Bank, bewerking DSO/PSO

6.1 NWW (niet-werkende werkzoekenden) periode januari 2015- mei 2016

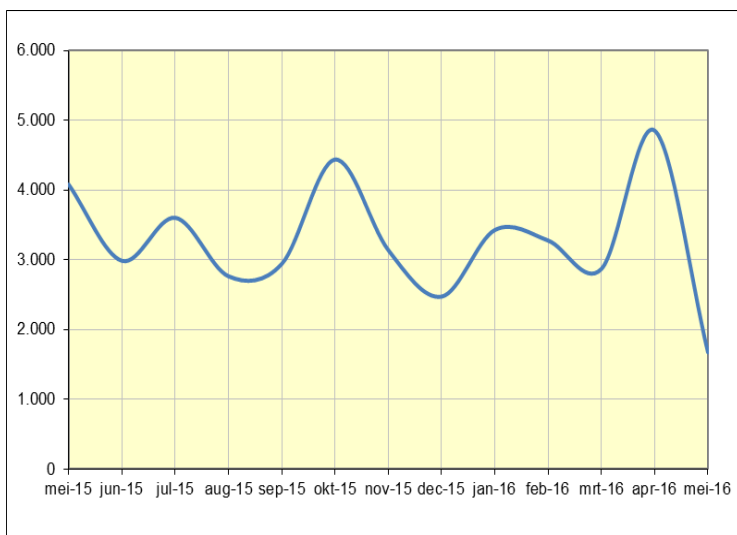

Werkloosheid

Het aantal Hagenaars dat als niet-werkend werkzoekend geregistreerd staat bij het UWV-werkbedrijf, schommelde in de beginmaanden van 2016 tussen de 42.000 en 44.000 personen. Eind mei 2016 telde Den Haag 42.719 NWW'ers.

Bron: UWV-Werkbedrijf

6.2 Openstaande vacatures Haaglanden periode januari 2015- mei 2016

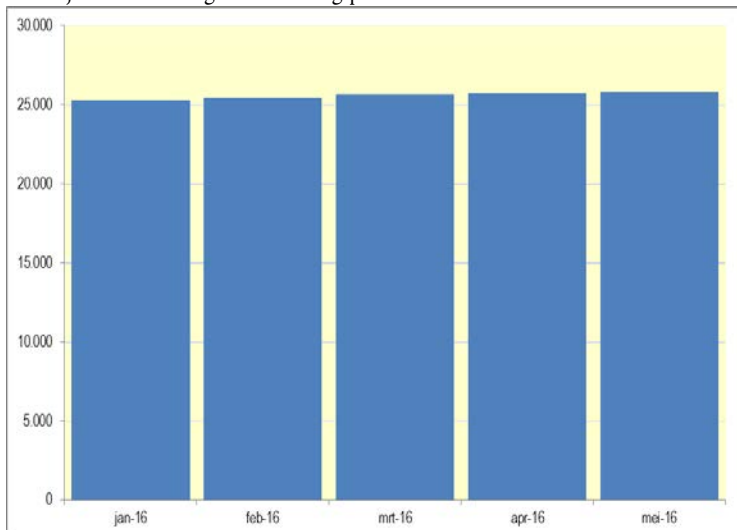
Vacatures

Het aantal openstaande vacatures in de regio Haaglanden laat tussen mei 2015 en mei 2016 een wisselend beeld zien. Perioden met veel openstaande vacatures worden afgewisseld met perioden waarin minder vacatures beschikbaar zijn. Eind mei waren er in de regio 1.673 openstaande vacatures.

Bron: UWV-Werkbedrijf

* in de monitor van maart is voor de maand januari abusievelijk een onjuist aantal genoemd. Het aantal van 5.376 vacatures had betrekking op nieuwe vacatures, niet op openstaande vacatures.

7.1 Bijstandsuitkeringen Den Haag periode december 2013- mei 2015

Bijstand volgens Participatiewet

Tussen januari 2016 en mei 2016 is het aantal uitkeringen dat in het kader van de Participatiewet wordt verstrekt, min of meer gelijk gebleven. Eind mei 2016 zijn er 25.794 uitkeringen verstrekt.

NB: vanaf januari 2016 wordt naast bijstand Levensonderhoud ook bijstand Verpleging en Verzorging in het totaal aantal verstrekte uitkeringen meegeteld. De resultaten zijn hierdoor niet langer vergelijkbaar met de cijfers uit de voorgaande monitoren.

Bron: SZW, gemeente Den Haag

BIJLAGE 2: BEGROTINGSWIJZIGINGEN 2016

							(bedragen x €1.000,-)
Programma / Categorie	Dienst	Omschrijving	Lasten	Baten	Dotaties	Onttrekkingen	Saldo
01 - Gemeenteraad							
Neutrale mutaties in/tussen programma's	ROR	Actualiseren Kapitaallasten Investeringen 2015	7	-	-	-	7
		Budget voor WO-trainee bij Ombudsman	-	-	-	-	-
		IDC tarievenoperatie 2016	5	-	-	-	5
		Individueel keuzebudget	59	-	-	-	59
		Nacalculatie trend 2016	-4	-	-	-	-4
		Neutrale aanpassingen budget Raad en Griffie	-	-	-	-	-
		Overhevelen budget voor GAD controle	-50	-	-	-	-50
		Overschot Rekenkamer 2015	16	-	-	-	16
Totaal 01 - Gemeenteraad			33	-	-	-	33
02 - College en Bestuur							
Neutrale mutaties in/tussen programma's	BSD	Aanpassing overhead toerekening	70	-	-	-	70
		Aanpassing salarisbudget Mediabeleid	18	-	-	-	18
		Actualisatie begroting Dir. Concernebedrijfsvoering	-7	-	-	-	-7
		Actualiseren programmareserve programma 2	132	-	-	-	132
		Begroten kapitaallasten nav de jaarrekening 2015	353	-	-	-	353
		Begroting Generiek Functiehuis 2016	-12	-	-	-	-12
		Bekostiging DISO functie bij DPZ	-100	-	-	-	-100
		Besparing op sociale zekerheid	108	-	-	-	108
		Bezuiniging op bedrijfsvoering 2016	-792	-	-	-	-792
		Herfasering Liquidatie Haaglanden	-	-2.200	-	-	2.200
		Herverdeling taakstelling bundeling Communicatie	256	-	-	-	256
		IDC tarievenoperatie 2016	135	-	-	-	135
		Individueel keuzebudget	795	-	-	-	795
		Mutatie CIS gelden ivm actualisatie MIP	417	-	-	-	417
		Nacalculatietrend 2016-2020	-16	-	-	-	-16
		Onderzoek naar joodse betalingen	161	-	-	-	161
		Opheffen budget woon-werkverkeer	7	-	-	-	7
		Overdracht aan IDC voor HR	-30	-	-	-	-30
		Overheveling budget Innovatief aanbesteden nr DSO	150	-	-	-	150
		Overheveling budget Intranet/smartsite door DPZ	82	-	-	-	82
		Overheveling budget wijktrainees naar DPZ	-250	-	-	-	-250
		Overheveling personeel naar BVB	126	-	-	-	126
		Overheveling THIC naar DPZ	-78	-	-	-	-78
		Uitruiming budget voor periodieke controles GAD	-192	-	-	-	-192
Totaal 02 - College en Bestuur			1.333	-2.200	-	-	3.533

(bedragen x €1.000,-)

Programma / Categorie	Dienst	Omschrijving	Lasten	Baten	Dotaties	Onttrekkingen	Saldo
03 - Dienstverlening							
Neutrale mutaties in/tussen programma's	BSD	Aanpassing salarisbudget Mediabeleid	-26	-	-	-	-26
		Besparing op sociale zekerheid	-1	-	-	-	-1
		Bezuiniging op bedrijfsvoering 2016	-1	-	-	-	-1
		IDC tarievenoperatie 2016	2	-	-	-	2
		Individueel keuzebudget	9	-	-	-	9
		Overheveling personeel naar BVB	1	-	-	-	1
		Overheveling THIC naar DPZ	-1	-	-	-	-1
		Uitruiming budget voor periodieke controles GAD	-1	-	-	-	-1
	DPZ	Aanpassen baten en lasten RNI	-10	-10	-	-	-
		aanpassing baten en lasten legesproducten	-80	-80	-	-	-0
		Aanpassing kostenverdeelstaat DPZ	-383	-	-	-	-383
		Actualisatie kapitaallasten nav JR 2015 CIS	193	-	-	-	193
		Actualisatie kapitaallasten nav JR 2015 onrendabel	152	-	-	-	152
		Actualisatie kostenverdeelstaat DPZ	-1.278	-	-	-	-1.278
		Begroting concern- en dienstsystemen DPZ	266	-	-	-	266
		Begroting The Hague International Centre (THIC)	89	-	-	-	89
		Begroting vernieuwing Mijn Den Haag BSD	-82	-	-	-	-82
		Bezuinigingstaakstelling communicatiefunctie	-10	-	-	-	-10
		Correctie baten (intern) DPZ informatievoorziening	-105	-105	-	-	-
		Herverdeling begroting bedrijfsvoering 2016-2020	54	-	-	-	54
		Incidentele bezuiniging Sociale zekerheid 2016	-72	-	-	-	-72
		Kosten Sociaal domein (Statushouders)	173	-	-	-	173
		Lasten reorganisatie KCC	730	-	-	730	-
		Nacalculatie trend 2016	-12	-	-	-	-12
		Neutrale herverdeling afdeling PKI	-53	-	-	-	-53
		Overdracht huisvestingsbudget THIC (van BSD)	115	-	-	-	115
		overheveling budget DISO van BSD naar DPZ	34	-	-	-	34
		overheveling taak van HGA naar KCC	44	-	-	-	44
		Retraitenota I - III IDC tarieven	-315	-	-	-	-315
		Retraitenota I Bezuiniging bedrijfsvoering 2016	-196	-	-	-	-196
		Retraitenota I I bezuiniging GAD controle	-77	-	-	-	-77
		Retraitenota I Taakmutaties referendum 2016	1.687	-	-	-	1.687
		Retraitenota Overig IV - IKB	579	-	-	-	579
	OCW	Actualisatie overhead kostendragers nieuwe UBU CS	1	-	-	-	1
		AR I.I Tranche 2016 Bez. Apparaat (Bedr.v./Comm.)	-3	-	-	-	-3
		Correctie decentrale Overhead	17	-	-	-	17
		Herfasering Integratie Wijkaanpak&Dienstverlening	-1.000	-	-	-	-1.000
		Herijken budget n.a.v. gewijzigde UBU	-5	-	-	-	-5
		Herverdeling Middelen OCW	8	-	-	-	8
		Nacalculatie Trend 2016 OCW	-3	-	-	-	-3
		Overdracht formatie B&O-afd. naar staf-afd. OCW	1	-	-	-	1
		Percentuele verdeling kostenplaatsen 2016 t/m 2020	24	-	-	-	24
	SZW	Aanvullende richtlijnen: Nieuw Beleid nr 24	1.184	1.184	-	-	0
		Actualisatie kostenverdeling 2016	65	-	-	-	65
Totaal 03 - Dienstverlening			1.714	989	-	730	-5

(bedragen x €1.000,-)

Programma / Categorie	Dienst	Omschrijving	Lasten	Baten	Dotaties	Onttrekkingen	Saldo
04 - Openbare orde en Veiligheid							
Neutrale mutaties in/tussen programma's	BSD	Aanpassing overhead toerekening	-59	-	-	-	-59
		Aanpassing salarisbudget Mediabeleid	7	-	-	-	7
		Actualisatie begroting Dir. Concernbedrijfsvoering	6	-	-	-	6
		Begroten kapitaallasten nav de jaarrekening 2015	29	-	-	-	29
		Begroting Generiek Functiehuis 2016	10	-	-	-	10
		Besparing op sociale zekerheid	-17	-	-	-	-17
		Bezuiniging op bedrijfsvoering 2016	-43	-	-	-	-43
		IDC tarievenoperatie 2016	55	-	-	-	55
		Individueel keuzebudget	321	-	-	-	321
		Nacalculatietrend 2016-2020	-29	-	-	-	-29
		Opheffen budget woon-werkverkeer	-7	-	-	-	-7
		Overheveling bijdrage GVOP aan DSO	-25	-	-	-	-25
		Overheveling personeel naar BVB	-80	-	-	-	-80
		Overheveling THIC naar DPZ	-31	-	-	-	-31
		Ramen uitgaven Programmareserve Pr. 4	815	-	-	-	815
		Rijks gelden aanpak radicalisering	900	-	-	-	900
		Uitruiming budget voor periodieke controles GAD	-32	-	-	-	-32
Totaal 04 - Openbare orde en Veiligheid			1.820	-	-	-	1.820
05 - Cultuur en Bibliotheek							
Neutrale mutaties in/tussen programma's	CVO	Actualisatie huurbaten	51	51	-	-	-
		Afboeking kosten Spuiforum (Programma 05)	223	-	-	-	223
		Herverdeling apparaatslasten CVDH	7	-	-	-	7
		Kapitaallasten	-164	-	-	-	-164
		Vrijval voorziening FPU	-	3	-	-	-3
	DPZ	Aanpassen baten en lasten bibliotheek	-30	-30	-	-	-
		Aanpassing kostenverdeelstaat DPZ	386	240	-	-	146
		Actualisatie kapitaallasten nav JR 2015 onrendabel	258	-	-	-	258
		Actualisatie kostenverdeelstaat DPZ	331	-	-	-	331
		Begroting concern- en dienstsystemen DPZ	-40	-	-	-	-40
		Herverdeling begroting bedrijfsvoering 2016-2020	-67	-	-	-	-67
		Bezuinigingstaakstelling communicatiefunctie	-9	-	-	-	-9
		Incidentele bezuiniging Sociale zekerheid 2016	-58	-	-	-	-58
		Nacalculatie trend 2016	-10	-	-	-	-10
		Neutrale herverdeling afdeling PKI	22	-	-	-	22
		overheveling budget DISO van BSD naar DPZ	28	-	-	-	28
		overheveling taak van HGA naar KCC	-44	-	-	-	-44
		Retraitenota I - III IDC tarieven	26	-	-	-	26
		Retraitenota I Bezuiniging bedrijfsvoering 2016	-114	-	-	-	-114
		Retraitenota II bezuiniging GAD controle	-63	-	-	-	-63
		Retraitenota Overig IV - IKB	510	-	-	-	510
	DSB	Aanv. Richtlijnen brief I3 IDC tarieven	-3	-	-	-	-3
		Actualisatie Kapitaallasten	7	-	-	-	7
		bestaande beleidsmatige knelpunten	28	-	-	-	28
		Bezuiniging Sociale Zekerheid	-8	-	-	-	-8
		centralisatie budget GAD controle periodieke audit	-4	-	-	-	-4
		Definitieve allocatie taakstelling pimair proces	-10	-	-	-	-10
		DSB Trend nacalculatie 2016 en verder	-1	-	-	-	-1
		Overdracht afdeling taakstelling afd. Communicatie	-1	-	-	-	-1
		Herijking doorbelasting overhead DSB 2016 ev.	-90	-	-	-	-90
		Vakantiegeld (Individuele keuzebudget)	39	-	-	-	39

(bedragen x €1.000,-)

Programma / Categorie	Dienst	Omschrijving	Lasten	Baten	Dotaties	Onttrekkingen	Saldo
05 - Cultuur en Bibliotheek	OCW	Actualisatie begroting Cultuur 2016 - 2020	-	-	-	-	-
		Actualisatie overhead kostendragers nieuwe UBU CS	-7	-	-	-	-7
		AR I.I Tranche 2016 Bez. Apparaat (Bedr.v./Comm.)	-20	-	-	-	-20
		Correctie Efficiencykorting 2016 Cultuur	-	-	-	-	-
		Correctie nacalculatie trend 2015 Cultuur	-	-	-	-	-
		Correcties trend-gerelateerd bij OB17	-	-	-	-	-
		Herverdeling Middelen OCW	54	-	-	-	54
		Nacalculatie Trend 2016 OCW	-32	-	-	-	-32
		Overdracht formatie B&O-afd. naar staf-afd. OCW	-6	-	-	-	-6
		Struct. overheveling Kwaliteitsimpuls besluit DT	-18	-	-	-	-18
Totaal 05 - Cultuur en Bibliotheek			1.170	264	-	-	906
06 - Onderwijs							
Verruimen budgettair kader, knelpunten en maatregelen	OCW	AR C11 Onderbesteding onderwijs	-500	-	-	-	-500
Neutrale mutaties in/tussen programma's	CVO	Actualisatie huurbaten	57	57	-	-	-
		Actualisatie Programma 06 Onderwijs	-189	-189	-	-	-
		Actualisatie verkoopresultaat vastgoed voor 2016	-	500	-	-	-500
		Herverdeling apparaatslasten CVDH	23	-	-	-	23
		Kapitaallasten	2.937	-	-	-	2.937
	OCW	Aanpassen 17244 Specifieke Uitkering RMC	1.452	1.496	-	-	-44
		Aanpassen 17254 Spec. Uitk. Onderwijs Achterstanden	200	200	-	-	-
		Aanpassen 17424 Specifieke Uitkering Educatie	4.813	4.813	-	-	-
		Actualisatie Kapitaallasten OCW OB17	113	-	-	-	113
		Actualisatie overhead kostendragers nieuwe UBU CS	199	-	-	-	199
		Actualisering begroting Onderwijshuisvesting 2016	-	-	-	-	-
		AR 4.2.3 Voorschoolse voorziening peuters	352	-	-	-	352
		AR D24 Sociaal Domein tbv statushouders	120	-	-	-	120
		AR G Programmareserve	350	-	-	-	350
		AR H.V14 Vrijvallen reserve Rendabele Panden	-	-	-	1.500	-1.500
		AR I.I TkM Regionaal meld- en coord.p. schoolverl.	1.300	-	-	-	1.300
		AR I.I TkS BC App. 2017-2020: Leerlingenvervoer	-200	-	-	-	-200
		AR I.I Tranche 2016 Bez. Apparaat (Bedr.v./Comm.)	-102	-	-	-	-102
		Bestuurlijke boetes handhaving kinderopvang	40	80	-	-	-40
		Correctie begroting OB17 GGD HL verdeelsleutels	-139	80	-	-	-219
		Correctie decentrale Overhead	43	-	-	-	43
		Formatie uitbreiding participatie met 1fte S10	1	-	-	-	1
		Herfasering Reserves 6271 en 6276	-2.049	-	-	-2.049	-
		Herijken budget n.a.v. gewijzigde UBU	5	-	-	-	5
		Herverdeling Middelen OCW	289	-	-	-	289
		Incident. overheveling 50% sal.Istn Dir. Onderwijs	-61	-	-	-	-61
		Nacalculatie Trend 2016 OCW	-21	-	-	-	-21
		Overdracht formatie B&O-afd. naar staf-afd. OCW	-14	-	-	-	-14
		Overheveling tussen Onderwijs en Jeugd	-160	-	-	-	-160
		Personeel uit baten incidentele baten	107	107	-	-	-
		Schoolzwevervoer	-100	-100	-	-	-
		Struct. overheveling Kwaliteitsimpuls besluit DT	-25	-	-	-	-25
		Taakstelling 2015 en 2016 177K en 168K Sport	2	-	-	-	2
		Verdeling taakstelling communicatie 2016	-7	-	-	-	-7
Totaal 06 - Onderwijs			8.836	7.044	-	-549	2.341

(bedragen x €1.000,-)

Programma / Categorie	Dienst	Omschrijving	Lasten	Baten	Dotaties	Onttrekkingen	Saldo
07 - Werk, Inkomen en Armoedebeleid							
Verruimen budgettair kader, knelpunten en maatregelen	SZW	Aanvullende richtlijnen: Nieuw Beleid nr 25	21.000	-	-	-	21.000
		Budget statushouders	3.600	-	-	-	3.600
Neutrale mutaties in/tussen programma's	CVO	Actualisatie verkoopresultaat vastgoed voor 2016	-	200	-	-	-200
		Herverdeling apparaatslasten CVDH	2	-	-	-	2
	HGR	HGR actualiseren begroting 2016	-1.116	-1.116	-	-	-
		HGR Corr.Resultaatbestemming 2015.	-	-	23	-	23
		HGR GAD periodieke financiële audits ed	-157	-	-	-	-157
		HGR Individuele keuzebudget Richtlijnenbrief	519	-	-	-	519
		HGR Sectorplannen WSW deel cofinanciering	324	-	-	-	324
		HGR Sociale zekerheid (besparing)	-135	-	-	-	-135
		HGR Sociale Zekerheid (impuls)	20	-	-	-	20
		HGR Tranche 2016 bezuiniging bedrijfsvoering	-122	-	-	-	-122
		Trendaanpassing NC HGR structureel	-4	-	-	-	-4
	SZW	Aanvullende richtlijnen: I Overig I bedrijfsvoer.	-430	-	-	-	-430
		Aanvullende richtlijnen: I Overig I primair proc	-869	-	-	-	-869
		Aanvullende richtlijnen: I Overig II nr 68 circula	1.509	-	-	-	1.509
		Aanvullende richtlijnen: I Overig II nr 68 SD Part	1.195	-	-	-	1.195
		Aanvullende richtlijnen: I Overig IV	3.030	-	-	-	3.030
		Aanvullende richtlijnen: I Overig: III	-1.021	-	-	-	-1.021
		Aanvullende richtlijnen: Nieuw Beleid nr 24	1.900	177	-	-	1.723
		Actualisatie Armoede	-104	-104	-	-	-0
		Actualisatie budget en uitkeringen BUIG	-10.994	-10.994	-	-	-
		Actualisatie GKB	-1.073	-1.073	-	-	-
		Actualisatie kostenverdeling 2016	182	-	-	-	182
		Actualisatie Participatie	-1.211	-	-	-1.211	-
		Budgetoverheveling naar DPZ: stadsdeelorganisatie	-98	-	-	-	-98
		Budgetoverheveling van OCW: pedicure ooievaarspas	274	-	-	-	274
		Correctie Arbeid Juridische functie	84	-	-	-	84
		Formatiewijziging Bijzonder Onderzoek	342	342	-	-	-
		Innovatieprogramma G4	522	-	-	614	-92
		Investeringsbudget 3 decentralisaties	173	-	-	-	173
		Nacalculatie trend 2016	-65	-	-	-	-65
		Opheffen kostenplaats M009510	100	100	-	-	-
		Taakstelling bundeling Communicatie	-26	-	-	-	-26
Totaal 07 - Werk, Inkomen en Armoedebeleid			17.352	-12.467	23	-596	30.439
08 - Zorg en Welzijn							
Verruimen budgettair kader, knelpunten en maatregelen	CVO	Actualisatie onttrekking reserve onrendabele top	-	-	-	3.219	-3.219
	OCW	AR H.V22 Vrijvallen/opheffen reserve Ambulance	-	-	-	1.388	-1.388
Neutrale mutaties in/tussen programma's	CVO	Actualisatie huurbaten	-54	-54	-	-	-
		Actualisatie onttrekking reserve onrendabele top	-43	-44	-	-44	44
		Actualisatie verkoopresultaat vastgoed voor 2016	-	450	-	-	-450
		Herverdeling apparaatslasten CVDH	26	-	-	-	26
		Kapitaallasten	-17	-	-	-	-17
	OCW	Aanp begrote lasten en baten 2016 GGD imv tarieven	23	23	-	-	-
		Aanpassen 17244 Specifieke Uitkering RMC	44	-	-	-	44
		Aanpassing begroting 2016 TUO	2.333	-	-	-	2.333
		Aanpassing heroïne uitkering vanaf 2016	-264	-264	-	-	-
		Aanvulling omzetting S naar I SMA	-	-	-	-	-
		Actualisatie begroting Ambulancedienst OB17	46	46	-	-	-
		Actualisatie overhead kostendragers nieuwe UBU CS	-2.100	-	-	-	-2.100
		Actualisatie WMO-taken tussen OCW & SZW	-3.300	-	-	-	-3.300

Programma / Categorie	Dienst Omschrijving	Lasten	Baten	Dotaties	Onttrekkingen	Saldo	
08 - Zorg en Welzijn		Afboeken reserve rendabele panden BvdT	565	-	-	565	-
		AR C14 Vervangingsinvesteringen CJG	-	-	-	33	-33
		AR C22 Opheffen reserve Ambulance	19	-	-50	-31	-
		AR I.I TkS BC App. 2017-2020: GAD Controle	-389	-	-	-	-389
		AR I.I TkS BC App. 2017-2020: Sociale zekerheid	-240	-	-	-	-240
		AR I.I Tranche 2016 Bez. Apparaat (Bedr.v./Comm.)	-277	-	-	-	-277
		AR I.II 4.2.7 Vrouwenopvang	11	-	-	-	11
		AR I.II TkM Sociaal Domein	-3.419	-	-	-	-3.419
		AR I.III IDC-tarieven Strategisch huisvestingsplan	195	-	-	-	195
		AR I.III Sociale zekerheid impuls	35	-	-	-	35
		AR I.IV Individueel keuzebudget vakantie-geld	2.187	-	-	-	2.187
		Continuering Knooppunt Huwelijksdwang (17423)	250	250	-	-	-
		Corr. Heroïnereregeling op BB42410/OCW.OB15.6016	284	284	-	-	-
		Correctie begroting OB17 GGD HL verdeelsleutels	98	-80	-	-	178
		Correctie decentrale Overhead	57	-	-	-	57
		Correctie Nacalculatie trend 2016 AMBU, RAVC, VVK	8	-	-	-	8
		Correctie Veilig Thuis Haaglanden	-47	-	-	-	-47
		EAP GGD 2016	25	25	-	-	-
		Eigen Bijdrage Beschermd Wonen	-	-	-	-	-
		Extrapolatie OCW van 2019 naar 2020 Correctie	-	-	-	-	-
		Formatie uitbreiding Jeugd & CJG met 11,2 fte	169	-	-	-	169
		Formatie uitbreiding participatie met 1fte S10	-6	-	-	-	-6
		Formatie uitbreiding participatie met 2,45 fte	-	-	-	-	-
		Formatie uitbreiding participatie met 3 fte S11	-	-	-	-	-
		Formatie uitbreiding ZmCo 3 fte S12 + 1 fte S11	-	-	-	-	-
		Gezondheidsbevordering en Epidemiologie	-152	-	-	-	-152
		Herverdeling Middelen OCW	-1.009	-	-	-	-1.009
		Herziening van de korting op het WMO budget	740	-	-	-	740
		Kracht on Tour 1-malig 2016 uit gemeentefonds	21	-	-	-	21
		Mutatie middelen DCR van OCW	387	-	-	387	-
		Nacalculatie Trend 2016 OCW	-68	-	-	-	-68
		Opleiden artsen publieke gezondheidszorg 2016	83	83	-	-	-
		Opvang gezinnen in Stay Okay	-	-	-	-	-
		Overdracht formatie B&O-afd. naar staf-afd. OCW	54	-	-	-	54
		Overheveling budget naar DPZ tbv Haagse Kracht	-396	-	-	-	-396
		Overheveling naar SzW 25% WMOmaatwerkondersteuning	-1.294	-	-	-	-1.294
		Pedicureregeling naar SzW	-274	-	-	-	-274
		Percentuele verdeling kostenplaatsen 2016 t/m 2020	159	-	-	-	159
		RAK-monitor (17409) ongebruikt budget naar 2016	37	37	-	-	-
		RIVM middelen Seksueel Overdraagbare Aandoening	73	73	-	-	-
		Steunpunt Huiselijk geweld, extra inc. middelen	36	36	-	-	-
		Struct. overheveling Kwaliteitsimpuls besluit DT	-8	-	-	-	-8
		Struct/Incident. overh. pers.last van Jeugd nr GGD	102	-	-	-	102
		Verdeling taakstelling communicatie 2016	-18	-	-	-	-18
		WMO toezicht	158	158	-	-	-
		SZW Aanvullende richtlijnen: I Overig II nr 68 circula	2.022	-	-	-	2.022
		Aanvullende richtlijnen: I Overig II nr 68 SD WMO	-1.833	-2.800	-	-	967
		Actualisatie kostenverdeling 2016	-247	-	-	-	-247
		Budgetoverheveling naar OCW: herverdeling WMO	-740	-	-	-	-740
		Innovatieprogramma G4	92	-	-	-	92
	Investeringsbudget 3 decentralisaties	2.691	-	-	-	2.691	
	Taakstelling bundeling Communicatie	-5	-	-	-	-5	
	Maatwerkvoorziening ondersteuning ZIN	1.294	-	-	-	1.294	
Totaal 08 - Zorg en Welzijn		-1.876	-1.777	-50	5.517	-5.667	

(bedragen x €1.000,-)

Programma / Categorie	Dienst	Omschrijving	Lasten	Baten	Dotaties	Onttrekkingen	Saldo
09 - Jeugd							
Verruimen budgettair kader, knelpunten en maatregelen	OCW	AR C14 Vervangingsinvesteringen CJG	-	-	-	2.300	-2.300
Neutrale mutaties in/tussen programma's	OCW	Aanp. subsidies conform Bestedingsoverzicht 2016	-	-	-	-	-
		Aanvulling omzetting S naar I SMA	-	-	-	-	-
		Actualisatie overhead kostendragers nieuwe UBU CS	1.647	-	-	-	1.647
		AR D24 Sociaal Domein tbv statushouders	145	-	-	-	145
		AR I.I Tranche 2016 Bez. Apparaat (Bedr.v./Comm.)	-168	-	-	-	-168
		AR I.II TkM Sociaal Domein	2.212	-	-	-	2.212
		Bestemingsreserve tbv Digitaal Gezinsdossier	-580	-	-	-	-580
		Correctie begroting OB17 GGD HL verdeelsleutels	41	-	-	-	41
		Correctie decentrale Overhead	-117	-	-	-	-117
		Correctie Veilig Thuis Haaglanden	47	-	-	-	47
		Formatie uitbreiding Jeugd & CJG met 11,2 fte	-169	-	-	-	-169
		Formatie uitbreiding participatie met 1fte S10	4	-	-	-	4
		Gezondheidsbevordering en Epidemiologie	152	-	-	-	152
		Herverdeling Middelen OCW	472	-	-	-	472
		Incident. overheveling 50% sal.Istn Dir. Onderwijs	61	-	-	-	61
		Incident. Overheveling CJG-budgetten / CG&T 2016	-	-	-	-	-
		Incident. verhoging Publieke taken Jeugdhulp 2016	-	-	-	-	-
		Incident. verhoging tbv Niet Gecontracteerde Zorg	-	-	-	-	-
		Incident.verhoging budget Innovatie Jeugdhulp 2016	-	-	-	-	-
		Incidenteel budget 18+ Jeugdhulp	-	-	-	-	-
		Incidenteel budget Landelijk Transitie Arrangement	-	-	-	-	-
		Incidenteel budget tbv Wachtlijsten VTH	-	-	-	-	-
		Incidentele aanpassing budget Jeugdteams	-	-	-	-	-
		Incidentele aanpassing PGB-budget 2016	-	-	-	-	-
		Incidentele verhoging budget AMHK 2016	-	-	-	-	-
		Incidentele verhoging budget Jeugdteams 2016	-	-	-	-	-
		Incidentele verhoging budget PGB Jeugdhulp	-	-	-	-	-
		Nacalculatie Trend 2016 OCW	-19	-	-	-	-19
		Opleiden artsen publieke gezondheidszorg 2016	145	145	-	-	-
		Overdracht formatie B&O-afd. naar staf-afd. OCW	-10	-	-	-	-10
		Overheveling tussen Onderwijs en Jeugd	160	-	-	-	160
		Percentuele verdeling kostenplaatsen 2016 t/m 2020	-183	-	-	-	-183
		Reserve 3106 Rend. Panden tbv Scoutingfonds	100	-	-	100	-
		Reserve 3106 Rend. Panden tbv. Bentelostraat	867	-	-	867	-
		Struct. overheveling Kwaliteitsimpuls besluit DT	65	-	-	-	65
		Struct. vervallen ouderbijdr Indivd. Vz Jeugdhulp	-50	-50	-	-	-
		Struct/Incident. overh. pers.last van Jeugd nr GGD	-102	-	-	-	-102
		Structurele aanpassing directe UBU-lasten	-	-	-	-	-
		Verdeling taakstelling communicatie 2016	-12	-	-	-	-12
	SZW	Investeringsbudget 3 decentralisaties	3.886	-	-	-	3.886
		Uitname 3DI-reserve tbv toevoeg.activ.reserve OCW	-2.088	-	-	-	-2.088
Totaal 09 - Jeugd			6.506	95	-	3.267	3.144

(bedragen x €1.000,-)

Programma / Categorie	Dienst	Omschrijving	Lasten	Baten	Dotaties	Onttrekkingen	Saldo
10 - Ontwikkeling Buitenruimte							
Verruimen budgettair kader, knelpunten en maatregelen	DSB	Voorstel 18, Reclame inkomsten halte voorzieningen	-	1.100	-	-	-1.100
Neutrale mutaties in/tussen programma's	CVO	Actualisatie huurbaten	-64	-64	-	-	-
		Herverdeling apparaatslasten CVDH	-15	-	-	-	-15
		Kapitaallasten	-	-	-	-	-
		Opvoeren begroting Haagse Markt (Programma 10)	36	36	-	-	-
	DPZ	Aanpassing afvalstoffenheffing tussen DSB en DPZ	975	410	-	-	565
		Aanpassing Rioolheffing Eigenaren & Grootverbruik	-	580	-	-	-580
		Verhoging baten rioolheffing voor 2016	-	555	-	-	-555
	DSB	Aanpassing begroting Markten nav Marktgeld 2016 ev	-131	-131	-	-	-
		Aanv. Richtlijnen brief I3 IDC tarieven	468	-	-	-	468
		Actualisatie Afvalstoffenheffing	-284	-	-	-	-284
		Actualisatie Kapitaallasten	1.776	-	-	-	1.776
		Afstemming Verdeling Beheerbudgetten OR-CS	-239	-	-	-	-239
		Beheer GVOP middelen DSB naar DSO	-42	-	-	-	-42
		bestaande beleidsmatige knelpunten	-901	-	-	-	-901
		Bezuiniging primair proces HHO 2016	-228	-	-	-	-228
		Bezuiniging Sociale Zekerheid	-205	-	-	-	-205
		Bijstellingen / wijzigingen Fietsdepot	408	60	-	-	348
		centralisatie budget GAD controle periodieke audit	-207	-	-	-	-207
		Definitieve allocatie taakstelling primair proces	215	-	-	-	215
		DSB Trend nacalculatie 2016 en verder	-27	-	-	-	-27
		Herfasering reserves DSB OB17	-2.807	-	-	-2.807	-
		Herijking doorbelasting overhead DSB 2016 ev.	1.255	-	-	-	1.255
		Herinrichting Henricuspad	360	-	-	-	360
		Intertemporele schuif Koningstunnel	-400	-	-	-	-400
		Intertemporele schuif Ontwikkeling Buitenruimte	-6.388	-	-	-	-6.388
		Intertemporele Schuif Veenkade/Toussaintkade	-2.300	-	-	-	-2.300
		Jaarlijks indexering tarieven	555	-	-	-	555
		Nieuwe componenten IDC tarief basis	-	-	-	-	-
		OB17: Afstemming Rioolheffing DPZ	580	-	-	-	580
		Onderdoorgangen Binckhorst	-	-	-	-	-
		Overboeking budget Grote Marktstraat naar DPZ/Cent	-58	-	-	-	-58
		Overdracht afdeling taakstelling afd.Communicatie	-43	-	-	-	-43
		Overheveling 0,2 FTE van DSB naar DSO	-6	-	-	-	-6
		Programma 19 afstemming DSB/DPZ	-767	-	-	-	-767
		Rendabele kapitaallasten DSB Markten *	952	-	-	-	952
		Samenwoegen product Waterkering met G&V	-	-	-	-	-
		Taakstelling DSB Euro 9 mln. bedrijfsvoering	-	-	-	576	-576
		Tophalte Leyweg en Holland Spoor	-7.130	-	-	-	-7.130
		Vakantiegeld (Individuele keuzebudget)	1.522	-	-	-	1.522
		VO Herinrichting Kerkplein (intertemporele schuif)	-1.200	-	-	-	-1.200
Totaal 10 - Ontwikkeling Buitenruimte			-14.340	2.546	-	-2.231	-14.655

(bedragen x €1.000,-)

Programma / Categorie	Dienst	Omschrijving	Lasten	Baten	Dotaties	Onttrekkingen	Saldo
11 - Economie, Internationale stad en Binnenstad							
Verruimen budgettair kader, knelpunten en maatregelen	DSO	VJN16 E. Inv. in GroterVerdienVermogen vd Stad	2.500	-	-	-	2.500
Neutrale mutaties in/tussen programma's	BSD	Ramen Uitgaven BR Internationaal en Wervingen	2.341	-	-	-	2.341
		Aanpassing overhead toerekening	-11	-	-	-	-11
		Aanpassing salarisbudget Mediabeleid	1	-	-	-	1
		Actualisatie begroting Dir. Concernbedrijfsvoering	1	-	-	-	1
		Begroting Generiek Functiehuis 2016	2	-	-	-	2
		Besparing op sociale zekerheid	-5	-	-	-	-5
		Bezuiniging op bedrijfsvoering 2016	-7	-	-	-	-7
		IDC tarievenoperatie 2016	9	-	-	-	9
		Individueel keuzebudget	52	-	-	-	52
		Nacalculatietrend 2016-2020	-1	-	-	-	-1
		Overheveling personeel naar BVB	-47	-	-	-	-47
		Overheveling THIC naar DPZ	-94	-	-	-	-94
		Uitruiming budget voor periodieke controles GAD	-5	-	-	-	-5
	CVO	Actualisatie Programma 11	209	209	-	-	-
		Herverdeling apparaatslasten CVDH	1	-	-	-	1
	DSB	Aanv. Richtlijnen brief I3 IDC tarieven	18	-	-	-	18
		Actualisatie Kapitaallasten	278	-	-	-	278
		bestaande beleidsmatige knelpunten	6	-	-	-	6
		Bezuiniging Sociale Zekerheid	-13	-	-	-	-13
		centralisatie budget GAD controle periodieke audit	-5	-	-	-	-5
		Definitieve allocatie taakstelling pimair proces	-17	-	-	-	-17
		DSB Trend nacalculatie 2016 en verder	-2	-	-	-	-2
		Herijking doorbelasting overhead DSB 2016 ev.	-167	-	-	-	-167
		Overdracht afdeling taakstelling afd.Communicatie	-1	-	-	-	-1
		Vakantiegeld (Individuele keuzebudget)	57	-	-	-	57
	DSO	Actualisatie Pr 310.4.07 lasten/baten	199	199	-	-	-
		Actualisatie Pr 310.5.02 lasten/baten/ontr.res.	2.036	-172	-	2.208	-
		Actualisatie Pr 310.5.03 lasten/baten/ontr.res.	7.425	7.475	-	-50	-
		Actualisatie Pr 310.5.04 lasten/baten/ontr.res.	370	-	-	370	-
		Concernreserve Cofinanciering	2.159	-	-	-	2.159
		Gevolgen Vernieuwing BBV zie Aanv.Richtl. 2016	-	-	-	-117	117
		Verschuiven AM tussen producten/programma's	1.460	-	-	-	1.460
		VJN16 E. Inv. in GroterVerdienVermogen vd Stad	-50	-	-	-	-50
		VJN16 H. Vrijval Reserves; Vervallen Reserves	-	-	-	-	-
		World Forum Convention Center	1.100	-	-	2.063	-963
Totaal 11 - Economie, Internationale stad en Binnenstad			19.800	7.711	-	4.474	7.614
12 - Sport							
Neutrale mutaties in/tussen programma's	CVO	Actualisatie huurbaten	51	51	-	-	-
		Actualisatie onttrekking reserve onrendabele top	-	-	-	-	-
		Herverdeling apparaatslasten CVDH	13	-	-	-	13
		Kapitaallasten	271	-	-	-	271
	OCW	Actualisatie Kapitaallasten OCW OB17	148	-	-	-	148
		Actualisatie overhead kostendragers nieuwe UBU CS	260	-	-	-	260
		AR I.I Tranche 2016 Bez. Apparaat (Bedr.v./Comm.)	-67	-	-	-	-67
		Bijstellen baten schoolsport	-10	-10	-	-	-
		Correctie MOP dagelijks (klein) onderhoud	-	-	-	-	-
		Correctie ORT machinisten	-	-	-	-	-
		Correctie rijksbijdrage Combifunctionarissen	-1.314	-	-	-	-1.314
		Correctie verantwoording baten schoolzwemmen	-1.452	-1.452	-	-	-
		Formatie uitbreiding participatie met 1fte S14	1	-	-	-	1

(bedragen x €1.000,-)

Programma / Categorie	Dienst	Omschrijving	Lasten	Baten	Dotaties	Onttrekkingen	Saldo
12 - Sport		Herfasering Olympisch Fonds	-175	-	-	-175	-
		Herverdeling Middelen OCW	186	-	-	-	186
		Herziening begroting sport vanaf 2016	75	75	-	-	-
		Nacalculatie Trend 2016 OCW	-15	-	-	-	-15
		Overdracht formatie B&O-afd. naar staf-afd. OCW	-25	-	-	-	-25
		Rijksbijdrage Combifunctionarissen 2016	1.814	-	-	-	1.814
		Struct. overheveling Kwaliteitsimpuls besluit DT	-14	-	-	-	-14
		Verdeling taakstelling communicatie 2016	-4	-	-	-	-4
		Taakstelling 2015 en 2016 177K en 168K Sport	-2	-	-	-	-2
Totaal 12 - Sport			-259	-1.336	-	-175	1.252
13 - Verkeer en Milieu							
Verruimen budgettair kader, knelpunten en maatregelen	DSB	Voorstel 12, efficiency voordeel parkeren	-1.000	-	-	-	-1.000
		Voorstel 21, vrijval reserve bodemsanering	-	-	-	7.828	-7.828
Neutrale mutaties in/tussen programma's	CVO	Actualisatie huurbaten	119	119	-	-	-
		Herverdeling apparaatlasten CVDH	-6	-	-	-	-6
		Opvoeren begroting busremise Telexstraat	1.164	788	-	-	376
	DSB	Aanv. Richtlijnen brief I3 IDC tarieven	254	-	-	-	254
		Actualisatie Kapitaallasten	2.091	-	-	-	2.091
		Actualiseren reserve Parkeren	-	-760	-	760	-
		Afstemming Verdeling Beheerbudgetten OR-CS	21	-	-	-	21
		Amendement MJF gratis eerste dag fiets stallen	-	-	-30	-	-30
		bestaande beleidsmatige knelpunten	744	-	-	-	744
		Bezuiniging primair proces HHO 2016	-272	-	-	-	-272
		Bezuiniging Sociale Zekerheid	-110	-	-	-	-110
		Bijstellingen / wijzigingen Fietsdepot	-	-	-348	-	-348
		centralisatie budget GAD controle periodieke audit	-103	-	-	-	-103
		Definitieve allocatie taakstelling pimair proces	-183	-	-	-	-183
		DSB Trend nacalculatie 2016 en verder	-15	-	-	-	-15
		Herfasering reserves DSB OB17	-11.528	1.550	4.443	-8.635	-
		Herijking doorbelasting overhead DSB 2016 ev.	-2.383	-	-	-	-2.383
		Overdracht afdeling taakstelling afd.Communicatie	-17	-	-	-	-17
		Overdracht BRZO-inrichtingen	-307	-	-	-	-307
		Overheveling 0,2 FTE van DSB naar DSO	-7	-	-	-	-7
		Vakantiegeld (Individuele keuzebudget)	964	-	-	-	964
		Verdeling Milieubeleid en Duurzaamheid (struct)	-506	-10	-	-	-496
	DSO	Actualisatie Pr 210.9.01 lasten/baten/ontr.res.	-228	105	-	-333	-
		Actualisatie Pr 212.0.01 lasten/baten/ontr.res.	1.854	1.854	-	-	-
		Budget overhevelen va/nr andere gem. diensten	5	-	-	-	5
		Herschikking Incid.Nieuw Beleid Jaarsch/Prod/Progr	1.332	-	-	-	1.332
		Verschuiven AM tussen producten/programma's	75	-	-	-	75
Totaal 13 - Verkeer en Milieu			-8.042	3.646	4.065	-380	-7.243

(bedragen x €1.000,-)

Programma / Categorie	Dienst	Omschrijving	Lasten	Baten	Dotaties	Onttrekkingen	Saldo
14 - Wonen en Duurzaamheid							
Voorjaarsnota	DSO	VJN16 A. Voorjaarsnota 2016	-	-	-	470	-470
Verruimen budgettair kader, knelpunten en maatregelen	DSB	Voorstel 50, inzet restwarmte Zuid-West Den Haag	500	-	-	-	500
Neutrale mutaties in/tussen programma's	CVO	Actualisatie begr. en doorbel. DSO (Prog. 14-15)	54	54	-	-	-
		Herverdeling apparaatslasten CVDH	-7	-	-	-	-7
		Opvoeren begroting statushouders (Woningbouw)	214	214	-	-	-
	DSB	Aanv. Richtlijnen brief I3 IDC tarieven	5	-	-	-	5
		Actualisatie Kapitaallasten	2	-	-	-	2
		bestaande beleidsmatige knelpunten	20	-	-	-	20
		Bezuiniging Sociale Zekerheid	-4	-	-	-	-4
		centralisatie budget GAD controle periodieke audit	-1	-	-	-	-1
		Definitieve allocatie taakstelling pimair proces	-5	-	-	-	-5
		Herijking doorbelasting overhead DSB 2016 ev.	540	-	-	-	540
		Overheveling HWI van DSO naar DSB	593	-	-	-	593
		Vakantiegeld (Individuele keuzebudget)	20	-	-	-	20
		Verdeling Milieubeleid en Duurzaamheid (struct)	496	-	-	-	496
	DSO	Actualisatie Pr 723.9.01 lasten/baten	-	-	200	200	-
		Actualisatie Pr 820.0.01 lasten/baten/ontr.res.	-3.547	0	4.753	1.206	-
		Actualisatie Pr 821.0.02 lasten/baten/ontr.res.	-571	636	-	-1.207	-
		Actualisatie Pr 822.1.01 lasten/baten	348	-86	500	935	-
		Actualisatie Pr 822.5.01 lasten/baten/ontr.res.	118	-	-	118	-
		Budget overhevelen va/nr andere gem. diensten	-793	-	-	-	-793
		Concernreserve Grote Projecten	109	-	-	-	109
		Herschikking Incid.Nieuw Beleid Jaarsch/Prod/Progr	2.400	-	-	-	2.400
		Verschuiven AM tussen producten/programma's	588	-	-	-	588
		VJN16 G. Programmareserve	1.000	-	-	-	1.000
Totaal 14 - Wonen en Duurzaamheid			2.080	818	5.453	1.722	4.993
15 - Stadsontwikkeling							
Voorjaarsnota	DSO	VJN16 A. Voorjaarsnota 2016	-	-	-	5.830	-5.830
Exogene ontwikkelingen	DSO	VJN16 B. Exogene Ontwikkelingen	-	16.700	-	-	-16.700
Neutrale mutaties in/tussen programma's	CVO	Actualisatie begr. en doorbel. DSO (Prog. 14-15)	-1.385	-1.430	-	-	45
		Actualisatie verkoopresultaat vastgoed voor 2016	-	-412	-	-	412
		Bezuinigingstaakstelling apparaat aanv. richtlijn	-190	-	-	-	-190
		Herverdeling apparaatslasten CVDH	-50	-	-	-	-50
		IDC Tarieven (aanvullende richtlijn)	23	-	-	-	23
		Individuele keuzebudget (aanvullende richtlijn)	134	-	-	-	134
		Kapitaallasten	-63	-	-	-	-63
		Nacalculatie Trend 2016-2019	-2	-	-	-	-2
		Opvoeren begroting busremise Telexstraat	-	376	-	-	-376
	DSO	Actualisatie Bouwgrondexploitaties	2.045	-3.463	3.933	9.441	-
		Actualisatie leges	2.819	2.819	-	-	-
		Actualisatie Pr 003.0.03 lasten/baten	-333	-333	-	-	-
		Actualisatie Pr 310.4.04 lasten/baten/ontr.res.	309	-	-	309	-
		Actualisatie Pr 821.0.01 lasten/baten/ontr.res.	-6.287	1.839	-	-8.126	-
		Bezuinigingstaakstelling communicatiefunctie	-75	-	-	-	-75
		Budget overhevelen va/nr andere gem. diensten	-442	-	-	930	-1.372
		Concernreserve Grote Projecten	1.019	-	-	-	1.019
		Deelneming WOM DHZW irt erfpachtsuppl/OVP/ProjRes.	11.136	-	-	11.136	-
		Erfpacht:Actualiseren budget nr DSO FinVasteActiva	-2	-	-	-	-2
		Erfpacht:BR VHV;dotatie meerwaardegrondwaardesuppl	-	-40	-40	-	-
		Gevolgen Vernieuwing BBV zie Aanv.Richtl. 2016	-17.665	-10.604	7.297	-	236
		Herschikking Incid.Nieuw Beleid Jaarsch/Prod/Progr	755	-	-	-	755

(bedragen x €1.000,-)

Programma / Categorie	Dienst	Omschrijving	Lasten	Baten	Dotaties	Onttrekkingen	Saldo
15 - Stadsontwikkeling		Rotterdamsebaan Vastgoed	-13.475	-12.543	-	-	-932
		Trend, nacalculatie 2016-2020	-47	-	-	-	-47
		Verschuiven AM tussen producten/programma's	-3.133	-	1.010	-	-2.123
		VJN16 B. Exogene Ontwikkelingen	-	20.748	-	-	-20.748
		VJN16 G. Programmareserve	200	-	-	-	200
		VJN16 I. Overig I: 2016 Bez.App.Bedrijfsvoering	-601	-	-	-	-601
		VJN16 I. Overig I: 2016 Bez.App.PrimairProces	-1.099	-	-	-	-1.099
		VJN16 I. Overig III: IDC Tarieven	109	-	-	-	109
		VJN16 I. Overig IV: Individuele Keuzebudget	1.896	-	-	-	1.896
		VJN16 Vernieuwing BBV - Aanp.omslagrentepercentage	-4.852	-747	-	-	-4.105
		Vroondaal	1.692	1.692	-	-	-
Totaal 15 - Stadsontwikkeling			-27.565	14.601	12.200	19.520	-49.486
16 - Financiën							
Voorjaarsnota	CT	Dividend BNG, Meewind, Eneco	-	300	-	-	-300
		Financiering HTM	20.511	-	-	-	20.511
		Gemeentefonds	-	24.300	-	-	-24.300
		Onttrekking Algemene reserve	-	-	-	3.900	-3.900
	DPZ	Retraitenota A Accres hondenbelasting	30	100	-	-	-70
		Retraitenota A Accres OZB 2016-2020	300	1.200	-	-	-900
		Retraitenota A Accres toeristenbelasting	-	100	-	-	-100
Exogene ontwikkelingen	CT	Correctie financiering HTM	-20.511	-	-	-	-20.511
		Ontwikkeling gemeentefonds	-	6.000	-	-	-6.000
		Rentevoordelen	-500	-	-	-	-500
	DPZ	Retraitenota B meer toeristenbelasting	-	200	-	-	-200
Verruimen budgettair kader, knelpunten en maatregelen	CT	Herijking programmareserves	-	-	-	11.299	-11.299
	DPZ	Retraitenota C vrijval reserve OZB	-	-	-	3.000	-3.000
Neutrale mutaties in/tussen programma's	CT	Actualisatie Fonds Uiver	300	-	-	-	300
		Actualisatie Geldleningen korter dan 1 jaar	75	970	-	-	-895
		Actualisatie langlopende leningen	889	-	-	-	889
		Compensatie renteomslag Act financiering Erpacht	-	-2	-	-	2
		Corr ontr BR frictiekosten en Bedrijfsvoerings	-	-	-	-780	780
		Corr. dotatie Act. reserve mbt World Forum	-	-	-117	-	-117
		Correctie 2016 Rentetoevoeging VNP	-	-4.105	-	-	4.105
		Correctie baten gemeentefonds	-	-	-	-	-
		Correctie controlekosten GAD	-92	-	-	-	-92
		Correctie rente BBV Omslaglening Grondexploitatie	-	-3.654	-	-	3.654
		Correctie resultaatsbestemming HGR	-	-	58	-	58
		Correctie taakmutatie bommenregeling	-	400	-	-	-400
		Correctie taakmutatie korting WMO	-	-	-	-	-
		Dekking rentevergoeding Telexstraat	-15	-	-	-	-15
		Dividend HMS	-	281	-	-	-281
		Dot BR Activafinancier tbv Digitaal gezinsdossier	-	-	2.668	-	2.668
		Dotatie BR Activafin Investering tbv Residentieork	-	-	530	320	210
		Dotatie BR Activafinanciering mbt World Forum	-	-	963	-	963
		Herstructurering en vervr aff langlopende leningen	-898	-	-	-	-898
		Invulling taakstelling apparaat primair proces	-	-	692	-	692
		Kapitaallasten 922.6 verrekenen met prod 922.3.16	358	-	-	-	358
		Lager dividend HTM	-	-5.700	-	5.700	-
		Onttrekking BR Centrale Bedrijfsvoeringsreserve	-	-	-	2.000	-2.000
		Onttrekking programmareserves	-	-	-	3.508	-3.508
		Overheveling kapitaallasten investeringen 2015 MIP	-9.873	-	-	-	-9.873
		Rente actualisatie reserves	-74	-	-	-	-74

(bedragen x €1.000,-)

Programma / Categorie	Dienst	Omschrijving	Lasten	Baten	Dotaties	Onttrekkingen	Saldo
16 - Financiën		Rente investering Sportcampus Zuiderpark	-	-	-	831	-831
		Rente SAS depot	106	-	-	-	106
		Rente verstrekte leningen aan derden	-	-27	-	-	27
		Rente verstrekte leningen aan diensten	-	-545	-	-	545
		Rentevergoeding Busremise Telexstraat	15	-	-	-	15
		Taakmutaties GF	-	8.315	-	-	-8.315
		Taakmutaties GF Sociaal Domein	-	-12	-	-	12
		Verrekening rente Activa-financiering	-654	-654	-	-	-
	DPZ	Aanpassen begroting lasten/baten dwanginvordering	600	600	-	-	-
		Aanpassing apparaatlasten belastingzaken	-	-	-	-	-
		Aanpassing kostenverdeelstaat DPZ	120	-	-	-	120
		Actualisatie kapitaallasten nav JR 2015 onrendabel	254	-	-	-	254
		Actualisatie kostenverdeelstaat DPZ	150	-	-	-	150
		Begroting concern- en dienstsystemen DPZ	-27	-	-	-	-27
		Bezuinigingstaakstelling communicatiefunctie	-6	-	-	-	-6
		Herverdeling begroting bedrijfsvoering 2016-2020	61	-	-	-	61
		Herverdeling budgetten rondom IBS	0	-	-	-	0
		Incidentele bezuiniging Sociale zekerheid 2016	-36	-	-	-	-36
		Nacalculatie trend 2016	-6	-	-	-	-6
		Neutrale herverdeling afdeling PKI	14	-	-	-	14
		neutrale mutatie deelprod.930.0AA	123	123	-	-	-
		neutrale mutatie lasten en baten deelprod. 960.1JH	3.417	3.417	-	-	-
		overheveling budget DISO van BSD naar DPZ	18	-	-	-	18
		Retraitenota I - III IDC tarieven	-169	-	-	-	-169
		Retraitenota I Bezuiniging bedrijfsvoering 2016	-75	-	-	-	-75
		Retraitenota I I bezuiniging GAD controle	-42	-	-	-	-42
		Retraitenota Overig IV - IKB	340	-	-	-	340
	GAD	Bezuiniging apparaat prim proc sociale zekerheid	-10	-	-	-	-10
		Bezuiniging apparaat primair proc accountantscontr	2.445	-	-	-	2.445
		IDC tariefnotitie 2016	8	-	-	-	8
		Impuls GAD	400	-	-	-	400
		Individueel keuzebudget vakantietoelage	100	-	-	-	100
Totaal 16 - Financiën			-2.351	31.608	4.793	29.778	-58.943
17 - Overige beleidsvoornemens							
Voorjaarsnota	CT	Trend	-866	-	-	-	-866
Verruimen budgettair kader, knelpunten en maatregelen	CT	Dotatie BR Statushouders	-	-	9.400	-	9.400
		Indexering Rotterdamsebaan	-	-	1.200	-	1.200
		Mutaties BR Allocatie 2017 -2020	-	-	58.920	-	58.920
		Vrijval Meerjarig Investeringsplan	-5.350	-	-	-	-5.350
Neutrale mutaties in/tussen programma's	CT	Actualisatie bestuurlijke boete Kinderopvang OCW	40	-	-	-	40
		Actualisatie lasten Scanstraat IDC	-200	-	-	-200	-
		Aanvulling actualisatie kapitaallasten DSB *	-	-	-952	-	-952
		Afronding vrijval reserve bij CVDH	-44	-	-	-	-44
		Bezuiniging IDC risicobeheersing	-45	-	-	-	-45
		Corr ontr BR frictiekosten en Bedrijfsvoerings	-	-	-	780	-780
		Correctie nacalculatie Trend	-8	-	-	-	-8
		Correctie nulbegroting programma 18	8.012	-	-	-	8.012
		Correctie resultaatsbestemming HGR	-	-	-	81	-81
		Correctie taakmutatie bommenregeling	400	-	-	-	400
		Dot BR Uitlichting vastgoed grondexpl.	-	-	14.044	-	14.044
		Dotatie BR Statushouders	-	-	-	2.161	-2.161
		Goedzetten kapitaallasten jaarschijven 128	-6.168	-	6.168	-	-

(bedragen x €1.000,-)

Programma / Categorie	Dienst	Omschrijving	Lasten	Baten	Dotaties	Onttrekkingen	Saldo
17 - Overige beleidsvoornemens							
		Herfaserings nieuw beleid diensten	-	-	13.281	-	13.281
		Herfaserings Wijkaanpak en Indienenvermogen stad	-	-	1.050	-	1.050
		Investeringsimpulsen	-985	-	-	-	-985
		Invoeringskst. decentralisatie Sociaal Domein	-	-	-	6.749	-6.749
		Invulling taakstelling apparaat bedrijfsvoering	3.760	-	-	-	3.760
		Invulling taakstelling apparaat primair proces	2.543	-	-	-	2.543
		Kapitaallasten 922.6 verrekenen met prod 922.3.16	-358	-	-	-	-358
		Lastenverlaging vervangingsinv C/JG naar 922.3.16	33	-	-	-	33
		Mutatie BR Herstructurering ivm Reserve Leyweg	-	-	3.097	1.129	1.968
		Mutatie BR Herstructurering mbt BR Rend Panden	-	-	1.500	-	1.500
		Nacalculatie trend	417	-	-	-	417
		Onttrekking BR Centrale Bedrijfsvoeringsreserve	2.000	-	-	-	2.000
		Onttrekking BR Cofinanciering	-	-	-	2.483	-2.483
		Onttrekking BR Grote Projecten	-	-	-	1.351	-1.351
		Onttrekking BR Grote Projecten act. Rotterdamse Ba	-	-	-	-932	932
		Onttrekking BR Internationaal & Werving	-	-	-	2.341	-2.341
		Overschot Rekenkamer 2015	-16	-	-	-	-16
		Rente investering Sportcampus Zuiderpark	831	-	-	-	831
		Reservering Keuzebudget	-14.620	-	-	-	-14.620
		Saldo mutaties rente BBV	-3.654	-	-	-	-3.654
		Stelpost bedrijfsvoering tbv IDC Tarieven	-1.200	-	-	-	-1.200
		Taakmutaties GF	170	-	-	-	170
		Verhoging verkoopresultaat CVDH	738	-	-	-	738
		Vrijval voorziening FPU CVDH	3	-	-	-	3
		Vrijval Vz negatieve plannen tbv bijdragen derden	-	-	6.704	236	6.468
Totaal 17 - Overige beleidsvoornemens			-14.568	-	114.412	16.179	83.665
18 - Interne dienstverlening							
Neutrale mutaties in/tussen programma's							
	CVO	Actualisatie huurbaten	50	50	-	-	-
		Herverdeling apparaatslasten CVDH	6	-	-	-	6
		Kapitaallasten	-82	-	-	-	-82
		Overdracht huurbaten Fruitweg 17 naar IDC (P 10)	707	-	-	-	707
	IDC	Begrotingswijziging n.a.v. invoering IKB	1.082	-	-	-	1.082
		Begrotingswijziging Communicatie	-16	-	-	-	-16
		Begrotingswijziging Strategisch Huisvestingsplan	1.587	-	-	-	1.587
		Begrotingswijziging Vrijval BR Leyweg	-638	-	-	2.459	-3.097
		Begrotingswijziging nav Business Case Soc. Zekerheid	145	-	-	-	145
		Besparing Arbeidsjuridische Zaken 0,83 fte	-84	-	-	-	-84
		Budgetoverheveling ivm onrendabele kapitaallstn	-33	-	-	-	-33
		Budgetoverheveling kstn accountantscontr. naar GAD	-202	-	-	-	-202
		Budgetair neutrale mutatie ivm nulbegroting 2016	2.571	2.571	-	-	-
		Corr. nulbegroting prog. interne dienstverlening	-8.012	-	-	-	-8.012
		Correctie kapitaallstn van investeringen tm 2014	-23	-	-	-	-23
		Correctie van Plus naar Basis tbv Overhead	-	-	-	-	-
		Opvoer onrend. kap.lstn investeringen 2015 Basis	752	-	-	-	752
		Opvoer rend. kap.lstn investeringen 2015 Basis	-174	-	-	-174	-
		Overgang taken systeemeigenaar HR van BSD naar IDC	30	-	-	-	30
		Te realiseren baten pand Fruitweg	-707	-	-	-	-707
		Verwerken vrijval BR Leyweg in de exploitatie	1.129	-	-	-	1.129
Totaal 18 - Interne dienstverlening			-1.912	2.621	-	2.285	-6.818

							(bedragen x €1.000,-)
Programma / Categorie	Dienst	Omschrijving	Lasten	Baten	Dotaties	Onttrekkingen	Saldo
19 - Stadsdelen en Wijkaanpak							
Neutrale mutaties in/tussen programma's	DPZ	Aanpassing kostenverdeelstaat DPZ	117	-	-	-	117
		Actualisatie kostenverdeelstaat DPZ	797	-	-	-	797
		Begroting concern- en dienstsystemen DPZ	-200	-	-	-	-200
		Begroting Herinrichting Grote Marktstraat	58	-	-	-	58
		Besluit Stadsdelen versterken RIS 287109	396	-	-	-	396
		Bezuinigingstaakstelling communicatiefunctie	-6	-	-	-	-6
		Bijdrage BSD trainees frontlijnmedewerkers SenW	250	-	-	-	250
		Bijdrage DSB pool frontlijnmedewerkers SenW	103	-	-	-	103
		Bijdrage DSO pool frontlijnmedewerkers SenW	100	-	-	-	100
		Bijdrage SZW pool frontlijnmedewerkers SenW	98	-	-	-	98
		Herfasering Wijkaanpak	-1.850	-	-	-	-1.850
		Herverdeling begroting bedrijfsvoering 2016-2020	-48	-	-	-	-48
		Incidentele bezuiniging Sociale zekerheid 2016	-44	-	-	-	-44
		Nacalculatie trend 2016	-17	-	-	-	-17
		Neutrale herverdeling afdeling PKI	16	-	-	-	16
		Overheveling begroting DSB programma 19	250	-	-	-	250
		Overheveling begroting naar DSO voor Biesieklette	-60	-	-	-	-60
		Overheveling begroting van DSB omgevingsmanagement	218	-	-	-	218
		overheveling budget DISO van BSD naar DPZ	20	-	-	-	20
		Overheveling Team Duurzaamheid van DSB	748	-	-	-	748
		Overheveling Team Spelen van DSB	97	-	-	-	97
		Overname activa Speelvoorzieningen van DSB	665	-	-	-	665
		Retraitenota G onttrekking Programma reserve	850	-	-	-	850
		Retraitenota I - II Taakmutatie Opwaartse Kracht	150	-	-	-	150
		Retraitenota I - III IDC tarieven	-190	-	-	-	-190
		Retraitenota I Bezuiniging bedrijfsvoering 2016	-84	-	-	-	-84
		Retraitenota I I bezuiniging GAD controle	-47	-	-	-	-47
		Retraitenota Overig IV - IKB	405	-	-	-	405
		Subs.regeling Duurzaamheid Haagse Wijken; Verkeer	285	-	-	-	285
Totaal 19 - Stadsdelen en Wijkaanpak			3.076	-	-	-	3.076
Totaal mutaties 2016			-7.192	54.164	140.898	79.541	0
* De mutaties mb.t. onrendabele kapitaallasten markten op programma 10 en 17 hebben op programma 17 een doorwerking in 2018:							
Categorie	Dienst	Omschrijving	Lasten	Baten	Dotaties	Onttrekkingen	Saldo
Neutrale mutaties in/tussen programma's	CT	Aanvulling actualisatie kapitaallasten DSB *	952	-	-	-952	-

BIJLAGE 3: STANDEN BESTAANDE RESERVES 2016 NA BEGROTINGSWIJZIGINGEN

(bedragen x €1.000,-)

Reserve	Dienst	Soort reserve	Eindsaldo 2015	Resultaats- bestemming	Eindsaldo 2015	Dotaties	Onttrekkingen	Eindsaldo 2016
02 - College en Bestuur								
Dienstcompensatiereserve BSD	BSD	Compensatie-reserve	500	-	500	-	-	500
			500	-	500	-	-	500
03 - Dienstverlening								
Dienstcompensatiereserve DPZ	DPZ	Compensatie-reserve	937	63	1.000	-	-	1.000
Bestemmingsreserve Verkiezingen	DPZ	Egalisatie-reserve	665	800	1.465	-	-	1.465
			1.602	863	2.465	-	-	2.465
06 - Onderwijs								
Egalisatiereserve Exploitatie rendabele panden OCW	OCW	Egalisatie-reserve	1.500	-	1.500	-	-	1.500
Reserve Duurzame Huisvesting Onderwijs	OCW	Project-reserve	8.599	-	8.599	-	2.351	6.248
Reserve Multifunctioneel gebruik schoolgebouwen	OCW	Project-reserve	10.721	-	10.721	-	531	10.190
			20.820	-	20.820	-	2.882	17.938
07 - Werk, Inkomen en Armoedebeleid								
Dienstcompensatiereserve SZW	SZW	Compensatie-reserve	22	978	1.000	-	614	386
Dienstcompensatiereserve HGR	HGR	Compensatie-reserve	500	-111	389	23	-	412
Bestemmingsreserve Afbouw ID-banen	SZW	Project-reserve	19.854	-	19.854	-	-	19.854
Bestemmingsreserve Jeugdwerkloosheid Haaglanden	SZW	Project-reserve	6.980	-	6.980	-	278	6.702
			27.355	867	28.222	23	892	27.354
08 - Zorg en Welzijn								
Dienstcompensatiereserve OCW	OCW	Compensatie-reserve	1.000	-	1.000	-	-	1.000
Egalisatiereserve Exploitatie rendabele panden OCW	OCW	Egalisatie-reserve	825	-	825	-	-	825
Egalisatiereserve Individuele voorzieningen WMO	SZW	Project-reserve	5.000	-	5.000	-	-	5.000
Egalisatiereserve Financiering ambulancedienst	OCW	Egalisatie-reserve	1.388	-	1.388	-	-	1.388
Egalisatiereserve Exploitatie rendabele panden CVDH	CVO	Egalisatie-reserve	3.570	-	3.570	-	198	3.373
			11.783	-	11.783	-	198	11.586

(bedragen x €1.000,-)

Reserve	Dienst	Soort reserve	Eindsaldo 2015	Resultaats- bestemming	Eindsaldo 2015	Dotaties	Onttrekkingen	Eindsaldo 2016
09 - Jeugd								
Egalisatiereserve Exploitatie rendabele panden OCW	OCW	Egalisatie-reserve	3.267	-	3.267	-	-	3.267
			3.267	-	3.267	-	-	3.267
10 - Ontwikkeling Buitenruimte								
Dienstcompensatiereserve DSB	DSB	Compensatie-reserve	325	396	721	-	-	721
Bestemmingsreserve Werk met Werk	DSB	Project-reserve	6.820	-	6.820	-	178	6.642
			7.145	396	7.541	-	178	7.363
11 - Economie, Internationale stad en Binnenstad								
Bestemmingsreserve Overcommitting D2	DSO	Project-reserve	8.308	-	8.308	-	-	8.308
Bestemmingsreserve Stadseconomie	DSO	Project-reserve	2.255	-	2.255	-	-	2.255
Bestemmingsreserve World Forum Convention Center	DSO	Project-reserve	15.464	-	15.464	-	3.431	12.033
Bestemmingsreserve Stedelijke Ontwikkeling	DSO	Project-reserve	4.989	-	4.989	-	443	4.546
Bestemmingsreserve Fonds Economische Structuurversterking	DSO	Project-reserve	17.370	-	17.370	-	1.828	15.542
			48.387	-	48.387	-	5.702	42.685
12 - Sport								
Bestemmingsreserve Olympisch fonds	OCW	Project-reserve	3.540	-	3.540	-	559	2.981
			3.540	-	3.540	-	559	2.981
13 - Verkeer en Milieu								
Bestemmingsreserve Parkeren	DSB	Project-reserve	11.098	-	11.098	-	198	10.900
Bestemmingsreserve Bodem	DSB	Project-reserve	7.828	-	7.828	-	-	7.828
Bestemmingsreserve Stedelijke Ontwikkeling	DSO	Project-reserve	15.016	-	15.016	-	63	14.953
			33.942	-	33.942	-	261	33.681
14 - Wonen en Duurzaamheid								
Bestemmingsreserve Stedelijke Ontwikkeling	DSO	Project-reserve	7.058	-	7.058	-	151	6.907
Bestemmingsreserve Stadsvernieuwing	DSO	Project-reserve	4.590	-	4.590	-	152	4.437
			11.648	-	11.648	-	303	11.344
15 - Stadsontwikkeling								
Dienstcompensatiereserve DSO	DSO	Compensatie-reserve	698	302	1.000	-	-	1.000
Reserve Grondbedrijf	DSO	Reserve Grondbedrijf	49.974	-2.391	47.583	-	-	47.583
Bestemmingsreserve Volkshuisvestingsfonds DHZW	DSO	Project-reserve	2.703	160	2.863	-	17	2.847
Bestemmingsreserve Anticiperende Werkzaamheden MPG	DSO	Project-reserve	8.301	-	8.301	-	-	8.301
Bestemmingsreserve The Hague World Forum	DSO	Project-reserve	7.372	-	7.372	-	158	7.213
Bestemmingsreserve Universiteit Leiden	DSO	Project-reserve	8.850	-	8.850	-	-	8.850
Bestemmingsreserve Stedelijke Ontwikkeling	DSO	Project-reserve	37.937	9.766	47.703	-	1.795	45.908
Bestemmingsreserve Strategisch Vastgoed Stadsontwikkeling	DSO	Project-reserve	9.506	-	9.506	-	91	9.415
			125.341	7.837	133.178	-	2.061	131.117

(bedragen x €1.000,-)

Reserve	Dienst	Soort reserve	Eindsaldo 2015	Resultaats- bestemming	Eindsaldo 2015	Dotaties	Onttrekkingen	Eindsaldo 2016
16 - Financiën								
Algemene reserve	CT	Algemene reserve	80.488	4.139	84.627	-	-	84.627
Dienstcompensatiereserve GAD	GAD	Compensatie-reserve	243	-29	214	-	-	214
Bestemmingsreserve Financiering	CT	Egalisatie-reserve	5.500	-	5.500	-	-	5.500
Reserve Activa-financiering	CT	Activa-financiering	104.668	-	104.668	2.040	11.789	94.919
Bestemmingsreserve Voorfinancieringsrente Sportcampus Zuiderpark	CT	Overig	4.008	-	4.008	-	-	4.008
Bestemmingsreserve OZB	DPZ	Egalisatie-reserve	1.779	1.221	3.000	-	-	3.000
Centrale Bedrijfsvoeringsreserve	CT	Centrale bedrijfsvoeringsreserve	4.800	1.200	6.000	-	-	6.000
Programmareserve College en Bestuur	CT	Programma-reserve	132	160	292	-	-	292
Programmareserve Wijkaanpak en Dienstverlening	CT	Programma-reserve	86	765	851	-	-	851
Programmareserve Openbare orde en Veiligheid	CT	Programma-reserve	520	980	1.500	-	-	1.500
Programmareserve Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg	CT	Programma-reserve	76	319	395	-	-	395
Programmareserve Onderwijs	CT	Programma-reserve	1.259	1.545	2.804	-	-	2.804
Programmareserve Werk, Inkomen en Armoedebeleid	CT	Programma-reserve	14	2.483	2.497	-	-	2.497
Programmareserve Zorg en Welzijn	CT	Programma-reserve	1.713	8.287	10.000	-	-	10.000
Programmareserve Jeugd	CT	Programma-reserve	15	1.918	1.933	-	-	1.933
Programmareserve Ontwikkeling Buitenruimte	CT	Programma-reserve	140	872	1.012	-	-	1.012
Programmareserve Economie, Internationale Stad en Binnenstand	CT	Programma-reserve	-	212	212	-	-	212
Programmareserve Sport	CT	Programma-reserve	152	115	267	-	-	267
Programmareserve Verkeer en Milieu	CT	Programma-reserve	1.752	1.196	2.948	-	-	2.948
Programmareserve Wonen en Duurzaamheid	CT	Programma-reserve	-	1.000	1.000	-	-	1.000
Programmareserve Stadsontwikkeling	CT	Programma-reserve	-	415	415	-	-	415
Programmareserve Stadsdelen en Wijkaanpak	CT	Programma-reserve	-	850	850	-	-	850
			207.345	27.648	234.993	2.040	11.789	225.244
17 - Overige beleidsvoornemens								
Bestemmingsreserve Grote Projecten	CT	Project-reserve	75.450	-	75.450	3.010	3.394	75.066
Bestemmingsreserve Co-financiering	CT	Project-reserve	10.157	-	10.157	-	83	10.075
Bestemmingsreserve Friciekosten Bezuinigingsstaakstelling 2011 -2014	CT	Overig	1.194	-	1.194	386	500	1.080
Bestemmingsreserve Allocatie incidentele middelen (nieuw beleid) 2013 - 2016	CT	Overig	3.776	-	3.776	15.435	19.211	-
Bestemmingsreserve Allocatie incidentele middelen (nieuw beleid) 2014 - 2017	CT	Overig	53.372	-	53.372	21.733	38.308	36.797
Bestemmingsreserve Allocatie incidentele middelen (nieuw beleid) 2015 - 2018	CT	Overig	162.838	-	162.838	65.743	109.471	119.110
Bestemmingsreserve Allocatie incidentele middelen (nieuw beleid) 2016 - 2019	CT	Overig	17.676	-	17.676	3.122	20.798	-
Bestemmingsreserve Allocatie incidentele middelen (nieuw beleid) 2017 - 2020	CT	Overig	-	-	-	-	-	-
Bestemmingsreserve Herstructurering reserves	CT	Overig	20.398	-	20.398	950	11.678	9.670
Bestemmingsreserve Internationaal & Werving	CT	Overig	5.887	-	5.887	-	502	5.385
Bestemmingsreserve Statushouders	CT	Project-reserve	-	-	-	-	-	-
Bestemmingsreserve Uidichting vastgoed grondexploitaties	CT	Overig	-	-	-	-	-	-
			350.748	-	350.748	110.379	203.945	257.182
18 - Interne dienstverlening								
Dienstcompensatiereserve CVDH	CVO	Compensatie-reserve	250	-	250	-	-	250
Dienstcompensatiereserve IDC	IDC	Compensatie-reserve	500	-	500	-	-	500
Bestemmingsreserve Basiswerkplekken	IDC	Egalisatie-reserve	1.082	-	1.082	-	-	1.082
Bestemmingsreserve Leyweg	IDC	Project-reserve	3.097	-	3.097	-	3.097	-
			4.929	-	4.929	-	3.097	1.832
			858.351	37.611	895.962	112.442	231.866	776.539

BIJLAGE 4: GROTE INVESTERINGSPROJECTEN

Programma / project	Actuele fase	Oorspronkelijke oplevering datum	Geplande oplevering	Actuele planning	Toelichting 2016
6. Onderwijs					
Onderwijs Huisvestingsplan	n.v.t.	doorlopend	diverse jaren		
10. Ontwikkeling Buitenruimte					
Ondergrondse restafval containers (ORAC's)	Uitvoering	Anders, zie toelichting	diverse	Anders, zie toelichting	Het ORAC-programma is in 2009 gestart. In april 2016 is de 5000ste ORAC geplaatst. In 2016 en 2017 zullen in totaal ruim 1.000 ORAC's worden geplaatst, waarvan rond de 600 in 2016. Met Stedin is een protocol over de plaatsing van ORAC's binnen het verzorgingsgebied van Stedin uitgewerkt en door beide partijen ondertekend.
Haagse Markt	Eindfase	2014-3	2016-1	2016-4	Doel van de herstructurering van de Haagse Markt is, om in samenwerking met belangorganisaties van marktkooplieden, een nieuwe, aantrekkelijke en gezonde markt te realiseren die aansluit bij de eisen en wensen van deze tijd. In juni is de laatste fase gestart. Op 20 november 2015 is de Haagse Markt officieel geopend. Er wordt nog gewerkt aan enkele respunten. Deze zullen eind 2016 zijn afgehandeld.
Herinrichting Grote Marktstraat	Eindfase	2015-2	2016-1	2016-1	Met het aanbrengen van de hangende verlichting in het 1e kwartaal van 2016 is het hoofdwerk afgerond. In de tweede helft van 2016 zullen nog enkele respunten worden afgerond. Daarnaast zal een plan van aanpak worden opgesteld ter afwikkeling van de ingediende motie 71 m.b.t. het aanbrengen van symbolisch groen en het conflict voertganger / fietser.
Afvalbrengstation Urenhagestraat	Uitvoering	2016-4	2017-1	2017-1	Het definitieve ontwerp is juni j.l. opgeleverd. Met de bouwwerkzaamheden is in juli gestart. Begin 2017 zal het afvalbrengstation worden geopend. Het afvalbrengstation in de Visserhavenstraat in Scheveningen wordt dan gesloten.
Haagse Loper, faser 1b	Realisatiefase	2016-3	2016-3	2016-4	De Turfmarkt is één van de belangrijkste doorgangen van Den Haag Centraal naar de binnenstad. Om de Haagse binnenstad nog aantrekkelijker te maken wordt de Turfmarkt heringericht. Het eerste deel (fase 1a), Zwarte Weg tot Lage Zand is in 2015 uitgevoerd. Met de herinrichting van het tweede deel (fase 1b), het gebied rond het Wijnhavenkwartier, inclusief Lage Zand en een strook op de Schedeldoekshaven, wordt in het derde kwartaal gestart.
Herinrichting + Tophalte Leyweg	Voorbereiding	2017-3	2017-3	2017-3	Het werk is opgesplitst in twee delen, de herinrichting van de buitenruimte en de tophalte. De werkzaamheden zullen in de tweede helft van 2016 aanvangen. Rond de zomer van 2017 zal het werk worden opgeleverd. J.l. februari is de Raad met Rv. 291422 reeds geïnformeerd over deze planning.

Programma / project	Actuele fase	Oorspronkelijke oplevering datum	Geplande oplevering	Actuele planning	Toelichting 2016
12 Sport					
Sportcomplex Aagje Dekenlaan	Eindafrekening	2015-4	2015-4	2016-4	
Sportcampus Zuiderpark	Voorbereiding/ Uitvoering	2016-4	2016-4 (was: 2016-3)	2016-4	
13 Verkeer en Milieu					
Laan van Meerdervoort	Realisatiefase	2014-4	2016-4	2016-4	De herinrichting van de Laan van Meerdervoort tussen het Azaleplein en de Thorbeckelaan omvat maatregelen t.b.v de verkeersveiligheid, door het aanbrengen van vrijliggende fietspaden, de aanleg van 58 extra parkeerplaatsen en het vervangen van een deel van de riolering. De werkzaamheden aan beide kruisingen en aan de landzijde zijn inmiddels vrijwel afgerond. De oplevering van het gehele project staat gepland voor december 2016.
MeerjarenProgramma Fiets (incl. asfalteren fietspaden)	Realisatiefase	2012-2015	2012-2017	2012-2017	In het eerste half jaar van 2016 is gewerkt aan: <ul style="list-style-type: none"> • Sterftracés: Voorontwerpen van zowel sterftracés 1 ((Binnenstad - Scheveningen Haven) als sterftracés 2 (Binnenstad - Letsdsvveen) zijn door de Raad vastgesteld. De fietspad IJselubweg is rechtgetrokken. • Asfaltering tegelfietspaden: Het fietspad Hildebrandplein is geasfalteerd. Gereed voor uitvoering. Joke Smitpad/Sophie Resmondpad, Delfsealaan, laatste delen Hengelolaan en Westduinweg. • Herinrichting Javastraat / Laan van Meerdervoort (smalle delen).Javastraat is op 15 juni jl. geopend. Aanbesteding Laan van Meerdervoort is afgerond. Werk start in derde kwartaal. • Herinrichting Zuiderpark: de aanbesteding is afgerond. Werk wordt in tweede helft van het jaar uitgevoerd. • Fietspad Finneburg / Boekwerkkamp: Opening heeft in tweede kwartaal plaatsgevonden. • Fietsstallingen: De beperkte renovatie van de Fietsflat Rijnstraat is vrijwel gereed. • Fietsveilige situaties: In eerste helft 2016 zijn op 7 locaties fietsveilige situaties aangepakt.
Netwerk RandstadRail	Realisatiefase	2016-2017	2016-2017	2016-2017	De Metropoolregio Rotterdam Den Haag werkt samen met de gemeente aan de kwaliteit van het openbaar vervoer. Met de uitvoering van het project Netwerk RandstadRail maakt de gemeente de spoorinfrastructuur gereed voor de voor de zogeheten "regiotramlijnen" 9, 11, 15 en 16/17. De aangepaste infrastructuur maakt het mogelijk om te rijden met nieuwe moderne, lagevloertrams die aan meer reizigers plaats bieden. Deze nieuwe trams zullen een deel van de huidige (versleten) trams van de HTM vervangen. In het eerste half jaar van 2016 zijn de volgende deelprojecten uitgevoerd of voorbereid: <ul style="list-style-type: none"> • Lijn 9 Vrederust is gereed, met uitzondering van de halte Leggelostraat. Deze zal in 2017 worden gerealiseerd afhankelijk van de buitendienststelling. • Het traject Spui Zieken is opgeleverd. • De voorbereidende werkzaamheden voor de halte Schedelboekshaven lopen. De verwachte uitvoering is in 2017. • Het tracé Lange Vijverberg is in uitvoering. De halte Centrum (Asta) zal nog worden aangepakt in 2016. • Tailtrack Madurodam en Koninginnegracht zijn gereed. De trambrug (tussen Madurodam en Nieuwe Parklaan) gaat dit jaar nog in uitvoering. • De voorbereiding van het traject lijn 9 tussen het Circusplein en het Zwarte Pad is afgerond. De uitvoering start in het volgende kwartaal. • De oplevering van de Stadslaan (fase Rijswijkseweg, lijn 15) staat voor het derde kwartaal van dit jaar gepland. De uitvoering van het deel Rijswijkseplein staat gepland voor 2017. • Lijn 16/17 is gereed. • Het ontwerp van het tramtracé over de Lange Vijverberg is vastgesteld (RIS2.80172).

Programma / project	Actuele fase	Oorspronkelijke oplevering datum	Geplande oplevering	Actuele planning	Toelichting 2016
Rotterdamsebaan	Voorbereiding	2019-4	2020-2 (was 2019-4)	2020-2 (was 2019-4)	De Rotterdamsebaan is de nieuwe verbindingsweg tussen het rijkswegennet vanaf knooppunt Ypenburg A4/A13 en de Centrumring van Den Haag. Het hoofdcontract is in december jl. gegund, waarna de aanbestedingscombinatie is gestart met de voorbereiding voor het bouwproces en met het uitwerken van het integrale ontwerp. Diverse voorbereidende activiteiten zijn afgerond, zoals het verleggen van kabels in de Vlietzone, en de Binckhorst, de aanleg van de tijdelijke verlengde Melkwegstraat en het tijdelijke parkeerterrein Drievliet. De ingebruikname van de tunnel straat gepland voor medio 2020.
Verkeerveiligheidsplan	Realisatiefase	2015-4	2015-4	2016-2	In het eerste half jaar 2016 zijn werkzaamheden uitgevoerd uit het lopende UVP 2014 - 2015 : <ul style="list-style-type: none"> • Uitvoering veilige en herkenbare wegbeelden: Beeklaan fase 2 afgerond • Uitvoering schoolzone "Scholendriehoek" Utenbroekestraat • Uitvoering Schoolzone "Europese school" Houtrustweg • Uitvoering schoolzone "Galvanischool" Galvanistraat • Uitvoering schoolzone, zweepmasten "Paul Krugerlaan" • Voorbereiding black spots: Hengelalaan – Berensteneinlaan • Voorbereiding black spots: Meppelweg – Maartensdijklaan • Voorbereiding black spots: Kraayensteinlaan – A. Petersweg • Voorbereiding kleine verkeersmaatregel: Bezuidenhoutseweg – Prinses Irenestraat. Het UVP 2016-2017 is voorbereid, maar nog niet bestuurlijk vastgesteld.
VAB Noordwal/Veenkade	Realisatiefase	2011	2016-3	2016-3	Dit project betreft het terugbrengen van de gracht met daaronder een volautomatische autoberging (VAB) van ca. 160 plaatsen. In 2015 zijn de installaties in de autoberging, het volautomatische parkeerinstallatiesysteem en andere gebouw gebonden installaties, geïnstalleerd en uitvoering getest. J1. januari is de proeffase ingegaan met 110 gebruikers. De planning is dat per 1 september a.s. wordt gestart met de exploitatie. In mei is een door de aannemer aangespannen arbitrage gehouden. Het is nog niet bekend wanneer de uitspraak zal plaatsvinden.
Haags Startstation Erasmuslijn	Realisatiefase	2014	2016-2	2016-2	De E-lijn is de metrolijn die vanuit Rotterdam eindigt op Den Haag CS. De treinstellen komen nu aan op het reilspoor van NS, dit kan slechts tijdelijk. Daarom is een alternatieve aanlanding op niveau +2 ontworpen. De hoofdaannemer is nu, medio 2016, vrijwel klaar met zijn werkzaamheden. Op 22 augustus a.s. zal de HSE ingebruik worden gesteld. In het najaar zal de tweede fase van het buurtpark worden afgerond.
Actieplan Luchtkwaliteit	Afgerond	2015	2015	2015	In het eerste halfjaar van 2016 is volop gewerkt aan de uitvoering van de maatregelen uit het Actieplan luchtkwaliteit. Zo heeft het college in juni besloten over een subsidieregeling voor elektrische voertuigen, gericht op personenauto's, taxi's en bestelauto's (RIS294595). In mei heeft het college besloten om de Green Deal Zero Emission Stadslogistiek te ondertekenen (RIS294191). Het doel hiervan is om samen met landelijke partners te werken aan schonere bevoorrading van de stad.

Programma / project	Actuele fase	Oorspronkelijke oplevering datum	Geplande oplevering	Actuele planning	Toelichting 2016
Doorontwikkeling Dynamisch Verkeersmanagement (DVM)	Uitvoering	2015	2016	2017-1	De doelen van DVM: Het vervangen en aanpassen van VRI's; gereed in q2 2016. Het leveren en plaatsen van ca. 100 camera's inclusief een cameramanagementsysteem (CMS); gereed in q1 2016. Het leveren en behouden van een verkeerscentrale samen met de provincie Zuid-Holland. Dit systeem bestaat uit het NRM0 (Netwerk breed Regelscenario Management Omgeving) en het OVMS (Open data Verkeers Management Systeem). Het NRM0 is het systeem dat scenario's in kan zetten door de aansturing van DRIP's en VRI's, het OVMS is de database waarin alle gegenereerde informatie zoals bijvoorbeeld verkeersgegevens in worden opgeslagen en bewerkt: Gereed in 2016-Q3. Het upgraden van de netwerkverbindingen tussen diverse systemen. Gereed in 2017-Q1
Fietsbrug over de A4 Trekfietstrace - Ypenburg - Vlietzone	Voorbereiding	2019-4	2019-4	2019-4	Op 2 juni 2015 (RIS 282910) is de commissie Leefomgeving per brief van de wethouder FVVM, geïnformeerd over de stand van zaken en de verdere aanpak van het Trekfietstracé. Dit fietstracé loopt vanaf de opening in de geluidswal langs de A4 aan de zijde van Ypenburg/Boswijk tot en met de oversteek van de Westvlietweg en kent twee onderdelen, te weten het Fietspad en het Fietsviaduct. De gemeenteraad van Den Haag heeft op 3 maart 2016 ingestemd met het 'uitvoeringsbesluit Trekfietstracé, deel Fietspad door Vlietzone, waarmee het project operationeel is verklaard. Later in het jaar zal de Raad worden geïnformeerd over de voortgang van het fietsviaduct.
Maanweg - A12 Busplatform	Nazorgfase Voorbereiding	2015-4 2017-4	2015-4 2017-4	2015-4 2017-4	Dit is afgerond De Openbaar Vervoerterminal Den Haag Centraal, die het eerste kwartaal van 2016 officieel geopend is, heeft een wachtruimte voor busreizigers die niet aansluit op het oude busplatform. Bussen staan nu met hun zijkaant naar de wachtruimte. Reizigers hebben geen goed zicht op waar hun bus staat. De looproutes van busreizigers zijn lang en hebben te veel oversteeken. Bovendien past het busplatform niet bij de uitstraling van de looproutes van busreizigers zijn lang en hebben te veel oversteeken. Een nieuw busplatform moet hierin verbetering brengen en draagt bij aan een efficiënter en comfortabeler overstap voor OV-reizigers. In oktober 2015 is het VO Herinrichting en Overkapping busplatform door de gemeenteraad vastgesteld en is het uitvoeringsbudget ter beschikking gesteld. Inmiddels is de aanbestedingsprocedure gestart en is de selectiefase doorlopen.
15. Stedelijke ontwikkeling					
Tunnel Kijkduin bereikbaarheid	Voorbereiding		2020-12		
DHNC Fietsenkelder	Uitvoering		2017-12		
Herziening Spuikwartier	Uitvoering		2020-12		
Maasstraat	Uitvoering		2017-12		
Haagse Loper	Voorbereiding		2018-12		
Westlandse Zoom	Uitvoering		2019-12		
Morgenstond Midden	Uitvoering		2021-12		
OR Kijkduin	Uitvoering		2022-12		
16. Financien					
Nieuw belastingstelsel	Uitvoering	2012-2016	2013-2018	2013-2018	Het systeem voor processen rondom Belastingzaken wordt vernieuwd om inwoners betere dienstverlening te bieden en de gebruikers van het systeem beter te ondersteunen. Het programma kent een aantal deelprojecten. Inmiddels zijn enkele grote projecten afgerond en is digitale communicatie via de Berichtenbox van MijnOverheid mogelijk. Verder is de aansluiting op de BRK levering aan het systeem van het Kadaster gerealiseerd en is de aansluiting op de Landelijke Voorziening WOZ nagenoeg gereed. Daarnaast is recent ook aangesloten de aansluiting gerealiseerd op de Haagse Bron, het gegevensmagazijn van de gemeente Den Haag. Komend jaar werken we aan projecten die de digitale communicatie met de burgers en bedrijven verder intensiveren en worden projecten opgepakt en afgerond die bijdragen aan efficiënter werken.

Bijlage 5: Actualisatie grondexploitaties per juni 2016

1. Inleiding en samenvatting

De gemeente heeft de wettelijke taak een goede ruimtelijke ordening te verzorgen. Hiervoor stelt ze onder meer bestemmingsplannen vast. Dit is onderdeel van het faciliterend grondbeleid. De gemeente kiest er voor om naast het faciliterend grondbeleid ook actief grondbeleid te voeren om het ruimtelijk beleid extra te kunnen sturen. De gemeente voert dan voor eigen rekening en risico onder meer grondexploitaties die zich richten op de ontwikkeling van een locatie en de uitgifte van bouwrijpe grond.

De gemeente Den Haag heeft nu een portefeuille van 71 grondexploitaties. Binnen deze projecten hebben tien grondexploitaties en zeven klusobjecten kleinschalig opdrachtgeverschap in de planscope.

In deze bijlage rapporteren we over de ontwikkelingen op het actief grondbeleid, over de eerste helft van 2016.

De volgende ontwikkelingen hebben plaatsgevonden in de eerste helft van 2016:

- Binnen de gemeentelijk grondexploitaties is voor een bedrag van € 14,8 mln. aan grond uitgegeven. Hierop worden ca. 420 woningen en ca. 6.900 m² bvo bedrijfsruimten gebouwd.
- De begroting over uit te voeren activiteiten in 2016 is bijgesteld. Op projectniveau zijn de meest recente inzichten doorgevoerd. De begroting is verder nog met 20% verlaagd op basis van een complexiteitsfactor. Zo verwachten we onderbesteding over 2016 sterk terug te dringen. In de eerste 5 maanden van het jaar is 26% van de kosten en 32% van de opbrengsten gerealiseerd
- Een zichtbaar aantrekkende markt heeft ertoe bijgedragen dat er acht nieuwe grondexploitaties zijn vastgesteld met een omzet van € 56 mln.. Dit betreft Leyweg Escampaan (HAGA) (ES-140), Westhovenplein (ES-147), Klusobjectexploitatie Noordpolderkade 173 (KO-10), Verhulstplein (SC-103), Halo Laan van Poot (SE-31), Almeloplein (ES-142), Dr. Lelykade Bedrijfsgebouw (SC-104) en Veenweg KO(ZZ-38).
- Vijf grondexploitaties met een herzien kader: A12-zone deelplan 20 (ZZ.28), Eurocinema (ES.129), Landgoed Ockenburgh (LO.57), Scheveningen Havens (SC96) en Laakhaven West (LA38)¹.
- De Voorziening Negatieve Plannen – voor het afdekken van tekorten op negatieve grondexploitaties - is in de eerste helft van 2016 met € 8,9 mln. toegenomen tot € 187,9 mln.. Dit is vooral veroorzaakt door het opstarten van nieuwe grondexploitaties waarvan het negatieve saldo bij de start middels een dotatie aan de VNP is afgedekt.
- De stand van de Reserve Grondbedrijf – de risicobuffer voor grondexploitaties - is per 1/6/2016 met € 1,3 mln. afgenomen en bedraagt € 46,3 mln.
- Per saldo zijn de grondexploitaties in de bestaande portefeuille € 2,1 mln. verslechterd door reguliere projecteffecten (risico's en kansen).
- Ontwikkelingen als gevolg van nieuwe verslaggevingsregels BBV:
 - o Per 1 januari 2016 zijn er nieuwe verslagleggingsregels BBV (Notitie grondexploitaties BBV 2016) van toepassing voor grondexploitaties. Dit wordt nader toegelicht in het raadsvoorstel bij het halfjaarbericht
 - o De financiële effecten van de aanpassing van de renteparameters die volgt uit het BBV, is verwerkt in dit Halfjaarbericht 2016. Dit effect bedraagt € 6,9 mln. positief:
 - € 4,3 mln. positief autonoom effect op negatieve plannen. De VNP wordt met dit bedrag bijgesteld en dit bedrag is ter beschikking gesteld voor het budgettair kader.
 - € 2,6 mln. positief autonoom effect op de positieve plannen. De prognose van de positieve plannen stijgt met € 2,6 mln.. Vanwege het voorzichtigheidsbeginsel is dit positieve effect niet ingeboekt als resultaat.

¹ De herzieningen van de grondexploitaties Scheveningen Havens en Laakhavens West zijn direct na het reces vastgesteld, en vooruitlopend hierop in het halfjaarbericht verwerkt om zo te voorkomen dat verouderde planinformatie met de raad wordt gedeeld.

2. Verschillenverklaringen

Grondexploitaties (inclusief klusobjectexploitaties) zijn geactualiseerd aan de hand van de laatste inzichten en bestuurlijke uitgangspunten. De financiële gevolgen van deze actualisaties worden in deze paragraaf op portefeuilleniveau toegelicht. In hoofdstuk 5 van deze bijlage zijn de verschillen voor 38 grondexploitaties individueel verklaard.

Tabel 1: Verschillen Halfjaarbericht 2016 ten opzichte van de Programmarekening 2015

		Bedrag (in mln. op NCW)	
Saldo alle grondexploitaties 1-1-2016	€	165,0	mln. negatief
<i>Grondexploitaties met een verbeterd resultaat</i>	+	€	1,1
<i>Grondexploitaties met een verslechterd resultaat</i>	-	€	3,2
<i>Effecten als gevolg van bestuurlijke besluiten</i>	-	€	11,0
<i>autonome effecten gewijzigde parameters richtlijn BBV</i>	+	€	6,9
Saldo alle grondexploitaties per 1-6-2016	€	171,2	mln. negatief

Grondexploitaties met een verbeterd resultaat (€ 1,1 mln. voordelig)

Voor 28 grondexploitaties is het resultaat verbeterd met € 1,1 miljoen. Dit bestaat uit het niet meer te hoeven bij dragen in de ondergrondse parkeergarage Maasstraat (C-90), efficiënte samenwerking tussen Drentse Hoek (ES.128) en Morgenstond Midden (ES-119), diverse aanbestedingsvoordelen en faseringseffecten.

Grondexploitaties met een verslechterd resultaat (€ 3,2 mln. nadelig)

In 25 grondexploitaties is het resultaat verslechterd met in totaal € 3,2 miljoen. Grootste oorzaken hiervan liggen in het aantreffen van asbest (€ 1,4 mln.) in de projecten Noordpolderkade (KO-10), Witte de Withstraat (KO-11) en Ketelstraat 21-23 (LA-63). In het project Junopand (KO-4) werd niet verwacht dat in zo grote hoeveelheid gevraagd zou worden om splitsing van de kavels in meerdere eenheden (€ 1,1 mln.). In het project Uithofslaan (ES-103) zijn de afzet kansen vergroot door het aanbieden van kleinere en goedkopere KO kavels (€ 0,3 mln.). De rest van het nadelige resultaat van € 0,4 mln. is verdeeld over de overige grondexploitaties met diverse oorzaken.

In de overige 17 grondexploitaties is het saldo niet gewijzigd ten opzichte van de programmarekening 2015.

Effecten van bestuurlijke besluiten (€ 11,0 mln. nadelig)

Nieuw vastgestelde plannen en plannen waarvan het kader is herzien hebben een negatief effect op het grondexploitatie resultaat. Dit nadelig effect is financieel gedekt met dotaties aan de VNP uit diverse bronnen. De collegebesluiten zijn:

- Vaststelling van vier nieuwe grondexploitaties met € 8,2 mln. NCW nadelig saldo:
 - Leyweg Escamplaan (HAGA) (ES-140/RIS294393) voor de realisatie van een gedifferentieerd woningbouwprogramma met 620 woningen waarvan 30% in de sociale sfeer waarbij het parkeren voornamelijk verdiept zal plaatsvinden en 2.300 m²bvo aan voorzieningen zal worden gerealiseerd (€ 4,3 mln. NCW nadelig);
 - Westhovenplein (ES-147/RIS294490) waar 180 woningen zullen worden gerealiseerd, waarvan 60 sociale huurappartementen en 120 zorgappartementen met ca. 1.180 m²bvo aan bijbehorende voorzieningen (€ 0,5 mln. NCW nadelig);
 - Halo Laan van Poot (SE-31/RIS291485) voor de realisatie van circa 42 woningen in het dure en zeer dure segment met particulier opdrachtgeverschap. De bij de woningen behorende

² Voor grondexploitaties wordt voor het Halfjaarbericht gewerkt met de stand van 1 juni, niet 30 juni. Dit is nodig zodat voldoende doorlooptijd resteert voor een goede administratie en analyse van grondexploitaties bij het halfjaarbericht. Deze stand wordt vergeleken met de laatst vastgestelde bestuurlijke stand. Dat is voor de meeste grondexploitaties de stand van 1 januari. Als een grondexploitatie hierna is vastgesteld of herzien, wordt vergeleken met die stand.

- parkeerplaatsen zullen worden gerealiseerd in een volledig verdiepte parkeergarage (€ 2,6 mln. NCW nadelig);
- Verhulstplein (SC-103/RIS294332) voor de realisatie van 419 appartementen met 369 parkeerplaatsen waarvan circa de helft half verdiept zullen worden aangelegd (€ 0,8 mln. NCW nadelig).
 - Vaststelling van vier nieuwe grondexploitaties met € 0,6 mln. NCW voordelig saldo:
 - Almeloplein (ES-142/RIS294554) voor de uitbreiding van een bestaande supermarkt met 926 m² (€ 0 mln. NCW neutraal);
 - Planexploitatie Noordpolderkade 173 (KO-10/RIS290930) voor de transformatie van een voormalig schoolgebouw in kluskavels voor woningen. Afhankelijk van de grootte van de kavel kunnen er ongeveer 16 kluswoningen worden gerealiseerd (€ 0,2 mln. NCW voordelig³);
 - Dr. Lelykade Bedrijfsgebouw (SC-104/RIS294716) voor de realisatie van 6.300 m²bvo aan maritieme bedrijvigheid en 50 parkeerplekken op het dak van de twee laagste bedrijfsbebouwing (€ 0,4 mln. NCW voordelig)
 - Veenweg KO(ZZ-38/RIS292394) voor de uitgifte van 6 kavels middels KO voor de realisatie van vrijstaande woningen (€ 0 mln. NCW neutraal);
 - Vaststelling van vijf herzieningen (€ 3,4 mln. nadelig)

Dit zijn:

 - Herziening A12-zone Deelplan 20 (ZZ-28/RIS293917) voor toepassing van Kleinschalig Opdrachtgeverschap (KO) en tijdelijke woningen voor statushouders (€ 1,8 mln. NCW voordelig)
 - Herziening van Eurocinema (ES-129/RIS294559) voor de omzetting van koop naar huurprogramma ter plaatse van de voormalige bioscoop Eurocinema (€ 0,1 mln. NCW nadelig)
 - Herziening Laakhaven West (LA-38/RIS 290264) om meer woningen te realiseren dan het oorspronkelijke programma, mede door de uitgifte in KO (€ 3,1 mln. NCW voordelig)
 - Herziening Landgoed Ockenburgh (LO-57/RIS 294723) om het plan van Stichting tot behoud van de Historische Buitenplaats Ockenburgh uit te kunnen voeren (Netto contant neutraal effect)
 - Herziening van Scheveningen Haven/Norfolkterrein en ontwikkelingen Noordelijk Havenhoofd (SC-96/ DSO/2016.648) met een kader voor meer haven gerelateerde bedrijven en versterking van de visserij (€ 8,2 mln. nadelig)

Voor een uitgebreide inhoudelijke toelichting op de nieuwe en herziene grondexploitaties kunnen de genoemde stukken worden geraadpleegd.

Autonome effecten als gevolg van gewijzigde parameters (€ 6,9 mln. voordelig)

Conform de gewijzigde verslaggevingsregels van het BBV (notitie grondexploitatie 2016) is de rekenrente aangepast (zie de toelichting aan het einde van deze bijlage: Verwerking verslaggevingsregels wijzigingsbesluit BBV 2016 en Vennootschapsbelastingplicht VPB).

In dit halfjaarbericht is de renteparameter (met terugwerkende kracht) per 1 januari 2016 verlaagd van 4% naar 1,3% en de disconteringsvoet van 4% naar 2%. Dit heeft bij dit Halfjaarbericht een positief effect op het totale resultaat NCW van € 6,9 mln. voordelig.

³ De planexploitatie is bestuurlijk vastgesteld op 19 januari 2016 met een voordelig saldo van € 128.000 op NCW op prijspeil 1-1-2015. Aanpassing van het prijspeil naar 1-1-2016 leidt tot een correctie van het saldo naar € 166.000 voordelig op NCW.

3. Realisaties op operationele grondexploitaties

Tabel 2: Realisatie januari t/m mei ten opzichte van de actuele begroting over 2016 (in mln.)

	BEGROOT HJB 2016	REALISATIE 2016	REALISATIE %	NOG VERWACHT
Verwerving	€ 1,3	€ 0,2	18%	€ 1,1
Bouwgrondproductie	€ 15,7	€ 3,5	22%	€ 12,2
Inrichting openbare ruimte	€ 19,3	€ 4,9	25%	€ 14,4
Overige kosten	€ 33,5	€ 4,2	12%	€ 29,3
Plankosten	€ 10,5	€ 3,6	35%	€ 6,9
Complexiteitsreductie	€ -16,1			
Kosten	€ 64,3	€ 16,4	26%	€ 63,9
Uitgifte	€ 52,0	€ 14,8	28%	€ 37,2
Overige opbrengsten	€ 9,1	€ 1,2	14%	€ 7,8
dekking subsidies	€ 1,2	€ -	0%	€ 1,2
Complexiteitsreductie	€ -12,4			
Opbrengsten	€ 49,8	€ 16,0	32%	€ 46,2

Op grond van de geactualiseerde begroting bedraagt het realisatiecijfer voor de kosten 26% en 32% van opbrengsten voor 2016 zijn gerealiseerd in de periode van januari t/m mei.

De grote kosten over 2016 zijn bij dit Halfjaarbericht verlaagd met € 38,5 mln. tot € 64,3 mln.⁴:

- € 24,8 mln. door kosten op projectinhoudelijke gronden te schuiven van 2016 naar later jaren. Vooral de begroting “Inrichting Openbare Ruimte” en “Overige Kosten” is met € 22,2 mln. verlaagd, omdat in de tweede helft van 2016 de nadruk vooral op “Bouwgrondproductie” en Gronduitgifte ligt. Inrichtingskosten O.R. vinden veelal in latere jaren plaats.
- € 2,4 mln. verhoging als gevolg van nieuwe en herziene projecten.
- 20% vermindering op basis van een complexiteitsfactor. Dit komt neer op € 16,1 mln.

De grote opbrengsten zijn met € 20,0 mln. verlaagd:

- € 13,5 mln. door opbrengsten op projectinhoudelijke gronden te schuiven van naar latere jaren.
- € 5,9 mln. verhoging als gevolg van nieuwe en herziene projecten.
- 20% bijgesteld op basis van een complexiteitsfactor. Dit komt neer op € 12,4 mln.

Het begroten van een grondexploitatie is een complex proces waar marktomstandigheden leidend zijn in de bepaling van de fasering. Hierbij is het niet de gemeente die bepalend is voor de uitvoering maar de afnemers van de bouwrijpe gronden en de snelheid waarmee de uiteindelijke ontwikkeling wordt uitgevoerd. Ondanks veel afstemmingsmomenten blijft dit een complex proces.

Nadere analyse begroting versus realisatie 1^e helft 2016

De begroting is fors bijgesteld. Vooral plannen met substantiële omzetten, zoals Spuikwartier, Scheveningen Haven inclusief het Noordelijk Havenhoofd en Den Haag Nieuw Centraal, zullen naar verwachting zorgen voor verbeterde realisatiecijfers eind dit jaar. De belangrijkste afwijkingen en actuele ontwikkelingen worden hieronder toegelicht.

Uitgifte

De geactualiseerde begroting “Uitgifte” bedraagt € 52,0 mln. De grootste uitgiftes voor 2016 verwachten we in de volgende plannen: Junopand (KO.4), Uithofslaan (ES.103), Spuikwartier (CE.113), Laakhaven West (LA.38), Ockenburgh (LO.57; herziening), KO Esdo (ES.137), Verhulstplein (ES.147) en Gebiedsontwikkeling Isabellaland (HA.83). Het gaat om een totale verwachte uitgifte-opbrengst van € 19,4 mln.

⁴ Dit heeft betrekking op de begroting uit het beheersysteem voor grondexploitaties. In de algemene gemeentelijke begroting over 2016 was deze bijstelling op hoofdlijnen voorzien. Hierdoor is dit beperkt zichtbaar in de begrotingswijzigingen bij het halfjaarbericht.

Daarnaast wordt gerekend op de gronduitgifte die eind 2015 naar 2016 zijn doorgeschoven (€ 16,0 mln.) en een deel van de uitgiftes waarover niet zeker is dat de betreffende marktpartijen in 2016 of in 2017 afnemen (€ 10,8 mln). Dit is een van de redenen waarom we een complexiteitsreductie opnemen in de begroting. De overige verwachte grondopbrengst van € 5,8 mln. is verdeeld over 29 plannen.

Verwerving

We verwachten nog € 1,3 mln. verwervingskosten, dit is verdeeld over 20 plannen.

Bouwgrondproductiekosten

De bouwgrondproductie komt gebruikelijk wat later in het jaar op gang. Er is tot op heden voor € 3,5 mln. gerealiseerd (22%) in 18 projecten. De grootste verwachte realisaties in de 2de helft van 2016 zullen plaatsvinden in de plannen Gebiedsontwikkeling Haga (ES.140), Spuikwartier (CE.113), Weshovenplein (ES.147), Uitenhagestraat (K.256), Sportcampus ADO (ES.135) en Deelplan 20 (ZZ.28).

Inrichtingskosten openbare ruimte (OR)

Van de begrote "Inrichtingskosten OR" is € 4,9 mln. gerealiseerd (25%) op een begroting van € 19,3 mln. In 50 plannen worden investeringen gepleegd, de grootste investeringen zijn voor: Sportcampus, Den Haag Nieuw Centraal, Laakhaven West, Kloosterburen, Eurojust, Uithofslaan, Scheveningen Haven, Spuikwartier fase 2 & 3 en de Uitenhagestraat.

Overige kosten

De begroting "Overige kosten" bedraagt € 33,5 mln. Hiervan is € 4,2 mln. gerealiseerd (12%) voornamelijk in de plannen Junopand, Spuikwartier en Scheveningen Haven. Substantiële investeringen (€ 24,0 mln.) vinden nog plaats door bijdragen voor het Noordelijk Havenhoofd (Scheveningen havens), aanvang van de bouw van de fietsenkelder KJ-plein (Den Haag Nieuw Centraal), de verbouw van de Turfmarktparkeergarage in het project Spuikwartier, de verbouw van het landhuis Ockenburgh, de aanleg van een tijdelijke parkeervoorziening in het project Haga en de verzwaring van de installaties voor het Junopand.

Plankosten

De totale begroting plankosten is met € 2,1 mln. gestegen door nieuw vastgestelde grondexploitaties (€ 1,5 mln.) en reguliere tekorten (€ 0,6 mln.). Erasmusveld (ES.137), het Junopand (KO.4) en Woonzorgcentrum Transvaal (CE.112) zijn de grootste veroorzakers van deze stijging.

Tot 1 juni 2016 is voor € 3,6 mln. aan plankosten gerealiseerd (35%). Zoals eerder is aangegeven ligt de voortgang op het totaal van alle kosten en opbrengsten (26% respectievelijk 32%) achter op wat evenredig over het jaar heen verwacht mag worden, maar wordt er een inhaalslag voorzien en dat geldt ook voor de plankosten.

Overige opbrengsten en dekkingsbijdragen

De begroting overige opbrengsten bestaat vooral uit afgesproken bijdragen van derden voor investeringen die in de eerste plaats voor rekening van de grondexploitatie komen en uit opbrengsten voor tijdelijk beheer. In de eerste helft van 2016 is € 1,2 mln. gerealiseerd (14%).

Substantiële bijdragen voor een totaal van € 5,7 mln. zijn nog te verwachten in de projecten Haga, Sportcampus, Verhulstplein en Morgenstond Midden voor de inrichting van de openbare ruimten en Forepark voor het tijdelijk beheer.

De begroting "Dekking en subsidies" van € 1,2 mln. is van toepassing op de plannen Ockenburgh (LO.57) vanwege een subsidie van de provincie Zuid Holland voor erfgoedlijnen, monumenten en landgoederen en een bijdrage vanuit gemeentelijke monumentenzorg en Laakhaven West (LA.38).

Verwachte kasstromen operationele grondexploitaties

In grafiek 1 wordt de kasstroom van de gezamenlijke grondexploitaties weergegeven en de nominale kosten en opbrengsten bij dit halfjaarbericht (op prijspeil 1/1/2016). De eerste kolommen (kosten en opbrengsten) geven het onderhandenwerk stand weer. De omzetverwachting (kosten en opbrengsten) is met € 56 mln. gestegen als gevolg van nieuwe grondexploitaties en herzieningen. Tussen 2016 en 2025 wordt voor € 319 mln. aan kosten en nog € 293 mln. aan opbrengsten verwacht (inclusief realisaties 1e helft 2016).

De meerjarige kasstroom (cashflow) geeft inzicht in het jaarlijkse verloop van het saldo per 31/12, rekening houdende met rente en inflatie.

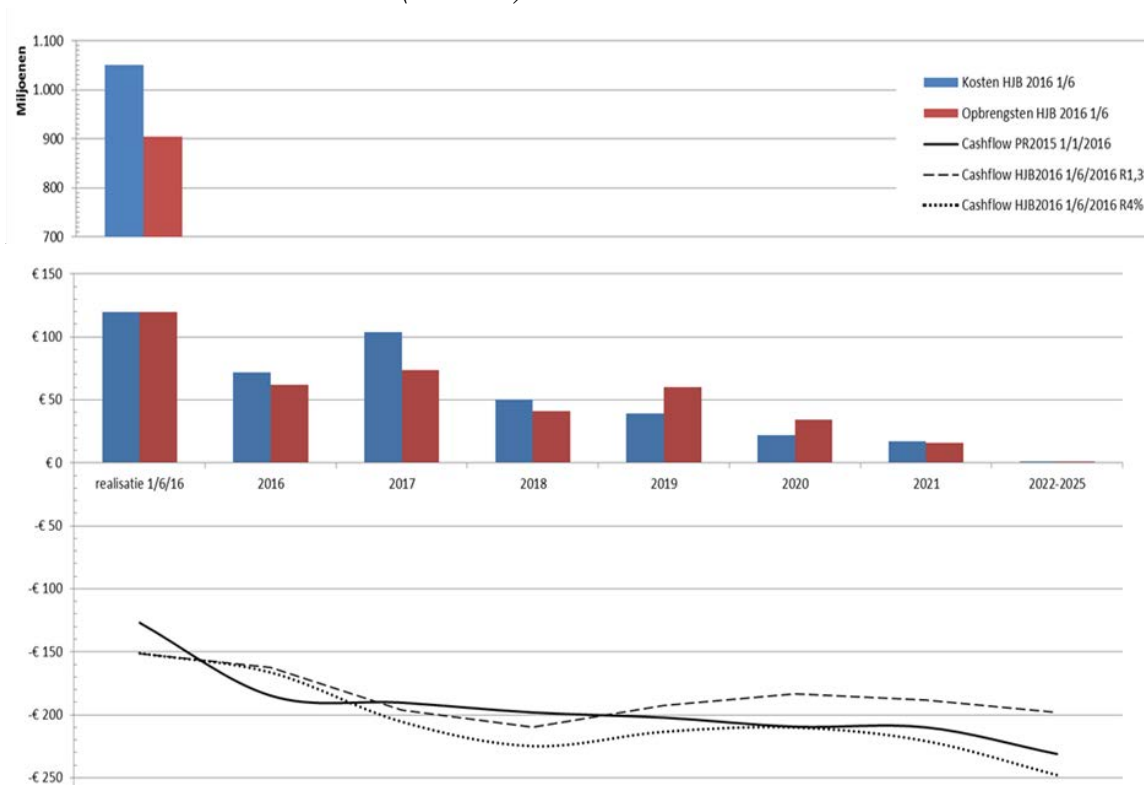
De wijzigingen van de kasstroom in de eerste helft van 2016, is met drie lijnen inzichtelijk gemaakt:

1. De (oorspronkelijke) kasstroom per 1 januari 2016 (doorgetrokken streep)
2. Het Halfjaarbericht voor aanpassing van de rente (4%) (stippellijn)
3. Als (2), maar met aangepaste rente (1,3%) (onderbroken streep)

Als gevolg van nieuwe grondexploitaties is in 2018 een daling te zien (kosten voor de baat) ten opzichte van de kasstroom begin dit jaar.

Na aanpassing van de rente van 4% (oud) naar 1,3% (nieuw) wordt de kasstroom minder negatief (onderbroken streep). Het totale effect hiervan bedraagt op eindwaarde in 2025 € 49,7 mln. voordelig. Uitgedrukt in NCW is dit € 40,8 mln. Dit is een gevolg van de lagere toegepaste rente.

Grafiek 1: Verwachte kasstromen (Cashflow)

Afsluiten van plannen

Naar verwachting worden eind 2016 tien grondexploitaties en zes klusobject exploitaties afgesloten met een saldo van € 2,7 mln. negatief. Bij het afsluiten wordt bij de programmarekening 2016 een vrijval van de begroting verwacht in een bandbreedte van € 1,0 à € 1,5 mln.. Zie voor de plannen de Standenlijst met verwijzing 6 in de kolom 'Opmerkingen'.

Ontwikkelingen reserves en voorzieningen grondbedrijf

Ontwikkeling en stand Voorziening negatieve plannen per 1-6-2016

Voor het bepalen van de Voorziening negatieve plannen (VNP) zijn de grondexploitaties ingedeeld naar grondexploitaties met een positief en met een negatief resultaat. Dit is een voortvloeisel uit het voorzichtigheidsbeginsel.

Het voordelig saldo ("winst") op een positieve grondexploitatie wordt pas gerealiseerd bij het afsluiten.

Voor grondexploitaties met een negatief saldo dekken we de tekorten direct af in de VNP. Deze is in de eerste helft van 2016 per saldo (inclusief effect vernieuwing BBV) gestegen met € 8,9 mln. tot € 187,9 mln. per 1-6-2016 (na resultaatsbestemming).

Tabel 3: Cumulatief plansaldo negatieve en positieve grondexploitaties

Totaalstand		Positieve Grondexploitaties	Negatieve Grondexploitaties	Saldo
Stand Programmarekening 2015 (1)	1-1-2016	€ 13.975.000	€ -178.991.000	€ -165.016.000
Vastgestelde stand Halfjaarbericht 2016 (2)	1-6-2016	€ 16.733.000	€ -187.927.000	€ -171.194.000
Vershil (2) - (3)		€ 2.758.000	€ -8.936.000	€ -6.178.000
Bestaande uit:		<i>voordeliger</i>	<i>nadeliger</i>	<i>nadeliger</i>
* Reguliere effecten en besluitvorming		€ 208.000	€ -13.273.000	€ -13.065.000
* Vernieuwing BBV (autonome effect)		€ 2.550.000	€ 4.337.000	€ 6.887.000

Ontwikkeling positieve grondexploitaties (€ 2,8 mln. voordeliger)

De verbetering van de positieve saldi met € 2,8 mln. is het gevolg van:

- Regulier opgetreden effecten (risico en kansen) € 0,4 mln. nadeliger
- Besluitvorming over vier nieuwe positieve grondexploitaties: € 0,6 mln. voordeliger
 - Almeloplein (ES-142)
 - Planexploitatie Noordpolderkade 173 voor kluswoningen (KO-10)
 - Dr. Lelykade Bedrijfsgebouw (SC-104)
 - Veenweg KO (ZZ-38)
- Gewijzigde parameters als gevolg van BBV (autonoom effect) € 2,6 mln. voordeliger
 - Als gevolg van de vernieuwing van het BBV, worden grondexploitaties met een andere rentevoet en disconteringsvoet doorgerekend. De disconteringsvoet is landelijk vastgesteld op 2% (was voor de gemeente: 4%) en de rekenrente is aangepast van 4% naar 1,3

Ontwikkeling negatieve grondexploitaties (€ 8,9 miljoen nadeliger).

De toename van negatieve plansaldi met € 8,9 mln. is het gevolg van:

- Regulier opgetreden effecten (risico en kansen) € 1,7 mln. verhoging VNP
- Effect herzieningen grondexploitaties € 3,3 mln. verhoging VNP
 - Eurocinema (ES-129)
 - Landgoed Ockenburgh (LO-57)
 - Scheveningen Haven/Norfolkterrein, Noordelijk Havenhoofd (SC-96)
 - A12-zone Deelplan 20 (ZZ-28)
 - Laakhaven West (LA-38)
- Besluitvorming nieuwe grondexploitaties: € 8,2 mln. verhoging VNP
 - Leyweg Escamplaan (HAGA) (ES-140)
 - Westhovenplein (ES-147)
 - Verhulstplein (SC-103)
 - Halo Laan van Poot (SE-31)
- Gewijzigde parameters als gevolg van BBV (autonoom effect) € 4,3 mln. verlaging VNP
 - Bij de retraitevoorbereiding is geschat dat € 5 mln. kan vrijvallen uit de VNP als gevolg van de nieuwe regelgeving. Dit wordt ingezet voor het budgettaire kader van de gemeente (en komt

daarmee niet ten geode aan de RGB). Uit een nadere schouw is gebleken dat € 4,3 mln. vrijvalt als gevolg van de regelgeving. De resterende € 0,7 mln. wordt afgedragen uit de RGB.

Ontwikkeling en stand Reserve Grondbedrijf (RGB)

De Reserve Grondbedrijf (RGB) vormt de risicobuffer voor grondexploitaties. Deze reserve vangt verslechtingen op als gevolg van het optreden van risico's bij de uitvoering van grondexploitaties. De stand RGB is in de eerste helft van 2016 gedaald met € 1,3 mln. tot **€46,3 mln. (1-6-2016)**.

<i>Tabel 4 Ontwikkeling Reserve Grondbedrijf</i>		<i>Bedrag (in mln.)</i>
Stand RGB per 1-1-2016 (Programmarekening 2015)		€ 47,6
<i>a</i>	<i>Afdracht budgettair kader</i>	- € 2,0
<i>b</i>	<i>Actualisatie negatieve plannen 1e halfjaar 2016</i>	- € 1,7
<i>c</i>	<i>voordelig resultaat herziening Laakhaven West en Ockenburgh</i>	+ € 2,8
<i>d</i>	<i>Toename risicoprofiel nieuwe en herziene grondexploitatie 1e halfjaar 2016</i>	+ € 1,1
<i>e</i>	<i>Extra bijdrage aan concern ivm renteverlaging (uitwerking retraite)</i>	- € 0,7
<i>f</i>	<i>Overige mutaties</i>	- € 0,8
Stand RGB Halfjaarbericht 2016		€ 46,3

De mutaties op de stand van de RGB van € 1,3 mln. is het gevolg van:

- a. Afdracht budgettair kader (€ 2,0 mln. verlaging)
In de programmabegroting 2014-2017 is besloten om in 2016 € 2,0 mln. ten laste van de RGB (RIS 264145) te brengen betreffende het budgettaire kader.
- b. Actualisatie negatieve plannen 1^e halfjaar 2016 (€ 1,7 mln. verlaging)
Het resultaat van de actualisatie van de negatieve operationele grondexploitaties in het 1^e halfjaar bedroeg € 1,7 mln. nadelig. Dit wordt toegevoegd aan de VNP ten laste van de RGB.
- c. Minder nadelig resultaat Laakhaven West en Ockenburgh (€ 2,8 mln. verhoging)
Het voordelig resultaat van de herziening Laakhaven en de herziening Ockenburgh zijn verwerkt. De niet langer benodigde dekking is aan de RGB gestort (hier staan geen risico's tegenover).
- d. Vaststelling nieuwe en herziene grondexploitaties 1^e halfjaar 2016 (€ 1,1 mln. verhoging)
Bij vaststelling van vier nieuwe grondexploitaties is dekking voor de toegenomen risico's voorzien en aan de RGB toegevoegd.
- e. Extra bijdrage budgettair kader (€ 0,7 mln. verlaging)
Door de wijziging van de BBV is de interne rekenrente verlaagd van 4 tot 2 procent. Hierdoor verbeteren de saldi van projecten. Bij de retraitevoorbereiding is geschat dat daarom € 5 mln. kan vrijvallen uit de VNP. Dit is ingezet voor het budgettaire kader. Uit een nadere schouw blijkt dat € 4,3 mln. vrijvalt als gevolg van de regelgeving. Resterende € 0,7 mln. wordt afgedragen uit de RGB.
- f. Overige mutaties (€ 0,8 mln. verlaging)
Voor de participatie Samenwerkingsverband Hamaspolder is de voorziening HP verlaagd met € 1,0 mln. en de voorziening Risico HP verhoogd met € 1,4 mln.. Na dit Halfjaarbericht worden historische boekwaarden van voor 1 januari 2016 verwerkt in de desbetreffende grondexploitaties voor een bedrag van € 0,2 mln. En, in februari (BOW/2016.44) is besloten € 0,2 mln. bij te dragen aan de verbouwkosten voor de repetitieruimte ZST wegens geluids- en trillingsoverlast als gevolg van activiteiten binnen de grondexploitatie Scheveningen Haven. Per saldo leiden deze mutaties tot een verlaging van de RGB van € 0,8 mln.

5. Standenlijst grondexploitatie en verschillenverklaring grondexploitatie

Per grondexploitatie is de ontwikkeling van het plansaldo weergegeven. Voor projecten waar grote verschillen zijn opgetreden en voor alle omvangrijke projecten is een verschillenverklaring opgesteld. In de kolom 'Opmerkingen met verwijzing 8' is aangegeven of voor de grondexploitatie een eigen verschillenverklaring moet worden opgesteld. De verschillenverklaringen volgen na de tabel.

Projectnummer	Projectnaam	Opmerkingen *	Programma	Halfjaarberich	Vershil	Vershil	Halfjaarberic	Eindwaarde	Eindwaarde	EW
			rekening	Stand 01-06-	(2-1)	(3-2)	201605	(EW)	(EW)	
			Stand 01-01-2016	Stand 01-06-2016		autonoom effect	NIEUW	201605 OUD	201605 NIEUW	per
			201600 of laatste vastgestelde stand (2016101)	201605 OUD (o.b.v. 4% rente en discontovoet)			(o.b.v. rente en discontovoet wijziging cf. nieuwe BBV)	201605 OUD (o.b.v. 4% rente en discontovoet)	(o.b.v. 1,3% rente- en 2% discontovoet)	31/12
			1	2			3			
C- 87	RIVIERENBUURT	6	-320.000	-319.000	1.000	0	-319.000	-345.000	-332.000	2017
C- 90	MAASSTRAAT	8	-4.502.000	-4.104.000	398.000	5.000	-4.099.000	-4.439.000	-4.264.000	2017
CE- 48	HAAGSE LOPER	8	-9.663.000	-9.643.000	20.000	-205.000	-9.848.000	-11.281.000	-10.660.000	2019
CE- 53	DEN HAAG NIEUW CENTRAAL	8	-21.435.000	-21.435.000	0	346.000	-21.089.000	-26.079.000	-23.283.000	2020
CE-79-99	AFSL. 2015 NIEUWE SCHOOLSTRAAT E.O.	3	-1.000	1.000	2.000	0	1.000	1.000	1.000	2019
CE- 81	WIJNHAVENKWARTIER	6	-354.000	-427.000	-73.000	-3.000	-430.000	-444.000	-438.000	2016
CE- 110	HERSTRUCTURERING TRANVAAL FASE 4A	8	-835.000	-786.000	49.000	-24.000	-810.000	-884.000	-860.000	2018
CE- 111	MVC TRANVAAL	8	-3.169.000	-3.142.000	27.000	264.000	-2.878.000	-3.823.000	-3.178.000	2020
CE- 112	WOONZORGCENTRUM TRANVAAL, NATALSTR.	8	260.000	247.000	-13.000	-23.000	224.000	268.000	233.000	2017
CE- 113	SPIJKWARTIER	8	-1.010.000	-959.000	51.000	2.956.000	1.997.000	-1.213.000	2.249.000	2021
CE- 116	SIGMA LOCATIE	8	-2.940.000	-2.940.000	0	35.000	-2.905.000	-3.180.000	-3.022.000	2017
CE- 117	JACOB CATSSTRAAT	6+7	-160.000	-160.000	0	0	-160.000	-173.000	-166.000	2017
ES- 103	UITHOFSLAAN	7+8	-14.680.000	-14.999.000	-319.000	1.270.000	-13.729.000	-19.737.000	-15.770.000	2022
ES- 119	MORGENSTOND MIDDEN	8	8.000	0	-8.000	-264.000	-264.000	0	-298.000	2021
ES- 125	DE STEDE WINKELCENTRUM	8	-1.780.000	-1.779.000	1.000	-38.000	-1.817.000	-2.001.000	-1.928.000	2018
ES- 128	DRENTSE HOEK (OCW-CLUSTER)	6	-183.000	-15.000	168.000	-2.000	-17.000	-17.000	-18.000	2017
ES- 129	SERVICEZONE LEYWEG EUROCINEMA	5	-2.813.000	-2.813.000	0	86.000	-2.727.000	-3.291.000	-2.952.000	2019
ES- 135	SPORTCAMPUS ZUIDERPARC	8	-5.746.000	-5.762.000	-16.000	-48.000	-5.810.000	-6.232.000	-6.045.000	2017
ES- 136	GEBIEDSONTWIKKELING KLOOSTERBUUREN	8	-196.000	-170.000	26.000	-19.000	-189.000	-184.000	-197.000	2017
ES- 137	K.O. ESDO LOCATIE	7+8	-16.000	-29.000	-13.000	-107.000	-136.000	-34.000	-148.000	2019
ES-139	TOMATENLAAN	6+7	737.000	730.000	-7.000	-13.000	717.000	790.000	746.000	2017
ES-140	HAGA	4+8	-4.314.000	-4.314.000	0	0	-4.314.000	-4.955.000	-4.955.000	2022
ES-141	GOUDSMIDSGAARDE	6	94.000	92.000	-2.000	-4.000	88.000	99.000	91.000	2017
ES-142	ALMELOPLEIN (LIDL)	4	4.000	4.000	0	0	4.000	4.000	4.000	2017
ES-143	EINDSTEDE 2	8	596.000	596.000	0	-2.000	594.000	645.000	618.000	2017
ES-147	WESTHOVENPLEIN	4+8	-526.000	-526.000	0	2.000	-524.000	-570.000	-567.000	2019
F-88-99	AFSL. WIERINGSE/MARKENSTRAAT L DUINSTR. F3	1+6	227.000	302.000	75.000	-4.000	298.000	314.000	304.000	2016
F-93-99	AFSL. 2015 PLUVIERHOF F6	3	0	1.000	1.000	-2.000	-1.000	1.000	-1.000	2019
HA- 56	GROTIUSPLAATS	8	-213.000	-213.000	0	97.000	-116.000	-240.000	-123.000	2018
HA- 83	GEBIEDSONTWIKKELING ISABELLAND	7	187.000	215.000	28.000	-56.000	159.000	252.000	172.000	2019
K - 51	VILJOEN/PIETERBURGSTR 1E NWB	8	-237.000	-237.000	0	4.000	-233.000	-277.000	-252.000	2019
K - 256	UITENHAGESTR. BEDRIJFSTERREIN	8	-3.443.000	-3.438.000	5.000	-60.000	-3.498.000	-4.023.000	-3.786.000	2019
KO- 4	JUNOPAND	8	-265.000	-1.354.000	-1.089.000	59.000	-1.295.000	-1.465.000	-1.348.000	2017
KO- 5	SUZE ROBERTSONSTRAAT 83-89	6	-63.000	-79.000	-16.000	4.000	-75.000	-96.000	-83.000	2020
KO- 6	STORTENBEKERSTRAAT 205	6	-185.000	-118.000	67.000	4.000	-114.000	-143.000	-125.000	2020
KO- 7	KEPPLERSTRAAT 301-303	6	206.000	241.000	35.000	-9.000	232.000	293.000	256.000	2020
KO- 8	VAN DER VENNESTRAAT 85	8	71.000	69.000	-2.000	-2.000	67.000	85.000	74.000	2020
KO- 10	NOORDPOLDERKADE	4+8	166.000	-387.000	-553.000	43.000	-344.000	-419.000	-358.000	2017
KO- 11	WITTE DE WITHSTRAAT	8	378.000	-85.000	-463.000	33.000	-52.000	-92.000	-54.000	2017
LA- 9	LAAKHAVEN CENTRAAL	8	-128.000	-128.000	0	-160.000	-288.000	-169.000	-331.000	2022
LA- 17	BINCKHORST NOORD-WEST	8	-4.232.000	-4.208.000	24.000	76.000	-4.132.000	-5.324.000	-4.653.000	2021
LA- 19	LAAKHAVEN/HOLLANDS SPOOR	8	-1.680.000	-1.682.000	-2.000	71.000	-1.611.000	-2.394.000	-1.925.000	2024
LA- 38	LAAKHAVEN WEST	5+7+8	-33.827.000	-33.827.000	0	1.356.000	-32.471.000	-48.146.000	-38.806.000	2024
LA- 39	LAAKHAVEN PETROLEUMHAVEN	8	-14.288.000	-14.384.000	-96.000	41.000	-14.343.000	-18.200.000	-16.153.000	2021
LA- 41	NEHERKADE/GEEMAALSTRAAT	8	-547.000	-549.000	-2.000	13.000	-536.000	-618.000	-569.000	2018
LA- 49	BINCKHORST, HOTSPOT VROM	8	-4.056.000	-4.072.000	-16.000	-7.000	-4.079.000	-5.573.000	-4.779.000	2023
LA- 60	BEETSSTRAAT 200	8	-2.753.000	-2.744.000	9.000	6.000	-2.738.000	-2.968.000	-2.848.000	2017
LA- 63	KETELSTRAAT 21-23	6+8	-452.000	-856.000	-404.000	3.000	-853.000	-890.000	-870.000	2016
LA- 64	NEHERKADE/SLACHTHUISLAAN	6	63.000	57.000	-6.000	0	57.000	59.000	59.000	2016
LO- 52	WIJNDAELERPLANTS/LVM1762-1779	8	833.000	846.000	13.000	-41.000	805.000	915.000	838.000	2017

Opmerkingen

- Afsluiten plannen 2010
- Afsluiten plannen 2014
- Afsluiten plannen 2015
- Plannen die na de programmarekening 2015 operationeel zijn verklaard
- Plannen die na de programmarekening 2015 zijn herzien
- Plannen die met de programmarekening 2016 worden afgesloten zijn
- Grondexploitatie met uitgeefbare kavels (in particulier opdrachtgeverschap):
 - ES-103 Uithofslaan - RIS 25382
 - ES-137 KO ESDO-locatie - RIS 246412
 - HA-83 Isabellaland RIS097171
 - LA-38 Laakhaven West (deels) - RIS 251778
 - LO-72 Escampplan fase 2 - RIS 181341
 - R-365 Acaciastraat 178/180 (bestuurlijk verklaard)
 - ZZ-34 Ypenburg - Gele Lis - RIS 174577
 - ES-139 Tomatenlaan - RIS 269690
 - CE-117 Jacob Catsstraat - RIS 267846
- Grondexploitatie die cf. beheersregels grexen bestuurlijk bij het halfjaarbericht 2016 moeten worden verklaard

(vervolg Standenlijst grondexploitaties)

Project- nummer	Projectnaam	Opmerkingen *	Programma rekening Stand 01-01- 2016	Halfjaarberich Stand 01-06- 2016	Vershil (2-1)	Vershil (3-2) autonom effect	Halfjaarberic 201605 NIEUW (o.b.v. rente- en discontovoet wijziging cf. nieuwe BBV) 3	Eindwaarde (EW) 201605 OUD (o.b.v. 4% rente en discontovoet)	Eindwaarde (EW) 201605 NIEUW (o.b.v. 1,3% rente- en 2% discontovoet)	EW per 31/12
			201600 of laatst vastgestelde stand (2016101) 1	201605 OUD (o.b.v. 4% rente en discontovoet) 2						
LO- 57	OCKENBURG LANDGOED (JEUJDHERB.)	5+8	-3.748.000	-3.748.000	0	26.000	-3.722.000	-3.898.000	-3.796.000	2016
LO- 72	ESCAMPLAAN FASE 2	7	-240.000	-228.000	12.000	-26.000	-254.000	-256.000	-269.000	2018
R- 365	ACACIASTRAAT 178/180	7	-243.000	-299.000	-56.000	34.000	-265.000	-364.000	-293.000	2020
SC- 49	DR.LELYKADE PAV.+HOR	6	-488.000	-489.000	-1.000	0	-489.000	-509.000	-499.000	2016
SC- 94.9	AFSL KWALITEITSIMPULS OR THWF	2	-2.000	-3.000	-1.000	0	-3.000	-3.000	-3.000	2017
SC- 96	NORFOLK, A. MAASPLEIN + NHH BOULEVARD	5+8	-29.287.000	-29.287.000	0	307.000	-28.980.000	-38.539.000	-33.289.000	2022
SC- 102	EUROJUST	8	1.568.000	1.565.000	-3.000	-54.000	1.511.000	1.693.000	1.572.000	2017
SC- 103	VERHULSTPLEIN	4+8	-800.000	-793.000	7.000	8.000	-785.000	-929.000	-919.000	2023
SC- 104	DR. LELYKADE BEDRIJFSGEBOUW	4	362.000	362.000	0	0	362.000	399.000	399.000	2020
SE- 22.99	AFSL DE VERADEMING BEDRIJFSKW GIT	2	2.000	5.000	3.000	-4.000	1.000	5.000	1.000	2017
SE- 28	MIENT 351 VORMIDABEL	6	450.000	452.000	2.000	-17.000	435.000	509.000	462.000	2018
SE- 31	HALO	4+8	-2.582.000	-2.580.000	2.000	106.000	-2.474.000	-3.139.000	-2.731.000	2020
ZZ- 19.99	AFSLUITEN OBL (LEIDSCHENVEEN YPENBURG)	2	88.000	88.000	0	-17.000	71.000	107.000	78.000	2020
ZZ- 20	FOREPARK	8	937.000	938.000	1.000	1.359.000	2.297.000	1.235.000	2.638.000	2022
ZZ- 25	WESTLANDSE ZOOM	8	7.270.000	7.334.000	64.000	-596.000	6.738.000	8.580.000	7.293.000	2019
ZZ- 26-31	A 12 ZONE TOTAAL (M.U.V. ZZ-30)	5+6+8	-8.020.000	-8.066.000	-46.000	45.000	-8.021.000	-10.613.000	-9.037.000	zie tab
ZZ- 33	AMERIKAANSE AMBASSADE	8	-711.000	-707.000	4.000	-1.000	-708.000	-765.000	-737.000	2017
ZZ- 34	YPENBURG	7+8	-1.142.000	-1.125.000	17.000	-7.000	-1.132.000	-1.317.000	-1.225.000	2019
ZZ- 38	VEENWEG	4	43.000	38.000	-5.000	37.000	75.000	44.000	81.000	2019
ZZ- 800	BODEM AFGESLOTEN PLANNEN	6	-483.000	-483.000	0	1.000	-482.000	-523.000	-502.000	2017
ZZ-2005	AFSLUITEN PLANNEN 2005		-1.773.000	-1.773.000	0	5.000	-1.768.000	-2.157.000	-1.952.000	2020
TOTAAL			-175.980.999	-178.080.998	-2.100.000	6.887.000	-171.193.997	-226.633.000	-193.228.000	

Officiële stand Voorziening Negatieve Plannen
Voorziening negatieve plannen PR 2015
Positieve projecten

-190.531.000	-192.264.000	-13.273.000	-8.936.000	-187.927.000
	-178.991.000			
14.550.000	14.183.000	208.000	2.758.000	16.733.000
				13.975.000

Opmerkingen

- Afsluiten plannen 2010
- Afsluiten plannen 2014
- Afsluiten plannen 2015
- Plannen die na de programmarekening 2015 operationeel zijn verklaard
- Plannen die na de programmarekening 2015 zijn herzien
- Plannen die met de programmarekening 2016 worden afgesloten zijn
- Grondexploitatie met uitgeefbare kavels (in particulier opdrachtgeverschap):
 - ES-103 Uithofslaan - RIS 25382
 - ES-137 KO Esdo-locatie - RIS 246412
 - HA-83 Isabellaland RIS097171
 - LA-38 Laakhaven West (deels) - RIS 251778
 - LO-72 Escamplaan fase 2 - RIS 181341
 - R-365 Acaciastraat 178/180 (bestuurlijk verklaard)
 - ZZ-34 Ypenburg - Gele Lis - RIS 174577
 - ES-139 Tomatenlaan - RIS 269690
 - CE-117 Jacob Catsstraat- RIS 267846
- Grondexploitatie die cf. beheersregels grexen bestuurlijk bij het halfjaarbericht 2016 moeten worden verklaard

Verschillenverklaringen individuele grondexploitaties

Projectnaam: Maasstraat

(RIS181993)

Projectnummer: SBK C-90

		Saldo grondexploitatie		
1. Programmarekening 2015	01-01-2016	€4.502.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€4.104.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€398.000	NCW	V

Het ontwikkelen van appartementen met een ondergrondse parkeergarage is niet haalbaar gebleken. Parkeren is opgelost op maaiveldniveau. Contractueel is de inzet van de gemeentelijke bijdrage voor het ondergronds parkeren niet meer van toepassing en valt vrij.

Projectnaam: Spuikwartier 2^e/3^e fase

(RIS 81524)

Projectnummer: SBK CE-48

		Saldo grondexploitatie		
1. Programmarekening 2015	01-01-2016	€9.663.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€9.643.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€20.000	NCW	V

Er is sprake van faseringseffecten ter grootte van € 20.000 voordelig, vanwege het doorschuiven van een deel van de begroting voor de inrichting van de openbare ruimte van 2016 naar 2017. Het gaat hierbij om de Wijnhaven, waar de inrichting wordt afgestemd met de ontwikkelingen in de omgeving.

Projectnaam: Den Haag Nieuw Centraal

(RIS181795)

Projectnummer: SBK CE-53

		Saldo grondexploitatie		
1. Programmarekening 2015	01-01-2016	€21.435.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€21.435.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€0	NCW	

De financiële kaders zijn in de eerste helft van 2016 niet gewijzigd.

Projectnaam: MVC Transvaal

(RIS 273088)

Projectnummer: SBK CE-111

		Saldo grondexploitatie		
1. Programmarekening 2015	01-01-2016	€3.169.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€3.142.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€27.000	NCW	V

Gemeente en ontwikkelaar verschillen van inzicht over de nakoming van de Grondreserveringsovereenkomst in het bijzonder ten aanzien van betaling van de reserveringsvergoeding en de noodzakelijke stappen van de ontwikkelaar om het wijzigingsplan in procedure te kunnen brengen. Dit is voorgelegd aan de rechter, die nog geen vonnis heeft gewezen. Totdat vonnis gewezen is, ligt de bouwplanontwikkeling stil. Wel is inmiddels het bestemmingsplan Transvaal (Lijn 11 zone) onherroepelijk geworden en zijn de gebouwen aan de Herman Costerstraat 140 gesloopt.

Projectnaam: Woonzorg Centrum
Projectnummer: SBK CE-112

(RIS 252115)

		Saldo grondexploitatie		
1. Programmarekening 2015	01-01-2016	€260.000	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€247.000	NCW	V
Verschil (2 – 1)		€13.000	NCW	N

Het saldo grondexploitatie is €13.000 op Netto Contante Waarde (NCW) verslechterd. De kosten zijn in totaal €64.000 nominaal gestegen. Dit betreft kosten voor het opknappen van het Beijersveld. De opbrengsten zijn echter ook met €35.000 nominaal gestegen. Dit komt door toegezegde bijdragen van Staedion en WZH. Door faseringseffecten is een voordeel van €16.000 ontstaan.

Projectnaam: Gebiedsontwikkeling Spuikwartier
Projectnummer: SBK CE-113

(RIS 292663)

		Saldo grondexploitatie		
1. Programmarekening 2015	01-01-2016	€1.010.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€959.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€51.000	NCW	V

Het saldo van de grondexploitatie is €51.000 op Netto Contante Waarde (NCW) verbeterd. Dit verschil is het gevolg van het aanpassen van de cashflow aan de actuele planning.

Recent is bij de sloop van de hoogbouw verborgen asbest ontdekt in de betonnen kern. De extra kosten van deze niet te voorziene sanering zijn geraamd op €3,0 mln. De opleverdatum van het terrein door het sloopbedrijf vertraagt door de extra werkzaamheden tot 30 november 2016. Een deel van het terrein wordt gefaseerd op 1 september 2016 opgeleverd.

De verwachting is dat de extra kosten van het saneren van het verborgen asbest binnen de financiële kaders van de grondexploitatie kunnen worden opgevangen. Een aantal begrotingsposten geeft zicht op een besparing op de geraamde kosten. De meest substantiële besparing tekent zich af in de recent aanbestede en inmiddels zo goed als voltooide renovatie van de eerste fase van de Turfmarktgarage. De begrotingspost wordt hier ook voor de tweede fase op aangepast. Een andere besparing betreft het bouwrijp maken van het terrein. Deze post kan voor een deel vrijvallen omdat de werkzaamheden t.b.v. het commerciële programma in het gebied door de ontwikkelaar voor eigen rekening worden verricht.

In de komende periode zullen de wijzigingen verder worden uitgezocht en verwerkt in de grondexploitatie. Vooruitlopend hierop wordt wel de opdracht verstrekt om de sloopwerkzaamheden voort te zetten om de gevolgen voor de planning zoveel mogelijk te beperken.

Projectnaam: Uithofslaan
Projectnummer: SBK ES-103

RIS 253824)

		Saldo grondexploitatie		
1. Programmarekening 2015	01-01-2016	€14.680.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€14.999.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€319.000	NCW	N

Het saldo grondexploitatie is €319.000 op Contante Waarde (NCW) verslechterd. Dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door drie effecten met betrekking tot de grondopbrengsten. Ten eerste zijn 9 vrije kavels omgezet naar 11 (kleinere) kavels in Kleinschalig opdrachtgeverschap. De grondopbrengsten hiervan zijn opnieuw bepaald. Dit heeft geleid tot een nadeel van €136.000. Ten tweede is de grondopbrengst voor de vrije kavels gedaald met totaal €109.000 als gevolg van onderhandelresultaten, het later beschikbaar zijn van een kavel door infrastructurele werkzaamheden, het niet doorbelasten van inflatie gedurende een aantal jaren (vastgoedcrisis) en per 01-01-2016 voor kavels die in optie waren en het uitgeven van een kavel in

erfpacht in plaats van vol eigendom. Tenslotte is met terugwerkende kracht een inflatiecorrectie doorgevoerd op twee projectmatige kavels (€ 26.000 nadelig). De faseringseffecten zijn € 47.000 nadelig.

Projectnaam: FA159 Morgenstond Midden (RIS 101187)
Projectnummer: SBK ES-119

		Saldo grondexploitatie		
1. Programmarekening 2015	01-01-2016	€ 8.000	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€ 0	NCW	
Vershil (2 – 1)		€ 8.000	NCW	N

Het saldo grondexploitatie is € 8.000 op Netto Contante Waarde (NCW) verslechterd. Dit verschil bestaat uit kleine faseringseffecten, als gevolg van een aangepaste planning.

Projectnaam: De Stede Winkelcentrum (RIS 147466)
Projectnummer: SBK ES-125

		Saldo grondexploitatie		
1. Programmarekening 2015	01-01-2016	€ 1.780.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€ 1.779.000	NCW	N
Vershil (2 – 1)		€ 1.000	NCW	V

Als gevolg van de crisis heeft dit plan enige tijd stil gelegen. Inmiddels trekt de markt weer aan en liggen er kansen om, mogelijk in iets aangepaste vorm, de ontwikkeling in De Stede weer vlot te trekken. De gemeente is hierover in gesprek met de grootste vastgoedeigenaar van het gebied, Urban Interest.

Projectnaam: Zuiderpark Sportcampus (RIS 267472)
Projectnummer: SBK ES-135

		Saldo grondexploitatie		
1. Programmarekening 2015	01-01-2016	€ 5.746.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€ 5.762.000	NCW	N
Vershil (2 – 1)		€ 16.000	NCW	N

De kosten en opbrengsten zijn ten opzichte van de programmarekening 2015 niet gewijzigd. De herinrichting van de openbare ruimte wordt in twee fasen uitgevoerd. De oplevering van de 1^e fase, tussen atletiekbaan en Melis Stokelaan, is eind juni gepland. Na de zomer wordt gestart met de uitvoering van de laatste fase, rond het gebouw van de Sportcampus. Sommige onderdelen van de inrichting van de openbare ruimte worden nog dit jaar uitgevoerd. Daardoor was het noodzakelijk om de fasering aan te passen. Hierdoor is een nadelig verschil in het saldo ontstaan (faseringseffect).

Projectnaam: Esdo locatie (RIS 246412)
Projectnummer: SBK ES-137

		Saldo grondexploitatie		
1. Programmarekening 2015	01-01-2016	€ 16.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€ 29.000	NCW	N
Vershil (2 – 1)		€ 13.000	NCW	N

De begeleiding van particulieren van KO-kavels heeft veel tijd gekost met als gevolg het bijstellen van de plankosten. Thans worden de resterende kavels uitgegeven aan een ontwikkelaar waardoor de bouw achterloopt op de verwachting. De inrichting openbare ruimte zal daardoor later plaatsvinden. En hoewel de opbrengsten van de kavels hoger liggen dan geraamd, overtreffen deze niet de bijstelling van de

plankosten. Het saldo van de grondexploitatie is hierdoor ten opzichte van de programmarekening 2015 met € 13.000 verslechterd.

Projectnaam: Gebiedsontwikkeling Leyweg-Escamplaan (RIS 294393)
Projectnummer: SBK ES-140

		Saldo grondexploitatie		
1. Laatste vastgestelde stand	07-06-2016	€ 4.314.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2016	07-06-2016	€ 4.314.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		0	NCW	N

De financiële kaders zijn na vaststellen van deze nieuwe grondexploitatie in de eerste helft van 2016 niet gewijzigd.

Projectnaam: Westhovenplein (RIS 294490)
Projectnummer: SBK ES-147

		Saldo grondexploitatie		
1. Laatste vastgestelde stand	14-06-2016	€ 526.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2016	14-06-2016	€ 526.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€ 0	NCW	N

De financiële kaders zijn na vaststellen van deze nieuwe grondexploitatie in de eerste helft van 2016 niet gewijzigd.

Projectnaam: Grotiusplaats (RIS 255711)
Projectnummer: SBK HA-56

		Saldo grondexploitatie		
1. Programmarekening 2015	01-01-2016	€ 213.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€ 213.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€ 0	NCW	N

De financiële kaders zijn in de eerste helft van 2016 niet gewijzigd.

Projectnaam: Uitenhagestraat (RIS 283725)
Projectnummer: SBK K-256

		Saldo grondexploitatie		
1. Programmarekening 2015	01-01-2016	€ 3.443.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€ 3.438.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€ 5.000	NCW	V

Het saldo grondexploitatie is € 5.000 op Netto Contante Waarde (NCW) verbeterd. Dit verschil bestaat uit gewijzigde opbrengsten en uit faseringseffecten.

Projectnaam: Junopand (RIS260744)
Projectnummer: SBK KO-4

		Saldo grondexploitatie		
1. Programmarekening 2015	01-01-2016	€ 265.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€ 1.354.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€ 1.089.000	NCW	N

Fase 1 van het Junoblok is afgerond: het pand is in maart 2016, als een van de eerste klusobjecten in Den Haag, klusrijp opgeleverd. De gemeente had voor de start van dit project nog weinig ervaring met klusprojecten. In de praktijk bleek, dat er onverwacht, vraag was naar de splitsing van de klusobjecten. Hierdoor zijn er extra kosten gemaakt voor het klusrijpmaken. Daarnaast zijn er extra kosten gemaakt voor niet voorziene werkzaamheden, die pas tijdens de uitvoering aan het licht zijn gekomen. Samen met de extra begeleidingskosten is het exploitatieresultaat verslechterd met € 1,1 miljoen.

Projectnaam: Noordpolderkade
Projectnummer: SBK KO-10

(RIS 290930)

		Saldo grondexploitatie		
1. Laatst vastgestelde stand	19-01-2016	€ 166.000	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€ 387.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€ 553.000	NCW	N

De bouw trekt weer aan, waardoor de aannemers selectief kunnen zijn in een keuze voor welk werk zij willen gaan en voor welke werk niet. Deze marktwerking heeft directe gevolgen gehad voor de aanbesteding en is daardoor behoorlijk hoger uitgevallen dan begroot.

Tevens is er ondanks een uitgebreid asbestonderzoek, op meerdere plekken zoals onder de begane grond vloer, asbest gevonden waar met de kosten voor sanering geen rekening was gehouden. Zaterdag 28 mei is er een open dag geweest, welke druk is bezocht door ca 150 geïnteresseerden. Dinsdag 31 mei was de mogelijkheid per email je aan te melden voor een optie op basis van “Wie het eerst mailt die het eerst maakt”. Binnen 1 minuut hadden zich ca 40 kandidaten aangemeld voor een optie. Na één dag hebben we de website gesloten en hadden we 142 aanmeldingen. Op dinsdag 7 juni worden de opties officieel vergeven.

Projectnaam: Witte de Withstraat
Projectnummer: SBK KO-11

(RIS 290052)

		Saldo grondexploitatie		
1. Programmarekening 2015	01-01-2016	€ 378.000	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€ 85.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€ 463.000	NCW	N

De bouw trekt weer aan, waardoor de aannemers selectief kunnen zijn in een keuze voor welk werk zij willen gaan en voor welke werk niet. Net als bij het andere kluscomplex (Noordpolderkade) heeft deze marktwerking directe gevolgen gehad voor de aanbesteding en is daardoor behoorlijk hoger uitgevallen dan begroot.

Op 29 juni zijn alle opties officieel uitgegeven en verlopen op 1 november 2016. Er zijn 150 reserve kandidaten, maar verwacht wordt dat er geen afvallers zijn.

Projectnaam: Laakhaven Centraal
Projectnummer: SBK LA-9

(RIS 181996)

		Saldo grondexploitatie		
1. Programmarekening 2015	01-01-2016	€ 128.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€ 128.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€ 0	NCW	

De financiële kaders zijn in de eerste helft van 2016 niet gewijzigd.

Projectnaam: Binckhorst Noord West
Projectnummer: SBK LA-17

(RIS 1819971)

		Saldo grondexploitatie		
1. Programmarekening 2015	01-01-2016	€ 4.232.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€ 4.208.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€ 24.000	NCW	V

De planontwikkelingen zijn vertraagd, omdat de contractspartner van de gemeente nog geen ontwikkelvoorstellen heeft gedaan. Deze vertraging heeft geleid tot een voordelig faseringseffect van € 24.000.

Projectnaam: Laakhaven Hollands Spoor
Projectnummer: SBK LA-19

(RIS 181996)

		Saldo grondexploitatie		
1. Programmarekening 2015	01-01-2016	€ 1.680.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€ 1.682.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€ 2.000	NCW	N

Het saldo grondexploitatie is € 2.000 op Netto Contante Waarde (NCW) verslechterd. Dit verschil bestaat uit faseringseffecten.

Projectnaam: Laakhaven West
Projectnummer: SBK LA-38

(RIS 94922)

		Saldo grondexploitatie		
1. Laatste vastgestelde stand	30-08-2016	€ 33.827.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2016	30-08-2016	€ 33.827.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€ 0	NCW	N

Deze grondexploitatie is na de peildatum van dit halfjaarbericht vastgesteld, de herziene stand is vooruitlopend op de besluitvorming al in het halfjaarbericht verwerkt. Zo wordt voorkomen dat we bij rapporteren over een, inmiddels, verouderd plan. Een toelichting op de verschillen ten opzichte van de Programmarekening 2015 is uitgebreid opgenomen in het herzieningsdocument (RIS94922).

Projectnaam: Laakhaven-Petroleumhaven
Projectnummer: SBK LA-39

(RIS 251778)

		Saldo grondexploitatie		
1. Programmarekening 2015	01-01-2016	€ 14.288.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€ 14.384.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€ 96.000	NCW	N

Vooruitlopend op de herziening zijn, rekening houdend met de vertraging in de planvorming waar nu sprake van is, zowel kosten als opbrengsten in de tijd naar achteren geschoven. Omdat het hierbij om meer opbrengsten dan kosten gaat, heeft dit een negatief faseringseffect van € 92.000. Samen met € 4.000 aan extra kosten voor onderzoek en advisering m.b.t. een steiger voor boten in de haven, wordt hiermee het totale verschil van € 96.000 nadelig verklaard.

Projectnaam: Binckhorst, Hotspot VROM**(RIS 78434)****Projectnummer: SBK LA-49**

		Saldo grondexploitatie		
1. Programmarekening 2015	01-01-2016	€ 4.056.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€ 4.072.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€ 16.000	NCW	N

Dit jaar worden 2 terreinen gesaneerd, aan de Plutostraat (HMS) en de Binckhorstlaan (De Bincker), aangezien deze terreinen nu konden worden vrijgemaakt. Dit is een versnelling t.o.v. de oorspronkelijke planning, wat leidt tot een nadelig faseringseffect van € 16.000.

Projectnaam: Ketelstraat 21-23**(RIS 166207)****Projectnummer: SBK LA-63**

		Saldo grondexploitatie		
1. Programmarekening 2015	01-01-2016	€ 452.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€ 856.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€ 404.000	NCW	N

Het saldo grondexploitatie is € 404.000 op Netto Contante Waarde (NCW) verslechterd. De kosten zijn in totaal € 408.000 nominaal gestegen. Dit komt doordat er asbest in het pand is aangetroffen dat vóór de verkoop aan Coöperatief Eigenwijzer verwijderd moet worden. Daarnaast is in de vaststellingsovereenkomst met Pure Development afgesproken dat zij geen financiële verplichtingen meer hebben. Achteraf bleek dat bij de aanvraag omgevingsvergunning tot 2015 legeskosten van € 38.000 waren gemaakt die alsnog betaald moet worden. Met deze onverwachte kosten was geen rekening gehouden waardoor het verschil is ontstaan. Door faseringseffecten is het saldo € 4.000 verbeterd (NCW).

Projectnaam: Ockenburgh Landgoed**(RIS 294723)****Projectnummer: SBK LO-57**

		Saldo grondexploitatie		
1. Laatste vastgestelde stand	05-07-2016	€ 3.748.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2016	05-07-2016	€ 3.748.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€ 0	NCW	

De financiële kaders zijn na vaststellen van deze herziening niet gewijzigd.

Projectnaam: Scheveningen Havens**(RIS nnb)****Projectnummer: SBK SC-96**

		Saldo grondexploitatie		
1. Laatste vastgestelde stand	06-09-2016	€ 29.287.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2016	06-09-2016	€ 29.287.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€ 0	NCW	N

Deze grondexploitaties is na de peildatum van dit halfjaarbericht vastgesteld, de herziene stand is vooruitlopend op de besluitvorming al in het halfjaarbericht verwerkt. Zo wordt voorkomen dat we bij rapporteren over een, inmiddels, verouderd plan. Een toelichting op de verschillen ten opzichte van de Programmarekening 2015 is uitgebreid opgenomen in het herzieningsdocument (RIS nnb). Bij de herziening is een risicoprofiel bepaald op basis van het gehele financiële kader en voor de gehele looptijd van de grondexploitatie. Dit is conform alle andere reguliere grondexploitaties.

Projectnaam: Eurojust (RIS 181868)
Projectnummer: SBK SC-102

		Saldo grondexploitatie		
1. Programmarekening 2015	01-01-2016	€ 1.568.000	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€ 1.565.000	NCW	V
Verschil (2 – 1)		€ 3.000	NCW	N

Het saldo grondexploitatie is € 3.000 op Netto Contante Waarde (NCW) verslechterd. Dit verschil is het gevolg van kleine faserings-effecten, als gevolg van een aangepaste planning.

Projectnaam: Verhulstplein (RIS 294332)
Projectnummer: SBK SC-103

		Saldo grondexploitatie		
1. Laatste vastgestelde stand	31-05-2016	€ 800.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€ 793.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€ 7.000	NCW	V

Na vaststellen van het projectdocument zijn, eerder dan verwacht, in 2016 al met de ontwikkelaars anterieure overeenkomsten gesloten. Hierdoor is een deel van het kostenverhaal al verzekerd.

Projectnaam: HALO Laan van Poot (RIS 291485)
Projectnummer: SE-31

		Saldo grondexploitatie		
1. Laatste vastgestelde stand	03-02-2016	€ 2.582.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€ 2.580.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€ 2.000	NCW	V

De financiële kaders zijn na het operationeel worden van deze grondexploitatie niet gewijzigd.

Projectnaam: Forepark (RIS 181794)
Projectnummer: SBK ZZ-20

		Saldo grondexploitatie		
1. Programmarekening 2015	01-01-2016	€ 937.000	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€ 938.000	NCW	V
Verschil (2 – 1)		€ 1.000	NCW	V

Voor de ontwikkeling van elkaar versterkende (leisure) functies rond het Kyocera-stadion is een ontwikkelcompetitie georganiseerd. Het ingediende plan voldeed niet aan de competitie voorwaarden en is ook inhoudelijk als niet voldoende beoordeeld.

Vooralsnog wordt uitgegaan van bestaand programma, gelijkblijvende planning en plansaldo. Mogelijk dat het onderzoek in de tweede helft van het jaar leidt tot een alternatieve ontwikkelstrategie en aanvullende besluitvorming of lagere waardering van de nog uit te geven gronden. In het risicoprofiel van het plan zoals opgenomen in de MPG is een mogelijke afwaardering van de grond opgenomen.

Projectnaam: Westlandse Zoom
Projectnummer: SBK ZZ-25

(RIS097171)

		Saldo grondexploitatie		
1. Programmarekening 2015	01-01-2016	€ 7.270.000	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€ 7.334.000	NCW	V
Verschil (2 – 1)		€ 64.000	NCW	V

Het saldo is € 64.000 op Netto Contante Waarde verbeterd als gevolg van een aangepaste planning.

Projectnaam: A12-zone totaal
Projectnummers: ZZ-26, ZZ-27, ZZ-28, ZZ-29, ZZ-31

(RIS 181916)

		Saldo grondexploitatie		
1. Programmarekening 2015/ laatst vastgestelde stand	01-01-2016	€ 8.020.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€ 8.066.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€ 46.000	NCW	N

In dit Halfjaarbericht is rekening gehouden met de stand van de herziening op 21 april 2016 van deelplan 20 (ZZ.28). Een toelichting op de verschillen ten opzichte van de Programmarekening 2015 is uitgebreid opgenomen in het herzieningsdocument (RIS 293916). Verder zijn opbrengsten voor de bioscoop in Deelplan26 van 2016 naar 2017 gefaseerd wegens verwachte bezwaren tegen het plan.

Projectnaam: Ypenburg (Gele Lis)
Projectnummer: SBK ZZ-34

(RIS 246413)

		Saldo grondexploitatie		
1. Programmarekening 2015	01-01-2016	€ 1.142.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2016	01-06-2016	€ 1.125.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		€ 17.000	NCW	V

Gestreefd wordt de grondexploitatie eind 2016 (partieel) af te sluiten. Het tempo van herinrichting Gele Lis zal bepalend zijn of afsluiten volledig of partieel zal zijn. In de fasering wordt er van uitgegaan dat een deel van de facturen pas in 2017 zullen worden betaald waardoor er een faseringsvoordeel is van € 18.000. De twee laatste vrije kavels in Bosweide zullen worden overgebracht naar strategisch bezit. Deze kavels kunnen de komende jaren niet worden verkocht vanwege de hindercirkel van het naast gelegen laboratorium van TNO. Afhankelijk van de ontwikkeling van het terrein van TNO zullen de kavels op een later tijdstip worden verkocht. Hiervoor was een voorziening getroffen in de Programmarekening 2015.

BIJLAGE 6: GRIP OP GROTE PROJECTEN HALFJAARBERICHT 2016

Toelichting

De rapportage ‘Grip op grote projecten’ heeft tot doel om de gemeenteraad een overzichtelijk beeld te geven van besluitvorming en de belangrijkste maatschappelijke, programmatische en financiële aspecten inclusief risico’s van grote projecten.

De rapportages worden ten minste twee keer per jaar opgesteld: als bijlage bij de Programmarekening (openbaar deel) en bij het Halfjaarbericht (openbaar en geheim deel). Het openbare deel van de GRIP-rapportage is in dit boekwerk opgenomen. Het geheime deel ligt ter inzage voor raadsleden.

De raad heeft de volgende projecten als groot project benoemd:

- Den Haag Nieuw Centraal
- Laakhaven West
- Laakhaven Petroleumhaven
- GO Spuikwartier
- Sportcampus
- Scheveningen Haven
- A-12 Zone
- GEM Vroondaal
- GO Leyweg Escamplaan (Haga)
- Rotterdamsebaan

Inhoudelijke toelichting

De cijfers met betrekking tot de grondexploitaties zijn op basis van de standen Halfjaarbericht 2016. Hierin zijn ook de parameterwijzigingen (rente en disconteringsvoet) doorgevoerd naar aanleiding van de vernieuwing BBV. Deze zijn als autonoom effect verwerkt via het halfjaarbericht.

De stoplichten geven met name aan op welk vlak wijzigingen zijn doorgevoerd of worden verwacht. Ze betekenen het volgende:

- **Groen** = geen wijziging of gerealiseerde wijziging binnen de plankaders.
- **Oranje** = (nieuwe) aankondiging van een aanstaande wijziging die valt buiten de plankaders of opmerkingen over gerealiseerde wijziging welke vooraf was aangekondigd.
- **Rood** = gerealiseerde wijziging buiten de plankaders welke niet van te voren was aangekondigd.

Den Haag Nieuw Centraal

Kerngegevens algemeen

Datum van gegevens:	1-6-2016
Projectnaam:	Den Haag Nieuw Centraal
Projectkenmerk:	Grondexploitatie
Programma:	15 – Stadsontwikkeling
Portefeuillehouder:	Revis

Kerngegevens financieel

Looptijd:	2001 – 2020
Omzet:	€ 303,8 mln
Planrealisatie:	73,8 %
Saldo eindwaarde:	€ 23,3mln NEG
Risicoprofiel:	€ 2,5mln NEG

Samenvatting

1. Maatschappelijke effecten
2. Inhoudelijke kaders
3. Saldo
4. Risico's
5. Proces en informatie
6. Voortgang en planning

Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen

Omschrijving

De grondexploitatie CE-53 Den Haag Nieuw Centraal betreft de (her)ontwikkeling van Den Haag Nieuw Centraal exclusief de OV-Terminal, te weten de deelgebieden Koningin Julianaplein (KJ plein), Babylon en het Anna van Buerenplein. Bij de start van het plan CE-53 Den Haag Nieuw Centraal voldeed het Centraal Station niet meer aan de eisen van een volwaardig vervoersknooppunt en werd besloten het station ingrijpend te verbouwen. De belangrijkste reden daarvoor was dat het aantal gebruikers van het station in de komende 20 jaar naar verwachting zal verdubbelen. De centrale hal van het Centraal Station is inmiddels gereed: ruimer, lichter en overzichtelijker, met een duidelijk herkenbare plek voor alle vervoersvormen. De vele voorzieningen zoals winkels, horeca en andere functies waren reeds in de loop van 2015 geopend. De verbouwing van het Centraal Station (OV-terminal) en de aanlanding van de HSE zijn overigens geen onderdeel van de grondexploitatie.

Het Anna van Buerenplein maakt onderdeel uit van de Haagse Loper. Na het gereedkomen van New Babylon en het gebouw voor de Leidse Universiteit is dit gedeelte van het plein ingericht. Het gedeelte bij het Nationaal Archief wordt in 2016 definitief ingericht. Het deel van de Haagse loper tussen het Centraal Station richting het Spuiplein is deels ingericht en de delen Turfmarkt 1 en 2 zullen eveneens in 2016 worden gerealiseerd.

In 2014 heeft een heroriëntatie op de ontwikkeling van het KJ-plein plaatsgevonden. Eind 2014 heeft het college de nieuwe uitgangspunten bekend gemaakt aan de raad (Uitgangspunten plankaderwijziging grondexploitatie Den Haag Nieuw Centraal, 18 december 2014, RIS 279743). Deze uitgangspunten vormden de basis voor een herziening van de grondexploitatie in 2015. Met de commissiebrief van 5 november 2015, DSO/2015.900 – RIS 288051 (Koningin Julianaplein, programma van eisen herziening grondexploitatie) is de raad over de laatste ontwikkelingen geïnformeerd.

In de eerste helft van 2016 hebben zowel de tender voor de bovenbouw als de aanbesteding van de fietsenstalling plaatsgevonden. Eind mei is de winnaar voor de bovenbouw bekend geworden. Het winnende ontwerp bestaat uit twee woontorens met circa 350 woningen, waaronder 50 sociale huurwoningen. Het commerciële programma voorziet in circa 2.000 m2 horeca en detailhandel, en 2.200 m2 vergaderfaciliteiten. Het programma en de opbrengsten van de winnaar van de tender worden in het najaar van 2016 verwerkt bij de herziening van de grondexploitatie.

De gunning van de fietsenstalling zal in juni 2016 plaatsvinden, waarna de aannemer in september 2016 start met de bouw van de stalling. De totale capaciteit van de ondergrondse fietsenstalling bedraagt 8.500 plekken.

1. Maatschappelijke effecten: wat willen we bereiken?

Groen

Relatie met programmabegroting

Het project is onderdeel van programma 15 Stadsontwikkeling. Doelstelling van het programma is het stimuleren van werkgelegenheid, het bieden van ruimte aan alle Hagenaars en een vitalisering van Den Haag.

Met de herstructurering van het gebied ontstaat het belangrijkste geïntegreerde vervoersknooppunt van Den Haag waar tram, trein, metro (HSE) en bus/streekbus samen komen in één gebouw. Daar omheen bevindt zich een concentratie van hoogstedelijke functies: detailhandel in New Babylon, studeren bij de Leidse Universiteit, hotel/horeca, wonen in de torens van New Babylon, op het Anna van Buerenplein (studentenwoningen) en in de toekomst op het Koningin Julianaplein, en vooral ook werken. Cruciaal zijn de toegangsroutes die van alle kanten naar en door het station leiden: de Haagse Loper vanaf de Turfmarkt naar de Theresiastraat/Beatrixkwartier en de relatie vanaf het Koningin Julianaplein met de Koekamp en de Herengracht. Het gebied krijgt de allure die als entree van de regeringsstad Den Haag en de internationale stad van Vrede en Recht past.

Relatie met doelen in beleidskaders

Het Masterplan Den Haag Nieuw Centraal uit 2003 geeft de kaders aan van de herinrichting van het gebied met het vernieuwde Centraal Station als middelpunt en sloop van verouderde gebouwen, zoals de bovengrondse parkeergarage, en ruimte voor nieuwbouw van een groot aantal functies. Het gebied is sinds het Bestuursakkoord 2014 – 2018 onderdeel van het beleid rond de zogenaamde stadsentrees. In het kader van het beleid rond fietsparkeren worden momenteel de voorbereidingen getroffen voor de realisering van een ondergrondse fietsstalling onder het KJ-plein voor ca. 8.500 plaatsen (incl. de reeds bestaande fietsenkelder onder Stichthage).

Relatie met doelen in projectkaders

De projectkaders zijn in de loop der jaren regelmatig aangepast. Uiteindelijk heeft dat ertoe geleid dat op het Anna van Buerenplein de huisvesting voor de Leidse Universiteit (incl. 400 studentenwoningen) is gerealiseerd en dat het oorspronkelijke ontwerp voor het zgn. M-gebouw op het KJ-plein in 2010 (ca. 70.000 m²) is afgeblazen. Na gereedkomen van de fietsstalling en de bebouwing daarop, wordt het dan ontstane plein heringericht zodat het de uitstraling krijgt die hoort bij de stadsentree die het station voor Den Haag is: een publieksruimte die uitnodigt tot een aangenaam verblijf en de herkenbare start is van looproutes richting Koekamp en Herengracht.

Wijzigingen

Niet van toepassing.

2. Inhoudelijke kaders: wat gaan we doen?

Groen

De grondexploitatie bestaat uit drie deelplannen:

Koningin Julianaplein

Bij de uitwerking van bovengrondse bebouwing is maximaal gebruik gemaakt van de expertise en creativiteit van marktpartijen, door een tender uit te schrijven op basis van het door de gemeente opgestelde Programma van Eisen. De deelnemende partijen hebben een voorlopig ontwerp voor de bebouwing, een visie op het plein en omgeving en de relatie daarvan met de voorgestelde bebouwing gemaakt.

De winnende partij heeft een visie neergelegd waarbij uitgebreid aandacht besteed is aan een integrale en aantrekkelijke inpassing van de looproutes en zichtlijnen in het gebied, de verbinding tussen het stationsgebied en de Koekamp, en het thema duurzaamheid.

De ondergrondse fietsstalling die in opdracht van de gemeente gerealiseerd wordt, voorziet in een hoogwaardige stalling met goede verbindingen naar het station. De combinatie van het ondergronds stallen van fietsen en de hoogwaardige inrichting van het plein zorgen voor een aantrekkelijke stadsentree, waar wonen, verblijven en verbinden samenkomen met groen en levendigheid.

Op basis van het bestemmingsplan (1^e partiële herziening, 2011, RIS 181048) kunnen hier woningen, kantoren, horeca en detailhandel worden gerealiseerd. Qua hoogte is hier de mogelijkheid van een toren van maximaal 90

meter hoog (met een afwijkingsbevoegdheid tot 140 meter). Het winnende ontwerp voor de bovenbouw past binnen de kaders.

Babylon

Babylon is gemoderniseerd en geheel gerealiseerd.

Anna van Buerenplein

Het gebouw van Leiden University College The Hague aan het Anna van Buerenplein is gerealiseerd. De openbare ruimte aan het Anna van Buerenplein is bijna geheel gerealiseerd.

Het programma van de huidige grondexploitatie is in onderstaande tabellen weergegeven.

Woningen

	<i>totaal actuele berekening m²</i>		<i>totaal actuele berekening m²</i>
Woningen		Niet-woningbouw	
<i>Vrije sector</i>		<i>winkels</i>	
Koningin Julianaplein	35.967 m²	Koningin Julianaplein	2.569 m²
Babylon	54.500 m ²	Babylon	12.000 m ²
Anna van Buerenplein	17.050 m ²	Anna van Buerenplein	1.595 m ²
Totaal woningen	107.517 m²	<i>kantoren</i>	
		Koningen Julianaplein	-
		Babylon	32.750 m ²
		<i>onderwijs</i>	
		Anna van Buerenplein	5.277 m ²
		Totaal niet-woningbouw	54.191 m²
Parkeren	<i>totaal actuele berekening st</i>		
<i>fietsparkeren</i>			
Koningin Julianaplein	7.500 st		
Rijnstraat - fietsenflat			
Stichthage	1.000 st		
Totaal fietsparkeren	8.500 st		
<i>autoparkeren</i>			
Koningin Julianaplein	-		
Anna van Buerenplein	940 st		
Totaal autoparkeren	940 st		
Totaal parkeren	9.440 st		

De fietsenstalling

De fietsenkelder zal als eerste worden gerealiseerd. Het wordt een “state-of-the-art” stalling voor ca. 8.500 fietsen, incl. de reeds beschikbare plaatsen onder de stationshal. Tussen deze twee stallingen wordt een verbinding gerealiseerd. De stalling is ook geschikt voor fietsen met afwijkende maten. Bij het ontwerp van de stalling moet qua constructie rekening worden gehouden met de bebouwing op het plein en met de reservering van een OV-tunnel richting Scheveningen. Deze reservering sluit aan op de reeds bestaande reserveringen onder Stichthage en onder de Koningstunnel. De stalling is aanbesteed. De oplevering is voorzien in 2017.

Het Koningin Julianaplein

Na het gereedkomen van de ondergrondse fietsenstalling verdwijnen de huidige fietsrekken van het plein. Dit is het begin van een nieuwe uitstraling voor het gebied. Door de bebouwing op het plein krijgt het een meer besloten karakter dan nu het geval is. De nieuwbouw op het plein wordt zó gepositioneerd dat een publieke ruimte ontstaat die –na definitieve- herinrichting past bij de functie die het gebied heeft als belangrijke entree van de stad. Van belang is dat het plein een onderdeel wordt van de publieke routes richting Koekamp, Malieveld en Korte Voorhout en richting Binnenhof via de Herengracht. Op het plein is ruimte voor één of meerdere kunstwerken. De zebraklok vindt hier ook een plek.

De bovenbouw

Voor de bebouwing op het plein is een beoordelingskader vastgesteld met een bijbehorend Programma van Eisen, gebaseerd op het genoemde programma. Gelet op de hoeveelheid leegstaande kantoren in Den Haag wordt hier geen kantoorfunctie toegestaan. Voor het overige gelden de regels (o.a. met betrekking tot de hoogte) uit het

bestemmingsplan. Voor het plan is een tender onder drie marktcombinaties uitgeschreven. Het plan dat als best beoordeeld is zal nog aan de gemeenteraad worden voorgelegd, ter toetsing aan de vastgestelde kaders. Er wordt geen autogarage gerealiseerd ten behoeve van de gebruikers en bewoners. Het KJ-plein is de beste door het openbaar vervoer ontsloten plek van de stad. De bouw van een ondergrondse garage zou tot onacceptabele vertraging bij de bouw van de fietsenstalling leiden. Daarnaast is er in de omgeving voldoende parkeerruimte beschikbaar bij diverse (openbare) garages. Uitgangspunt is dat de nieuwbouw kan starten ná gereedkomen van de fietsenstalling.

Wijzigingen

Niet van toepassing

3. Saldo: wat gaat het kosten?

Groen

Saldo	Programmarekening 2015	Halfjaarbericht	Halfjaarbericht incl. autonome mutaties	Vershil (1-2)
	1-1-2016 (1)	1-6-2016 (2)	1-6-2016 (3)	
Contante waarde	€ 21,44 mln. NEG	€ 21,44 mln NEG	€ 21,09 mln NEG	€ 0
Eindwaarde	€ 26,08 mln. NEG	€ 26,08 mln NEG	€ 23,28 mln NEG	€ 0

Het saldo van de grondexploitatie is per 1-6-2016 € 21,09 mln. negatief op contante waarde. Dit saldo is gedekt door de Voorziening Negatieve Plannen.

Wijzigingen

De financiële kaders zijn in de eerste helft van 2016 niet gewijzigd. Wel wordt in het najaar van 2016 een herziene grondexploitatie verwacht. Aanleiding hiervoor zijn onder andere de gewijzigde subsidie ProRail, de hogere grondopbrengsten KJ plein, de hogere bouwkosten fietsenstalling en een nieuwe subsidie van Metropool.

4. Risico's en bandbreedte saldo

Groen

De risico's op de grondexploitatie worden gedekt door de Reserve Grondbedrijf.

	1-1-2016	1-6-2016
Risicoprofiel	€ 2,49 mln NEG	€ 2,47 mln NEG
Bandbreedte saldo (eindwaarde)		
Best case saldo	€ 23,3 mln NEG	€ 20,4 mln NEG
MPG scenario	€ 28,6 mln NEG	€ 25,8 mln NEG
Worst case saldo	€ 31,3 mln NEG	€ 28,4 mln NEG

Het risicoprofiel van de grondexploitatie Den Haag Nieuw Centraal is bepaald op € 2,47 mln negatief. De bandbreedte in saldo is gebaseerd op het risicoscenario's MPG. De bandbreedte ligt tussen de € 20,4 mln negatief en € 28,4 mln negatief op eindwaarde per 31-12-2020.

Wijzigingen

Niet van toepassing.

Den Haag Nieuw Centraal				
tijd	voorbereiding/ Start	Uitvoering		uitvoering
	2001-2004	2005-2009	2010-2014	2015-2016
informatie		RIS 148208 Voorstel vaststelling bestemmingsplan DHNC 2007	RIS 262600 Voortgangs rapportage Project DHNC aug 2013 RIS 279743 Uitgangsp. Plankaderw GREX DH NC	RIS 283903 Cie-brief Voortgang KJ-plein jul 2015 RIS Cie-brief Voortgang KJ-plein sept 2015 RIS 291910 Cie-brief Voortgang KJ-plein fietsenstalling feb 2016 RIS 294412 Cie-brief Subsidies Fietsenstalling jun 2016
besluit	RIS 87562 Proj.doc.CS Kwadrant 2001 RIS 117422 NSP Subsidieaanvragen I en II DHNC 2004	RIS Projectdocument herziening grondexploitatie 2008 RIS 140644 Herinrichting OR DHNC 2006	RIS 181048 1e partiële herz. ontwerp bestemmingsplan DHNC 2011 RIS 181802 Projectdocument herziening grondexploitatie DHNC 2011 RIS 270873 VO Anna van Buerenplein 2014	RIS 288050 Herz. Grondexpl. DHNC nov 2015 RIS 294727 Gunning Bovenbouw KJ plein jul 2016 Besluit Gunning Fietsenstalling jul 2016 (geheim) Te verwachten besluit herz. grondexploitatie najaar 2016
overeenkomst	RIS 111779 BOU Bestuurlijke overeenkomst uitvoering DHNC 2003 RIS 116468 Convenant kabels en leidingen DHNC 2004 DSO 2004.1993 SOK Babylon BV DHNC 2004	DSO 2005.3223 Allonge SOK Babylon Anna van Buerenplein 2005 DSO 2008.4288 SOK Koningin Julianaplein 2008 DSO 2008.4297 SOK Anna van Buerengebouw 2008	DSO 2011.20 SOK Anna van Buerengebouw 2011	

De raad heeft op 20-9-2007 het bestemmingsplan "Den Haag Nieuw Centraal" vastgesteld en dit maakt de herontwikkeling van het station en omgeving mogelijk. Op 15-11-2011 is de herziene grondexploitatie Den Haag Nieuw Centraal (CE-53) door het college vastgesteld. Dit is een herziening van de in juni 2004, door het college vastgestelde grondexploitatie voor Den Haag Nieuw Centraal (CE-53). In 2011 heeft een partiële herziening van het bestemmingsplan plaatsgevonden (RIS181048) mede om de volgende redenen:

- de overbouw van de locatie busplatform (70.800 m² bvo) verviel;
- de locatie Anna van Buerenplein is gewijzigd van kantoor, museum en dure woningen naar studentenwoningen en de Universiteit Leiden University College The Hague;

- de uitgangspunten van de locatie KJ-plein zijn gewijzigd na het niet doorgaan van de overeenkomst met ontwikkelaar Eurocommerce.

De grondexploitatie is in 2015 opnieuw herzien vanwege nieuwe uitgangspunten voor het KJ-plein (“Uitgangspunten plankaderwijziging grondexploitatie Den Haag Nieuw Centraal”, 18 december 2014, RIS 279743). De raad is hierover geïnformeerd via het herziene projectdocument 2015.

Naar verwachting wordt in het najaar van 2016 de grondexploitatie opnieuw herzien.

Wijzigingen

Niet van toepassing.

6. Voortgang en planning

Groen

Omzet*	1-1-2016	1-6-2016
Totaal kosten	€ 162,6 mln	€ 162,6 mln
Totaal opbrengsten	€ 141,2 mln	€ 141,2 mln
Totaal omzet	€ 303,8 mln	€ 303,8 mln
Planrealisatie	73 %	73,8 %

*exclusief nog te realiseren rente en indexering

Het grootste deel van de werkzaamheden in de grondexploitatie is gerealiseerd (73,8%). Er worden nog ca. €44,3 mln aan kosten en €35,3 mln aan opbrengsten verwacht voor een periode tot en met 2020.

De belangrijkste nog te verwachten kostenpost is de aanleg van de fietsenstalling onder het KJ-plein.

In september 2016 starten we met de bouw van een ondergrondse fietsenstalling onder het Koningin Julianaplein. Deze stalling krijgt ca. 8.500 plekken. Het streven is deze in de zomer 2017 te kunnen openen. Aansluitend daarop zal begonnen worden met de bebouwing bovengronds óp de stalling.

In het kader van de stadsentrees zal het Koningin Julianaplein na realisering van de stalling en de bebouwing opnieuw worden ingericht, waarbij met name de relatie tussen het plein de Koekamp, de binnenstad en het Malieveld van belang is.

De vernieuwing van het busplatform en de bouw van een nieuwe overkapping zal eind 2016 worden gestart. De belangrijkste nog te realiseren opbrengstenposten zijn de grondopbrengsten en de subsidie van ProRail.

Wijzigingen

Niet van toepassing.

LAAKHAVEN WEST (HERZIENING 2016)

Kerngegevens algemeen

Datum van gegevens:	Herziening 2016 ⁵
Projectnaam:	Laakhaven West
Projectkenmerk:	Grondexploitatie
Programma:	15 – Stadsontwikkeling
Portefeuillehouder:	Wijsmuller

Kerngegevens financieel

Looptijd:	2000 – 2024
Omzet:	€ 84,8 mln.
Planrealisatie:	75 %
Saldo eindwaarde:	€ 48,1 mln. NEG
Risicoprofiel:	€ 1,4 mln. NEG

Samenvatting wijzigingen

1. Maatschappelijke effecten
2. Inhoudelijke kaders
3. Saldo
4. Risico's en bandbreedte saldo
5. Proces en informatie
6. Voortgang en planning

Groen
Oranje
Oranje
Oranje
Oranje
Groen

Omschrijving

Het plangebied Laakhaven West ligt grofweg ingesloten tussen de Waldorpstraat en de Calandstraat. Er vindt een transformatie plaats van een verouderd bedrijventerrein tot een gemengd stedelijk woon- en werkmilieu. In het derde kwartaal van 2012 is een gewijzigd stedenbouwkundig plan vastgesteld (RIS-251779) in het vierde kwartaal gevolgd door een nieuw bestemmingsplan. Daarbij is er definitief gekozen voor ontwikkeling van een groot aantal deelgebieden in de vorm van Kleinschalig Opdrachtgeverschap (KO). Veelal zonder bewoningsplicht waardoor ook kleine ontwikkelaars een kans hebben gekregen om hun plannen te verwezenlijken. Zowel in 2012, 2013 als 2014 zijn kavels aangeboden en volledig afgenomen. Vanaf 2014 wordt op verschillende kavels gebouwd.

Projectmatige ontwikkelingen in deze grondexploitatie zijn LW7 Calandstraat: 1^e fase, Calandtower opgeleverd, 2^e fase in voorbereiding, LW8: gewijzigde ontwikkeling, LW6 twee woontorens met daar tussenin drie hindoestaanse tempels; grotendeels in uitvoering. Het verplaatsen van enkele bedrijfsschepen aan de kade valt ook binnen dit project. Daarnaast bevinden de RAC-hallen en de Pionier (particuliere transformatie van kantoor naar studentenwoningen) zich in het gebied, maar maken deze geen onderdeel uit van de grondexploitatie. Op basis van de raadsuitspraak over het initiatiefplan Maakhaven is dit pand gehandhaafd en is aanvullende dekking voor de grondexploitatie geregeld.

Aan de Calandkade, LW5, is in tijdelijke bebouwing huisvesting voor arbeidsmigranten (Labourhotel) ondergebracht.

In 2014 is gestart met de grootschalige herinrichting van de Waldorpstraat en ventweg in de spoorstrook. Alle openbare ruimte (ca. 44.500 m²) in het plangebied wordt heringericht, waarbij de herprofilering van de Waldorpstraat het meest in het oog springt. Deze is in 2014 uitgevoerd, waarbij ook een ventweg voor de bebouwing in de spoorzone is aangelegd. Begin 2015 is op de eerste kavels in de spoorzone met de bouw gestart. Later zullen ook de ontsluitende straten, de Calandkade en het RAC-plein op de schop gaan als daar de bebouwing is opgeleverd. Het inrichten van de openbare ruimte is gestart met de Waldorpstraat maar zal pas afgerond kunnen worden wanneer de verschillende ontwikkelingen in de spoorzone opgeleverd zijn. De 1^e van der Kunstraat zal als eerstvolgende straat eind 2016/begin 2017 worden heringericht. Afronding van het project is in 2024 gepland nadat ook de tijdelijke bebouwing is vervangen door permanente bebouwing.

⁵ Het projectdocument en de grondexploitatie Laakhaven West zijn op 30-8-16 herzien. In het halfjaarbericht is financieel al met deze herziening rekening gehouden.

Relatie met programmabegroting

Het project is onderdeel van “Programma 15 Stadsontwikkeling”. De doelstellingen van het programma 15 zijn het stimuleren van werkgelegenheid, het bieden van ruimte aan alle Hagenaars en een vitalisering van Den Haag.

Relatie met doelen in beleidskaders

In de Provinciale Structuurvisie van 2010 zijn Laakhaven West en Petroleumhaven aangezien als onderdeel van het hoog stedelijk (centrum) gebied. In de Provinciale Verordening Ruimte zijn Laakhaven West en Petroleumhaven niet meer aangeduid als bedrijventerrein. In het Regionaal Structuurplan Haaglanden 2020 (van 2008) maakt Laakhaven West onderdeel uit van bedrijventerreinen die getransformeerd zullen worden tot gemengd woon-werkgebied. De gemeentelijke Structuurvisie Den Haag 2020 ziet het Centrum als een veel uitgebreider centrum dan het huidige. Er wordt een “sprong over het spoor” voorzien naar Laakhaven, een gebied met mooie locaties aan het water, waar ruimte is voor wonen, voorzieningen en stedelijke bedrijven. Het gebied kan in belangrijke mate bijdragen aan de beoogde woningtoename. Als onderdeel van de centrale as Scheveningen Haven - Internationale Zone - Centrum wordt voorrang gegeven aan gebiedsontwikkeling en ingezet op een gemengd woon-werkgebied.

Sectoraal beleid

In de Nota Haagse Mobiliteit zijn de Calandstraat, Waldorpstraat en Neherkade aangewezen als de hoofdontsluitingsroutes voor het gebied. De daarbinnen gelegen verblijfsstraten worden ingericht als 30 km/uur gebied. De Calandstraat en Waldorpstraat maken daarbij ook deel uit van een hoofdfietsroutenetwerk. Het parkeren wordt zelfvoorzienend opgelost per bouwblok. Bezoek maakt gebruik van de parkeerruimte op de openbare weg. Uitgangspunt van de Haagse Woonvisie is om tot 2020 de toename van het aantal inwoners te accommoderen door voldoende woningen te blijven bouwen voor de stedeling. Op het gebied van economie is de nota “Bedrijventerreinenstrategie 2005-2020 van belang. Laakhaven West en Petroleumhaven zijn hierin als transformatiegebied naar een nieuw woonwerkmilieu met een strook langs het spoor voor stadsgebonden bedrijven opgenomen. Op basis van de beleidsvisie “Kracht van Kwaliteit- Economische Visie Den Haag” gaat het hierbij vooral om kleinschalige bedrijfsruimte.

Relatie met doelen in projectkaders

Met het projectdocument van 2012 is een nieuwe weg voor het gebied ingeslagen. De basisprincipes van het Stedenbouwkundig plan van 2007 bleven overeind en zijn in 2012 opgenomen in een nieuw Stedenbouwkundig Raamwerk. Er is ruimte gemaakt voor Kleinschalig Opdrachtgeverschap. Niet alleen voor particuliere individuen maar ook voor ontwikkelaars, beleggers en aannemers om in kleine series woningen en/of bedrijfsruimte te ontwikkelen. Onder invloed van deze nieuwe ontwikkelstrategie is de verkavelingsstructuur deels gewijzigd. Gekozen is voor het bestaande stratenpatroon vanwege behoud van een aantal bestaande gebouwen (RAC hallen) en bedrijven. De Waldorpstraat wordt niet meer verlegd richting spoor zodat er meer ruimte is voor bedrijfsbebouwing. De bebouwing doet daarmee tevens dienst als noodzakelijk geluidscherm tussen spoor en woningen. Via een nieuw aan te leggen langzaam verkeersbrug en expressieve appartemententorens worden Laakhaven West en Petroleumhaven met elkaar verbonden. Voor de openbare ruimte is Residentiekwaliteit de basisnorm. Qua materiaalgebruik wordt aangesloten bij het naastgelegen gebied Laakhaven Centraal. Hergebruik van keien langs het water en inpassing van 2 oude havenkranen moeten daarbij het havenkarakter benadrukken. Vanwege het hoog stedelijke karakter van het gebied zijn wonen en werken de belangrijkste functies in het gebied, maar vanwege het na te streven gemengde karakter zijn in beperkte mate ook andere functies mogelijk zoals horeca, detailhandel, cultuur, religie, kantoor/dienstverlening, zorg, sport en leisure, maar ook onderwijs als daar behoefte aan blijkt te zijn.

2. Inhoudelijke kaders: wat gaan we doen?

Oranje

In de grondexploitatie wordt rekening gehouden met het volgende programma:

<i>Woningen</i>	<i>gerealiseerd aantal</i>	<i>verwacht aantal</i>	<i>totaal aantal</i>
Appartementen			
<i>Huur</i>			
Goedkoop (< € 710)	883 won.	92 won.	975 won.
Middelduur (€ 710 - € 1.000)	99 won.	49 won.	148 won.
<i>Koop</i>			
Goedkoop (< € 185000)	83 won.	38 won.	121 won.
Middelduur (€ 185000 - € 248000)	24 won.	83 won.	107 won.
Totaal appartementen	1.089 won.	262 won.	1.351 won.

<i>Niet-woningbouw</i>	<i>gerealiseerd m²</i>	<i>verwacht m²</i>	<i>totaal m²</i>
commercieel	1.202 m ²	- m ²	1.202 m ²
bedrijven	4.486 m ²	3.200 m ²	7.686 m ²
retail & café/rest.	1.930 m ²	- m ²	1.930 m ²
non-profit	3.095 m ²	- m ²	3.095 m ²
Totaal	10.713 m ²	3.200 m ²	13.913 m ²

Alle openbare ruimte (ca. 44.128 m²) wordt heringericht. De Waldorpstraat (ca. 20.000 m²) is in 2014 uitgevoerd. In 2016 t/m 2020 zullen de overige straten worden uitgevoerd.

Wijzigingen zijn het toegenomen aantal woningen en de afname van m² commerciële ruimte.

3. Saldo: wat gaat het kosten?

Oranje

Saldo	Programmarekening 2015 incl. autonome mutaties	Herziening 2016	Verschillenverklaring
	1-1-2016 (2+3)	1-6-2016 (2)	Verschil (2-1)
Contante waarde	€ 36,9 mln NEG	€ 33,8 mln. NEG	€ 3,1 mln. POS
Eindwaarde	€ 50,5 mln NEG	€ 48,1 mln. NEG	€ 2,4 mln. POS

Het saldo van de grondexploitatie is € 33,8 mln. negatief op contante waarde 1-6-2016 en is gedekt door de Voorziening Negatieve Plannen.

Wijzigingen

Het saldo is € 3,1 mln voordeliger geworden. Dit heeft vooral te maken met de inrichtingskosten openbare ruimte die aanmerkelijk lager uitvallen. Voor een uitgebreidere verschillenverklaring wordt verwezen naar de bijbehorende herziening grondexploitatie Laakhaven West van 30 augustus 2016.

4. Risico's en bandbreedte saldo

Oranje

De risico's op de grondexploitatie worden opgevangen door de Reserve Grondbedrijf.

	1-1-2016	Herziening 2016
Risicoprofiel	€ 1,77 mln. NEG	€ 1,44 mln. NEG
Bandbreedte (eindwaarde)		
Best case saldo	€ 50,0 mln. NEG	€ 47,2 mln. NEG
MPG scenario	€ 52,4 mln. NEG	€ 49,5 mln. NEG
Worst case saldo	€ 54,0 mln. NEG	€ 50,3 mln. NEG

Het risicoprofiel is bepaald op € 1,44 mln. negatief. Het te verwachten saldo op eindwaarde ligt binnen de bandbreedte van € 47,2 mln. nadelig en € 50,3 mln. nadelig.

Wijzigingen

Het risicoprofiel is met € 0,33 mln. afgenomen. Vooral vanwege afname van de markrisico's op de uitgifte van gronden door de voortgang van deze uitgiften.

5. Schema Proces en informatie

Oranje

LAAKHAVEN WEST (LA38)						
tijd	2000-2005	2006-2007	2009-2011	2012	2014	2015-2016
informatie	RIS80948 Projectdocument Laakhaven West, fase 1	RIS145171 Po.j.doc. en Stedenkundig plan RIS149853 Stedenb.kundi g plan laakhaven West en petroleumhvn	RIS162607 Voortgangsrap portage RIS 181995 Partiële herziening project document	RIS 251778 Herziening Proj.document Laakhaven- West RIS254080 Best.plan Laakhaven- West / Petroleumhaven	RIS 269681. Bestemming splan Laakhavens. Raad RIS 267639. Initiatiefvoor stel Maakhaven. Raad	RIS 290 264 Part. Herz. Laakhaven West White Nile Herziening Laakhaven West proj.doc en grondexpl.
datum besluit	30 nov.2000 19 juli. 2001	23 mei. 2007 13 dec. 2007	17 mrt. 2009 6 dec. 2011	28 aug. 2012 20 dec.2012	20 feb.2014 20 feb.2014	22-dec-15 Q1 2016
overeen- komst		RIS134635 Sluiten samenw .over eenkomst herontw . Laakhaven West				
datum		10 jan. 2006				

In 2007 is het projectdocument met bijbehorende grondexploitatie van Laakhaven West vastgesteld. Door middel van jaarrekeningen en halfjaarberichten is de stand van zaken van de begroting tot aan de herziening in 2011 aan

het bestuur voorgelegd. De meest recent bestuurlijk vastgestelde stand betreft nu de herziening van het projectdocument in september 2012 (RIS 251778). O.a. ten behoeve van de bebouwing langs de Calandstraat is het bestemmingsplan Laakhavens begin 2014 vastgesteld door de raad. In december 2015 is in verband met een plankaderwijziging woongebouw White Nile (koop naar huur) een extra dekking (RIS 290264) voor de VNP vastgesteld.

Wijzigingen

De grondexploitatie en het projectdocument zijn met het collegebesluit van 30 augustus 2016 integraal herzien. In de herziening is het behoud van Maakhaven meegenomen.

6. Voortgang en planning

Groen

Omzet	1-1-2016	Herziening 2016
Totaal kosten*	€ 60,9 mln.	€ 59,5 mln.
Totaal opbrengsten	€ 23,9 mln.	€ 25,3 mln.
Totaal omzet	€ 84,8 mln.	€ 84,8 mln.
Planrealisatie	74,7 %	74,9 %

* exclusief te realiseren rentekosten

Van de totale kosten is 74,9 % gerealiseerd. Van de totale opbrengsten is 74,8 % gerealiseerd. De totale realisatie ligt daarmee op 74,9 %.

Belangrijkste werkzaamheden en planning

Er worden nog een zestal gronden uitgegeven, voornamelijk in 2016. Daarnaast wordt het grootste deel van de openbare ruimte nog heringericht. Dit speelt zich af na oplevering van de bebouwing vanaf begin 2017 t/m eind 2019.

LAAKHAVEN PETROLEUMHAVEN

Kerngegevens algemeen

Datum van gegevens:	1-6-2016
Projectnaam:	Laakhaven Petroleumhaven
Projectkenmerk:	Grondexploitatie
Programma:	15 – Stadsontwikkeling
Portefeuillehouder:	Wijsmuller

Kerngegevens financieel

Looptijd:	2000 – 2021
Omzet:	€ 53,0 mln
Planrealisatie:	62,1 %
Saldo eindwaarde:	€ 16,1 mln NEG
Risicoprofiel:	€ 0,8 mln NEG

Samenvatting wijzigingen

1. Maatschappelijke effecten	Groen
2. Inhoudelijke kaders	Groen
3. Saldo	Groen
4. Risico's en bandbreedte saldo	Groen
5. Proces en informatie	Oranje
6. Voortgang en planning	Groen

Omschrijving

De herontwikkeling van de locatie Petroleumhaven is onderdeel van de begin jaren '80 ingezette herontwikkeling van het bedrijventerrein Laakhavens. Eind 2000 is de grondexploitatie Petroleumhaven met alleen bedrijfsbebouwing operationeel geworden. Hierna zijn de gronden verworven en is de bodemsanering gestart.

In het derde kwartaal van 2012 is een gewijzigd stedenbouwkundig plan vastgesteld (RIS 251778) in het vierde kwartaal gevolgd door een nieuw bestemmingsplan. De voornaamste wijzigingen betreffen Laakhaven-West, waar bovendien een aantal plandelen in de vorm van kleinschalig opdrachtgeverschap (KO) op de markt gezet zijn. In Petroleumhaven is sprake van beperkte aanpassing in het ontwerp. Er is sprake van een versmalling van de uit te geven kavel aan de Neherkade om ruimte te reserveren voor de in de toekomst aan te leggen Centrumring, zoals in 2009 besloten naar aanleiding van Masterplan Knoop Moerwijk (RIS 168977). Deze wijziging is al eerder financieel verwerkt in de grondexploitatie.

Tevens zijn in het nieuwe plan de torens bij de waterknoop in hoogte teruggebracht tot 50 meter, is er ruimte voor veel grondgebonden (werk)woningen en appartementen tot 8 lagen. Gelet op de ruimte die kleinschalig opdrachtgeverschap biedt qua woningtype en -grootte is niet een exact woningaantal te noemen. Uitgegaan wordt van 175 tot 275 woningen. Het parkeren zal bovengronds per blok opgelost worden.

Ter voorbereiding op het uitgeven van gronden heeft eind 2014 een quickscan KO plaats gevonden. Vervolgens is in 2015 een Nota van Uitgangspunten opgesteld en heeft hierover een buurtconsultatie plaatsgevonden. Nieuwe gegevens over de staat van de kademuren hebben duidelijk gemaakt dat een beperkt herstel van de kademuren onvoldoende is. Het volledig vervangen van de kademuren blijkt nu de meest doelmatige oplossing. Deze extra werkzaamheden vergen meer tijd in de fase van bouwrijp maken, waardoor de gehele planning naar achteren schuift. Nadat daarnaast ook een definitieve keuze is gemaakt tussen KO, reguliere ontwikkeling en een combinatie van beide zal een planherziening Q4 2016 ter besluitvorming aan het college worden voorgelegd.

1. Maatschappelijke effecten: wat willen we bereiken?

Groen

Relatie met programmabegroting

Het project is onderdeel van "Programma 15 Stadsontwikkeling". De doelstellingen van het programma 15 zijn het stimuleren van werkgelegenheid, het bieden van ruimte aan alle Hagenaars en een vitalisering van Den Haag.

Relatie met doelen in beleidskaders

In de Provinciale Structuurvisie van 2010 zijn Laakhaven West en Petroleumhaven aangezien als onderdeel van het hoog stedelijk (centrum) gebied. In de Provinciale Verordening Ruimte zijn Laakhaven West en

Petroleumhaven niet meer aangeduid als bedrijventerrein. In het Regionaal Structuurplan Haaglanden 2020 (van 2008) maakt Laakhaven West onderdeel uit van bedrijventerreinen die getransformeerd zullen worden tot gemengd woon-werkgebied. De gemeentelijke Structuurvisie Den Haag 2020 ziet het Centrum als een veel uitgebreider centrum dan het huidige. Er wordt een “sprong over het spoor” voorzien naar Laakhaven, een gebied met mooie locaties aan het water, waar ruimte is voor wonen, voorzieningen en stedelijke bedrijven. Het gebied kan in belangrijke mate bijdragen aan de beoogde woningtoename. Als onderdeel van de centrale as Scheveningen Haven- Internationale Zone en Centrum wordt voorrang gegeven aan gebiedsontwikkeling en ingezet op een gemengd woon-werkgebied.

Sectoraal beleid

In de Nota Haagse Mobiliteit zijn de Calandstraat, Waldorpstraat en Neherkade aangewezen als de hoofdontsluitingsroutes voor het gebied. De daarbinnen gelegen verblijfsstraten worden ingericht als 30 km uur gebied. De Calandstraat en Waldorpstraat maken daarbij ook deel uit van een hoofdfietsroutenetwerk. Het parkeren wordt zelfvoorzienend opgelost per bouwblok. Bezoek maakt gebruik van de parkeerruimte op de openbare weg.

Uitgangspunt van de Haagse Woonvisie is om tot 2020 de toename van het aantal inwoners te accommoderen door voldoende woningen te blijven bouwen voor de stedeling. Op het gebied van economie is de nota “Bedrijventerreinenstrategie 2005-2020 van belang. Laakhaven West en Petroleumhaven zijn hierin als transformatiegebied naar een nieuw woonwerkmilieu met een strook langs het spoor voor stadgebonden bedrijven opgenomen. Op basis van de beleidsvisie “Kracht van Kwaliteit- Economische Visie Den Haag” gaat het hierbij vooral om kleinschalige bedrijfsruimte.

Relatie met doelen in projectkaders

Met het projectdocument van 2012 is een nieuwe weg voor het gebied ingeslagen. De basisprincipes van het Stedenbouwkundig plan van 2007 blijven overeind en zijn in 2012 opgenomen in een nieuw Stedenbouwkundig Raamwerk. Er is ruimte gemaakt voor Kleinschalig Opdrachtgeverschap. Niet alleen voor particuliere individuen maar ook voor ontwikkelaars, beleggers en aannemers om in kleine series woningen en/of bedrijfsruimte te ontwikkelen. Via een nieuw aan te leggen langzaam verkeersbrug en expressieve appartemententorens worden Laakhaven West en Petroleumhaven met elkaar verbonden. In Petroleumhaven zal vanwege de ligging aan de doodlopende havenarm een kwalitatief iets hoger woonmilieu nagestreefd worden dan in Laakhaven West. Voor de openbare ruimte is Residentiekwaliteit de basisnorm. Qua materiaalgebruik wordt aangesloten bij het gebied Laakheven Centraal. Hergebruik van keien langs het water en inpassing van 2 oude havenkranen moeten daarbij het havenkarakter benadrukken. Vanwege het hoog stedelijke karakter van het gebied zijn wonen en werken de belangrijkste functies in het gebied, maar vanwege het na te streven gemengde karakter zijn in beperkte mate ook andere functies mogelijk zoals horeca, detailhandel, cultuur, religie, kantoor/dienstverlening, zorg, sport en leisure maar ook onderwijs als daar behoefte aan blijkt te zijn.

Wijzigingen

Niet van toepassing.

2. Inhoudelijke kaders: wat gaan we doen?

Groen

Woningen			<i>totaal</i>	<2015	In 2015	2016	2017	2018	2019	2020
Meergezins	Koop	Middelduur	75	-	-	-	26	25	12	12
		Duur	106	-	-	-	41	37	14	14
Eengezins		Duur	19	-	-	-	4	3	6	6
		Extra duur	23	-	-	-	10	13	-	-
Totaal			223	-	-	-	81	78	32	32

Overige functies			<i>totaal</i>	<2015	In 2015	2016	2017	2018	2019	2020
Bedrijven	m ² -bvo		9.500	5.500	-	-	-	-	2.000	2.000
Maatschappelijk	m ² -bvo		5.220	5.220	-	-	-	-	-	-
Parkeren	stuks		276	-	-	-	92	92	46	46

Wijzigingen

Het programma zal worden aangepast via de herziening 2016.

3. Saldo: wat gaat het kosten?

Groen

Saldo	Programmarekening 2015 incl. autonome mutaties	Halfjaarbericht 2016	Halfjaarbericht incl. autonome mutaties	Vershil (1-2)
	1-1-2016 (1)	1-6-2016 (2)	1-6-2016 (3)	
Contante waarde	€ 14,28 mln NEG	€ 14,38 mln NEG	€ 14,34 mln NEG	€ 0,1 mln NEG
Eindwaarde	€ 18,1 mln NEG	€ 18,20 mln NEG	€ 16,15 mln NEG	€ 0,1 mln NEG

Het saldo van de grondexploitatie per 1-6-2016 is € 14,34 mln nadelig op contante waarde en is gedekt door de Voorziening Negatieve Plannen.

Wijzigingen (verschillenverklaring)

Vooruitlopend op de herziening zijn, rekening houdend met de vertraging in de planvorming waar nu sprake van is, zowel kosten als opbrengsten in de tijd naar achteren geschoven. Omdat het hierbij om meer opbrengsten dan kosten gaat, heeft dit een negatief faserings-effect van € 92.000. Tezamen met € 4.000 aan extra kosten voor onderzoek en advisering m.b.t. een steiger voor boten in de haven, wordt hiermee het totale verschil van € 96.000 nadelig verklaard.

4. Risico's en bandbreedte saldo

Groen

De risico's op de grondexploitatie worden opgevangen door de Reserve Grondbedrijf.

	1-1-2016	1-6-2016
Risicoprofiel	€ 0,8 mln NEG	€ 0,8 mln NEG
Bandbreedte (eindwaarde)		
Best case saldo	€ 17,3 mln NEG	€ 15,4 mln NEG
MPG	€ 18,9 mln NEG	€ 16,9 mln NEG
Worst case saldo	€ 20,6 mln NEG	€ 18,7 mln NEG

Het risicoprofiel is bepaald op € 0,8 mln negatief. De bandbreedte van het saldo bij de huidige plankaders is bepaald tussen de € 15,4 mln en € 18,7 mln nadelig.

Wijzigingen

Niet van toepassing. Het risicoprofiel is gelijk gebleven.

5. Schema Proces en informatie

Oranje

In 2007 is het projectdocument met bijbehorende grondexploitatie van Laakhaven Petroleumhaven vastgesteld. Door middel van jaarrekeningen en halfjaarberichten is de stand van zaken van de begroting aan het bestuur voorgelegd. De meest recente bestuurlijk vastgestelde stand betreft nu de stand 1-6-2016 (Halfjaarbericht 2016).

LAAKHAVEN Petroleumhaven (LA39)							
Tijd	2000	2004-2005	2006	2007	2010	2012	2016
Informatie	RIS80941 Projectdocument Laakhaven- Petroleumhaven	RIS 123187 Voortg.bericht Laakhaven West en Petroleumhvn	RIS 134638 Vervolgtraject transformatie Petroleumhaven	RIS149853 Stedenb.k..plan LH-West en Petroleum- haven (RV 190)	RIS 168282 Projectdossier Laakhaven/Petroleum- haven	RIS 251778 Herziening Proj.doc. LH- West/Petroleumhaven	verwacht
		RIS 134637 Voortgang heroverwe- ging Petroleumhvn				RIS54080 Bestemmingsplan LH- West/Petroleumhven	Herziening Projectdocument Petro- leumhaven
datum besluit	30-nov-00	21-dec-04 11-jan-05	10-jan-06	13-dec-07	30-jul-10	28-aug-12 20-dec-12	1 ^e helft 2016

Te verwachten besluitvorming 2016

Voor de jaarwisseling zal een herziening van projectdocument en grondexploitatie ter bestuurlijke besluitvorming worden voorgelegd.

Wijzigingen:

Herziening projectdocument vindt niet plaats 1^e helft 2016 maar 2^e helft 2016.

6. Voortgang en planning

Groen

Omzet	1-6-2015	1-1-2016
Totaal kosten*	€ 33,3 mln	€ 33,8 mln
Totaal opbrengsten	€ 19,1 mln	€ 19,2 mln
Totaal omzet	€ 52,5 mln	€ 53,0 mln
Planrealisatie	61,9 %	62,1%

*exclusief te realiseren rentekosten

Van de totale kosten is 56,9% gerealiseerd, van de totale opbrengsten 71,3%. Het totale realisatiepercentage is daarmee 62,1%.

Belangrijkste werkzaamheden en planning

De 1^e kavels zullen in Q1 2017 in verkoop worden gebracht. Eind 2016 zal de waterbodem van de doodlopende havenarm worden gesaneerd en eind 2017 zal er bouwrijp gemaakt worden waarbij ook de kademuren vernieuwd zullen worden. Onderzocht wordt of het gebied met het spoedig aanleggen van een aanlegsteiger als nautisch woongebied op de kaart gezet kan worden. De ontsluiting van de uit te geven kavels zal Q1 2018 zijn aangelegd zodat er vanaf medio 2018 kan worden gebouwd. De plannen voor de openbare ruimte zullen worden opgesteld zodat deze als uitgangspunt kunnen dienen voor het bouwrijp maken en na oplevering van de gebouwen kunnen worden aangelegd.

Wijzigingen

Niet van toepassing

Sportcampus Zuiderpark gebouwontwikkeling

Algemeen

Datum van gegevens:	1-6-2016
Projectnaam:	Sportcampus Zuiderpark
Projectkenmerk:	Investeringsproject
Programma:	12 – Sport
Portefeuillehouder:	Baldewsingh

Financieel

Looptijd:	2013 - 2016
Investering:	€ 46,3 mln
Planrealisatie:	48%
Saldo:	n.v.t
Risicoprofiel:	< € 1,0 mln

Samenvatting wijzigingen

1. Maatschappelijke effecten
2. Inhoudelijke kaders
3. Planning en voortgang
4. Investerings
5. Risico's
6. Proces en informatie

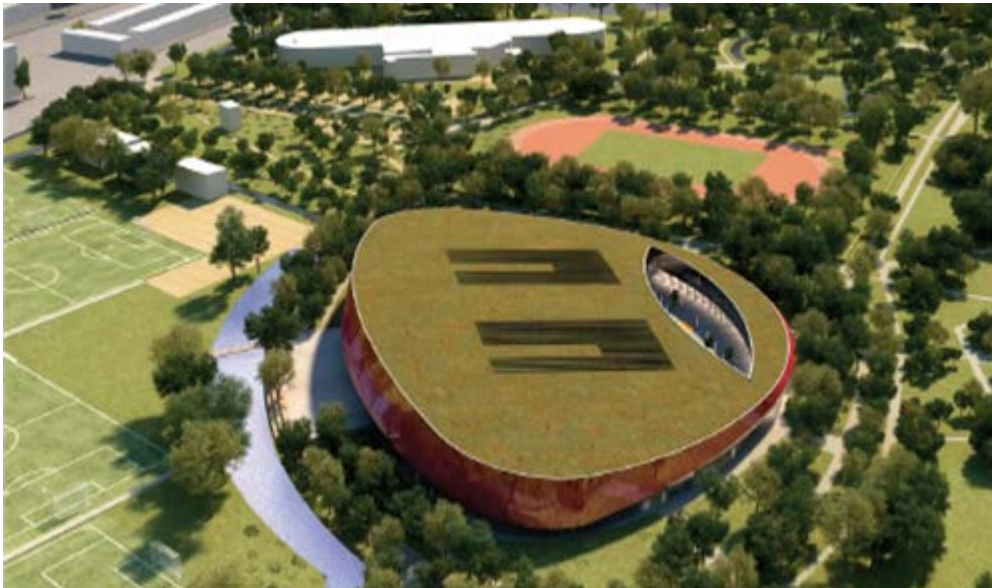
Groen
Groen
Oranje
Groen
Groen
Groen

Omschrijving

Deze rapportage heeft betrekking op de gebouwontwikkeling.

Het project betreft de integrale ontwikkeling van de Sportcampus Zuiderpark. Het college heeft de ambitie om conform het Krachtwijkenprogramma ter plaatse van het voormalige ADO-stadion in het Sportkwadrant van het Zuiderpark een gecombineerde (top)sport en onderwijscluster (HBO- en MBO niveau) te realiseren. In december 2013 is voor het gebouw het raadsvoorstel Realisatie Sportcampus Zuiderpark door de gemeenteraad vastgesteld.

Voor de realisatie heeft de gemeente in oktober 2013 een samenwerkingsovereenkomst (SOK) met de Haagse Hogeschool getekend. De Haagse Hogeschool en ROC Mondriaan willen de onderwijsfuncties in de Sportcampus in het studiejaar 2016-2017 in gebruik nemen. De Haagse Hogeschool en ROC Mondriaan maken mede gebruik van de gemeentelijke sportvoorzieningen in het gebouw.

1. Maatschappelijke effecten: wat willen we bereiken?

Groen

Relatie met programmabegroting

De Sportcampus is onderdeel van het programma 12 – Sport, programmaonderdeel Sport- en spelaccommodaties; binnensport. Doel van het programma Sport is dat zo veel mogelijk Hagenaars regelmatig en intensief sporten op een prettige verantwoorde manier en bij voorkeur in georganiseerd verband. Sportaccommodaties en sportverenigingen zijn ontmoetingsplaatsen bij uitstek en bieden een sociale structuur. Daarnaast versterken topsportprestaties en evenementen het positieve beeld van de stad.

De Sportcampus Zuiderpark is tevens onderdeel van programma 15 - Stadsontwikkeling. Doel van het programma Stadsontwikkeling is onder andere het bieden van ruimte aan alle Hagenaars en een vitalisering van Den Haag. Dit willen we onder andere bereiken door aan te sluiten bij kansen en kwaliteiten van specifieke gebieden en door aantrekkelijke buitenruimte te ontwikkelen.

Relatie met doelen in beleidskaders

Het college heeft de ambitie om conform het Krachtwijkenprogramma ter plaatse van het voormalige ADO-stadion in het Sportkwadrant van het Zuiderpark een gecombineerde (top)sport en onderwijscluster (HBO- en MBO niveau) te realiseren. In het collegeprogramma 2006-2010 is de bouw van een topsporthal in Den Haag opgenomen. Met de bundeling van sport en onderwijs wordt de ambitie van Den Haag gerealiseerd om in het kader van de wijkaanpak deze plek in het Zuiderpark en de directe omgeving een stevige impuls te geven.

Door de ruimte rond de Sportcampus opnieuw in te richten en de parkeerplaatsen zorgvuldig in te passen in de parkomgeving (conform Kader Nota Openbare Ruimte), ontstaat een aantrekkelijke buitenruimte voor studenten, sporters, bezoekers en recreanten die tevens recht doet aan het karakter van het Zuiderpark als Rijks beschermd stadsgezicht.

Relatie met doelen in projectkaders

Doel van het project is de realisatie van de Sportcampus met daarin opgenomen een (top)sportcentrum met sporthallen en een onderwijsvoorziening waarin de vestiging van de Academie voor Sportstudies van De Haagse Hogeschool wordt gehuisvest en de afdeling Lifestyle, Sport en Beweging van ROC Mondriaan.

Wijzigingen

Niet van toepassing.

2. Inhoudelijke kaders: wat gaan we doen?

Groen

De Sportcampus Zuiderpark bestaat uit:

Het gebouw met de volgende onderdelen

A. Het gemeentelijk deel (ca. 65% van het totale gebouw) met onder meer:

- een topsporthal met een tribune voor 3.500 bezoekers;
- een dubbele breedtesporthal voor amateursporten;
- een turnhal, met de specifieke faciliteiten voor de turnsport;
- een beachsporthal;
- voor deze hallen bijkomende voorzieningen als kleedkamers, toestellenbergingen en dergelijke;
- kantoorfaciliteiten voor sportondersteunende organisaties;
- ontvangst- en horecavoorzieningen voor gebruikers en bezoekers.

B. De Academie van Sportstudies van de Haagse Hogeschool (HHS) (ca. 30% van het totale gebouw) met:

- college- en studieruimtes;
- ondersteunende ruimtes voor docenten en (naar verwachting een groei tot 1.400) studenten;
- drie gymzalen met de daarbij horende voorzieningen;
- een danszaal en een dojo (voor oosterse vechtsporten).

C. De School voor Lifestyle, Sport en Bewegen van ROC Mondriaan (ca. 5% van het totale gebouw), als dependance van de hoofdvestiging in Delft.

Plan voor de openbare ruimte waaronder de ringweg en parkeervoorzieningen

De komst van de Sportcampus maakt het mogelijk de ringweg in het park af te maken tot een autovrije route voor fietsers, skaters en wandelaars. Bij de ingang aan de Melis Stokelaan is een parkeervoorziening op maaiveld ontwikkeld, passend bij het monumentale karakter van het Zuiderpark. Met deze voorziening en extra parkeerplaatsen bij ADO/De Aftrap, HDV, het zwembad en de bestaande wegcapaciteit (aan de zijde van het Zuiderpark) langs de Melis Stokelaan, wordt voorzien in de parkeerbehoefte van 667 parkeerplaatsen.

Wijzigingen

Niet van toepassing.

3. Gemeentelijke investeringen (wat gaat het kosten?)

Groen

Gesplitst over de verschillende functies bedragen de gemeentelijke stichtingskosten €46,3 mln.

	1-1-2016	1-6-2016
Uitvoeringsbudget*	€ 46,3 mln	€ 46,3 mln
Planrealisatie	29%	48%

^{*)} Exclusief rentekosten tijdens de bouw. Deze zijn opgenomen in bestemmingsreserve voorfinancieringsrente Sportcampus (BR3479).

Wijzigingen

Niet van toepassing.

4. Risico's en bandbreedte saldo

Groen

De risico's op de bouwontwikkeling worden opgevangen binnen de begroting van de stichtingskosten waarin ook een reserve onvoorzien is opgenomen.

	1-1-2016	1-6-2016
Risico's	€ 0,0 mln	€ 0,0 mln
Te verwachten uitvoeringsbudget	€ 46,34 mln	€ 46,3 mln

Wijzigingen

Niet van toepassing.

Sportcampus Zuiderpark						
	voorbereiding			uitvoering		
Tijd	2010 t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016
Informatie	RIS 170702 16 februari 2010 Raadsmededeling over ontwikkeling Sportcampus	RIS 250769 10 juli 2012 Raadsmededeling terugtrekken Vestia en gezamenlijk verder ontwikkelen door gemeente en Haagse Hogeschool	RIS 260905 18 juli 2013 Raadscommissies Samenleving en Ruimte geïnformeerd over voortgang	RIS 272321 7 mei 2014 Algemene Commissie geïnformeerd over DO gebouw en voortgang DO openbare ruimte	Maart 2015 Start bouw Sportcampus	RIS 291696 10 februari 2016 Commissie Samenleving geïnformeerd over voortgang bouw
	RIS 181465 13 oktober 2011 Raadsmededeling contractering architect Sportcampus		RIS 264669 18 september 2013 Raadsmededeling over voortgang	RIS 276826 14 oktober 2014 Commissies Samenleving en Ruimte geïnformeerd over besluitvorming parkeersituatie	RIS 286332 22 september 2015 Rekeningen - commissie Tussentijdse verantwoordings-rapportage Sportkwadrant Zuiderpark	
Datum besluit				RIS 279231 2 december 2014 Raadsmededeling inzake voorlopige gunning gebouw, akkoord bevonden DO openbare ruimte en uitwerking moties fietsenstalling	RIS 288914 24 november 2015 Commissies Samenleving en Ruimte geïnformeerd over voortgang	
				RIS 279852 23 december 2014 Commissie Samenleving geïnformeerd over definitieve gunning		
	12 februari 2010 Collegebesluit (vertrouwelijk) over gemeenschappelijke ontwikkeling door gemeente, Vestia en Haagse Hogeschool		RIS 264666 17 september 2013 Collegebesluit instemming SOK	28 januari 2014 Collegebesluit (vertrouwelijk) Instemmen met de bijdrage uit de reserve Werk met Werk (Kadernota OR)	17 november 2015 Collegebesluit (vertrouwelijk) inzake voortgang bouw	
	RIS 177642 14 december 2010 Raadsbesluit Nota van Uitgangspunten		RIS 267470 12 november 2013 Collegebesluit Projectdocument Sportcampus	16 december 2014 Collegebesluit (vertrouwelijk) inzake definitieve aanbesteding gebouw aan Ballast Nedam/Kuijpers		
Overeenkomst			RIS 267472 19 december 2013 Raadsbesluit realisatie Sportcampus			
	6 december 2010 Ondertekening SOK gemeente, Vestia en Haagse Hogeschool		10 oktober 2013 Ondertekening SOK gemeente en Haagse Hogeschool			

2015

Eind maart is, na een feestelijke starthandeling met onder andere toekomstige gebruikers zoals sporters en studenten, de combinatie Ballast Nedam/Kuijpers Installaties gestart met de bouw van de Sportcampus.

Op verzoek van de Rekeningencommissie heeft de Gemeentelijke Accountantsdienst een audit uitgevoerd over de tussentijdse verantwoording over het project Sportkwadrant waarvan het project Sportcampus Zuiderpark een onderdeel is. De rapportage hiervan is in september aangeboden aan de Rekeningencommissie.

De Commissies Samenleving en Ruimte zijn op 24 november geïnformeerd over de voortgang van het project. Gemeld is dat ROC Mondriaan besloten heeft om eigenaar te worden van hun onderwijsdeel in plaats van huurder van de gemeente. Daarnaast is de exploitatie van de sportzalen, de stand van zaken rond de onherroepelijke kapvergunning en de aanbesteding en uitvoering van de herinrichting openbare ruimte toegelicht. Over de voortgang van de bouw is gemeld is dat de contouren van het complex al goed zichtbaar zijn en dat de eerste betonnen tribune-elementen voor de topsporthal zijn aangeleverd. Deze elementen zijn echter afgekeurd omdat ze niet conform de esthetische kwaliteitseisen voor schoon beton uit het bestek zijn uitgevoerd. Er moet rekening mee gehouden worden dat dit gevolgen heeft voor de planning, hetgeen de verantwoordelijkheid is van de aannemer.

2016

De Commissie Samenleving is op 10 februari geïnformeerd dat met de aannemer overeenstemming is bereikt over het leveren en plaatsen van de betonnen tribune-elementen in de topsporthal conform het bestek en dat de aannemer hiervoor geen bouwtijdverlenging zal claimen.

Wijzigingen

Niet van toepassing.

6. Voortgang en planning

Oranje

Op een enkele noodzakelijke opening na is het gebouw wind- en waterdicht. De 1.000 zonnepanelen zijn allemaal op het dak geplaatst en de aannemer is gestart met het aanbrengen van de gevelbeplating. Aan de binnenkant van het gebouw is de afbouw begonnen. De aannemer heeft aangegeven dat de oplevering is vertraagd.

Wijzigingen

Oplevering wordt door de aannemer voorzien in het eerste kwartaal van 2017. Met de aannemer zal worden overlegd of bepaalde delen van het gebouw vervroegd in gebruik kunnen worden genomen.

Sportcampus Zuiderpark: Grondexploitatie

Kerngegevens algemeen

Datum van gegevens:	1-6-2016
Projectnaam:	Sportcampus Zuiderpark
Projectkenmerk:	Grondexploitatie
Programma:	15 – Stadsontwikkeling
Portefeuillehouder:	Wijsmuller

Kerngegevens financieel

Looptijd:	2013 - 2017
Omzet:	€ 20,8 mln
Planrealisatie:	70,7%
Saldo eindwaarde:	€ 6,05 mln NEG
Risicoprofiel:	€ 1,0 mln NEG

Samenvatting wijzigingen

1. Maatschappelijke effecten	Groen
2. Inhoudelijke kaders	Groen
3. Saldo	Groen
4. Risico's	Groen
5. Proces en informatie	Groen
6. Planning	Groen

Omschrijving

Deze rapportage heeft betrekking op de grondexploitatie.

Het project betreft de integrale ontwikkeling van de Sportcampus Zuiderpark. Conform het Krachtwijkenprogramma wordt ter plaatse van het voormalige ADO-stadion in het Sportkwadrant van het Zuiderpark een gecombineerde (top)sport en onderwijscluster (HBO- en MBO niveau) gerealiseerd. In december 2013 is voor het gebouw het raadsvoorstel Realisatie Sportcampus Zuiderpark door de gemeenteraad vastgesteld.

Voor het bouw- en woonrijp maken, het ontwerp voor en de aanleg van de openbare ruimte, inclusief de inpassing van het parkeren, en de uitgifte (via omlabeling) van de grond is in november 2013 het Projectdocument Sportcampus Zuiderpark inclusief de (geheime) grondexploitatie door het college van Burgemeester en Wethouders vastgesteld.

DO herinrichting openbare ruimte Sportcampus Zuiderpark

1. Maatschappelijke effecten: wat willen we bereiken?

Groen

Zie investeringsproject.

2. Inhoudelijke kaders: wat gaan we doen?

Groen

Overige functies		<i>totaal</i>	<2015	In 2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	na 2021
Maatschappelijk	m ² -bvo	32.590	32.590	-	-	-	-	-	-	-	-
Parkeren	stuks	667	127	165	375	-	-	-	-	-	-

Het bouwrijpe perceel is in november 2014 “uitgegeven” via omlabeling door de CVDH uit het programma Ruimtelijke Ordening en Gebiedsontwikkeling van de dienst DSO naar het programma Sport van de dienst OCW. De CVDH zorgt dat het te realiseren complex Sportcampus Zuiderpark t.z.t. wordt gesplitst in appartementsrechten en dat deze aan de participerende partijen worden geleverd.

Bij het woonrijp maken van het terrein rond de Sportcampus wordt circa 77.000 m² openbare ruimte opnieuw ingericht, conform het goedgekeurde DO voor de herinrichting van de openbare ruimte, en worden de benodigde parkeerplaatsen aangelegd. De parkeervraag is 667 parkeerplaatsen. Deze bestaat uit 127 bestaande parkeerplaatsen langs de Melis Stokelaan (aan de zijde van het Zuiderpark) en 540 parkeerplaatsen in het park nabij de Sportcampus.

Wijzigingen

Niet van toepassing.

3. Saldo: wat gaat het kosten?

Groen

Saldo	Programmarekening 2015 incl. autonome mutaties (1)	Halfjaarbericht (2)	Halfjaarbericht incl. autonome mutaties (3)	Verschil (1-2)
	1-1-2016	1-6-2016	1-6-2016	
Contante waarde	€ 5,75 mln NEG	€ 5,76 mln NEG	€ 5,81 mln NEG	€ 0,01 mln NEG
Eindwaarde	€ 6,21 mln NEG	€ 6,23 mln NEG	€ 6,05 mln NEG	€ 0,02 mln NEG

Het saldo van de grondexploitatie bedraagt € 5,81 mln negatief op contante waarde per 1-1-2016. Dit saldo is gedekt door de Voorziening Negatieve Plannen.

Wijzigingen (verschillenverklaring)

De kosten en opbrengsten zijn ten opzichte van de programmarekening 2015 (per 1-1-2016) niet gewijzigd. Er is wel sprake van een faserings-effect als gevolg van aanpassingen in de uitvoeringsplanning waardoor het saldo € 0,02 mln (afgerond) nadelig is geworden.

4. Risico's en bandbreedte saldo

Groen

De risico's worden gedekt door de Reserve Grondbedrijf.

	1-1-2016	1-6-2016
Risicoprofiel	€ 1,2 mln NEG	€ 1,0 mln NEG
Bandbreedte saldo (eindwaarde)		
Best case saldo	€ 5,9 mln NEG	€ 5,8 mln NEG
MPG scenario	€ 7,4 mln NEG	€ 7,0 mln NEG
Worst case saldo	€ 10,1 mln NEG	€ 9,6 mln NEG

Het risicoprofiel is bepaald op € 1,0 mln nadelig. De bandbreedte van het saldo op eindwaarde is bepaald op € 5,8 mln en € 9,6 mln nadelig. Het meest reële te verwachten saldo op eindwaarde inclusief risicoprofiel is bepaald op € 7,0 mln negatief.

Wijzigingen

Er is een risico vervallen en er doet zich mogelijk een nieuw risico voor. Dit wordt toegelicht in de geheime bijlage. Per saldo is het risicoprofiel met € 0,2 mln verbeterd.

5. Schema Proces en informatie

Groen

Zie investeringsproject.

Wijzigingen

Niet van toepassing.

6. Voortgang en planning

Groen

Omzet	1-1-2016	1-6-2016
Kosten*	€ 13,3 mln	€ 13,3 mln
Opbrengsten	€ 7,5 mln	€ 7,5 mln
Totaal omzet	€ 20,8 mln	€ 20,8 mln
Planrealisatie	59,7 %	70,7%

*exclusief te realiseren rentekosten (deze zijn onderdeel van het saldo op contante waarde)

Van de totale kosten is inmiddels 63% gerealiseerd. Van de totale opbrengsten is 84% gerealiseerd. De totale realisatie is daarmee 70,7%.

De herinrichting van de openbare ruimte bestaat globaal uit drie onderdelen: de aanpassingen aan het terrein en het spoortracé van Stoomgroep West, de herinrichting van het openbare gebied tussen de atletiekbaan en de Melis Stokelaan (fase 1) en de herinrichting van het gebied rond de Sportcampus (fase 2).

Aanpassingen aan het terrein en het spoortracé van Stoomgroep West

Het aanpassen en verleggen van delen van de modelspoorbaan, het verplaatsen van het seinhuis en de aanpassingen aan de hekken en het terrein van Stoomgroep West, zijn conform de planning in het eerste kwartaal 2016 uitgevoerd door aannemingsbedrijf Van Gelder. Deze werkzaamheden waren eind maart 2016 afgerond zodat de Stoomgroep vanaf begin april weer van de parkbaan door het Zuiderpark gebruik kon maken en het terrein weer opengesteld kon worden voor bezoekers.

Fase 1: gebied tussen atletiekbaan en Melis Stokelaan

De herinrichting van de openbare ruimte wordt uitgevoerd door de civiele aannemer Jos Scholman Groen BV. Tijdens de uitvoering is ter plaatse van het aan te leggen parkeerterrein bij het politiebureau een vlek bodemverontreiniging aangetroffen. Deze werkzaamheden waren onvoorzien. Dit heeft, tezamen met de saneringswerkzaamheden bij de atletiekbaan, er toe geleid dat de algehele oplevering van fase 1 is doorgeschoven naar eind augustus. De bomen en groenvoorzieningen worden in het najaar, in het plantseizoen, geplant.

Inmiddels is in mei het deel van het parkeerterrein aan de kant van Stoomgroep West opgeleverd en opengesteld voor gebruik. Eind juli is het grote parkeerterrein voor het zwembad, Wok-restaurant en Politiebureau opgeleverd en opengesteld voor gebruik. Daarmee zijn, op de 4 mindervalide parkeerplaatsen bij de Sportcampus na, alle openbare parkeerplaatsen uit het herinrichtingsplan aangelegd.

Fase 2: gebied rond de Sportcampus

In september wordt gestart met de uitvoering van fase 2: het gebied rond de Sportcampus (inclusief de 4 mindervalide parkeerplaatsen), de aanleg van de ringweg en van de vlonder en brug over het water naar de sportvelden.

Wijzigingen

Doordat de oplevering van het gebouw in het eerste kwartaal van 2017 wordt voorzien, loopt de uitvoering van de civiele werkzaamheden door tot in 2017. De uitvoering is afhankelijk van de voortgang van het gebouw, het beschikbaar komen van het bouwterrein en weersomstandigheden.

Spuikwartier (investeringsproject)

Algemeen

Datum van gegevens:	31-07-2016
Projectnaam:	Spuikwartier
Projectkenmerk:	Investeringsproject
Programma:	Programma 5
Portefeuillehouder:	Wijsmuller

Financieel

Looptijd:	2014 – 2019
Investering:	€ 177,4 mln.
Planrealisatie:	4,03 %
Saldo:	n.v.t
Risicoprofiel:	€ 3,7 mln.

Samenvatting wijzigingen

1. Maatschappelijke effecten
2. Inhoudelijke kaders
3. Investerings
4. Risico's en bandbreedte investering
5. Proces en informatie
6. Voortgang en planning

Groen
Oranje
Groen
Groen
Oranje
Groen

Omschrijving

Het investeringsproject Spuikwartier omvat de realisatie van het Onderwijs- en Cultuur Complex (OCC). De grondexploitatie omvat de (grotere) gebiedsontwikkeling met o.a. de gronduitgifte voor zowel het OCC als voor het overig programma in het plangebied. Dit is de Grip rapportage van het investeringsproject.

In november 2014 heeft de gemeenteraad het besluit genomen tot een nieuwe aanpak van de stedelijke ontwikkeling in dit deel van de stad (RIS 276520). De opgave om een plan en een ontwerp te laten maken voor een nieuw onderwijs- en cultuurgebouw in goede samenhang met de herontwikkeling van de tweede en laatste fase van Wijnhavenkwartier is met directe betrokkenheid van marktpartijen opgepakt.

Door een integrale aanbesteding van zowel de gebouwontwikkeling als het opstellen van een gebiedsvisie is de markt uitgedaagd optimale samenhang te bewerkstelligen in zowel de ontwikkelingen in het gebied als van de verbindingen met de omliggende gebieden. Het resultaat van deze aanbesteding is de in september 2015 verstrekte opdracht aan de bouwcombinatie van Boele & van Eesteren en Visser Smit Bouw tot het ontwerp, de bouw en onderhoud van het OCC (RIS 286109).

Het OCC wordt aan de Turfmarktzijde van het plangebied gepositioneerd op een deel van de huidige theaterkavels en op een deel van de locatie van de leegstaande laagbouw van het voormalige gebouw van het ministerie van Binnenlandse zaken en op een deel van de leegstaande kantoortoren van het voormalige gebouw van het ministerie van Justitie. Deze bebouwing dient ten behoeve van de realisatie van het gebouw verwijderd te worden.

De sloop van de bebouwing is in volle gang. De Dr. Anton Philipszaal en de danszaal van het Lucent danstheater zijn begin 2016 geamoveerd. De planning is dat de voormalige ministeriegebouwen eind november 2016 zullen zijn gesloopt. Tijdens de bouw van het OCC blijft de toneeltoren, het achtertoneel van het Lucent Danstheater en de kantoorvleugel nog gehandhaafd als 'woonhuis' van het NDT. De oplevering van het OCC is voorzien in de eerste helft van 2019.

1. Maatschappelijke effecten: wat willen we bereiken?

Groen

Relatie met programmabegroting

Het project is onderdeel van “Programma 5. Cultuur, Bibliotheek en monumentenzorg”. De doelstelling van het programma 5 is behoud van cultureel erfgoed, een gevarieerd aanbod en ondersteunen van kunst en cultuur. De grondexploitatie is onderdeel van “Programma 15 Stadsontwikkeling”. De doelstellingen van het programma 15 zijn ‘het stimuleren van werkgelegenheid, het bieden van ruimte aan alle Hagenaars en een vitalisering van Den Haag’.

Relatie met doelen in beleidskaders

In rv94 2014 is aangegeven dat de gebiedsontwikkeling in het Spuikwartier en realisatie van het OCC volop bijdraagt aan behoud en versterking van het culturele klimaat in Den Haag.

De plannen voorzien in nieuwe huisvesting voor het Residentie Orkest, het Nederlands Dans Theater, het Koninklijk Conservatorium en de Stichting Dans- en Muziekcentrum. Ook leveren de plannen een bijdrage aan een levendig gebied dat aantrekkelijk is voor alle typen bezoekers overdag en 's avonds: passanten op weg naar de binnenstad, culturele bezoekers, horecabezoekers, overnachters, studenten en toeristen. De investering in het nieuwe complex en de commerciële ontwikkeling die mogelijk gemaakt wordt, draagt bij aan versteviging van het culturele hart in de stad, behoud van de culturele instellingen, consumptieve bestedingen in de stad en een hogere vastgoedwaarde in de omgeving van het Spuikwartier.

Relatie met doelen in projectkaders

Kaders en Kredietaanvraag 2014 (RIS 276520): Er wordt meer gedaan dan alleen een gebouw ontwikkelen. Het Spuiplein blijft behouden en kan opnieuw ingericht worden. Het Spuiplein is straks geschikt voor (culturele) evenementen en heeft een hoge verblijfskwaliteit. We ontwikkelen het Spuikwartier in samenhang met het Oude Centrum en de Rivierenbuurt inclusief extra bebouwingsmogelijkheden aan de Schedeldoekshaven. Het leegstaande ministerie kan sneller tot ontwikkeling worden gebracht. Door de gekozen aanbestedingsvorm voor de gebiedsontwikkeling in het Spuikwartier en realisatie van het OCC is het mogelijk meer rekening te houden met specifieke aspecten zoals social return. Hiermee is het mogelijk om de met de voorbereiding en realisatie gemoeide werkgelegenheid voor een deel in Den Haag te laten neerslaan.

Wijzigingen

Niet van toepassing.

2. Inhoudelijke kaders: wat gaan we doen?

Oranje

Voor het OCC is gebruik gemaakt van het bestaande Programma van Eisen (PvE), zoals dit in 2013 was opgesteld ten behoeve van de bouw van het Spuiforum en nadien ten behoeve van de integrale aanbesteding is geactualiseerd en verfijnd in samenspraak met de vier instellingen. T.b.v. de aanbesteding is het programma verder uitgekristalliseerd.

Het investeringsproject houdt nu rekening met het realiseren van het volgende programma:

- 45.750 m² bvo cultuur;
- 1250 m² bvo retail- en horecaruimte in het OCC
- 276 parkeerplaatsen;
- 1.500 stallingsplaatsen voor fietsen.

Wijzigingen

Het OCC van het winnende consortium bestaat uit 45.750 m² bvo in plaats van 48.000 m², zonder dat het programma is gewijzigd.

3. Gemeentelijke investeringen: wat gaat het kosten?

Groen

	1-1-2016	1-6-2016
Uitvoeringsbudget	€ 177,4 mln.	€ 177,4 mln.
Planrealisatie	1,8%	4,03 %

Het totale uitvoeringsbudget bedraagt € 177,4 miljoen. Hiervan is 4,03% gerealiseerd.

Wijzigingen

De aanbesteding en de daaropvolgende opdrachtverstrekking heeft in 2015 binnen budget plaatsgevonden. Op grond van de uitkomsten van deze aanbesteding is er geen aanleiding de budgetten bij te stellen.

4. Risico's en uitvoeringsbudget

Groen

De risico's op het investeringsproject Spuikwartier worden gedekt uit risicoreserves en onvoorzien binnen het vastgestelde uitvoeringsbudget van € 177,4 miljoen.

	1-1-2016	1-6-2016
Te verwachten uitvoeringsbudget	€ 177,4 mln.	€ 177,4 mln.

Wijzigingen

Er zijn geen wijzigingen.

Risicoreservering totale gebiedsontwikkeling Spuikwartier

Bij het raadsvoorstel in 2014 is een risicoreservering voor de gebiedsontwikkeling ingesteld van € 7,8 miljoen (RIS 276520)⁶. Deze is beschikbaar naast het budget voor risico's en onvoorzien binnen het investeringsproject en het weerstandsvermogen voor de grondexploitatie.

De reserves en voorzieningen zijn niet bedoeld om op voorhand uit te geven. Er zal maximaal gestuurd worden om binnen het reguliere budget te blijven, maar mocht zich een onontkoombare en onafwendbare tegenvaller voordoen, kan daar een beroep op worden gedaan, zonder vooraf de raad om extra krediet te moeten vragen.

	1-1-2016	1-6-2016
Risicoreserve gebiedsontwikkeling Spuikwartier	€ 7,1 mln ⁷ .	€ 4,3 mln.

In 2015 is € 0,7 miljoen beschikbaar gesteld als dekking van de derving van opbrengsten van het Zuiderstrandtheater zoals verwerkt in de jaarrekening 2015. Hiermee resteert nog € 7,1 miljoen per 1-1-2016.

Wijzigingen

Bij de herziening van de grondexploitatie Spuikwartier in maart 2016 (RIS 292663) is € 2,8 miljoen gereserveerd voor het risicoprofiel van de grondexploitatie waardoor deze reservering is gedaald naar € 4,3 miljoen. Voor de grondexploitatie is hiermee extra weerstandsvermogen beschikbaar, passend bij het risicoprofiel van de herziene grondexploitatie.

⁶ Bij de besluitvorming Spuiforum in 2013 is € 5,4 miljoen aan risicoreservering opgenomen in het MPG (RIS 260021__130717). Hiervan is € 1,3 miljoen besteed aan het bouwrijpmaken voor het Zuiderstrandtheater zoals verwerkt in de jaarrekening 2014. Bij de besluitvorming Spuikwartier in 2014 is € 3,7 miljoen extra beschikbaar gesteld (RIS 276520).

⁷ Het nadeel van € 0,7 miljoen vanwege het niet genereren van inkomsten uit parkeren, reclame en horeca in 2015 van het Zuiderstrandtheater is in de vorige Grip-rapportage uitgelegd, maar niet meegeteld in de tabel. Het wordt nu wel meegeteld.

5. Schema Proces en informatie

Groen

Middels Grip-rapportages wordt de stand van zaken gerapporteerd.

6. Voortgang en planning

Groen

In deze Grip-rapportage is de planning aangepast en kan kennis genomen worden van mogelijk optredende risico's die vaak ook een factor tijd kennen. Indien en zodra die zich voordoen, zal de raad hierover uiteraard geïnformeerd worden. Indien het aanmerkelijke gevolgen voor de totaalplanning betreft, zal daarmee niet gewacht worden tot de eerstvolgende Grip-rapportage. De gedetailleerde planning is als volgt:

OCC

- Januari 2016 sloop Dr. Anton Philipszaal en danszaal LDT gereed;
- Eind maart 2016 onherroepelijk bestemmingsplan Wijnhavenkwartier en Spuiplein;
- April 2016 ontvankelijke aanvraag omgevingsvergunning OCC indienen door bouwcombinatie;
- Juli 2016 sloop voormalige Justitietoren en laagbouw BZK gereed;
- Eerste helft 2019 oplevering;
- juni 2019 herinrichting openbare ruimte rondom OCC en inclusief Spuiplein gereed;
- September 2019 start theaterseizoen en schooljaar.

Wijzigingen

- Sloop Dr. Anton Philipszaal en danszaal LDT is gerealiseerd.
- Het bestemmingsplan Wijnhavenkwartier is in februari 2016 m.u.v. art. 10, lid 10.1 onder e van de planregels onherroepelijk geworden.
- De aanvraag omgevingsvergunning OCC is op 14 juli 2016 ingediend.
- De sloop van de voormalige Justitietoren is gereed op 30 november 2016. De sloop van de laagbouw BZK is gereed op 1 september 2016.

Spuikwartier (grondexploitatie)

Kerngegevens algemeen

Datum van gegevens:	1-6-2016
Projectnaam:	Spuikwartier
Projectkenmerk:	Grondexploitatie
Programma:	15 – Stadsontwikkeling
Portefeuillehouder:	Wijsmuller

Kerngegevens financieel

Looptijd:	2013 - 2021
Omzet:	€ 117,8mln.
Planrealisatie:	21,9 %
Saldo eindwaarde:	€ 2,25mln POS
Risicoprofiel:	€ 10,5 mln. NEG

Samenvatting wijzigingen

1. Maatschappelijke effecten
2. Inhoudelijke kaders
3. Saldo
4. Risico's en bandbreedte saldo
5. Proces en informatie
6. Voortgang en planning

Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Oranje

Omschrijving

Het investeringsproject Spuikwartier omvat de realisatie van het onderwijs- en cultuurcomplex (OCC) en de grondexploitatie omvat de gebiedsontwikkeling met de gronduitgifte voor het OCC en woningen en commerciële voorzieningen. Dit is de Grip-rapportage van de grondexploitatie.

De grondexploitatie Spuikwartier heeft betrekking op de integrale gebiedsontwikkeling Spuikwartier. Het Lucent Danstheater, de Dr. Anton Philipszaal en het oude ministerie van Binnenlandse Zaken en Justitie worden gesloopt om plaats te maken voor een onderwijs- en cultuurcomplex (OCC). Het programma van de gebiedsvisie omvat naast het OCC, woningen, een hotel en horeca/detailhandel. Ondergronds bevinden zich de parkeergarages Spui Centre en Turfmarkt.

Op 15 september 2015 is door het college van B&W besloten tot opdrachtverlening (gunning) van het OCC Spuikwartier aan het consortium BEVS. Het eerste ontwikkelingsrecht voor dit programma ligt bij de projectontwikkelaar Heijmans (RIS 276520). Na de vaststelling van deze herziening zal er een contractovername plaatsvinden tussen Heijmans en Volker Wessels Vastgoed.

De sloop van de bebouwing is in volle gang. De Dr. Anton Philipszaal en de danszaal van het Lucent danstheater zijn begin 2016 geamoveerd. De i.v.m. het aantreffen van verborgen asbest aangepaste planning is dat de voormalige ministeriegebouwen eind november 2016 zullen zijn gesloopt. Tijdens de bouw van het onderwijs- en cultuurcomplex blijft de toneeltoren en het achtertoneel van het Lucent Danstheater nog gehandhaafd als 'woonhuis' van het NDT. De bebouwing van dit deel van de theaterkavels zal naar verwachting in 2018 gesloopt worden. De oplevering van het onderwijs- en cultuurcomplex is voorzien in de eerste helft van 2019.

Relatie met programmabegroting

Het project is onderdeel van “Programma 5. Cultuur, Bibliotheek en monumentenzorg”. De doelstelling van het programma 5 is behoud van cultureel erfgoed, een gevarieerd aanbod en ondersteunen van kunst en cultuur. De grondexploitatie is onderdeel van “Programma 15 Stadsontwikkeling”. De doelstellingen van het programma 15 zijn ‘het stimuleren van werkgelegenheid, het bieden van ruimte aan alle Hagenaars en een vitalisering van Den Haag’.

Relatie met doelen in beleidskaders

In rv94 2014 is aangegeven dat de gebiedsontwikkeling in het Spuikwartier en realisatie van het OCC volop bijdraagt aan behoud en versterking van het culturele klimaat in Den Haag.

De plannen voorzien in nieuwe huisvesting voor het Residentie Orkest, het Nederlands Dans Theater, het Koninklijk Conservatorium en de Stichting Dans- en Muziekcentrum. Ook leveren de plannen een bijdrage aan een levendig gebied dat aantrekkelijk is voor alle typen bezoekers overdag en 's avonds: passanten op weg naar de binnenstad, culturele bezoekers, horecabezoekers, overnachters, studenten en toeristen. De investering in het nieuwe complex en de commerciële ontwikkeling die mogelijk gemaakt wordt, draagt bij aan versteviging van het culturele hart in de stad, behoud van de culturele instellingen, consumptieve bestedingen in de stad en een hogere vastgoedwaarde in de omgeving van het Spuikwartier.

In het coalitieakkoord zijn middelen beschikbaar gesteld ten behoeve van het realiseren van voldoende goede en betaalbare woningen in het goedkope segment die ingezet worden voor het toegevoegde sociale programma.

Relatie met doelen in projectkaders

Kaders en Kredietaanvraag 2014 (RIS 276520): Er wordt meer gedaan dan alleen een gebouw ontwikkelen. Het Spuiplein blijft behouden en kan opnieuw ingericht worden. Het stadsplein is straks geschikt voor (culturele) evenementen en heeft een hoge verblijfskwaliteit. We ontwikkelen het Spuikwartier in samenhang met het Oude Centrum en de Rivierenbuurt inclusief extra bebouwingmogelijkheden aan de Schedeldoekshaven. Het leegstaande ministerie kan sneller tot ontwikkeling worden gebracht. Door de gekozen aanbestedingsvorm voor de gebiedsontwikkeling in het Spuikwartier en realisatie van het OCC is het mogelijk meer rekening te houden met specifieke aspecten zoals social return. Hiermee is het mogelijk om de met de voorbereiding en realisatie gemoeide werkgelegenheid voor een deel in Den Haag te laten neerslaan.

Wijzigingen

Niet van toepassing

2. Inhoudelijke kaders: wat gaan we doen?

Groen

De grondexploitatie gaat uit van onderstaand uitgifteprogramma:

Woningen			Totaal	<2015	In 2015	2016	2017	2018	2019	2020	na 2021	2021
Meergezins	Huur	Sociaal	88	-	-	-	88	-	-	-	-	-
Meergezins	Huur	Duur	216	-	-	-	96	-	120	-	-	-
Meergezins	Koop	Middelduur	68	-	-	-	68	-	-	-	-	-
Meergezins	Koop	Duur	44	-	-	-	-	-	44	-	-	-
Meergezins	Huur	Extra duur	11	-	-	-	7	-	4	-	-	-
Totaal			427	-	-	-	259	-	168	-	-	-

Overige functies			Totaal	<2015	In 2015	2016	2017	2018	2019	2020	na 2021	2021
Cafe\Restaurant	m2-bvo	3.508	-	-	-	1.850	-	-	1.658	-	-	-
Hotel	m2-bvo	10.366	-	-	-	-	-	-	10.366	-	-	-
Maatschappelijk	m2-bvo	45.750	-	-	45.750	-	-	-	-	-	-	-
Parkeren	stuks	676	-	-	-	-	-	-	276	400	-	-

Binnen de 59.000 m2 bvo bebouwing in de twee gehanteerde fasen (tussen OCC en Wijnhavenkwartier fase 2.1 en langs de Schedeldoekshaven) worden één hotel van 10.336 m² bvo, horeca/detailhandel van 3.508 m² bvo en circa 427 woningen gerealiseerd waarvan 88 in de sociale sector.

Het onderwijs- en cultuurcomplex is 45.750 m² bvo.

Er worden 276 parkeerplaatsen gerealiseerd in de parkeergarage Spui Centre, 400 parkeerplaatsen in de Turfmarktgarage en daarnaast omvat het programma 600 fietsparkeerplaatsen. Deze zijn onderdeel van de genoemde 1.500 fietsparkeerplaatsen in de vastgoedexploitatie.

Wijzigingen

Niet van toepassing

3. Saldo: wat gaat het kosten?

Groen

Saldo	Herziening 2016	Halfjaarbericht 2016	Halfjaarbericht incl. autonome mutaties	Vershil (1-2)
	1-1-2016 (1)	1-6-2016 (2)	1-6-2016 (3)	
Contante waarde	€ 1,01 mln NEG	€ 0,96 mln NEG	€ 2,00 mln POS	€ 0,05 mln POS
Eindwaarde	€ 1,28 mln NEG	€ 1,21 mln NEG	€ 2,25 mln POS	€ 0,07 mln POS

Het saldo van de grondexploitatie is per 1-6-2016 € 2,00 miljoen positief op contante waarde 1-1-2016.

Wijzigingen (bestuurlijke verschillenverklaring)

Het saldo van de grondexploitatie is € 51.000 op Netto Contante Waarde (NCW) verbeterd. Dit verschil is het gevolg van het aanpassen van de cashflow aan de actuele planning.

Recent is bij de sloop van de hoogbouw verborgen asbest ontdekt in de betonnen kern. De extra kosten van deze niet te voorziene sanering zijn geraamd op € 3,0 miljoen. De opleverdatum van het terrein door het sloopbedrijf vertraagt door de extra werkzaamheden tot medio november 2016. Een deel van het terrein wordt gefaseerd op 1 september 2016 opgeleverd.

De verwachting is dat de extra kosten van het saneren van het verborgen asbest binnen de financiële kaders van de grondexploitatie kunnen worden opgevangen. Een aantal begrotingsposten geeft zicht op een besparing op de geraamde kosten. De meest substantiële besparing tekent zich af in de recent aanbestede en inmiddels zo goed als voltooide renovatie van de eerste fase van de Turfmarktgarage. De begrotingspost wordt hier ook voor de tweede fase op aangepast. Een andere besparing betreft het bouwrijpmaken van het terrein. Deze post kan voor een deel vrijvallen omdat de werkzaamheden t.b.v. het commerciële programma in het gebied door de ontwikkelaar voor eigen rekening worden verricht.

In de komende periode zullen de wijzigingen verder worden uitgezocht en verwerkt in de grondexploitatie. Vooruitlopend hierop is wel de opdracht verstrekt om de sloopwerkzaamheden voort te zetten om de gevolgen voor de planning zoveel mogelijk te beperken.

4. Risico's en bandbreedte saldo

Groen

De risico's op de grondexploitatie worden opgevangen door de Reserve Grondbedrijf. De benodigde omvang van deze risicobuffer wordt jaarlijks bepaald in de Meerjarenprognose Grondexploitaties (MPG).

	Herziening 2016	1-6-2016
Impact (incl. pos. saldo)	€ 10,5 mln. NEG	€ 8,5 mln. NEG
Bandbreedte (eindwaarde)		
Best case saldo	€ 0,2 mln. POS	€ 3,3 mln. POS
MPG scenario	€ 1,3 mln. NEG	€ 6,2 mln. NEG
Worst case saldo	€ 16,5 mln. NEG	€ 13,0 mln. NEG

De impact van de risico's en positief saldo op de grondexploitatie is bepaald op € 8,5 miljoen nadelig. Dit is opgebouwd uit het risicoprofiel van € 10,5 miljoen en de stand positieve saldo van € 2,0 miljoen per 1-6-2016.

Wijzigingen

De risico's zijn niet gewijzigd ten opzichte van de in maart 2016 herziene grondexploitatie. De impact is aangepast op basis van de wijziging van het saldo van de grondexploitatie.

Spuikwartier				
	Voorbereiding	Start	Uitvoering	
Tijd	2014	2015	2016	2017-2025
Besluitvorming	Oktober 2014: RIS 227540 Nadere informatie iv Kredietaanvraag en kader gebiedsontwikkeling	Maart 2015: GRIP-rapportage programmarekening	: Herziening projectdocument en grondexploitatie	
		april 2015 Profielen beoordelings commissie	: GRIP - rapportage programmarekening	
	Oktober 2014: RIS 227522 Projectdocument Spuikwartier	Juni 2015: Vaststellen bestemmingsplan	Verwacht: GRIP - rapportage begroting	
	December 2014: RIS 276520 Raadsbesluit 94/2014 Kaders en kredietaanvraag gebiedsontwikkeling Spuikwartier	aug/sept 2015: Gunning en presentatie winnende gebiedsvisie en VO		
	December 2014: RIS 279940 Resultaat selectiefase aanbesteding Spuikwartier	Dec 2015: GRIP-rapportage begroting		
Overeenkomsten	n.v.t			

Middels Grip-rapportages wordt de stand van zaken gerapporteerd.

Wijzigingen

Niet van toepassing

Omzet	Herziening 2016	1-6-2016
Totaal kosten*	€ 56,8 mln.	€ 56,8 mln.
Totaal opbrengsten	€ 61,0 mln.	€ 61,0 mln.
Totaal omzet	€ 117,8 mln.	€ 117,8 mln.
Planrealisatie	19,2%	21,9 %

* exclusief te realiseren rentekosten

Van de totale kosten in de grondexploitatie is 45% gerealiseerd. Er zijn nog geen grondopbrengsten gerealiseerd. De totale planrealisatie betreft 21,9%.

Het zwaartepunt van de investeringen die in de eerste helft van 2016 zijn gerealiseerd is de renovatie van de eerste fase van de Turfmarktgarage en de sloopactiviteiten in het gebied.

Uitgangspunt van de grondexploitatie is dat de grond voor het cultuurgebouw in 2016 wordt uitgegeven. De horeca en detailhandel in de plint in 2020 en de nieuwe parkeergarage Spui in 2019. De woningen en overige horeca en detailhandel staan gepland in de periode 2017 – 2019. De parkeergarage Turfmarkt in 2020.

In deze Grip-rapportage is de planning aangepast aan die van de in maart 2016 herziene grondexploitatie.. De gedetailleerde planning is als volgt:

Gebiedsontwikkeling Spuikwartier

- Januari 2016 sloop Dr. Anton Philipszaal en dansaal LDT is gerealiseerd.
- Februari 2016 bestemmingsplan Wijnhavenkwartier en Spuiplein is met uitzondering van art. 10, lid 10.1 onder e van de planregels onherroepelijk geworden.
- De ontvankelijke aanvraag omgevingsvergunning OCC is op 14 juli 2016 ingediend.
- De sloop van de voormalige Justitietoren is gereed op 30 november 2016. De sloop van de laagbouw BZK is gereed op 1 september 2016.
- Juli 2016 renovatie gedeelte Turfmarktgarage t.b.v. bewonersparkeren Wijnhavenkwartier 2.1 gereed.
- 31 december 2016 ontvankelijke aanvraag omgevingsvergunning indienen door Heijmans van eerste fase commercieel programma.
- (Afhankelijk van nadere contractvorming) 31 december 2018 ontvankelijke aanvraag omgevingsvergunning indienen door Heijmans van tweede fase commercieel programma.
- juni 2019 herinrichting openbare ruimte rondom OCC en inclusief Spuiplein gereed.

Wijzigingen

De sloopwerkzaamheden zijn door het aantreffen van asbest in de kern beperkt vertraagd.

Gebiedsontwikkeling Leyweg-Escamplaan (Haga) (grex 2016)

Kerngegevens algemeen

Datum van gegevens:	1-6-2016
Projectnaam:	GO Leyweg-Escamplaan
Projectkenmerk:	Grondexploitatie
Programma:	15 – Stadsontwikkeling
Portefeuillehouder:	Wijsmuller

Kerngegevens financieel

Looptijd:	2014 - 2022
Omzet:	€ 59,2 mln
Planrealisatie:	17,3 %
Saldo eindwaarde:	€ 4,96 mln NEG
Risicoprofiel:	€ 2,1 mln NEG

Samenvatting wijzigingen

1. Maatschappelijke effecten
2. Inhoudelijke kaders
3. Saldo
4. Risico's en bandbreedte saldo
5. Proces en informatie
6. Voortgang en planning

Oranje
Oranje
Oranje
Oranje
Oranje
Oranje

Omschrijving

Het project betreft de integrale herontwikkeling van het gebied rondom het HagaZiekenhuis tot een woongebied in combinatie met maatschappelijke en commerciële functies. Het gebied wordt begrensd door de Leyweg, Escamplaan, het Florence Nightingale park en de keerlus van tramlijn 6. Het HagaZiekenhuis en Apotheek Haagse Ziekenhuizen nemen de uitbreiding van het medisch cluster zelf ter hand.

Vanaf oktober 2015 is onderhandeld tussen de gemeente, Heijmans en Patrizia Netherlands BV om te komen tot een sluitende business case, waarin de uitgangspunten van het bestemmingsplan Florence Nightingalepark als kader zijn gehanteerd. Dit heeft geleid tot een programma met 620 woningen (een mix van appartementen en grondgebonden woningen, 30% sociale sector). Op 7 juni 2016 heeft het College van B&W ingestemd met het herziene projectdocument, de grondexploitatie en de raamovereenkomst met Heijmans en Patrizia Netherlands BV (RIS294393). De raamovereenkomst is op 8 juni 2016 door de betrokken partijen ondertekend.

In het najaar van 2016 zal een “ontwikkelingskader” aan de raad ter vaststelling worden aangeboden, als invulling van de Welstandsnota voor de nieuwe ontwikkelingen in dit gebied, waarna omgevingsvergunningen kunnen worden verleend.

In de Nota van Uitgangspunten werd nog uitgegaan van een gefaseerde aanpak waarbij het parkeerterrein nog een aantal jaar geëxploiteerd moest worden voordat overgegaan kon worden tot de 2^e fase. Deze 2^e fase was destijds ook financieel nog niet haalbaar gegeven de beschikbare dekking. In de vastgestelde grondexploitatie is gekozen voor een meer integrale ontwikkeling op basis van een openbaar toegankelijke, verdiepte parkeergarage en versnelling van de realisatietermijn.

1. Maatschappelijke effecten: wat willen we bereiken?

Oranje

Relatie met programmabegroting

Het project is onderdeel van “Programma 15 Stadsontwikkeling”. De doelstellingen van het programma 15 zijn het stimuleren van werkgelegenheid, het bieden van ruimte aan alle Hagenaars en een vitalisering van Den Haag.

Relatie met doelen in beleidskaders

2009: Woonvisie 2009-2020: In de woonvisie is de omgeving van het HagaZiekenhuis als kansrijk gebied aangewezen voor appartementenprogramma gericht op ‘empty nesters’ uit zowel de categorie ‘welgesteld’ als ‘middeninkomens’.

Relatie met doelen in projectkaders

Projectdocument gebiedsontwikkeling Leyweg-Escamplaan (2011) / Nota van Uitgangspunten gewijzigde Uitvoeringsstrategie (2014) / herzien projectdocument gebiedsontwikkeling Leyweg-Escamplaan (2016):

Het betreft een relatief extensief gebruikte locatie (voornamelijk parkeren op maaiveld, stedelijke ondergrondse infrastructuur in de vorm van een installatie voor de stadsverwarming en opstallen van het HagaZiekenhuis). Door de beoogde gebiedsontwikkeling transformeert de locatie tot een hoogwaardig intensief georganiseerd stedelijk gebied. Bijkomend aspect is dat op de Leyweg voor de locatie een overstaphalte van openbaar vervoer is aangelegd die zich uitstekend leent voor verdichting.

De locatie biedt aantrekkelijke mogelijkheden voor een ontwikkeling rondom het thema wonen en zorg. Het uitgangspunt in de business case is thans een programma met 620 woningen en ongeveer 2.300 m² voorzieningen. De gebiedsontwikkeling draagt daarmee bij aan de ontwikkeling van de Leywegzone als centrumgebied voor heel Escamp. Ook wordt met het woningbouwprogramma een belangrijke aanvulling geleverd op de bestaande woningvoorraad. Gelet op de demografische veranderingen (vergrijzing in combinatie met de verwachte groei van de totale bevolking van Den Haag) is er een toenemende behoefte aan gelijkvloerse woningen / nultredenwoningen die (fysiek) goed bereikbaar zijn. Gezien de wens om zo lang mogelijk zelfstandig te blijven wonen, zijn goede service en voorzieningen in het complex, maar vooral in de directe omgeving gewenst. De eventuele noodzakelijke zorg kan dan op een individueel niveau efficiënt en goed geleverd worden. De geplande nieuwbouw rond het ziekenhuis is uitermate geschikt voor mensen die tot op hoge leeftijd zelfstandig willen blijven wonen: comfortabel stedelijk wonen.

Wijzigingen

Ten opzichte van de eerder vastgestelde Nota van Uitgangspunten is het aantal woningen gestegen van 614 naar 620 terwijl het aantal m² voorzieningen omlaag gebracht is van 9.488 m² naar 2.300 m² daar de marktbehoefte duidelijk lager ligt.

2. Inhoudelijke kaders: wat gaan we doen?

Oranje

De vastgestelde grondexploitatie 2016 omvat de uitgifte van gronden voor in totaal 620 woningen (een mix van 454 meergezinswoningen en 166 eengezinswoningen, 30% in de sociale huur), 2.300 m² bvo niet-woningbouwprogramma en een ondergrondse openbare parkeervoorziening met 800 tot 900 parkeerplaatsen.

Om de gronden bouwrijp te kunnen leveren aan de ontwikkelaar zijn gronden verworven, is onder- en bovengronds gesloopt (zusterhuis, oogziekenhuis), is er gesaneerd en zijn er plankosten gemaakt. De voornaamste investering die nog in de bouwrijp maak fase gedaan zal worden is het verleggen van de hogedruk leiding van Delfland. Daarnaast zal –aansluitend op de inrichting van het terrein van het HagaZiekenhuis zelf- de openbare ruimte worden (her)ingericht. De herinrichting van de Escamplaan en de inrichting van het voorplein (zorgplein) zijn hierin de voornaamste ingrepen.

Wijzigingen

In de Nota van Uitgangspunten 2014 werd uitgegaan van de uitgifte van 614 woningen en 9.488 m² bvo commercieel. Gegeven de financiële beperkingen werd destijds uitgegaan van bovengronds gebouwd parkeren. Nu wordt er een ondergrondse, openbaar toegankelijke parkeergarage gerealiseerd. Het programma is zoveel mogelijk geoptimaliseerd gegeven de onrendabele top van het benodigde aantal parkeerplaatsen.

3. Saldo: wat gaat het kosten?

Oranje

Saldo	1-1-2016 (NvU)	1-6-2016 (Grex)
Contante waarde	€ 0,9 mln NEG	€ 4,31 mln NEG
Eindwaarde	€ 1,1 mln NEG	€ 4,96 mln NEG

Wijzigingen

Gewijzigde plankaders zijn de oorzaak van het verslechterde plansaldo ten opzichte van de NvU. Bij vaststelling van de NvU in 2014 was het gegeven de beschikbare middelen niet mogelijk om het hele gebied tot ontwikkeling te brengen (alleen fase 1, met slechts een procesaanpak voor fase 2). Daarnaast was destijds, gegeven de financiële beperkingen, bovengronds gebouwd parkeren het uitgangspunt.

Binnen de nu vastgestelde grondexploitatie is er sprake van een integrale ontwikkeling van alle deelgebieden en is er sprake van versnelling in het proces. Er is sprake van een constante bouwstroom waardoor de woningen eerder beschikbaar komen. Ook is het plan kwalitatief sterker door het parkeren ondergronds op te lossen.

De financiële dekking voor het gewijzigde plansaldo is gevonden binnen de eerder beschikbaar gestelde middelen. Bij vaststelling van de NvU (RIS 269974) is in totaal € 4.319.000⁸ gedoteerd aan de Reserve Stedelijke Ontwikkeling. Wel diende er nog aanvullende dekking gevonden te worden om de risico's af te dekken (zie onder).

4. Risico's en bandbreedte saldo

Oranje

Bandbreedte	1-1-2016 (NvU)	1-6-2016 (Grex)
Risicoprofiel	€ 1,9 mln NEG	€ 2,1 mln NEG
Minimaal saldo (eindwaarde)	€ 1,9 mln NEG	€ 4,5 mln NEG
Maximaal saldo (eindwaarde)	€ 3,6 mln NEG	€ 9,8 mln NEG

Het risicoprofiel is bepaald op € 2,1 mln negatief. Het huidige saldo van de grondexploitatie is € 4,96 mln. negatief op eindwaarde per 31-12-2022. De bandbreedte in te verwachten saldo op eindwaarde ligt tussen de € 4,5 mln. negatief (positief scenario) en € 9,8 mln. negatief (worst case).

Wijzigingen

De plankaders van de NvU beperkten zich tot fase 1 waarin uit werd gegaan van beperkte projectrisico's maar wel aanzienlijke marktrisico's omdat er nog geen sprake was van een afnamecontract met een ontwikkelaar. Binnen de vastgestelde grondexploitatie wordt er -gegeven de ruimere plankaders en recente inzichten- uitgegaan van meer projectrisico's, maar anderzijds veel lagere marktrisico's omdat er nu wel een overeenkomst gesloten is met een ontwikkelaar.

Per saldo stijgt het negatieve risicoprofiel met € 0,2 mln. tot € 2,1 mln. Omdat de beschikbare dekking voor dit plan is ingezet te afdekking van het negatieve plansaldo is er gezocht naar een andere dekkingsbron. De vooruitzichten zijn dat er voldoende ruimte is binnen de beschikbare ruimte in het MPG 2016 (bij het opstellen van de concept MPG is rekening gehouden met het risicoprofiel van € 2,1 mln. voor Haga). Het inzetten van deze ruimte is echter vooruitlopend op vaststelling van het MPG 2016 niet mogelijk omdat een besluit over de middelen in de Reserve Grondbedrijf formeel pas bij de behandeling van de begroting kan worden genomen. Bij vaststelling van de grondexploitatie is derhalve besloten dat in de periode tussen vaststelling van de grondexploitatie tot en met het vaststellen van het MPG 2016 het risicoprofiel wordt afgedekt met de beschikbare vrije middelen in de Reserve Anticiperend.

⁸ Bestaande uit € 3.000.000 aanvullende middelen cf. besluitnummer 78 van de begrotingsretraite 2013 en € 1.319.000 aan wat reesteerde in de opgeheven Reserve HAGA.

Gebiedsontwikkeling Leyweg-Escamplaan (Haga)									
tijd	2007	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
informatie	RIS144494 NvU Haga ontwikkeling ; Cie SO en RO 13 mrt 2007	RIS154371 Raamoveree- nkomst Investerings- programma Krachtwijken ; rv97	RIS 170641 Bestemming middelen programma Krachtwijken 19 feb 2010	RIS181104 Projectdoc en stdbk. Kader cieRuimte 15 sep 2011			RIS269975 NvU gewijzigde Uitvoerings strategie 4 feb 2014		RIS294393 Herziene projectdocum ent en grondexploita tie 7 jun 2016
			RIS172305 svz planontwikkeling alg. raadsie 20apr2010 Cie Ruimte 30 jun 2010						
overeen- komst				Hoofdlijnen- overeen- komst met Hagazieken huis in werking na goedkeuring meerjaren begroting 2012	Koopover- eenkomst met Haga inzake verwerving parkeer- terrein en zusterflat- complex		Koopover- eenkomst met OCL inzake Kas-In locatie	Intentieover- eenkomst met Heijmans Vastgoed en Patrizia Netherlands B.V. okt	Raamover- eenkomst met Heijmans Vastgoed en Patrizia Netherlands B.V. 8 jun
				Samen werkings overeen- komst met OCL in werking na goedkeuring meerjarenbe- groting 2012					
juridisch planologis- ch						Bestemmings plan Florence Nightingale Park 13 juni 2013 vastgesteld	Bestemmings plan Florence Nightingale Park 12 november 2014 on- herroepelijk		

2014

Op 4 februari 2014 is de Nota van Uitgangspunten gewijzigde Uitvoeringsstrategie gebiedsontwikkeling Leyweg-Escamplaan in het college van burgemeester en wethouders vastgesteld. In het betreffende collegebesluit is tevens besloten extra middelen toe te voegen aan de Reserve Stedelijke Ontwikkeling ten behoeve van de verwerving van de Kas-In locatie.

12 november 2014 definitieve uitspraak Raad van State m.b.t. bestemmingsplan Florence Nightingale Park (onherroepelijk).

2015

Op basis van de vastgestelde Nota van Uitgangspunten is met Heijmans Vastgoedontwikkeling B.V., als overgebleven partij uit de OCL, een concept ontwikkelovereenkomst voor de realisatie van de eerste fase opgesteld. Deze is echter nooit vastgesteld omdat op dat moment investeerder Patrizia Netherlands BV interesse toonde waardoor een integrale ontwikkeling weer in beeld kwam. Hiertoe is een intentieovereenkomst gesloten in oktober 2015 tussen gemeente, Heijmans en Patrizia.

Wijzigingen

2016

Op basis van de intentieovereenkomst is op 8 juni 2016 een raamovereenkomst gesloten met Heijmans en Patrizia. Het college heeft hiertoe op 7 juni 2016 besloten. De grondexploitatie behorende bij het herziene projectdocument is eveneens op 7 juni 2016 vastgesteld.

In het najaar van 2016 zal een “ontwikkelingskader” aan de raad ter vaststelling worden aangeboden, als invulling van de Welstandsnota voor de nieuwe ontwikkelingen in dit gebied, waarna omgevingsvergunningen kunnen worden verleend.

6. Voortgang en planning

Oranje

Omzet	1-1-2016 (NvU)	1-6-2016 (Grex)
Totaal kosten	€ 39,9 mln	€ 31,6 mln
Totaal opbrengsten	€ 39,3 mln	€ 27,7 mln
Totaal omzet	€ 79,2 mln	€ 59,2 mln
Planrealisatie	75,0%	17,3%

Wijzigingen

Uit bovenstaande tabel blijkt een behoorlijk verschil tussen de Nota van Uitgangspunten en grondexploitatie. Dit wordt deels verklaard door een nieuw administratief systeem⁹, maar voornamelijk door het feit dat in de grondexploitatie alleen kosten en opbrengsten vanaf het moment van vaststellen van de Gewijzigde Uitvoeringsstrategie in 2014 zijn opgenomen terwijl de NvU-kolom ook historische kosten en opbrengsten¹⁰ uit de periode tot en met 2014 omvat. Hier is destijds omwille van de continuïteit in gepresenteerde cijfers voor gekozen.

In de tweede kolom worden alleen de daadwerkelijk in de grondexploitatie opgenomen kosten en opbrengsten gepresenteerd, wat ook een realistischer beeld geeft van de voortgang. De gerealiseerde 17,3% heeft hoofdzakelijk betrekking op verwervingskosten (Kas-In locatie en Oogziekenhuis; € 5,98 mln) en bouwgrond productiekosten (sloop en bodem; € 2,65 mln).

Bij de resterende 82,7% gaat het voornamelijk om de volgende kosten (bouwgrondproductie € 6,1 mln, inrichtingskosten openbare ruimte € 11,4 mln, overige kosten € 2,2 mln en plankosten € 1,9 mln) en grondopbrengsten (€ 24,2 mln).

Op hoofdlijnen is de planning als volgt: najaar 2016 bouwrijp maken, voorjaar 2017 start bouw deelgebied 4, najaar 2017 start bouw deelgebied 1, deelgebied 3 start in 2019 (na oplevering van de parkeergarage in deelgebied 1), en tot slot volgt de bouw in deelgebied 2. De herinrichting van de Escamplaan dient gereed te zijn op het moment van oplevering van deelgebied 1. De (her)inrichting van de openbare ruimte zal verder gefaseerd plaatsvinden. Afronding van het project wordt in 2022 voorzien.

⁹ In dit administratieve systeem worden kosten en opbrengsten nu zodanig gescheiden dat er geen sprake meer is van tussentijds salderen waardoor een zuiverder beeld ontstaat.

¹⁰ Het betreft hier (voorbereidings)kosten ten tijde van de beoogde samenwerking met Vestia en Proper Stok, waarbij de gemeente de ontwikkeling zou faciliteren middels een groundbank. Met het HagaZiekenhuis zijn daarbij afspraken gemaakt over grondtransacties en een bijdrage aan de meerskosten voor hun ondergrondse parkeergarage. In 2011 is hiertoe middels de projectdocument (RIS 181104) € 19,5 mln (prijspeil2009) beschikbaar gesteld. Van dit bedrag resteerde na alle gemaakte kosten (voornamelijk verwervingskosten) nog € 1,3 mln. Dit bedrag is nu (via de Reserve Stedelijke Ontwikkeling) als dekkingsbron in de huidige grondexploitatie opgenomen.

A12-ZONE

Kerngegevens algemeen

Datum van gegevens: 1-6-2016
Projectnaam: A12- Zone
Projectkenmerk: Grondexploitatie
Programma: 15 – Stadsontwikkeling
Portefeuillehouder: Wijsmuller

Kerngegevens financieel

Looptijd: 2005 - 2022
Omzet: € 213,0 mln.
Planrealisatie: 85,5%
Saldo eindwaarde: € 9,0 mln NEG
Risicoprofiel: € 2,2 mln NEG

Samenvatting wijzigingen

1. Maatschappelijke effecten
2. Inhoudelijke kaders
3. Saldo
4. Risico's en bandbreedte saldo
5. Proces en informatie
6. Voortgang en planning

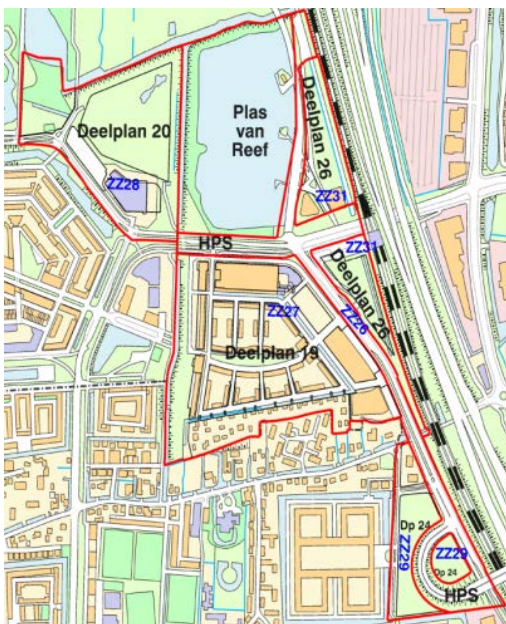
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen
Groen

Omschrijving

In 2002 zijn vijf deelplannen en de bijbehorende hoofdplanstructuur afgescheiden van het Samenwerkingsverband Ypenburg en ingebracht in een Haagse grondexploitatie. Het projectdocument A12-zone (RIS 124442) is in 2005 door de raad vastgesteld. De A12-zone is een buitenstedelijk plan, gericht op de ontwikkeling van ca. 1.000 woningen, bedrijventerrein (standaard, hoogwaardig) en kantoorlocaties.

Het gebied bestaat nu uit vier ontwikkellocaties (deelplan 19, 20, 24 en 26) en de hoofdplanstructuur. De totale ontwikkeling is in een vergevorderd stadium. Deelplan 19 en de hoofdplanstructuur zijn grotendeels gerealiseerd. In deelplan 20 is het zwembad gereed. Ook Deelplan 24 en deelplan 26 zijn deels bebouwd. Op korte termijn zullen de resterende delen van deelplan 19 en deelplan 24 worden gerealiseerd. Hierna zal op de verschillende deelgebieden nader worden ingegaan.

Door de veranderende marktomstandigheden hebben de afgelopen jaren diverse plankaderwijzigingen plaatsgevonden. De belangrijkste zaken zijn het uit exploitatie nemen van deelplan 25 (143.000 m²) bedrijfsterrein, het verkleinen van de kantorenvoorraad in deelplan 26 met 82.000 m² bvo en het omzetten in een alternatief programma in de vorm van leisureprogramma, en het aanpassen van woningbouwprogramma in deelplannen 19 en 20.

Relatie met programmabegroting

Het project is onderdeel van programma 15 Stadsontwikkeling, programmaonderdeel bouwgrondexploitatie. Dit project valt onder het doel: “ontwikkelen van aantrekkelijk wonen, werken, recreëren en bereikbaarheid”.

Relatie met doelen in beleidskaders

- Woonvisie Den Haag 2009-2020: woonsfeer ‘relaxed wonen aan de stadsrand’.
- Leisurenota Den Haag 2005-2010: hierin is de A12-zone de ‘potentiele voorkeurslocatie voor leisure voor de langere termijn’.
- Bedrijventerreinen Strategie 2005-2020: typering deelplan 24 als ‘modern bedrijventerrein’
- Haagse Nota Mobiliteit 2010-2020. Hierin wordt het verkeers- en vervoersbeleid voor de periode tot 2020 beschreven, met een doorkijk tot 2030. Met als doel dat de gemeente Den Haag – met de toename van het te verwachten verkeer - ook in de toekomst goed bereikbaar en leefbaar blijft
- Raadsmededeling 2016.035 (RIS 291524): tijdelijke huisvesting 150 statushouders rondom de plas van reef
- Raadsmededeling 2016.131 (RIS 293919): voortgang huisvesting statushouders: definitieve locatiekeuze voor deelplan 20

Relatie met doelen in projectkaders

In 2005 is het projectdocument A12-zone Ypenburg (RIS 124442) door het college vastgesteld en daarmee de overall grondexploitatie A12 zone operationeel verklaard. Daarbij is de A12-zone onderverdeeld in de volgende deelplannen met genoemd programma:

- a) deelplan 19 woningen en voorzieningen
- b) deelplan 20 strategische reservelocatie met bestemming bedrijvigheid
- c) deelplan 24 bedrijven en twee kantoren
- d) deelplan 25 strategische reservelocatie met bestemming bedrijvigheid
- e) deelplan 26 kantoren
- f) hoofdplanstructuur aanpak ontsluitingswegen van de deelplannen en kruispunten met de hoofdontsluitingsweg Ypenburg

In 2006 is het projectdocument deelplan 19 vastgesteld. Uitgangspunt bij de ontwikkeling van deelplan 19 was dat dit gebied samen met de aangrenzende stationslocatie de schakel diende te vormen tussen Ypenburg en Leidschenveen. Mede vanwege de nabijheid van het NS station Ypenburg diende deelplan 19 vormgegeven te worden als stedelijke woon- en werkbuurten. De daarbij behorende kenmerken zijn functiemenging, (kleinschalige) publieksgerichte functies, stedelijke levendigheid, een hoge bebouwingsdichtheid en intensief ruimtegebruik. Met het vaststellen van het projectdocument deelplan 19 is ingestemd met de verdere uitwerking van het stedenbouwkundig schetsontwerp uit 2005 en het hierbij behorende programma omvattende de ontwikkeling en realisering van commerciële ruimte, woningbouw, een multifunctioneel voorzieningen centrum ten behoeve van Politie regio Haaglanden en een school voor speciaal basisonderwijs).

Eind 2006 is de Uitgangspuntennota Deelplan 20 A12-zone vastgesteld (RIS142199). Met de vaststelling van deze uitgangspuntennota is de functiewijziging van deelplan 20 naar stedelijk woongebied met hoge dichtheden (circa 500 woningen) en een zwembad geëffectueerd.

Eind 2011 is de partiële herziening projectdocument A12-zone Ypenburg en bijbehorende grondexploitatie vastgesteld (RIS 181916). In dit projectdocument is deelplan 25 (143.404 m² BVO bedrijventerrein) uit exploitatie genomen en in deelplan 26 49.000 m² BVO kantorenprogramma geschrapt. Eind 2012 is de partiële herziening projectdocument deelplan 20 en bijbehorende grondexploitatie vastgesteld. (RIS 255232). Daarbij is het woningaantal teruggebracht naar 240 woningen, in een mix van (sociale en markt) huur en koop waarvan het merendeel grondgebonden is.

Eind 2013 is het programma voor de Fregatsingel (deelplan 19) naar aanleiding van veranderingen in de markt opgenomen in het Kleinschalig Opdrachtgeverschap van de gemeente Den Haag, en daarmee aangepast naar 22 kavels voor woningbouw. (RIS 267843); (RIS 267843);

Eind 2013 zijn de hoofdplanstructuur (gerealiseerde delen) en deelplan 20 (zwembad) gedeeltelijk afgesloten (RIS 269144);

Medio 2015 is het resterende kantorenprogramma van deelplan 26 (33.000 m²-bvo) gewijzigd naar leisure incl. horeca en parkeervoorziening (partiële herziening 30 juni 2015, RIS 284142).

In de eerste helft van 2016 is de projectdocumentherziening deelplan 20 vastgesteld, met daarin 233 woningen, waarvan 100 grondgebonden en 48 gestapeld in kleinschalig opdrachtgeverschap, 70 sociale huur appartementen en 15 woningen die tijdelijk gebruikt worden voor de huisvesting van statushouders.

Wijzigingen

Niet van toepassing.

2. Inhoudelijke kaders: wat gaan we doen?

Groen

	<i>totaal</i>	<i>realisatie</i>	<i>verwacht</i>
Deelplan 19 (ZZ.27)			
Sociale huur appartementen	188 won.	188	-
Sociale huur eengezinswoningen	77 won.	77	-
Vrije sector huur appartementen	198 won.	198	-
Middeldure koop appartementen	58 won.	58	-
Middeldure koop eengezinswoningen	66 won.	66	-
Dure eengezinswoningen	153 won.	153	-
Totaal woningen	740 won.	740	-
Kantoren	6.000 m ²	6.000	-
Bedrijven	900 m ²	900	-
Retail, restaurant en cafe	900 m ²	900	-
Nonprofit	46.255 m ²	46.255	-
Totaal niet woningbouw	54.055 m²	54.055	-
Deelplan 20 (ZZ.28)			
Sociale huur appartementen	85 won.	-	85
Goedkope koop	48 won.	-	48
Vrije sector huur appartementen	- won.	-	-
Goedkoop eengezins	23 won.	-	23
Middeldure koop eengezinswoningen	- won.	-	-
Dure eengezinswoningen	77 won.	-	77
Totaal woningen	233 won.	-	233
Nonprofit	10.047 m ²	10.047	-
Bedrijfsruimte	401 m ² bvo		401
Totaal niet woningbouw	10.047 m²	10.047	-
Deelplan 24 (ZZ.29)			
Kantoren	2.000 m ²	2.000	-
Bedrijven	15.262 m ²	13.539	1.723
Retail, restaurant en cafe	6.365 m ²	6.365	-
Totaal niet woningbouw	23.627 m²	21.904	1.723
Deelplan 26 (ZZ.31)			
Kantoren	16.000 m ² -bvo	16.000	-
Bioscoop	9.416 m ² -bvo	-	9.416
Horeca	904 m ² -bvo	-	904
Parkeren (stuks)			454
Totaal niet woningbouw	26.774 m²-bvo	16.000	10.774

De A12-zone bestaat uit vijf deelplannen:

Hoofdplanstructuur (ZZ-26)

De Hoofdplanstructuur (ZZ-26) bestaat uit de uitbreiding van de al door BOY aangelegde Ypenburgse Stationsweg en uit bijdragen aan verschillende bijzondere elementen: de onderdoorgang ter hoogte van het NS-station, de aansluiting op de A12 en de geluidsschermen langs de A12 (zuidzijde). Bovendien is het beheer van de gemeentelijke grond in alle deelplannen voor het grootste deel ondergebracht in de hoofdplanstructuur. De uitvoering van de Hoofdplanstructuur wordt in twee fasen uitgevoerd, de eerste fase is met het planten van de

bomen in maart 2014 afgerond. De tweede en laatste fase is in 2^e helft van 2014 gestart en begin 2015 afgerond. De budgetten voor de nog resterende delen worden ondergebracht bij het resterende deelplan, zodat deelplan Hoofdplanstructuur in 2016 kan worden afgesloten.

Deelplan 19 (ZZ-27)

Het gebied ligt in de A-12 zone achter het stadsdeelkantoor Leidschenveen-Ypenburg. Start bouw van de eerste woningen was in september 2008 en de eerste opleveringen in augustus 2009. Het programma bestaat uit de bouw van 740 woningen waarvan 265 in de sociale sector, 28.000 m² voor Politie, 7.000 m² stadsdeelkantoor, 17.255 m² overige maatschappelijke voorzieningen, 1.800 m² commerciële ruimte. Alle gronden in dit deelplan zijn uitgegeven. Eind 2013 heeft een partiële herziening van het projectdocument inclusief grondexploitatie plaatsgevonden. De Fregatsingel was een van de locaties in de 3^e tranche voor Kleinschalig Opdrachtgeverschap, die in maart 2014 op de markt zijn gekomen. In oktober 2015 zijn alle kavels uitgegeven. De bouw is in volle gang. Oplevering van de laatste 5 kavels is gepland in 2017.

Deelplan 20 (ZZ-28)

Deelplan 20 bestaat uit twee delen: woningbouw en een zwembad. Het zwembad is in 2012 gerealiseerd. In december 2012 heeft de partiële herziening van de grondexploitatie plaatsgevonden. Het woningbouwprogramma is daarbij teruggebracht van 470 naar 239 woningen waarbij de scope van het programma is gewijzigd van het realiseren van voornamelijk een appartementenprogramma, naar de realisatie van grondgebonden woningen. Tussen 2012 en 2014 heeft een ontwikkelcombinatie een ontwikkelingsvisie uitgewerkt. Dit heeft niet geleid tot overeenstemming. Van eind 2014 tot begin 2015 is de haalbaarheid onderzocht om het programma in het kader van kleinschalig opdrachtgeverschap (KO) op de markt te brengen. In april 2015 (RIS 281758) is de raadscommissie geïnformeerd over het KO programma voor 2015. Daarin is deelplan 20 opgenomen. Met de projectdocumentherziening voor deelplan 20 is een nieuwe verkavelingsplan vastgesteld met 233 woningen, waarvan 148 in KO, 15 woningen voor tijdelijke huisvesting van statushouders, 70 sociale huurappartementen en circa 400 m² BVO bedrijfsruimte. Start verkoop (1^e fase) van de KO-kavels is gepland in 1^e kwartaal 2017.

Deelplan 24 (ZZ-29)

Deelplan 24 bestaat uit drie deelgebieden elk met een specifiek programma. In deelgebied I zijn twee kleinschalige kantoorunits gerealiseerd. Deelgebied II is een toekomstige bedrijvenlocatie. Met een potentiële ontwikkelaar is in 2012 inhoudelijk overeenstemming bereikt over de uitgifte van 15.262 m² bedrijventerrein in drie fasen. De eerste fase is uitgegeven en gerealiseerd. Fase 2a is in 2014 uitgegeven en in 2015 gerealiseerd. De laatste fasen (2b en 3) zijn in 2015 uitgegeven. Voor deelgebied III is in 2010 op basis van een tender een partij gevonden voor het huren van grond ten behoeve van een tankstation (voor een periode van 20 jaar) met wasstraat. Het benzinestation is gerealiseerd in 2012. Er volgt in 2016 nog een extra uitgifte aan de afnemer van de laatste fasen van deelgebied II (naastgelegen hotel Van der Valk) waarna dit deelplan kan worden afgesloten.

Deelplan 26 (ZZ-31)

In 2011 is het programma voor Deelplan 26 teruggebracht naar 49.000 m² kantoren voor het westelijk deel van het plangebied. Het oostelijk deel waar ook 49.000 m² kantoren was geprogrammeerd is toen bevroren. Van het programma is in 2009 en 2010 totaal 16.000 m²-bvo gerealiseerd in het westelijk deel.

Gezien de ontwikkelingen op de kantorenmarkt en provinciaal beleid voor kantoren voor de regio is ontwikkeling van kantoorprogramma niet meer mogelijk. Er is daarom voor gekozen om het plan en grondexploitatie te herzien om de ontwikkeling van leisure-functies mogelijk te maken. Eind juni 2015 is dit middels een projectdocumentherziening vastgesteld. Begin december 2015 is door de initiatiefnemer de vergunningaanvraag voor de multiplexbioscoop ingediend.

Wijzigingen

Niet van toepassing.

3. Saldo: wat gaat het kosten?

Groen

	Herziening dp 20	Halfjaarbericht	Halfjaarbericht incl. autonome mutaties	Vershil (1-2)
		1-6-2016	1-6-2016	
Nominaal	€ 7.785.000 N	€ 7.783.000 N	€ 7.783.000 N	€ 2.000 V
Eindwaarde	€ 9.433.000 N	€ 9.479.000 N	€ 9.037.000 N	€ 46.000 N
Netto contant	€ 8.021.000 N	€ 8.066.000 N	€ 7.867.000 N	€ 45.000 N

Het plansaldo van de totale A12 zone per 1-6-2016 is € 7.867.000 nadelig (NCW 1-1-2016).

Wijzigingen

Het saldo grondexploitatie is € 45.000 op Netto Contante Waarde (NCW) verslechterd. Dit verschil bestaat voornamelijk uit faserings-effecten. In het Halfjaarbericht 2016 is rekening gehouden met de stand van de herziening op 19 april 2016 van deelplan 20 (ZZ.28). Een toelichting op de verschillen ten opzichte van de Programmarekening 2015 is uitgebreid opgenomen in het herzieningsdocument (RIS 293916). Verder zijn de opbrengsten voor de bioscoop in Deelplan26 van 2016 naar 2017 gefaseerd in verband met verwachte bezwaren tegen het plan.

4. Risico's en bandbreedte saldo

Groen

De risico's op de grondexploitatie worden opgevangen door de Reserve Grondbedrijf. De benodigde omvang van deze risicobuffer wordt jaarlijks bepaald in de Meerjarenprognose Grondexploitaties (MPG).

	Herziening deelplan 20	Halfjaarbericht 1-6-2016
Risicoprofiel	€ 2,2 mln. NEG	€ 2,2 mln. NEG
Bandbreedte (eindwaarde)		
Best case saldo	€ 8,8 mln. NEG	€ 8,4 mln. NEG
MPG scenario	€ 11,7 mln. NEG	€ 11,2 mln. NEG
Worst case saldo	€ 12,3 mln. NEG	€ 11,8 mln. NEG

Het risicoprofiel is bepaald op € 2,2 mln. nadelig. De bandbreedte van het saldo is bepaald op € 8,4 mln. – € 11,8 mln. nadelig.

Wijzigingen

Niet van toepassing.

A12-zone										
Tijd	Voorbereiding	Start	Uitvoering							
	2003-2004	2005	2006	2007	2008	2011	2012	2013	2015	2016
Informatie				RIS 151178 13 dec. 2007 Stand van Zaken A12 zone						
Besluit	RIS 11035 28-nov-03 Afsplitsing A12 zone van het samenwerkingsverband Ypenburg	RIS 124442 1-feb-04 Projectdocument A12-zone	RIS 139013 4-jun-06 Projectdocument deelplan 19		RIS 155493 18-jun-08 Stedebouwkundig plan deelplan 24	RIS 181916 29 nov. 2011 Partieële herziening A12 zone	RIS 255233 11 dec. 2012 Partieële herziening deelplan 20	RIS 267843 19 nov. 2013 Partieële herziening deelplan 19	RIS 284142 30-jun-15 Herziening deelplan 26	RIS 293916 19-apr-16 Herziening deelplan 20
Besluit			RIS 14199 28-11-2006 NvU deelplan 20		RIS 160045 16 dec. 2008 Stedebouwkundig plan deelplan 26 West			RIS 269144 17 dec. 2014 Gedeeltelijk afsluiten hoofdplanstructuur en deelplan 20		Verwacht 4e kwartaal Afsluiten deelplannen Hoofdplanstructuur en deelplan 24

In de raadsvoorstellen Toekomst Samenwerkingsverband Ypenburg (rv 15 d.d. 22 januari 2002) en het raadsvoorstel Afscheidsregeling Rijswijk (rv 266 d.d. 3 december 2002) is de afsplitsing van de A12-zone al kenbaar gemaakt. De afscheidsregeling van Rijswijk heeft door middel van raadsbesluiten in alle gemeenten in december 2002 zijn beslag gekregen. Op 25 maart 2003 is door de colleges van Den Haag en Pijnacker Nootdorp aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties het bereikte bestuurlijke resultaat ten aanzien van de gemeenschappelijke regeling en de boekhoudkundige afsplitsing van de A12 zone gemeld. In het principebesluit van het college van B&W is op 25 november 2003 (DSO/2004.694) ingestemd met de strategische verwerving en afsplitsing van de A12-zone van het Samenwerkingsverband Ypenburg. Dit besluit is door middel van een raadsmededeling (RM 207 RIS111035 d.d. 25 november 2003) aan de gemeenteraad voorgelegd en op 2 maart 2004 formeel bekrachtigd tot besluit. De kern van dit besluit is dat de gemeente, Den Haag alle rechten en plichten van het samenwerkingsverband voor het betreffende gebied overneemt: het betreft feitelijk een afsplitsing en eigen voortzetting van de grondexploitatie van Ypenburg. Het samenwerkingsverband is sindsdien bekend onder de naam Bestuursorgaan Ypenburg (BOY).

Op 20 januari 2005 heeft het college ingestemd met het projectdocument A12 zone en is de grondexploitatie operationeel verklaard. In bovenstaande tabel is aangegeven welke besluitvorming sindsdien heeft plaatsgevonden.

Door de veranderende marktomstandigheden hebben de volgende plankaderwijzigingen plaatsgevonden:

- Het uit exploitatie nemen van deelplan 25 (143.000 m²) bedrijfsterrein, en verkleinen van de kantorenvoorraad in deelplan 26 met 49.000 m² bvo. (partiële herziening 29 november 2011; RIS 181916);
- Het aanpassen van een woningbouwprogramma (470) met vooral appartementen naar een programma (239) met vooral grondgebonden woningen in deelplan 20 (partiële herziening 11 december 2012; RIS 255232);
- Het aanpassen van het programma voor de Fregatsingel (deelplan 19) ten behoeve van het KO programma. *Het woningbouwprogramma is daarbij aangepast van 34 woningen naar 22 kavels.* (partiële herziening 19 november 2013 RIS 267843);
- Als onderdeel van de financiële deelafluiting van 22 grondexploitaties zijn ook de hoofdplanstructuur (gerealiseerde delen) en deelplan 20 (zwembad) gedeeltelijk afgesloten (17 december 2013, RIS 269144);
- Het wijzigen van het resterende kantorenprogramma deelplan 26 (33.000 m²-bvo) naar leisure (10.320 m² bvo) en parkeerplaatsen (partiële herziening 30 juni 2015, RIS 284142).
- Het aanpassen van het programma voor deelplan 20 naar 233 woningen en circa 400m² BVO bedrijven in verband met ontwikkeling grotendeels in Kleinschalig opdrachtgeverschap (partiële herziening 19 april 2016, RIS 293916)

De verwachting is dat de deelplannen Hoofdplanstructuur en Deelplan 24 eind 2016 kunnen worden afgesloten. Afsluiting van een grondexploitatie vindt plaats via de programmarekening en wordt verwerkt als een autonome mutatie. Het college wordt hierover in de paragraaf grondbeleid van de programmarekening 2016 geïnformeerd.

Wijzigingen

Niet van toepassing.

6. Voortgang en planning

Groen

Omzet	Herziening deelplan 20	Halfjaarbericht 2016
Totaal kosten*	€ 110,4 mln.	€ 110,5 mln.
Totaal opbrengsten	€ 102,6 mln.	€ 102,7 mln.
Totaal omzet	€ 213 mln.	€ 213,2 mln.
Planrealisatie	87,30%	85,5%

*exclusief te verwachten rente

Eind 2014 is het kruispunt bij het zwembad met de Boslaan afgerond. In de eerste helft van 2015 zijn de laatste rekeningen hiervoor betaald. De overige kosten binnen de hoofdplanstructuur gemaakte kosten betreffen werkzaamheden aan de groenvoorziening en plankosten. In deelplan 19 zijn naast plankosten, kosten gemaakt voor zowel het bouwrijp maken van de Fregatsingel als de voorbereidende werkzaamheden voor het woonrijp maken van de Fregatsingel.

Voor deelplan 20 is de herziening van het projectdocument voorbereid. Hiervoor zijn in 2015 en de eerste helft van 2016 plankosten gemaakt (vooruitlopend op de ondertussen vastgestelde herziening). In deelplan 24 zijn de grondopbrengsten voor fase 3 en 2b ontvangen en voor deelplan 26 hebben de gemaakte kosten in de eerste helft van 2016, naast plankosten voor de planontwikkeling van de multiplex-bioscoop, voornamelijk betrekking de voorbereidende werkzaamheden en adviseringskosten voor het bouwrijpmaken en het ontwerp van de openbare ruimte voor de bioscoopontwikkeling.

Wijzigingen

Niet van toepassing.

SCHEVENINGEN HAVEN (herziening 2016)

Kerngegevens algemeen

Datum van gegevens:	Herziening 2016 ¹¹ 2022
Projectnaam:	Scheveningen Haven
Projectkenmerk:	Grondexploitatie
Programma:	15 – Stadsontwikkeling
Portefeuillehouder:	Klein

Kerngegevens financieel

Looptijd:	2012 -
Omzet:	€ 107,3 mln
Planrealisatie:	34,4%
Saldo eindwaarde:	€38,5 mln NEG
Risicoprofiel:	€4,4 mln NEG

Samenvatting wijzigingen

1. Maatschappelijke effecten
2. Inhoudelijke kaders
3. Saldo
4. Risico's en bandbreedte saldo
5. Proces en informatie
6. Voortgang en planning

Oranje

Oranje

Oranje

Oranje

Oranje

Oranje

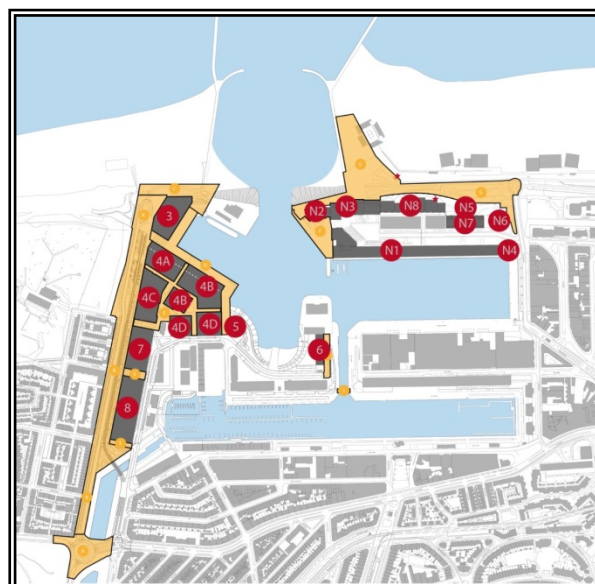
Omschrijving

Het projectdocument Scheveningen Haven en bijbehorende stedenbouwkundig plan en grondexploitatie is op 17 februari 2012 door het college vastgesteld. Het bestemmingsplan is op 28 november 2013 vastgesteld door de gemeenteraad en op 15 juli 2015 onherroepelijk geworden. In 2013 zijn besluiten genomen en bestuurlijke afspraken gemaakt over de tijdelijke huisvesting van het Zuiderstrandtheater (ZST).

Sindsdien hebben zich allerlei ontwikkelingen voorgedaan die aanleiding geven om het projectdocument te herzien. Zo zijn met ASR/Malherbe afspraken gemaakt over de realisering van de blokken 3, 4 A t/m D en 6 op basis van de met hen gesloten Realisatieovereenkomst (ROK). Met de Woningstichting Arcade is overeenstemming over de bebouwing van de blokken 7 en 8.

Met de visbedrijven en Volker Wessels Vastgoed is een gebiedsontwikkelingsovereenkomst (GOO) afgesloten voor de herontwikkeling van het Noordelijk Havenhoofd (blokken 9, 10 en 11 en een uitbreiding van het plangebied nu genummerd met N1 t/m N8).

Met Bouwfonds Investment Management (Bouwfonds IM) zijn afspraken gemaakt over de realisering van blok 5.

Ook zijn er door bestuurlijke uitspraken wijzigingen gekomen in het programma die aanleiding geven tot deze herziening. Het betreft de versterking van de maritieme bedrijvigheid conform de 'Agenda Scheveningen Haven', het coalitieakkoord met betrekking tot de oeververbinding en de keuze om het tijdelijk theater op de plaats van blok 3 te vestigen (Zuiderstrandtheater). Een deel van de wijzigingen is verwerkt in de (half)jaarberichten. Het projectdocument inclusief de grondexploitatie is herzien (DSO/2016.648 collegebesluit).

¹¹ Het projectdocument en de grondexploitatie Scheveningen Haven zijn op 6 september 2016 herzien. In het halfjaarbericht is financieel al met deze herziening rekening gehouden.

De investeringen voor het herstel van de derde haven (kadeconstructies), brug over de Pijp en gewenste verbreding van de laad en los steiger in de tweede haven vallen binnen het gebied, maar buiten het financiële kader (SC-700).

1. Maatschappelijke effecten: wat willen we bereiken?

Oranje

Relatie met programmabegroting

De doelstellingen van het programma 15-Stadsontwikkeling zijn het stimuleren van werkgelegenheid, het bieden van ruimte aan alle Hagenaars en een vitalisering van Den Haag. De gemeente heeft gekozen voor versterking van de maritieme bedrijvigheid in Scheveningen haven en heeft gekozen voor de prioriteiten visserij, watersport, havengebonden dienstverlening en innovatie.

Relatie met doelen in beleidskaders

Zoals opgenomen in diverse beleidskaders, zoals het Masterplan Scheveningen-Kust. Bij de stedelijke ontwikkeling van de gebieden rondom de haven is het accent meer op de economische functie van de haven gelegd. De inzet op maritieme economie leidt ook tot een andere vraag aan bedrijfsruimte. De uitwerking van het economische programma krijgt ten opzichte van eerdere plannen een verschuiving van retail en horeca naar bedrijfsruimte. Een andere economische functie stelt andere eisen aan de ruimte. De plannen worden aangepast aan de behoefte van de markt. Voor de locatie en de inpassing van het type bedrijfsactiviteiten moet een afweging plaatsvinden met het woningbouwprogramma. Het een en ander gebeurt binnen het kader van het vastgestelde bestemmingsplan.

Voor het Noordelijk havenhoofd staat een enorme gebiedsontwikkeling op stapel. Het gaat om renovatie van de visafslag, het verder versterken van de visserij middels de aanleg van een verbrede steiger langs het gebouw van de Visafslag en om nieuwbouw en uitbreiding van de visbedrijvigheid. Naast het bedrijfsprogramma voor het viscluster voorziet de ontwikkeling in een stedelijke programma met een hotel, hotelappartementen, Fish Experience en een parkeergarage met een nader te bepalen programma op het dak.

Relatie met doelen in projectkaders

In 2012 is het projectdocument voor Scheveningen haven vastgesteld. Daarna is er besluitvorming geweest rondom het tijdelijke Zuiderstrandtheater, voor de ontwikkeling van blok 6, een programmawijziging voor de blokken 7 en 8 en blok 4C. De ontwikkeling van maritieme bedrijvigheid, de planvorming voor het NHH en het naar voren trekken van de ontwikkeling van blok 5 zijn nu ook in het financiële kader opgenomen.

Wijzigingen

De aanstaande programmatische wijzigingen zijn van grote omvang en daarom is er voor Scheveningen Haven een nieuw projectdocument en bijbehorende herziening van de grondexploitatie gemaakt.

2. Inhoudelijke kaders: wat gaan we doen?

Oranje

Woningen			totaal	<2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	na 2022
Meergezins	Koop	Duur	278		49		49	63	88	29		
		Extra duur	19		3		5	5	6			
	Huur	Goedkoop	164		164							
Duur		113		113								
Eengezins	Koop	Duur	39		39							
		Extra duur	60				10	27		23		
	Huur	Duur	14		14							
Totaal stuks			687	-	382	-	64	95	94	52	-	-

Overige functies		totaal	<2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	na 2022
Kantoren	m ² -bvo	4.576		4.176		400					
Bedrijven	m ² -bvo	12.796				10.190	666	1.515	425		
Cafe\Restaurant	m ² -bvo	3.027		317		1.065	1.645				
Hotel	m ² -bvo	10.800				10.800					
Overig	m ² -bvo	12.400					12.400				
Parkeren	stuks	1.847		405		552	583	256	52		

Het programma bestaat uit 687 woningen, 43.599 m² bvo niet-woningbouw programma en 1.847 gebouwde parkeerplaatsen. Het bestemmingsplan gaat uit van maximaal 700 woningen.

Het programma kantoren omvat het werkdeel van de woningen blok 4C, het zeilcentrum en het KNRM. Het programma bedrijven omvat de maritieme bedrijvigheid, de uitbreiding van UFA en visbedrijven. De horeca omvat horeca in de plint van blokken 5 en 4B, horeca bij visbedrijven, JM Snacks, Simonis en Kraan. Het hotel betreft een driesterrenhotel op het Noordelijk Havenhoofd. Het overig programma omvat programma op het dak van de parkeergarage, recreatiewoningen en Fish experience op het Noordelijk Havenhoofd.

Wijzigingen

Het programma is aangepast en beschreven in het herziene projectdocument.

3. Saldo: wat gaat het kosten?

Oranje

Saldo	Programmarekening 2015	Herziening 2016	Verschillenverklaring
	1-1-2016	1-1-2016	Verschil
Contante waarde	-21,069	-29,287	-8,218
Eindwaarde	-31,187	-38,539	-7,352

Het saldo van de herziene grondexploitatie is € 29,3 miljoen negatief op contante waard. Dit wordt gedekt door de Voorziening Negatieve Plannen.

Wijzigingen

Het verschil ten opzichte van de programmarekening is € 8,2 miljoen op NCW per 31-12-2015. Door de toevoeging van maritieme bedrijvigheid vervalt het programma voor horeca en detailhandel grotendeels. Het plangebied is vergoed door toevoeging van de planvorming van het Noordelijk Havenhoofd. Daarnaast wordt het gebied weer verkleind door het laten vervallen van het vijfsterren hotel en de RWS-kavel uit de grondexploitatie. Deze laatste plandelen maken nog wel deel uit van het vastgestelde bestemmingsplan.

De aanpassingen van het zuidelijk en noordelijk havenhoofd kunnen vervallen doordat er een gescheiden studie is gestart naar een alternatief voor de oeververbinding en het gedeeltelijk afsluiten van de Derde Haven. De bijdrage voor de oeververbinding blijft voornamelijk gehandhaafd ten behoeve van mogelijke alternatieven.

De risico's op de grondexploitatie worden opgevangen door de Reserve Grondbedrijf.

	Programmarekening 2015	Herziening 2016
Risicoprofiel	€ 4,23 mln NEG	€ 4,37 mln NEG
Bandbreedte		
Best case saldo	€ 29,9 mln NEG	€ 37,2 mln NEG
MPG scenario	€ 35,6 mln NEG	€ 38,5 mln NEG
Worst case saldo	€ 37,0 mln NEG	€ 44,4 mln NEG

Het risicoprofiel is per 1-1-2016 bepaald op € 4,37 miljoen nadelig. De bandbreedte van het saldo binnen de huidige plankaders is op eindwaarde bepaald op € 37,2 miljoen – € 44,4 miljoen nadelig.

In 2012 was het projectdocument vastgesteld met afwijkende afspraken over het risicoprofiel. Destijds werd bewust afgeweken van het MPG-scenario om de marktrisico's te bepalen, omdat anders het benodigd weerstandsvermogen te hoog werd ten opzichte van de Reserve Grondbedrijf en geen aanvullende dekking aanwezig was. Daarom is toen besloten om te werken met een investeringsplafond, waarmee risico's in latere fasen nog niet gedekt hoeven te worden.

Een investeringsplafond houdt in, dat het saldo van gerealiseerde kosten en opbrengsten altijd moet passen binnen de aanwezige dekking in de Voorziening Negatieve Plannen. Voor de tweede en (latere) fase(n) moet expliciet een investeringsbesluit (herziening van de grondexploitatie) worden genomen voor de overige kosten, zekerheid bestaan over de opbrengsten (overeenkomst voor gronduitgifte) en de marktrisico's volledig zijn overgedragen aan de marktpartij/ontwikkelaar.

Wijzigingen

De risico's zijn toegenomen met € 0,1 miljoen.

Bij de herziening is het risicoprofiel bepaald volgens de methode waarop in het MPG het marktrisico wordt bepaald en vervalt het investeringsplafond.

Scheveningen Haven						
Tijd	voorbereiding			start		
	2008	2009	2010	2011	2012	2013-2014
Informatie		Raadsmededeling uitwerking Nota van Uitgangspunten en samenwerkings-overeenkomst		DSO/2011.234 15-02-2011 Commissie brief belangrijkste wijzigingen t.o.v. de Nota van Uitgangspunten en instelling Klankbordgroep	Commissiebrief over collegebesluit (DSO 1791)	
Datum besluit	RIS 151113 14 februari 2008 Raadsbesluit geamendeerde Nota van Uitgangspunten planontwikkeling Scheveningen Haven	RIS 167936 5 november 2009 Ondertekening samenwerkings-overeenkomst ING/ ASR/ Malherbe voor uitwerking haalbaarheidstudie en stedenbouwkundig plan	RIS 169987 18 januari 2010 Raadsbesluit vaststelling Masterplan Scheveningen Kust	RIS 180873 28 juni 2011 Collegebesluit Voortgangs-rapportage Scheveningen Haven	RIS 246576 17 februari 2012 Collegebesluit Projectdocument en grondexploitatie	Q2 2013 Beeldkwaliteitsplan Beheerplan
Overeenkomst	8 juli 2008 ASR, Malherbe, ING ontwikkelings-competitie	RIS 168251 5 november 2009 College-behandeling Stand van zaken Nota van Uitgangspunten Scheveningen Haven		1 februari 2011 Verlenging samenwerkings-overeenkomst	RIS 246576 17 februari 2012 Collegebesluit - Realisatieovereenkomst Schev. Haven met ASR/Malherbe - Intentieovereenkomst Viscluster - Intentieovereenkomst BSH	Q4 2013 Collegebesluit vaststelling MER en bestemmingsplan
		Eind 2009 Ondertekening Vispact Noordelijk Havenhoofd		Eind mei 2011 Businesscase Noordelijk Havenhoofd	RIS 248200 11 april 2012 Overeenkomst belangenvereniging en gemeente Den Haag	

tijd	uitvoering		eind
	2015	2016	
Informatie	Uitspraak RvS bestemmingsplan 15 juli 2015	Start bouw blok 7 & 8	
		Start bouw blok 4c	
	Uitspraak voorzieningen-rechter 30 juli 2015 inzake ontruiming van de Vloek.	Start bouw blok 6	
Datum besluit		5 juli 2016 Herziening projectdocument en grond-exploitatie	
Overeenkomst		5 juli 2016 Allonge ASR	
		5 juli 2016 GOO VVV en Visserij	
		Verwacht: Overeenkomst Bouwfonds IM eind 2016	

Recent en te verwachten besluitvorming

Het bestemmingsplan Scheveningen Haven is 15 juli 2015 onherroepelijk geworden. Er is een realiseringsovereenkomst afgesloten met ASR voor de realisering van het grootste deel van de bebouwing op het Norfolkterrein. Deze overeenkomst is herzien met een allonge op basis van het nieuwe programma.

Voor de ontwikkeling van het NHH is een samenwerkingsovereenkomst met Volker Wessels Vastgoed (VVV), de UFA en enkele visserijbedrijven gesloten. De gebiedsontwikkelingsovereenkomst (GOO) geeft de afspraken tussen de partijen voor een integrale gebiedsontwikkeling voor het Noordelijk Havenhoofd. De herziening van het projectdocument en de grondexploitatie worden samen met een beeldkwaliteitsplan voor het Noordelijk havenhoofd en bovengenoemde overeenkomsten vastgesteld.

De bouw van blok 4c, blok 6 en blok 7 en 8 is gestart. Eind 2016 wordt naar verwachting een overeenkomst gesloten met de door Bouwfonds IM geselecteerde ontwikkelaar voor blok 5.

Wijzigingen

Bovengenoemde planning is opgenomen in de herziening voor Scheveningen Haven.

Omzet	Programmarekening 2015	Herziening 2016
Totaal kosten*	€ 82,4 mln	€ 68,2 mln
Totaal opbrengsten	€ 62,7 mln	€ 39,0 mln
Totaal omzet	€ 145,1 mln	€ 107,3 mln
Planrealisatie	16,9%	34,4%

*exclusief te realiseren rentekosten

De grondexploitatie heeft een doorlooptijd tot eind 2022. De uitgaves van de blokken 6, 4c en 7 en 8 zijn gerealiseerd. Er wordt nu geïnvesteerd in het bouwrijpmaken van de locaties.

In Scheveningen Haven wordt in 2016 gewerkt aan de realisatie van 336 woningen op een aantal kavels van het Norfolk terrein (237 woningen blok 7 en 8 Arcade en 99 woningen blok 4C ASR) en zal het Zeezeilcentrum (blok 6) in aanbouw zijn. Daarnaast wordt in het derde kwartaal gestart met het bouwrijp maken van blok 4a voor de bouw van woningen en bedrijfsruimten. Verder wordt gewerkt aan de huurbeëindiging en huurontbinding van een aantal percelen ten behoeve van de realisatie van 46 woningen en horeca aan Hellingweg (blok 5).

Wijzigingen

De gegevens zijn verwerkt in de herziening.

GEM VROONDAAL

Kerngegevens algemeen

Datum van gegevens:	1-1-2016 ¹²
Projectnaam:	GEM Vroondaal
Projectkenmerk:	Verbonden partij
Programma:	15 – Stadsontwikkeling
Portefeuillehouder:	Wijsmuller

Kerngegevens financieel

Looptijd:	2010 - 2030
Omzet:	€ 686 mln
Planrealisatie:	43,7%
Saldo eindwaarde:	€ 0,68 mln POS
Risicoprofiel:	niet gewijzigd

Samenvatting wijzigingen

1. Maatschappelijke effecten	Groen
2. Inhoudelijke kaders	Groen
3. Saldo	Groen
4. Risico's en bandbreedte saldo	Groen
5. Proces en informatie	Groen
6. Voortgang en planning	Groen

Omschrijving

Op 8 maart 2010 is de publiek-private samenwerking Vroondaal formeel opgericht. Het zijn commanditaire vennootschappen (C.V.'s) met een beherende vennoot (B.V.'s) voor grondexploitatie en de vastgoedexploitatie. De beheer B.V.'s zijn de Grondexploitatie maatschappij (GEM) en een Vastgoedmaatschappij (VEM). De samenwerking tussen de partijen is aangegaan op 50/50 basis tussen enerzijds gemeente en anderzijds een combinatie van marktpartijen: BPD B.V. en Synchron B.V.

Het oorspronkelijke plan Vroondaal (2002) omvatte de uitgifte van ca. 970 woningen/kavels in het topsegment. Als gevolg van de economische en financiële crisis is de woningmarkt ingezakt in de jaren na 2008. Daardoor is ook de vraag naar bouwkavels voor de bouw van luxe woningen in het topsegment sterk gedaald. De partijen concludeerden dat verbreding van het woningbouwprogramma noodzakelijk was om enerzijds te kunnen voldoen aan de vraag en anderzijds voldoende afzet te creëren om zodoende de risico's op de grondexploitatie beter te kunnen beheersen. Deze verbreding in woningbouwcategorieën is verwerkt in de ontwikkelingsvisie Vroondaal Revisited (2011 RIS 180771).

In 2012 heeft de GEM Vroondaal de ontwikkelingsvisie in samenwerking met Gemeente Den Haag verder uitgewerkt in een stedenbouwkundig plan. Op 12 februari 2013 heeft B&W het projectdocument (2013 RIS 256696) inclusief stedenbouwkundig plan, ontwikkelingsstrategie, grondexploitatie e.a. vastgesteld plus nadere randvoorwaarden geformuleerd. Het stedenbouwkundig plan is verwerkt in het nieuwe bestemmingsplan en exploitatieplan Madestein-Vroondaal. Het bestemmingsplan en exploitatieplan zijn op 29 juli 2015 onherroepelijk geworden. In het bestemmingsplan is alleen de hoofdstructuur vastgelegd waardoor de secundaire planstructuur veel flexibeler is voor de toekomstige inrichting. Er wordt een ontwikkeling mogelijk gemaakt van maximaal 2.150 woningen incl. bestaande woningen in het plangebied.

In het najaar van 2015 is, na een succesvolle verkoop als gevolg van de aantrekkende markt en het aansprekende product, gestart met de bouw van woningen in de eerste fase in Vroondaal Zuid I.

¹² Dit betreft de laatst vastgestelde grondexploitatie. Deze grondexploitatie wordt éénmaal per jaar herzien

1. Maatschappelijke effecten: wat willen we bereiken?

Groen

Relatie met programmabegroting

Het project is onderdeel van programma 15 Stadsontwikkeling, programmaonderdeel bouwgrondexploitaties. Dit project valt onder het doel: “ontwikkelen van aantrekkelijk wonen en recreëren”.

Relatie met doelen in beleidskaders

2009: Woonvisie 2009-2020: “een groter aandeel midden- en hogere inkomensgroepen; doelgroep internationals; woonsfeer: exclusief wonen aan de stadsrand”.

2011: Strategische agenda Wonen tot 2014: “de aangepaste programmering rond Vroondaal is een voorbeeld dat wij niet bij de pakken neer zitten, maar dat wij blijven zoeken naar (andere) kansen en mogelijkheden om tot een goede ontwikkeling van dit gebied te komen.”

Relatie met doelen in projectkaders

2000: Projectdocument: “Met deze woningen zal een internationaal georiënteerde doelgroep moeten worden aangesproken. Dit uitgangspunt vloeide voort uit de afspraken die de gemeente heeft gemaakt met gemeente Westland, Provincie Zuid-Holland en Stadsgewest Haaglanden in het convenant Westlandse Zoom (definitief 2003). Naast deze programmatische afspraken bevat het convenant afspraken over de realisatie van groen/blauwe projecten”.

2011: Vroondaal Revisited: verbreding van het woningaanbod voor meerdere doelgroepen door het ontwikkelgebied te verdelen in 4 deelgebieden met eigen architectonisch profiel en identiteit. Het woningbouwprogramma is aangepast op de vraag naar kleinere kavels en kleinschalige projectmatige particulier opdrachtgeverschap. Het bestemmingsplan maakt verdichting van het woningbouwprogramma t.o.v. de doelstellingen uit het projectdocument (opgesteld in het jaar 2000) mogelijk.

2013: Projectdocument Vroondaal: “voor een hoogwaardig en groen woonmilieu, dat nog flexibel kan worden ingevuld met diverse woningtypes en verkavelingen”.

Wijzigingen

Niet van toepassing.

2. Inhoudelijke kaders: wat gaat de GEM doen?

Groen

De grondexploitatie 2016 gaat uit van het volgende uitgifteprogramma:

Vroondaal			Vroondaal									
Woningen			totaal	<2015	In 2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	na 2022
Eengezins	Koop	Duur	504	-	123	128	98	89	66	-	-	-
		Extra duur	1.111	36	-	8	10	10	55	116	112	764
		Top duur	257	142	3	6	6	6	6	6	8	74
Totaal stuks			1.872	178	126	142	114	105	127	122	120	838

Overige functies		totaal	<2015	In 2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	na 2022
Maatschappelijk	m ² -bvo	10.000	-	-	-	-	10.000	-	-	-	-

(exclusief 49 kavels zelfrealisatie Vroondaal Zuid I en II)

Tot en met het jaar 2014 zijn 178 kavels/woningen verkocht. In het jaar 2015 zijn 126 woningen/kavels verkocht, waarvan het overgrote merendeel in Zuid I. In 2016 wordt de uitgifte van 142 woningen verwacht, welke grotendeels al contractueel zijn vastgelegd. Binnen de vier deelplannen (Noord I, Noord II, Zuid I en Zuid II) wordt vanaf 2017 nog de uitgifte van ca. 1.426 woningen/kavels voorzien. Het totaalprogramma in het plangebied van Vroondaal komt daarmee uit op ca. 1.872 woningen (excl. te handhaven tuinderswoningen en zelfrealisatie door grondeigenaren binnen het plangebied). Hierbij wordt benadrukt dat het een indicatief programma betreft dat afhankelijk van de woningbehoefte qua aantal en verdeling nog kan wijzigen, doch binnen de afgesproken kaders (maximaal 2.150 woningen totaal).

Wijzigingen

Het programma in de grondexploitatie 2015 omvatte in totaal 1.914 woningen. De afname naar 1.872 woningen wordt veroorzaakt door een toename van het aantal woningen dat door zelfrealisatoren wordt ontwikkeld.

3. Saldo: wat gaat het kosten?

Groen

Saldo	1-1-2015	1-1-2016
Contante waarde	€ 0,38 mln POS	0,38 mln POS
Eindwaarde	€ 0,76 mln POS	0,68 mln POS

De grondexploitatie VroonDaal per 1-1-2016 komt uit op een exploitatieresultaat van € 0,38 mln positief. De eindwaarde is berekend op € 0,76 mln. positief per 31-12-2030.

Wijzigingen

Het exploitatieresultaat is per saldo ongewijzigd ten opzichte van de grondexploitatie per 1-1-2015.

4. Risico's en bandbreedte saldo

Groen

De Grondexploitatie Maatschappij VroonDaal Beheer B.V. (kortweg: GEM) is verantwoordelijk voor het opstellen van de grondexploitatie inclusief risicoanalyse. De grondexploitatie is bij vaststelling van het nieuwe stedenbouwkundig plan in 2013 door de GEM herzien. Daarbij is het uitgangspunt geweest om een robuuste grondexploitatie op te stellen: een neutraal resultaat en een evenwichtig risicoprofiel. De GEM actualiseert minimaal jaarlijks de grondexploitatie op basis van de nieuwste (markt)inzichten. De grondexploitatie en het jaarplan zullen met ingang van 2017 door de directie, via de stuurgroep ter goedkeuring worden voorgelegd aan de aandeelhouders.

De gemeente is niet alleen deelnemer in de GEM en de VEM, maar fungeert ook als financier voor de GEM voor maximaal € 150 mln.. Op dit moment bedraagt de hoofdsom € 120 mln.. Daarnaast staat de gemeente garant voor € 20 mln. ten behoeve van een flexibele kredietfaciliteit bij de BNG. De gemeente loopt in haar rol als financier het risico dat de lening die aan de GEM VroonDaal is verstrekt, niet (helemaal) kan worden afgelost (faillissement).

Dit risico is op diverse manieren afgedekt:

1. In het kader van de Basel III-systematiek dient bij een uitstaande lening een voorziening te worden getroffen voor een (mogelijk) oninbaar deel van de lening.
2. Door de marktpartijen waarmee de gemeente samenwerkt in VroonDaal Ontwikkeling zijn bankgaranties afgegeven.
3. Aanvullend heeft de gemeente pand- en hypotheekrecht op de gronden gevestigd ter zekerheidstelling van de lening.

Daarnaast worden de risico's op de grondexploitatie afgedekt door de Reserve Grondbedrijf. In de geheime bijlage MPG wordt een uitgebreidere omschrijving opgenomen van het risicoprofiel en risicodekking.

Wijzigingen

Met de actualisatie van de grondexploitatie door de GEM is ook de risicoanalyse geactualiseerd. Deze actualisatie leidt tot een lichte verbetering van het risicoprofiel met ca. € 1,5 mln. ten opzichte van de grondexploitatie per 1-1-2015. Er is sprake van een evenwichtig risicoprofiel op basis van de uitkomsten van een Monte Carlo analyse.

Vroonddaal		2000-2003	2004-2008	2009-2010	2011-2012	2013-2014	2015	2016
Tijd								
Informatie								
Besluit		RIS 81271 Projectdoc. Zuidrand Ontwik fase 2 Madestein incl. stedebl. plan en rv 457 Grex 21-12-2000		RIS 168720 Ontwikkeling Vroonddaal (Garantstelling financiering) B&W 1-12-2009	RIS 180764 Nieuwe visie Vroonddaal B&W 21-6-2011	RIS 256696 Projectdoc B&W 12-2-2013	RIS 283365 Landschapspark Madestein B&W 16-6-2015	1e herziening exploitatieplan Raad 30 juni 2016 RIS 294328
Overeenkomst		RIS 98579 Convenant Struct. Visie+ Uitw plan West Zoom rv 202 Rad 26-9-2002	RIS 154764 SOK Vroonddaal (GEMVEM) rv86 Raad 22-5- 2008	RIS 168720 RIS 168721 Allonge B&W getekend 17- 2-2010	RIS 181905 Cie-brief B&W 29-11-2011	RIS 269828 Bestemmingsplan Madestein Vroonddaal+expl. plan Vroonddaal Raad 20-2-2014 vigerend in aug 2014		Part. herz. Bestemmings- plan verwacht december 2016
		RIS 111785 SOK Madestein (ontwik. Comb. Madestein VOF) B&W 16-12- 2003	Ondertekening SOK Vroonddaal Raad 15-12- 2008		RIS 249303 Sted.k. Prog v. Eisen B&W 21-5-2012			projectdocumen t herprofilering Madesteinweg/ Madepolderweg verw acht najaar 2016
					RIS 249915 Voortgangsrap. Vroonddaal Cie 6-6-2012			

Het stedenbouwkundig plan is samen met de GEM en VEM Vroonddaal gemaakt inclusief een herziene grondexploitatie en ontwikkelstrategie. De documenten zijn vastgesteld door het college in de vorm van een projectdocument op 12 februari 2013 (RIS 256696). In december 2013 zijn aangepaste samenwerkingsafspraken vastgelegd in een allonge op de Samenwerkingsovereenkomst (SOK) en geaccordeerd door het College (DSO.2013/1732 geheim). Na vaststelling van het projectdocument is het stedenbouwkundig plan vertaald in een bestemmingsplan en exploitatieplan die door de Raad zijn vastgesteld (RIS 269828) op 20 februari 2014. Beide plannen zijn per 29 juli 2015 onherroepelijk, na uitspraak van de Raad van State. Het opstellen van een exploitatieplan is in beginsel verplicht. Op basis van het exploitatieplan is het kostenverhaal volgens een wettelijk vastgestelde methodiek verzekerd.

In de zomer van 2015 heeft het College ingestemd met de uitwerking en uitvoering van het Landschapspark Madestein door de GEM Vroonddaal en de aanleg van de recreatieve fietsroute door het park. De kosten voor deze herinrichting worden gedragen door de gemeente en GEM Vroonddaal, die opdrachtgever is voor de uitvoering, maar ook door Haaglanden en Provincie. Het totale budget is tevens taakstellend.

Te verwachten besluitvorming 2016

Na het onherroepelijk worden van het bestemmingsplan en exploitatieplan, dient het exploitatieplan jaarlijks te worden herzien en vastgesteld door de raad (30 juni 2016). Voor de aanpak van de herprofilering Madesteinweg en Madepolderweg, treedt de gemeente op als opdrachtgever. De kosten daarvoor worden o.a. gedekt door GEM Vroonddaal en een subsidie vanuit Haaglanden. In het najaar wordt het College gevraagd te besluiten over het projectdocument herprofilering Madesteinweg, Madepolderweg. Dat betreft het tracé van de weg en de fietspaden plus het engineering en uitvoeringsbudget. Daar hangt tevens een besluit betreffende herziening bestemmingsplan voor het verleggen van een gastransportbuis en de situering van het kruispunt mee samen.

Wijzigingen

Niet van toepassing.

Omzet	1-1-2015	1-1-2016
Totaal kosten*	€ 334,4 mln	€ 336,2 mln
Totaal opbrengsten	€ 352,4 mln	€ 350,2 mln
Totaal omzet	€ 687 mln	€ 686,4 mln
Planrealisatie	39,9 %	€ 43,7 %

*exclusief te realiseren rentekosten

Er is tot 1 januari 2016 ca. 63% van de kosten en ca. 25% van de opbrengsten gerealiseerd. De totale realisatie bedraagt bijna 44%.

In 2015 is de uitgifte uitgekomen op 126 woningen met een totale grondopbrengst van € 15,0 mln.

Wijzigingen

De kosten van inbreng vanuit de grondbankexploitatie zijn met ca. € 2,8 mln. afgenomen. Dit ontstaat door het verwerken van gedeeltelijke zelfrealisaties (afname kosten verwerving/slopen/saneren). Anderzijds is sprake van een verbetering door lagere rentekosten als gevolg van versnelde inbreng van gronden in de GEM. De geboekte rentekosten in de grondexploitatie over het boekjaar 2015 bedragen ca. € 5,0 mln.

In de grondexploitatie 2015 bedroeg de totale grondopbrengst € 346,7 mln.. In deze actualisatie komt de grondopbrengst uit op € 343,7 mln.. Deze afname van € 3,0 mln. betreft hoofdzakelijk de ingecalculeerde gemiste opbrengsten als gevolg van te verwachten zelfrealisaties en handhaving van de woning Madepolderweg 19 (€ 0,5 mln.). De overige opbrengsten zijn toegenomen met € 0,7 mln. door de toegezegde bijdragen van Regio Haaglanden en Provincie Zuid-Holland.

INVESTERINGSPROJECT Rotterdamsebaan

Algemeen

Datum van gegevens:	30-06-2016
Projectnaam:	Rotterdamsebaan
Projectkenmerk:	Investeringsproject
Programma:	13, Verkeer en Milieu
Portefeuillehouder:	B.A. Revis

Financieel

Looptijd:	2013 - 2020
Investering:	€ 640.9 mln.
Planrealisatie:	24,4%
Saldo:	n.v.t
Risicoprofiel:	Laag ¹³

Samenvatting

Maatschappelijke effecten

Groen

Inhoudelijke kaders

Groen

Investeringen

Groen

Risico's en bandbreedte investering

Groen

Proces en informatie

Groen

Voortgang en planning

Groen

- Groen = verloopt naar wens, beheersing door maatregelen mogelijk
- Oranje = enkele risico's, effect beheersmaatregelen nog onzeker
- Rood = risico's doen zich voor, geen beheersmaatregelen mogelijk

Omschrijving

De Rotterdamsebaan is de nieuwe verbindingsweg tussen het Rijkswegennet vanaf knooppunt Ypenburg (A4/A13) en de Centrale Zone (Binckhorst- Centrum-Scheveningen) van Den Haag. De bereikbaarheid van Den Haag staat onder druk. Momenteel maakt veel verkeer dat Den Haag in- en uit rijdt gebruik van de Utrechtsebaan (A12). Met de komst van de Rotterdamsebaan worden de Utrechtsebaan en andere invalswegen in Den Haag, Rijswijk en Voorburg-West ontlast. Het realiseren van de Rotterdamsebaan is een intensief, ingrijpend en complex proces. De gemeente Den Haag heeft in 2008 de trekkersrol van Stadsgewest Haaglanden overgenomen. De volgende partijen zijn naast de gemeente Den Haag betrokken:

- Gemeente Leidschendam-Voorburg;
- Gemeente Rijswijk;
- Stadsgewest Haaglanden;
- Ministerie van Infrastructuur en Milieu (i.h.k.v. medefinancier);
- Rijkswaterstaat (i.h.k.v. wegbeheerder Rijkswegen).

¹³ Het infrastructuurproject Rotterdamsebaan rapporteert het risicoprofiel gebaseerd op de Financiële haalbaarheid > 60% = Laag risico, tussen 60% en 50% = Gemiddeld risico,, < 50% = Hoog risico.

Relatie met programmabegroting

Programma 13 Verkeer en Milieu: Den Haag groeit. Er komen meer inwoners en bezoekers bij. Dit brengt een toename van het verkeer met zich mee en vraagt scherpe keuzes om onze stad goed bereikbaar te houden. De bereikbaarheid van de toplocaties (voor de stedelijke economie) waar de meeste plaats is voor ruimtelijke ontwikkelingen, heeft onverminderd de aandacht van het bestuur. De bereikbaarheid van toplocaties moet worden versterkt zonder dat dit ten koste gaat van de leefbaarheid in de kwetsbare woon- en verblijfsgebieden in de stad. Daarom wordt onder het motto 'bewust kiezen, slim organiseren' gestreefd naar een duurzame en gezonde stad waarbij een optimale balans wordt gezocht tussen de verschillende vervoerswijzen, en het gebruik van openbaar vervoer en fiets groeit ten opzichte van het autogebruik. Dit streven sluit aan bij de ambitie om de luchtkwaliteit in de stad te verbeteren en in 2040 klimaat-neutrale stad te zijn. Vroegtijdige communicatie met bewoners en ondernemers bij wegwerkzaamheden moet helpen aan een goede verkenning van mogelijkheden voor co-creatie bij de aanpak van knelpunten. De gemeente richt zich de komende periode allereerst op het opwaarderen van de hoofdstructuur. Wat de auto betreft gaat het daarbij vooral om de 'inprikkers' die het Rijkswegennet verbinden met de stad.

Relatie met doelen in beleidskaders

De aanleg van de Rotterdamsebaan vraagt om een inrichting en ontwerp dat nauwkeurig is afgestemd op de beoogde functie. De realisatie van de Rotterdamsebaan mag immers niet leiden tot nieuwe knelpunten op de Rijkswegen of het stedelijke wegennet. De volgende zaken zijn daarbij van belang. Allereerst is de Rotterdamsebaan bedoeld ter ontlasting van de Utrechtsebaan en de aansluitende weefvakken. De weg heeft verder een belangrijke functie voor het ontsluiten van de Binckhorst en het stadscentrum en schept daarmee ruimte voor de omvangrijke binnenstedelijke verdichtingsopgave. Ook heeft de Rotterdamsebaan een functie als verbinding van de Centrumring met het Rijkswegennet. Het oostelijk deel van de Centrumring, de Neherkade, heeft al een aanpassing ondergaan om het verkeer van en naar de Rotterdamsebaan te verwerken. Tenslotte heeft de Rotterdamsebaan in de periode na 2020 een functie voor de ontsluiting van de ruimtelijke ontwikkeling in de Vliet-/A4-zone. Om de arbeidsparticipatie van kwetsbare groepen in de samenleving te stimuleren, kan tijdens aanbestedingen een zogenaamde Social Return-verplichting meegegeven worden. De opdrachtnemer krijgt de plicht een financiële investering te doen om werkzoekenden werkervaring op te laten doen.

Relatie met doelen in projectkaders

De Rotterdamsebaan wordt de nieuwe verbindingsweg tussen het Rijkswegennet vanaf knooppunt Ypenburg (A4/A13) en de Centrumring van Den Haag. De Rotterdamsebaan is bedoeld om de Haagse regio beter bereikbaar te maken voor autoverkeer. Automobilisten kunnen na realisatie van de Rotterdamsebaan gebruik maken van een extra verbinding tussen de A4, A13 en het centrum. Dit biedt een goed alternatief voor huidige routes door Leidschendam-Voorburg, Rijswijk of de Utrechtsebaan (A12), waardoor de dreiging van structurele problemen met de bereikbaarheid en leefbaarheid langs de stedelijke doorgangsroutes voor Den Haag en haar buurgemeenten Leidschendam-Voorburg en Rijswijk wordt weggenomen.

Significante wijzigingen

In het hoofdcontract Rotterdamsebaan heeft de aannemerscombinatie Rotterdamsebaan (CRB) een social return verplichting opgelegd gekregen. De CRB wil het perspectief van mensen met een grote(re) afstand tot de arbeidsmarkt verbeteren, enerzijds door het aanbieden van werkgelegenheid, anderzijds door mensen te helpen in hun voorbereiding op werk. Zij zal daarvoor bij de realisatie van de Rotterdamsebaan in het totaal ca. 90 manjaar inzetten.

Inhoudelijke kaders: wat gaan we doen?

Het project Rotterdamsebaan bevindt zich na de definitieve gunning van het hoofdcontract aan de 'Combinatie Rotterdamsebaan' en de ondertekening daarvan op 17 december 2015 in de 'Uitvoeringsfase'

Significante wijzigingen:

Geen.

Gemeentelijke investeringen: wat gaat het kosten?

Groen

	31-12-2015	30-6-2016
Uitvoeringsbudget	€ 640,9 mln.	€ 640,9 mln.
Planrealisatie/kosten voldaan	13,2%	24,4%

Significante wijzigingen:

Geen. Conform de huidige inzichten bevindt het project zich binnen het gestelde budget.

Risico's en bandbreedte investering

Groen

	31-12-2015	30-6-2016
Risico's	Laag	Laag
Te verwachten uitvoeringsbudget	€ 640,9 mln.	€ 640,9 mln.

Het infrastructuurproject Rotterdamsebaan rapporteert het risicoprofiel gebaseerd op de Financiële haalbaarheid: > 60% = Laag risico, tussen 60% en 50% = Gemiddeld risico, < 50% = Hoog risico.

Significante wijzigingen:

Geen.

Schema Proces en informatie

Groen

Tabel: Besluitvorming Rotterdamsebaan op hoofdlijnen

2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
RIS146559 5juli2007 Raad: Aanvaardingsvoorstel MER Nota Voorkeursalternatief	RIS151944 6mrti2008 Raad: Goedkeuring MER Nota voorkeursalternatief		RIS168478 14jan2010 Raad: Nota van uitgangspunten	RIS181331 10nov2011 Raad: Aanvullend voorbereidingsbudget	RIS251372 20sept2012 Raad: '+300m incl. T-aansluiting' is voorkeursvariant voor MER	RIS255700 6mrt2013 Commissie: Milieu-onderzoek woningen Vestaweg+ Binckhorstlaan	RIS270664 26mrt2014 Raad: Gemeenschappelijke verordening	RIS280745 17feb2015 Commissie: In werking treden van Gemeenschappelijke verordening schadevergoeding	RIS289289 21jan2016 Raad: 1e herziening bestemmingsplan Binckhorstlaan-Zuid
	19dec2008 Voorwaardenbrief Rijkssubsidie		RIS 172256 20apr2010 College: Schetsontwerp			RIS259498 27juni2013 Raad: Uitvoeringsbesluit	RIS268684 20feb2014 Raad: Onteigening splan fase1	RIS279688 5maart2015 Raad: VO en financiering Molenvlietpark	
						RIS259500 27juni2013 Raad: Verwerven onroerend goed	RIS273505 10juli2014 Raad: Onteigening splan fase2	RIS285568 1okt2015 Raad: Bestemmingsplan Molenvlietpark e.o.	
						RIS264197 17nov2013 Raad: Voorlopig Ontwerp			
						RIS264198 17nov2013 Raad: Bestemmingsplan Roba			

Significante wijzigingen

Op 21 januari 2016 heeft de gemeenteraad ingestemd met de 1e herziening bestemmingsplan Rotterdamsebaan, deel Binckhorst-Zuid (RIS 289289).

Wat te verwachten

Geen.

Voortgang en planning

Groen

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Aanbesteding hoofdcontract t/m gunning	■					
Uitwerken definitief ontwerp		■				
Bestellen/productie/levering tunnelsystemen			■			
Voorbereidende werkzaamheden/bouw schacht/toerit Binckhorst			■			
Boorproces 2 tunnelbuizen			■			
Voorbereidende werkzaamheden/bouw schacht/toerit Vlietzone			■			
Afbouw tunnels/inbouw tunneltechnische installaties			■			
Verleggen Laan van Hoornwijk incl. trambaan			■			
Aanleg verdiepte tunnelbak Vlietzone - Ypenburg			■			
Realisatie kruisingen A4/A13 - 2 rijbanen A4 - afrit 9 A4			■			
Afbouw verdiepte tunnelbak/kruisingen/installaties			■			
Testperiode t/m openstelling					■	■
◆ Contractuele mijlpaal						
1 Gunning hoofdcontract						
2 Integraal Definitief Ontwerp gereed						
3 1e doorbraak tunnelboormachine in ontvangtschacht						
4 2e doorbraak tunnelboormachine in ontvangtschacht						
5 Ruwbouw Rotterdamsebaan gereed						
6 'Factory Acceptance Test' besturings- en bewakingsstelsel tunnel gereed						

Toelichting

In het eerste halfjaar van 2016 zijn er voor het project geen (bestuurlijke) mijlpalen gepasseerd.

Wijzigingen

In het tweede kwartaal heeft de aannemerscombinatie Rotterdamsebaan (CRB) de planning opnieuw beschouwd met als doel om het boorproces in zijn geheel in 2018 plaats te laten vinden, zonder onderbreking van de kerstvakantie van 2018-2019. Om dat mogelijk te maken dient op sommige uitvoeringsonderdelen versneld te worden; de startschacht in de Vlietzone en de ontvangtschacht in de Binckhorst. Tevens dienen alle inkoopwerkzaamheden, vergunningaanvragen en engineeringwerkzaamheden daarop afgestemd te worden. Het in 2018 afronden van het boorproces zorgt voor meer ruimte voor de inbouw van alle tunnelinstallaties en de testfase voorafgaande aan de openingstelling van de Rotterdamsebaan.